תלמוד בבלי · אחרונים · מהר״ם שיף · סדר נשים

מהר"ם שיף על גיטין

רבי מאיר הכהן שיף

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מהר"ם שיף על גיטין

רבי מאיר הכהן שיף

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מהרם-שיף-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 8
דף ג. 13
דף ג: 17
דף ד. 19
דף ד: 23
דף ה. 27
דף ה: 33
דף ו. 33
דף ו: 35
דף ז. 36
דף ז: 38
דף ח. 39
דף ח: 41
דף ט. 44
דף ט: 45
דף י. 47
דף י: 49
דף יא. 51
דף יא: 55
דף יב. 57
דף יב: 58
דף יג. 60
דף יג: 61
דף יד. 63
דף יד: 64
דף טו. 65
דף טו: 66
דף טז. 67
דף טז: 69
דף יז. 70
דף יז: 72
דף יח. 77
דף יח: 77
דף יט. 80
דף יט: 81
דף כ. 82
דף כ: 83
דף כא. 84
דף כא: 86
דף כב. 86
דף כב: 88
דף כג. 90
דף כג: 91
דף כד. 92
דף כד: 94
דף כה. 95
דף כה: 96
דף כו. 98
דף כו: 98
דף כז. 100
דף כז: 105
דף כח. 107
דף כח: 108
דף כט. 108
דף כט: 109
דף ל. 110
דף ל: 111
דף לא. 112
דף לב. 112
דף לב: 114
דף לג. 114

דף לג: 115
דף לד. 116
דף לד: 116
דף לה. 118
דף לה: 120
דף לו. 122
דף לו: 124
דף לז. 126
דף לז: 127
דף לח. 129
דף לח: 131
דף לט. 132
דף מ: 133
דף מא. 136
דף מג: 137
דף מו. 139
דף מו: 141
דף מז. 143
דף מז: 144
דף מח. 146
דף מט. 147
דף מט: 149
דף נ. 151
דף נ: 153
דף נא. 154
דף נא: 157
דף נב. 158
דף נב: 160
דף נג. 162
דף נג: 163
דף נד. 164
דף נד: 165
דף נה. 166
דף נה: 168
דף נו. 169
דף נו: 170
דף נז. 171
דף נז: 171
דף נח. 172
דף נח: 173
דף נט. 174
דף נט: 177
דף ס. 179
דף ס: 180
דף סא. 181
דף סא: 183
דף סב. 184
דף סב: 186
דף עג: 187
דף עד. 187
דף עד: 188
דף עה. 191
דף עה: 192
דף עו. 193
דף עו: 195
דף עז. 197
דף עז: 198
דף עח. 199
דף עח: 201
דף עט. 204
דף עט: 207
דף פ. 208
דף פ: 210
דף פא. 212

דף פא: 213
דף פב: 214
דף פב: 216
דף פג: 219
דף פג: 222
דף פט: 222
דף פט: 222
דף צ: 223

דף ב.

ברש"י בד"ה **המביא גט ממדה"י**. כל ח"ל קרי ליה מדה"י בר מבבל כו'. ולפי"ז א"כ במאי פליג ר"ג דא"ל דס"ל לרש"י רקם וחגר א"י ומשום דרחוקים מישוב כפי' ר"י וקצת משמע כן מדלא פי' דרקם וחגר שהן ח"ל כדפירש אח"כ בכפר לודים דאכתי תקשי מכפר לודים שהיא ח"ל והיא נכלל במדה"י אבל כוונתו שלא תימא אותו צד של מערבי שים הגדול גבול קרי מדינת הים לזה אמר כל ח"ל קרי ליה תנא מדינת הים אף שאר הג' רוחות והוסיף הר"ן ונקיט מדינת הים [ולא ח"ל] דשם ליכא סמוכות ומובלעות שהים מפסיק וק"ל:

ברש"י בד"ה **צריך כו' הבעל עשאו כו'**. דבעשיית האשה השליח לקבלה מתגרשת בקבלת השליח הגט במדה"י ואין כאן בא"י מקים הנתינה שיצטרך השליח לומר בפנ"כ ובפנ"ח וק"ל:

ברש"י בד"ה **וחכ"א בגמ' מפרש מאי מוספי את"ק**. ולישנא א"צ דנקטו אף דמוספי את"ק מ"מ גרעי מר"ג ור"א:

בתוס' בד"ה **המביא וכו' דברוב מקומות וכו'**. והא דלא מפרש בהתקבל גיטי ממון כיון דברוב מקומות איירי בגיטי נשים אה"נ מש"ה מפרש תלמודא התם משא"כ כאן אף הגמ' לא מפרש מידי [ועיקר קושית התוס' היה אמאי לא מפרש תלמודא דאילו התנא א"צ לפרש דבריו]. ועי"ל דפירוש מלת גט הוא שטר דמשמע סתם שטר ממון ואילו גט נשים קרוי גט פטורין ולהכי הוקשה להו טפי דהו"ל הכא לפרושי כיון דעצם מלת גט לא משמע כ"כ גט אשה וק"ל:

בא"ד **ומה שנוהגין וכו'**. כמו השתא א"ש כיון דברוב מקומות קרוי גט סתם. ובגליון מרדכי בדפוס ישינים ראיתי לשון גט כמו שכתב בירושלמי ארץ אחת יש בכרכי הים וגיטא שמה ומגרשת כל חברותיה מסביבותיה מפי הר"ר אברהם מאוסטריקיימה:

בתוס' בד"ה **ממדה"י כו'**. משום דבח"ל הוי משמע כל ח"ל אפילו רקם וכו' ור"ג לא קאמר מח"ל ואולי היה משמע אף מובלעות. [ולפי' ר"י לקמן בד"ה ואשקלון בלא"ה ל"ק] ובדברי ר"א לא יתכן מח"ל כיון דמשמע אף רחוק:

בתוס' בד"ה **אף המביא וכו' משמע דברקם דרין בו ישראל וכו'**. דא"ל דאם יזדמנו שיכתבו אנשים מעלמא גט שם דא"כ מאי אפילו כיון שהבאים לשם הם מעלמא רחוקים מא"י מה בכך שכותבין בסמוך לא"י מהי תיתי לא יצטרכו לומר בפני נכתב ואם אנשים המזדמנים לשם גם הם דרים בסמוך לא"י הול"ל ממקומות הדרים שם הך ציור למה לי ודו"ק:

בא"ד **שהם גרים וכו'**. לכאורה מר"י לא קשה דגרים הם לכל דבריהם רק טועים בשימור כתמיהן וכפי' רש"י שם אבל מהתוס' משמע דטועים הם לגמרי ולא שייך בהו דינא דמתני' דהכא וק"ל:

בא"ד **נראה לו וכו'**. לאפוקי שלא תימה הישראלים הדרין בו הם גרים וטועין ולכך הכתמים טמאים דא"כ הדרא קושיא לדוכתיה לר"י דהכא משמע דישראלים גמורים דרין שם וק"ל:

בתוס' בד"ה **מכפר לודים וכו' אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים וכו'**. ובגמ' דקאמר דמוסיף ר"א מובלעת שמא היא היא בזה הורה מובלעת שסמוכין כ"כ עד שמצוין בני לוד שם תמיד עד שנקראת על שמה וק"ל:

בתוס' **סד"ה ואשקלון וכו' את קדש בהר נפתלי וכו'**. הנה זה נקוד קדש בסגול וגם מסיימו במצריו בגליל בהר נפתלי גם התרגום אינו מתרגם עליו רקם ואילו הך קדש סתם בקמ"ץ:

במכות איתא תרי קדש הוי הביאו הר"ן רק שם איתא שניהם היה בא"י [ולפי' תוס' צ"ל דהיה נמי חד קדש בח"ל]:

בא"ד **גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור כו'**. דאילו קרא דרש"י לא כתיב גבי אברהם: התוס' הקדימו תחלה להקשות מאשקלון כאומר זה יש לתרץ שלא כבשום עולי בבל אבל מרקם וחגר דא"ל כן קשה וגם זה יש לתרץ תרי הוי אבל מעכו קשה דא"ל כן מדלא מתרץ במי שאחזו כן גם לא מצאו סמך לתרי עכו ור"ת תי' וסתרו עד שהעלה דאף שהוא מא"י א"ש והשתא באשקלון ורקם ג"כ נימא הכי ואזדא כל התירוצים וק"ל:

בא"ד **בעכו מיפטרי מהדדו משום דאסור לצאת וכו'**. ובני לוד שהיו מצוים בכפר לודים לא היה רק סחורה ומחי' אולי שרי וק"ל:

בא"ד **עד ל' יום והלך למדה"י והגיע לעכו** כצ"ל:

בא"ד **ומובלעת מהני כאלו כו'**. אבל לפירוש ר"ת א"ל כן כיון דבחציו דעכו שהוא א"י א"צ לומר בפני נכתב א"כ אין שייך לומר בחצי השני רחוק מישוב שהרי דבוקה בחציו שהוא א"י לכל דבר ועוד דהול"ל והלא כפר סיסאי מובלע והרי א"י ואילו חציו דעכו דאיירי ביה הוא ח"ל אבל לר"י א"ש דאיירי אף בחציו דא"י ומשום דמופלגת הרבה מעיקור ישוב א"י וק"ל:

בא"ד **וא"ת דאמר בירושלמי וכו'**. הניחא לפירוש ר"ת וק"ל. ומ"מ לר"ת לא א"ש כ"כ אפילו מעכו לעכו כאילו ת"ק אין סובר זה וצ"ל אף שהוא ממש מא"י לח"ל מ"מ כיון דהוי בעיר אחד לא קנסינן ללוקח ולפירוש ר"י א"ש טפי:

ומ"ש התוס' בד"ה אף המביא מרקם הוא למסקנא דהכא דאין צריך לומר תרי רקם וק"ל:
ולפי' ר"י אף דאסור למכור עבד לעכו אפילו לחציו דא"י היינו לדור שם בקבע אבל רבנן בדרך עראי מיפטרי שם ודו"ק:
בתוס' בד"ה **אם יש עליו עוררין וכו' דמשום עיגונא כו'**. אף דבממון כתבו דטענינן משום דאל"כ לא שבקית וכו' א"כ בגט דלא שייך לא שבקית למה נטעון דהא צ"ל בסמוך דכתבו אבל יש להוכיח כו' משטר מכר ומתנה דש"מ דכיון דלפעמים הוכרח לטעון לא פלוג וטענינן אף בשטר הלואה וכה"ג א"כ לא היינו מוציאין גט מכלל אם לא משום עיגונא הקילו. ועיקר מה שהכניסו לספק בטענת מזייף כיון דמן התורה עדים החתומים על השטר וכו' וא"צ קיום דלא נחשדו לזייף ורבנן הוא דאצרכו שמא דוקא כשזה עומד וטוען בברי מזייף ועי' בתוס' פרק מי שהיה נשוי באורך ביאור:
בא"ד **ומיהו מזה אין להוכיח דאפילו לא טענינן מזייף וכו'**. בה"א זה א"כ אין נפקותא בהך דינא אם טענינן מזייף כיון דמצי למיטען פרוע ומאי נ"מ מזייף או פרוע כיון דמ"מ א"י ליפרע ואולי יש למצוא דאינו יכול לטעון פרוע ומ"מ לא שבקית חיי לא קשה כיון דעל הרוב יכול לטעון פרוע ואולי הוא נ"מ כי טענה כזה מצוי טפי [אינו מובן קצת]:
ולרב דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו יש להוכיח דא"כ לא שבקית כו' דא"כ אף פרוע לא טענינן ליתומים כיון דאביהם לא היה נאמן וק"ל:
בא"ד **דקי"ל וכו'**. שלא תימה כיון דאביהן לא היה נאמן כ"א במגו דמזייף והשתא לא טענינן מזייף גם פרוע אין טענה:
בא"ד **וא"ת בפ"ק דב"מ**. מבואר היטב בעיון שם:
בא"ד **וי"ל דע"כ אין הטעם וכו' דהא שמואל ס"ל כו'**. אליבא דר"מ מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ותקשי ביש בו אחריות נכסים אמאי לא יחזיר לר"מ דדוקא באין בו אחריות ס"ל דיחזיר משום דס"ל שטר שאין בו אחריות אפילו מבני חרי לא גבי וע"כ צ"ל דהייני טעמא אפילו אם יקיים וכו' וה"נ לרבנן אף דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו וק"ל:

דף ב:

גמ' **א"נ ממדינה למדינה וכו' א"נ באותה מדינה כו'**. לפי"ז אין חילוק בין א"י למדינת הים לרבא ולקמן פריך לה ממתני':
גמ' **ולרבה דאמר וכו'**. למה דלא ידע רוב בקיאין וליכא אלא לעז רק סבר דפסול מדינא מאי פריך מאי בינייהו בעל איכא בינייהו לרבה צ"ל [דע"כ לא ידע גם הברייתא דהיא

עצמו שהביא כו' כמ"ש מהרש"א] ולרבא א"צ לומר וכקושית התוס' בד"ה לפי שאין בקיאין וק"ל:

ברש"י בד"ה **ורבנן הוא דאצריך וכו' משום דאיכא דאשכח וכו'**. הוצרך לזה כיון דסתם ספרי דדייני גמירי תו ליכא למיחש לטעות סופר רק לטעות הבעל דמיעוט יש מיהת דאין בקיאין כדאמר רוב בקיאין הן וכו' ולזה פי' רש"י דאשכח כתוב ועומד כו' או כפי' התוס' שהסופר כתב להתלמד כו' ולפרש"י אפשר דמיושב קצת דנקיט לשמה משא"כ מחובר שאותו טעות בסופר דהא אין כותבין במחובר כדבסמוך וסתם ספרי לארוב רק סתם דהיינו טפי מרוב מיגמר גמירי ולזה פריך לקמן והאיכא מחובר משום דלא קיימא במוליך ומביא רק חשש טעות הבעל לא טעות הסופר וא"כ הו"ל למיחשב גם מחובר ואולי התוס' הקשו לפירושם בסמוך שכתבו הסופר כדי להתלמד כו' דגם זה בכלל טעות סופר אף דסתם מגמר גמירי זה נכון ודו"ק. אח"כ מצאתי בר"ן כזה ממש:

בתוס' בד"ה **לפי שאין בקיאין וכו' אלא לרבא קשה ותו בין וכו' כצ"ל**. והא דפירש הקונטרס כו' ואור"י כו'. אפשר דמקושר דאם פירושו אין בקיאין ממש וה"ה לשאר הלכות גיטין אי אפשר לומר דסתמא אכולהו מסהיד ונכלל בבפני נכתב כיון דאין בקיאין ולא ידעי דלמא השליח גופא לא ידע דינא ואין מקום לומר שנתכוין השליח להם באמרו סתם בפני נכתב אבל לפי' ר"ת דבכולהו בקיאין ואף דין לשמה ידעי רק אין חוששין להך י"ל שפיר השליח מסתמא להך נתכוין באומרו בפני נכתב דע"כ לדבר אחד נתכוין וחושב מדאצרכו חכמים לומר בפני נכתב ונחתם לא לחנם ודאי ללימוד שאין אנו חוששין לעיקר:

ולפרש"י הא דקאמר בסמוך אתי למיגזייה אין להקשות אם גזייה נשיליה דהא השתא נמי שיילינן דז"א דאם תקנו חכמים שצריך שיאמר בפני נכתב ונחתם לשמה אילו גזייה הוי משנה ממטבע ולא הועיל שאלה וק"ל:

בתוס' בד"ה **לפי שאין וכו' וטעמא דאמר לקמן וכו' נקיט ליה בידי' והוא מערער וכו'**. כעין ב' קושיות האחד כיון דחיישינן לפסולא דלשמה דדלמא באמת פסול הוא מצד עצמו מ"ש הוא משלוחו ואף להגמ' דתליא בערעור למה לא יערער בטענת שלא ידע עד השתא הניחא לרבא דהחשש מפני ערעור זיוף כשמביאו בעצמו אין מקום לערעורו שהאשה כתבה גט בזיוף שהרי הוא הביאו ולשמא זייף הוא עצמו ליכא למיחש כמו שכתבו בסמוך בד"ה דאתיוהו בי תרי וק"ל:

בתוס' בד"ה **מאי בינייהו כו' דלרבה נמי לרבנן בתראי**. ר"ל דלא יתכן לומר מוליך איכא בינייהו דלרבנן בתראי לכ"ע צריך מוליך לומר שהרי נקטו בפירוש מוליך ואף לטעמא

דלשמה מ"מ משום גזירה דמביא צ"ל בפני נכתב ולת"ק נמי דלא נקיט אלא המביא דאמרינן לקמן לרבה קושטא הוא דדוקא מביא כיון דטעם משום לשמה ולרבא צ"ל ה"ה מוליך לת"ק ורבנן בתראי לפרושי קאתי א"כ איכא בינייהו שפיר לת"ק אף דודאי י"ל לרבה נמי ס"ל ת"ק מוליך משום גזירה ורבנן לפרושי ת"ק לרבה למה נדחוק כן לומר רבנן לפרושי ולרבא בהכרח צ"ל כן לזה כתבו דהוי בכלל הבינייהו דממדינה למדינה בא"י אף אותו בינייהו כולל יותר אף לחכמים בתראי דבזה אין שייך גמירה דהכל בא"י ולא תליא בת"ק וק"ל:

בתוס' בד"ה **דאתיוה בי תרי כו' דאטו בכיפי וכו'**. ולמה לא יצטרכו לומר בפני ב"ד בפני נחתם משום חשש ערעורו שמא אח"כ לא יהיו פה ויהיה מקום לערעור ועוד למה לי דאתיוה ששנים הן השלוחים כך שוין וכו'. ובאשר"י הוסיף ועוד דסתמא קאמר דאתיוה וכו' בין מכירין ובין אין מכירין. ומפרש ריב"א וכו' דבחד חיישינן שיערער זיוף שהאשה כתבה גט וחתמה עדים שקרים ואף כי יבא השליח אח"כ ויאמר אתה שלחת הגט בידי הוי חד לגבי חד אבל בשנים כי יאמר לא שלחתי אין אנו מאמינים לו כיון שאלו השנים אומרים שלחת בידינו ואף כי לא יהיו מזומנים מ"מ כבר אמרו בשעת הבאה פלוני שלח בידינו גט זה לאשתו מאי אמרת שמא האמת ששלח אבל הוא עצמו יזייף וישלח גט מזוייף כדי לערער אח"כ ז"א דאינו חשוד להכשילה חדא דבשעת שליחות הגט דעתו לגרשה לשנאתה ולמה יעשה זיוף וכל ערעור הוא שאח"כ נשתנה דעתו ורוצה לבטל מה שעשה כבר ועוד דא"כ נמצא מכשילה באמת באיסור אשת איש וזה ודאי אינו עושה והשתא אין להקשות כך לי ב' מן השוק דאז ודאי צריך שיאמר השליח בפנ"ח משום דאטו בכיפי כו'. ומ"ש האשר"י וסוגיא כרבא כו' או היכא דאיכא עדים דמקיימי א"צ לומר וכו' ר"ל מקיימי השתא מיד ע"פ העדים והוא שדקדק דמקיימי ליה וכו' וכ"ת לימא זה האיכא בינייהו דזה בעצמו גט מקוים שכתבו התוס' דהומ"ל גט מקוים איכא בינייהו וק"ל. ואינו מחוור לי כיון שתקנו חכמים שיהיה השליח נאמן בשעת הבאה לומר בפני נחתם כמו שנים לאחר הערעור ה"נ א' בשעת הבאה קודם הערעור וערעור הבעל לא מהני אח"כ כדבסמוך א"כ למה יצטרך לומר בפני נחתם נאמינו במה שאומר שהבעל שלחו ותו ליכא למיחש למידי דשמא הבעל זייף ליכא למיחש שיכשילה ועוד דהא ע"כ צריכין להאמין שהוא שליח הבעל וא"צ קיום אכתב שליחות כמו שכתב האשר"י מלתא בטעמא ע"ש וא"כ למה לי בפנ"כ ובפנ"ח. ואפשר לומר דכי היכי דאינו נאמן בידיעתו וצריך שיאמר בפני דוקא כמ"ש התוס' דף ג' בד"ה הכא בפני דבפני נחתם דוקא נאמן דאז מידק דייק ולא מרע נפשיה לומר שנעשה בפניו והוא לא ראה מעולם אבל

בידעתי מצי לאישתמוטי למימר כסבור הייתי שאני מכירן ולא מרע נפשיה ה"נ בהבעל שלחני לבד לא מרע נפשיה אף דהוי העזה נגד הבעל אם הוא שקר ול"ד לידעתי מ"מ אין להכחישו בעדים בכך ולא מרע נפשיה בכך משא"כ בפנ"כ ובפנ"ח דיש להכחישו ואחרי שאנו מאמינים שזה גט כשר מאמינים שפיר אשליחות דאל"כ גט בידו מאי בעי שהרי בהכרח היה ביד הבעל אבל כ"ז שאינו מקוים אין אנו מאמינים לו אשליחות דדלמא שקר דא"ל גט בידו מאי בעי דשמא הוא זיוף וא"כ לא היה מעולם ביד בעל והוא כתבו להכי דוקא בפנ"כ ובפנ"ח הימנוהו משום דדייק ולא אתי לאירועי נפשיה וממילא מאמינים לו אשליחות כיון דהוי גט ביד הבעל ומאי בעי בידו משא"כ אשליחות בלא קיום הגט אינו נאמן כנ"ל ודו"ק. ולפי"ז צ"ל דוקא דזה אתיא לפירוש רבינו משולם לקמן דף ג' בד"ה אטו כי אמרי ידענו דידעתי לכ"ע לא מהני דלפרש"י לרבא מהני ידעתי אף דלא מרע נפשיה אף אם ישקר וא"כ יהיה נאמן לדידיה באמרו הבעל שלחני ולשיטתו פי' רש"י ג"כ כאן דאתיוה בי תרי שיכולין לקיימו אבל בלא קיום יכול לערער אף שאומרים הבעל שלחנו [דהוא בעצמו זייף] דאי מהני זה א' נמי ליהימן. ואולי י"ל כמ"ש האשר"י מירושלמי ומתוך שהוא יודע שאם בא בערעור ערעורו בטל אף הוא מחתימתו בעדים כשרים והיינו בשנים שיודע שערעורו אינו כלום במקום ב' למה יכשילה בידי שמים ואין יכול לערער בפני ב"ד (א) אבל בא' שיסבור אוקי חד לבהדי חד ויכול למנוע מלישא איש אחר ע"י ערעורו יש לחוש שפיר שיחתימו בעדים בזיוף לכן צריך השליח להעיד ע"כ ג"כ שלא נחתם בזיוף רק בפנ"כ ובפנ"ח ודו"ק: (ב) ועוד י"ל דלכך לא הימנוהו באומרו שליח בעל אני משום דאתי לאחלופי בשאר שליחות אך השתא בפנ"כ הוא היכר כדבסמוך:

ויש לראות במ"ש התוס' דלהאי לא חיישינן שמא החתים במזיד כו' [הא מוכח בלא"ה דא"כ] תקשי ליה בפשטא דשמעתא בא"י אמאי א"צ שיאמר בפנ"כ ובפנ"ח מה בכך שעדים מצויין לקיימו אם יערער הבעל כיון שהוא זייף אם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו היאך יקיימנו ע"כ צ"ל בהתחלה תיכף דשמא יזייף הבעל לקלקל באמת ליכא למיחש רק אח"כ ישתנה דעתו ויתחרט על הגט ויכחיש ויאמר מזוייף הוא [שהאשה או השליח זייפו] דאז בח"ל יהיה מקום לערעורו לאשר אין העדים מצוין לקיימו ובא"י נוכל לקיימו וי"ל דודאי באמת אינו זיוף ולא חיישינן שיהיה זיוף באמת באיזה אופן שיהיה רק הוא יבא ויערער בשקר לומר שהוא זיוף או שהאשה זייפו או שהוא בעצמו זייפו בתחלה ומוציא לעז על הגט ובאמרו בפנ"כ נתבטלו כל אופני ערעור זיוף וכן בא"י אף בלא אמירות בפני נכתב הא יכולין לקיימו בחותמיו דהא קושטא לפי האמת הגט

אינו מזוייף רק ערעור זיוף וא"כ נתבטל הלעז אבל לפירוש ריב"א שהבעל שלחם בתרי הוא במקום בפנ"כ בא' בח"ל קשה שפיר הא יכול לערער בשקר שהוא זייפו וערעור זה לא נתבטל באמרם הבעל שלחם ובחותמיו לא נוכל לקיימו אף שבאמת גט כשר הוא [דאינו מצוים לקיימו] לזה הוצרכו לומר דמסתמא וכו' ולא חשבינן זה אפילו לערעור והוצאת לעז וזה פשוט וברור:

עוד קשיא לי שכתב הטור באה"ע סי' קמ"ב והרמ"ה כתב דאף בא"י שא"צ לומר בפנ"כ ובפנ"ח מהימן על השליחות לומר שהבעל שלחו ועשאו שליח והשתא אזדו הג' תירוצים שכתבתי והדרא קושיא למעיקרא אמאי לא סגי בהא לחודא אף בח"ל כמו בא"י ומ"ש הרא"ש בשם הירושלמי מתוך שהוא יודע שאם בא בערעור כו' אבל בחד אי לא אמר בפנ"כ כו' מצי למימר בעל לא שלחתיו כו' וצ"ל אע"ג דגם בע"א אינו נאמן בערעורו או יתקנו רבנן כן שלא יהיה נאמן וכו' ואז לא יזייף אבל צ"ל מ"מ הבעל הוא טועה ויסבור שיהיה נאמן נגד חד להכחישו לומר לא שלחתיו לכן הוא מזייפו ולא חש לטרוח ולכתוב גט כשר עם עדים כשירים בחשבו שלא יבא קלקול מזה שהרי הוא יכול לבטלו בכל עת לכן אף שיאמר השליח הבעל שלחני אכתי חיישינן לזיופא ולהכי צ"ל בפנ"כ ובפנ"ח א"כ בא"י אמאי חד א"צ לומר בפנ"כ ובפנ"ח ליחוש לזיוף הבעל. (ג) ודוחק לומר שהשליחות צריך עכ"פ שיעשה תחלה בפני עדים כמ"ש הב"י סי' זה סעיף ה' והשתא יכולין בא"י לקיים השליחות שטר שליחות (ד) והבעל עכ"פ אינו טוען כשמערער שהוא שלח מזוייף רק אומר שהיא זייפתו ומעולם לא גירשה [ונמצא שייך בא"י ג"כ לומר מתוך שהוא יודע שערעורו לומר לא שלחתיו בטל שיהיה מצוי לקיים השליחות אף הוא אינו מזייפו] שזה דוחק גדול דא"כ לפי שאין עדי מצוין לקיימו יהיה קאי על שטר שליחות דאי על הגט בא"י נמי א"י לקיים כשזייף הבעל ועוד שהטור כתב או אפילו אין לו שום עדות בשליחות אלא שאמר שהבעל עשאו שליח ודו"ק. ואולי בא"י דמצוין עוברים ושבים מתירא הוא לזייף שמא יהיה נתפס תיכף בזיוף כן יש ליישב בפשיטות: שם ועוד למה לי דאתוה וכו'. גם לפירושם א"צ דאתיוה בי תרי רק דאתיוה חד והשני מעיד דעשאוהו הבעל שליח בפניו וכדלקמן בתוס' (דף ט"ז) סוף ע"א וכ"ת דנקיט דאתיוה בי תרי לרבותא דלרבה אפ"ה צ"ל א"כ לפ"ה ג"כ י"ל כן רק קושיתם למה לי אתיוהו כלל וק"ל:

בתוס' בד"ה **מידי דהוי כו' דמה כל כו'**. עיקר דבר שבערוה כו' איירי דוקא באשת איש וכו' ולא הול"ל כל עריות כו' דכולל ט"ו עריות וק"ל:

בתוס' בד"ה **עד א' כו' ולא הול"ל הפרשת תרומה ושחיטה כו'**. לכאורה וה"ה ניקור גיד וחלב. ובסמוך שכתבו טבל אין בידו ר"ל טבל שאין בידו כגון טבל של אחרים:
בא"ד **ומעשה בכל יום דמהימן כו' וא"כ ע"כ משום דבידו כו'**. ואע"ג דאף אם נניח טעמא משום דרוב מצויין מ"מ לא הו"ל לרש"י להזכיר שחיטה ואפשר לומר דגבי גט נמי רוב המצויין אצלו כסופרי הדיינים בקיאין הן וק"ל:
בסה"ד וגם בידה לטבול. ר"ל לכך לא הוי אתחזק איסורא כיון דאחר ז' ימי נדה רגילה לפסוק וכ"ת בנדתה היא מחמת ראיה ראשונה לזה אמר זה לא קרוי אתחזק איסורא [משום דבידה] ומ"מ לא הוי לא אתחזיק ובידה דתקשי מנ"ל דעד אחד נאמן בחדא לריעותא שהרי אין מתיר בידה ממש דדלמא לא תפסוק מלראות והוי עכ"פ חדא לריעותא וק"ל:
בתוס' בד"ה **הוי דבר כו' מספקא לן כו'**. ומ"מ הו"מ להקשות מהוי דבר שבערוה לחוד רק דמקשה לשני צידי הספק שם:
בא"ד **אמאי איצטריך וספרה וכו'**. ולא הקשו מנ"ל תרתי לריעותא כמו שהקשו לעיל מנ"ל. דאלימא מקשי בהכרח אינו דעדיפא להקשות כן מלהקשות מנ"ל. וקושיתם דמנדה ליכא למילף תרתי לריעותא וע"כ ישנו לימוד בלא"ה ולמה לי וספרה. [ואולי יש לתרץ] דוספרה [איצטרך] דנאמן עד אחד אף כשנוגע בדבר וק"ל. אין להקשות מדאיצטריך וספרה משום דס"ד דהוי כדבר שבערוה כמ"ש התוס' למה לי גזירה שוה דבר דבר י"ל דלבתר דכתיב וספרה הוי ילפינן כולו מנדה דעד אחד נאמן וק"ל:
בתוס' בד"ה **ורבנן הוא דאצריך וכו' וקשה דבהוחזק וכו'**. וא"כ ממנ"פ למאי יאמר בפנ"ח אי משום שמא ישנו שם ב' יוסף בן שמעון א"כ אף שנכתב לשמה מ"מ פסול כיון דאינו מוכח מתוכו ואי ליכא שם א"כ א"צ בפנ"ח לשמה:
בא"ד **צריך עידי מסירה שידעו שעשאו הבעל שליח**. ר"ל בהוחזקו שני יוסף בן שמעון ואין השליח נאמן שעשאו זה יוסף בן שמעון שליח ודו"ק:

דף ג.

גמ' **חד אתי בעל ומערער ופסיל לי'**. [ופרש"י ואוקי חד לבהדי חד]. דמשמע ליה פסול דשלא לשמה הוא שאנן חיישינן לה לא משום ערעור הבעל לחודא וכמשמעות רש"י לעיל דמשמע ליה בפנ"כ מהני לענין שניתן הגט כעת ומתירין אותה לעלמא ולא חיישינן דלמא קושטא פסול הוא כיון דלא בקיאין לשמה ומעיקרא פריך כיון דלא בקיאין ליבעי תרי או נחזיק הגט בפסול ככל עדיות שבתורה ומשני רוב בקיאין וכו' ורבנן הוא דאצרוך

ר"ל חששא דרבנן בלחוד הוא משום דאיכא דאשכח כו' וכפרש"י והם אמרו והאמינו לעד א' אבל היכא דבא הבעל ועירער ודאי הוי חד לגבי חד וערעורו ערעור לזה פריך האי קולא חומרא הוא והשתא א"צ לדוחק דהתוס' רק התוס' משמע להו דכד אתינן לרוב בקיאין ליכא אלא לעז בעלמא ולא נראה לי רק ורבנן הוא דאצרוך ס"ד חששא ממש אף בלא ערעור עד לבתר דמשני כיון דאמר מר בפני וכו' ולא אתי וכו' פירוש השליח לאורועי נפשיה ולכן אין ערעור הבעל ערעור השתא ודאי מהני בפנ"כ לבטל אפילו ערעור הבעל וכן יש לפרש ברבא לפי שאין עדים וכו' ור"ל אמ"ט צריך שיאמר השליח בפנ"כ קאי ומשני לפי שאין עדים וכו' ואין אנחנו יכולין לקיים הכתב ע"י זולתו ואולי זיוף הוא לכך צריך השליח שיאמר כן. (ה) ולרוחא נוכל לומר דתליא טפי בתירוצא דמשום עיגונא הקלו דמשמע ליה השתא דבשלמא בעד אחד אומר מת בעלך דבהאשה רבה דהימנוהו לעד אחד משום טעמא דעיגונא היינו משום דמתוך שהחמרת בסיפה דאי אתי בעל תצא מזה ומזה וכו' היא גופא מידק דייקא אבל הכא מאי איכא למימר וע"כ צ"ל נמי דאה"נ אי אתי בעל ערעורו ערעור לכן היא גופא מידק דייקא ובפנ"ח מהני כל זמן שאין כאן ערעור שלא ניחוש לפסול לזה פריך האי קולא חומרא הוא כו' בשלמא התם זימנין דלא אפשר לתקן וכמ"ש התוס'. (ו) ומשני לעולם אין כאן חומר בסופה והא דמשום עגונא הקלו משום מידק דייק אחר [דהיינו השליח] וכדמסיק: (ז) וכן משמע דפריך לאמוראי לבעי תרי וע"כ ידע הך סברא דמשום עיגונא הקילו מכח הך דע"א אומר מת בעלך אלא התם משום חומר דבסיף מידק דייק כו' מיהו בזה י"ל דסומך כאן אקושיא האי קולא חומרא משא"כ התם זימנין דלא אפשר כו' ודו"ק. ואין להקשות למה לי התם חומר שבסוף תיפוק ליה כיון שמעיד בפני ב"ד הוא מידק דייק ולא אתי לאורועי כו' כדהכא שאני הכא דגיטו מוכיח עליו דלא נחשדו לזייף ורוב בקיאין הן (ח): גמ' **ולרבא ליבעי תרי מידי דהוי אקיום וכו'**. אי בעלמא אין טוענין זיוף שלא בפניו מאי פריך בעלמא צריך תרי כשהוא כאן וטוען ברי מזייף (ט). וצ"ל דבעלמא כשיבא אח"כ ויטעון מזייף מחזירין הממון מזה לזה עד שיקיימנו בחותמיו משא"כ כאן דאין שומעין לבעל אף שיערער ויטעון מזייף וכדפריך אח"כ האי קולא כו' חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה היינו כמ"ש התוס' לא פסול ממש וכו' [ורש"י דפי' לדעת הגאון דהוי פסול ממש אפשר דסובר דטענינן מזייף] גם אפשר לומר דכאן אי אפשר בחזרה שהוא מעוות אשר לא יוכל לתקן אם תנשא לבעל אחר ויבא אח"כ ויערער לומר דגט פסול הוא ולא דמי לממון ודו"ק:

גמ' **הכא בפני**. ואין להקשות מכ"ש יטעו השתא הכא דחמירא משאר קיום דבעלמא מועיל ידענו ובפני וכאן דוקא בפני ואפ"ה סגי בעד אחד כ"ש בעלמא בשלמא אידך היכירא התם אשה ובע"ד לא מהימנא כו' ניחא שפיר שיראו דשאני הכא בגט דהקילו טפי משום עיגונא י"ל דהיא הנותנת משום דאומר בפנ"ח דהוי קיום טוב מאד לכן מועיל בעד א' דלא מרע נפשיה אבל בידעתי לא מהני עד א' ומיהו קשה הא פשיטא דבעלמא מועיל בפנינו א"כ למה לא יבא לטעות דמועיל עד א' היכא שיאמר בפני. וגירסת הרשב"א ורבא אמר לך אטו התם כי אמרי בפנינו מי לא מהימני וכיון דכי אמרי בפנינו מהימני אתי לאיחלופי [דגם א' מהני כשיאמר בפני] ודו"ק:

ברש"י בד"ה **הכא בפני קאמר ולא קא מוכחי מלתא**. פירוש דלקיומי אתי וכמ"ש לעיל אתי לאיחלופי דמוכחא מלתא דלקיומי אתי וכו' וביש ספרים איתא וקמוכחי מלתא [דמשום עיגונא כו']:

בתוס' **סד"ה חד אתי בעל וכו' דרוב פעמים לא יוציא לעז שיסבור וכו' קאי נמי אמביא גט במדה"י כו'**. דהיינו אף שאמר בפנ"ח מ"מ אם יבא ערעור יתקיים בחותמיו ולא אסיפא דא"י דא"צ שיאמר בפנ"ח לחוד קאי. נראה מדבריהם שמפרשים לרבה אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו ערעור דשלא לשמה ויתקיים בחותמיו לשאלן אם נעשה לשמה. (י) ובפי' רש"י במתני' משמע דלכ"ע פי' ערעור דזיוף ויתקיים בחותמיו כמשמעו והוא מלתא באנפי נפשיה לרבה וכן בשמעתין דלקמן דיכול וכו' משמע דאין ס"ד לפרש כן אף לרבה ודו"ק:

בא"ד **ונראה לפרש וכו' וכ"ת אכתי לפי הס"ד זה מאי מהני בפנ"ח דא"ל דאי לא"ה הוה פסול ממש אטו משום לעז בעלמא יהיו פסול כקושית ר"י וי"ל דתי' דלעיל דס"ד דמהני דרוב פעמים לא יוציא כו' נשאר קיים ולא חזרו רק מפי' פסול ממש**. והא דאם יש עליו עוררין כו' פי' ואז אפילו האמנת לעז ליכא אבל בלא קיום יש האמנת לעז אע"ג דלא מיפסל דכיון דרוב בקיאין הן ליכא אלא לעז בעלמא כמ"ש התוס' לעיל [וכ"ש בא"י] מיהו א"כ לא מיושב דלא תנן ברישא אם יש עליו עוררין כו' כיון דלא מהני בפנ"ח רק משום דרוב פעמים לא יוציא ואם יוציא יצטרך להתקיים בחותמיו כמו בא"י ואי משום כיון דאומר בפנ"כ רוב פעמים לא יוציא לעז להכי לא קתני ברישא רק בסיפא בא"י קתני שא"צ לומר בפנ"ח דלא חיישינן שיבא לעז שאם יבוא אז יתקיים אבל כל זמן שלא בא אין אנו חוששין שיבוא א"כ גם לפירוש פסול ממש לא הקשו מידי [גם לא משמע כן ממ"ש וא"ת א"כ דמאי ס"ד וכו' ר"ל א"כ דפסול ממש. זוהי מדברי הגאון המחבר במוסגר ומשמעותו דדוקא א"כ דפסול ממש קשה משא"כ לר"י] ודוחק לומר

דהשתא חוזר מהכל ואהני בפנ"ח דאל"כ פסול ממש אף דלא הוי אלא לעז וכן בא"י אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו ואי לא"ה פסול כיון דלא אמר בפנ"ח ודוקא אי אמר בפנ"ח ויופסל ממש ע"י ערעור ע"ז הקשו דאינו נראה שיהיה פסול דזה דוחק גמור ודו"ק. כך סדרן של אלה הדברים למסקנות התוס' היאך מתורץ קושיות ועוד וכו' דלא תני ברישא אם יש עליו עוררין אי משום דבא"י דוקא פסול קשה אמאי יופסל משום לעז בשלמא קושיא הראשונה (דאין נראה לר"י) י"ל דתירוצם הראשון [דרוב פעמים כו'] נשאר קיים ודו"ק:

בתוס' בד"ה **הכא בפני אבל ידענו וכו'**. הנראה מדבריהם ושלא יהיו כסותרין זה את זה שסיימו בידענו לא מהני משום לשמה ופתחו משום דלא מרע נפשיה באומר ידענו אבל ר"ל ע"פ מסקנא שלהם בסמוך דידעתי לכ"ע לא מהני אפילו לרבא כמו שהכריחו מדנקיט בכל דוכתא בפני גם בריש פרק שני דאמר רבא אפילו הוא ואחר כו' אבל ידענו לרבא מהני כדקאמר אטו כי אמרו שנים ידענו וכו' ולרבה לא מהני לזה נותן טעם בתחלה אמאי לא מהני ידעתי לכ"ע אי משום לשמה הלא לרבא לא הוי טעמא משום לשמה אי משום דלא ליתי לאיחלופי מדאמר בפנ"כ לא אתי לאחלופי לרבא לזה פי' משום מרע נפשיה ומ"ש ידענו לשון רבים אשלוחים דעלמא קאי ונכון להגיה כאשר הגיה בח"ש אבל ידעתי אינו מועיל כו' מכשיאמר ידעתי. ואח"כ הקשו אידענו בשנים דשם ליכא טעמא דמרע דשנים נאמנים לעולם בלא סברת דייק וכו' אמאי לא מהני לרבה כמו לרבא כו' ותירצו דמשמע ליה לרבה מדנקיט לקמן גם בשנים ל' דבפנינו נחתם משמע דידענו לא מהני וא"כ ישנו היכר בידענו דלא ליתי לאחלופי בפנ"כ למה לי ע"כ משום לשמה וא"ל לימא בקצרה רבה לא אמר כרבא משום דמוכח לקמן דידענו לא מהני ואמאי ע"כ משום טעמא דלשמה ז"א דדלמא לעולם משום שאין עדים מצויים לקיימו וידענו לא מהני משום דלא ניתי לאחלופי לזה אמר בפנ"כ למה לי כיון דידענו משום איחלופי אלא משום לשמה וק"ל:

בתוס' בד"ה **אטו כו' ולעיל לא בעי למימר ידעתי כו'**. להתוספות לא אמר לעיל ידענו איכא בינייהו דהיינו גט מקוים איכא בינייהו שכתבו התוס' לעיל דנכלל באתיוה בי תרי אבל לרש"י הול"ל ידעתי בא' איכא בינייהו ודו"ק:

בא"ד **ונראה דידעתי כו'**. והא דפריך רב אשי מי איכא מידי כו' מפרש לקמן בתוס' במקימו. והא דמקשים התוס' לעיל אטו בכיפי כו' דא"ל דלמא אתיוה בי תרי ואמרו ידענו איכא בינייהו דממנ"פ אין מקום לקושיא זו דאם יהיה הקושיא דהתוס' יפרשו כן באמת אכתי קשה [קושיא ב'] היאך תליא באתיוה בי תרי כך לי ב' מן השוק ואם

יהיה הקושיא דלמא רש"י נתכוין לכך ואזדא ליה מיהת הך קושיא דאטו בכיפי כו' ז"א שהרי לרש"י מהני ידעתי לרבא והיאך תליא בבי תרי אמרי ידענו כך לי א' ואמר ידעתי נמי איכא בינייהו ועוד שהרי רש"י מפרש בהדיא אם יערער הבעל הרי הן מצוין לקיימו ש"מ דלא אמרו ידענו וזה פשוט:

בתוס' בד"ה **מאן האי תנא וכו' וליכא למימר כו' היינו משום איחלופי דהא כיון כו'**. דבריהם מבוארין ולפי קושיתם צ"ל איכא בינייהו בי תרי או באותה מדינה ר"ל לרבה צ"ל בפנ"כ לחוד אבל לא בפנ"ח ולרבא א"צ וק"ל:

על צד הפלפול יש להקשות דלמא לעולם ר"א היא ובפנ"כ משום לשמה ובפנ"ח משום קיום וא"צ לשמה וידענו לא מהני משום איחלופי והשתא כיון דידענו משום אחלופי ממילא [מוכח] דבפנ"כ אתיא משום לשמה דא"ל משום אחלופי הלא כבר יש היכר דהתם ידענו הכא בפני אבל אי לא הורו לנו חכמים הדין דידענו לא מהני הוי אמינא בפנ"כ לאו משום לשמה אלא טעמא דקיום לחוד וכרבא ובפנ"ח משום אחלופי כדקאמר ורבה מ"ט לא אמר כרבא משום כיון דידענו לא מהני א"כ יש היכר וא"כ בפנ"כ משום לשמה קאתי ודו"ק:

עוד שם וליכא למימר כו' היינו משום אחלופי כו'. אע"ג דלרבה אשה ובע"ד ישנו היכר ולמה להו למיעבד דידענו לא מהני משום היכר י"ל דודאי לא הוי היכר כ"א בצירוף היכרא דידענו דהא כיון דלרבא ידענו מהני לא חש להיכירא דאשה ובע"ד וק"ל:

עוד שם וליכא למימר כו'. וא"ל למה יעשו רבנן כזה ידענו דמהני מדינא לא יועיל כדי שיועיל בפנ"ח בחד דשכיח יותר שליחות בחד משנים המכירין חתימות דאין שיירות מצויות ומשום עיגונא הקילו ופסלו שנים המכירין החתימות דמהני בשאר שטרות כדי שיהיה א' כשר דפסול בשאר שטרות ומ"מ צ"ל דשכיח יותר קצת שנים מכירין מאשה ובע"ד דלא שכיח כלל וק"ל:

דף ג:

גמ' **אי ר"א חתימה לא בעי**. וא"צ ראיה לזה כיון דבעלמא ס"ל עידי מסירה כרתי ולאפוקי עידי חתימה וא"כ עידי החתימה אינו מעלה ומוריד וא"כ וכתב אכתיבה קאי אבל לר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי לאפוקי עידי מסירה דלמא וכתב אתרוייהו קאי אכתיבה ואחתימה לזה הוצרך לראיה דתנן אין כותבין וכו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **דתנן דלמא לכתחלה כו'**. כתבו לשון דלמא משום דיש לחלק [בין לשמה למחובר] כמ"ש אח"כ בד"ה חתמו ונתנו לה:

בא"ד **דלית ליה טעמא דאחלופי כו' כדפירשנו**. לכאורה א"צ לזה דשפיר יוכלו להקשות בקצרה כמו שהתחילו דהכא נמי משמע מדלא מיתוקמא כר"מ דלר"מ א"צ בפנ"כ ואילו אית ליה טעמא דאחלופי למה לא מיתוקמא כר"מ רק של"ת קודם שנניח ר"מ בתימה טפי נימא דהך סוגיא למאי דס"ד מעיקרא ולסבול הדוחק [ונאמר דדוקא לס"ד דלית ליה לרבה משום קיום לא שייך אחלופי אבל למסקנא דרבה אית ליה דרבא נוקי מתני' כר"מ ובפנ"ח משום קיום ומשום לשמה וכיון דהוא נמי משום קיום צריך בפנ"כ משום אחלופי] לזה כתבו דבהכרח נסתיים דאף למסקנא ס"ל דבעי כתיבה לשמה ולא משום אחלופי מדידענו לא מהני [ולא שייך אחלופי] רק מ"מ בלא מה שפירשו קשה לרבה דא"ל כלל בפנ"ח משום קיום ובפנ"כ משום אחלופי דא"כ למה ליה טעמא דלשמה כלל [ז"א דאיצטריך משום דמשמע ליה דידענו לא מהני וא"כ צריך טעמא דלשמה דלר"מ צריך חתימה לשמה וק"ל. זה היה במוסגר מדברי המחבר] ולא היה צ"ל דלית ליה טעמא דאחלופי גם הא דידענו לא מהני לר"מ נסתיים כפשוטו דהא בעי חתימה לשמה וא"כ לא אתי לאחלופי ובפנ"כ למה לי ודו"ק:

עוד בא"ד ולשמואל ור"י נמי יש להוכיח וכו' דלא מסתבר לפרש בדברי אמורא וחתמו אתורף דהו"ל לפרש וק"ל:

סה"ד אפשר לומר בתימה שלהם דר"מ ודאי צריך בפנ"כ משום אחלופי ובפנ"ח משום קיום וידענו מהני לר"מ אף דס"ל דצריך חתימה לשמה מ"מ לא חייש לשמה כיון דרוב בקיאין הן וסתם ספרי וכו' ומסתמא נעשה לשמה אבל דוחק דרבה לפרש משנתינו משום לשמה משום דמשמע ליה מהכרח דס"ל דידענו לא מהני ממשנה דריש פרק ב' א"כ ע"כ צ"ל דבעינן חתימה לשמה וחיישינן למיעוט שאין בקיאין מדרבנן וא"כ לא אתי לאחלופי ע"י ידענו ובפנ"כ ע"כ משום לשמה ואזדא לה מה שהניחו בתימה ודו"ק:

בתוס' בד"ה **שלשה וכו' אע"ג דאית ליה לר"מ וכו'**. וכיון דהכא פסול אף אם כבר נתן גט הול"ל אם נשאת הולד ממזר משא"כ לעיל אין כותבין במחובר לכתחלה:

בא"ד **ובאתה האשה והחתימה כו'**. אולי ה"ה האיש וק"ל:

בא"ד **מיהו אין רגילות להזהר כו'**. ולהכי הגט פסול וכתב בכת"י אף שאין לך חתימה גדולה מזו מ"מ פסול משום דהוי כאין בו זמן:

בתוס' בד"ה **כתב בכת"י וכו' מה חשש יש בכת"י כו'**. דאם יאחר הזמן היא לא תעשה ואם עשתה לקבלו אנו מה לנו אם רצתה להפסיד הפירות שימכור הבעל אחר הגט דהא בכת"י מיירי שיש בו זמן וק"ל:

בא"ד **ואם יש לחוש שיקדים כו' דאי משום חשש מאוחר גט מאוחר הוא כשר ובדין יש לבעל פירות עד שעת הזמן כדמפורש בתוס' לקמן** (דף י"ז) **בד"ה ר"ל אומר כו'**. ומ"ש מקודם בזה אינו אמת למעיין בסוגיא דלקמן מפני מה תקנו זמן בגיטין ודו"ק (כ):
בסה"ד דאחר הכתיבה מיד וכו'. אף שנכתב היום תתפוס הפירות שנמכרו קודם זמן מרובה קודם שידעו הלקוחות להזהר וק"ל:
בתוס' בד"ה **ר"א אומר כו' ונראה לר"י דאף לכתחלה וכו'**. יש לקושרו דבל"ז פשיטא איירי אף לכתחלה דאל"כ במאי פליג את"ק אבל השתא פליג אפילו אין עליו עדים כלל (גם) [אך] י"ל [אף בל"ז] דר"א איירי דאם ניתן הגט כשר אף קודם שנישאת אבל לכתחלה אין לכתוב כה"ג לזה הוכיחו מדקתני לקמן אין כותבין דמשמע לכתחלה ועלה קאי ר"א דהיינו כותבין וק"ל:
בתוס' בד"ה **וגובה מנכסים משועבדים כו'**. א"ה אפילו ממשעבדי נמי ליגבי אף דמשני לית ליה קלא מ"מ מאי ס"ד דמקשה אי לאו דבעלמא גבי ממשעבדי ומשני הכא בשטרא פרסאה גרע טפי דלית ליה קלא וק"ל:
בסה"ד גם מלשון הקונטרס. דפי' באמת כן לית ליה קלא ע"ש:
בתוס' בד"ה **וכי לא בעי כו' מוקי האי מתני' דמחובר כר"א כו'**. אין להקשות א"כ דלמא אף מדאורייתא ס"ל לר"מ דבעי כתיבה לשמה י"ל דהא דמוכיח לעיל לר"מ כתיבה לא בעי מהך מתני' דמחובר היינו נמי דמדרבנן לא בעי כתיבה לשמה אבל מדאורייתא א"צ הוכחה ובריא ליה דלר"מ לא בעי כתיבה לשמה בלא ראיה כי היכי דבריא ליה לר"א דא"צ חתימה לשמה בלא ראיה רק א"כ הול"ל נמי לר"מ לעיל וכ"ת כמו לר"א ואולי סמך עצמו אהך וכ"ת או שפיר ידע בלא"ה מימרא דר"נ אפילו מצאו באשפה כו' דלפחות מן התורה ס"ל כשר רק דלמא מדרבנן לזה אמר מדקאמר בהך לישנא ולא אמר דבר תורה וכו' ודו"ק:

דף ד.

גמ' **ומעיקרא מ"ט כו'**. אע"ג דשינויא דר"י היא לא יתכן לשמואל ור' יוחנן ואילו שינויא דר"א היא הוא לכ"ע מ"מ האי ואלא ר"מ וכי לא בעי כו' ומתני' דמחובר כר' יוחנן ושמואל דמוקמי כר"א דלר"ל לא יתכן וכמ"ש התוס' ואף דבאותו ה"א ודאי דליכא לאוקמי כר"י דהא חתמו פירוש תורף מ"מ שמענו הסברא דאם יכול לאוקמי למתני' כתנא לפירוש אחד מן האמוראים ניחא ליה דמצינו לומר דרבה סובר כוותיה [א"כ טפי הו"ל לאוקמי כר' יהודה ואליבא דר"ל] וק"ל:

גמ' **דמר סבר לפי שאין בקיאין ומר סבר לפי שאין עדים מצוין וכו'**. בה"א זו קשה הסיפא וחכמים אומרים אינו צריך וכו' והמוליך לשון אינו צריך קאי ארקם וחגר [כמ"ש לעיל במתני'] ע"כ ס"ל טעמא דלשמה ומדקסברי מוליך ע"כ ס"ל קיום וכדבסמוך ותקשי לדידיה ממנ"פ מה סברי רבנן בתראי לסברתו דהשתא וק"ל:

גמ' **ורבא מתרץ לטעמיה כו' ואתי ר"א וכו' שלא תחלוק במדינת הים**. [והא דנקיט במדה"י דלרבא אין חילוק רק ממדינה למדינה הו"ל למנקט] ולמסקנא ניחא דבא"י כיון דאיכא עולי רגלים ובתי דינין דקביעי אף ממדינה למדינה א"צ שיאמר ואפשר דהגמ' נקיט לישנא דשייך אף למסקנא ובה"א דאכתי לא ידע שייך דלא תחלוק במדינה למדינה וק"ל:

ברש"י בד"ה **ואמר אביי כו' כגון עיירות שמנה הכתוב במזרחה של א"י**. משום דרקם וחגר במזרח נקיט מזרחה:

בא"ד **ויש מהן שבולטות מחברותיהן כו'**. כצ"ל:

בתוס' בד"ה **וחתמו ונתנו לה לכתחלה נמי כשר וכו'**. שלא תימא ודאי לוכ"ת אנן מדאורייתא כו' לכתחלה נמי כשר דבדאורייתא אין חילוק בין לכתחלה לדיעבד אבל למסקנא דאירי בדרבנן נפרש כמשמעו וחתמו בדיעבד לזה הכריחו דאף לקושטא לכתחלה נמי כשר אפילו מדרבנן ולזה הקשו וא"ת כו' דבמחובר אין לומר חתמו פי' לכתחלה דבהדיא קתני רישא אין כותבין לכתחלה וק"ל:

בא"ד **משמע לר"מ א"צ כו'**. אפילו מקום איש ואשה מדאצטריך לאשמעי' לר"א דמפרש וכתב אכתיבה ממש שצריך להניח הא אפילו לר"מ דוכתב קאי אחתימה צריך להניח ומשמעות המשנה שם כאילו המכוון על דין דצריך שיניח מקום וכו' וק"ל:

בא"ד **והא דלא קאמר הכא כו'**. ולא הול"ל כשר דמשמע דיעבד:

בא"ד **ואומר ר"ת דגבי לשמה כו'**. אבל א"ל דבמחובר אין כותבין קתני וה"ה לכתחלה אין כותבין שלא לשמה גזירה וכו' אבל במצאו כתוב אין לגזור כל כך דהא מפרק כל הגט הוכיחו דאף לכתחלה כותבין אי לאו טעמא תקנות קטטה כו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **מודה ר"א כו' מה תקלה יש בכך כו'**. הא קושטא הוא דלא בעי חתימה לשמה וא"ל שיסמוך עליהן אף בלא עידי מסירה ואף שהדבר אמת מ"מ אין ממש בגט דעידי מסירה כרתי היאך תלוי זה במזוייף מתוכו אף בחתמו לשמה יופסל מטעם זה ע"כ אין זה חששא רק נסמוך עליהם בבא גט כתוב וחתום לפנינו שנאמר מסתמא עשו בהכשר ולקחו עידי מסירה. ועיין בחידושי הרשב"א באורך דאף חתימה צריכה להכשר הגט כגון היכא שנסמוך על עידי חתימה שמסתמא נעשה בהכשר ע"י עידי מסירה א"כ

הוי כגוף הגט וצריך לשמה וע"ש. וא"ל א"כ מאי פריך אי ר"א כתיבה בעי חתימה לא בעי זו באמת משני מודה ר"א במזוייף כו' דודאי כי ליכא סהדי חתימי כלל כשר דלית ליה עידי חתימה כרתי אבל כי ישנו עידי חתימה צריך להיות לשמה כיון דלפעמים סמכינן עליהם להכשיר הגט וכי לא הוי לשמה הוי מזוייף מתוכו דכיון דעל פיהן מכשירין הגט הוי בכלל כתיבת הגט. אבל עיקר הדבר הזה לא ברירא בעיני דמה ענינו לעיקר הגט להיות לשמה כיון דאינן מועילין אלא לראיה בעלמא כאילו אתו ב' מעלמא ומעידין שראו הגירושין ואילו היו עידי מסירה כאן לא צריך לדידהו ואין מועילין ולא מזיקין בעיקר הגט וכל מה שנכלל בוכתב מעכב בעיקר הגט שאף אם הגירושין אמת לא הוי כריתות מצד עצמן בהעדר אותו הדבר ודו"ק:

בסוף הדבור דאם אין עושין חתימה לשמה וכו'. אין מחוור לי לכאורה דהא כתבו בדבור הקודם דלא גזרינן לר"מ כתיבה אטו חתימה אפילו לכתחלה והיאך נגזר לר"א חתימה אטו כתיבה לפסול אפילו דיעבד וק"ו הוא דטפי יש לגזור כתיבה אטו חתימה שאח"כ מחתימה אטו כתיבה הקודם לו דהיינו מ"ש דאם אין עושין חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה וכלפי לייא ודו"ק ועוד טפי שייך טעות דשלא לשמה בעדים דלאו כ"ע גמירי כדלעיל מיעוט אין בקיאין ואילו ספרי דדייני כולן בקיאין כדלעיל (י.):

בתוס' בד"ה **הא מני**. עיין בח"ש. ודברים שאין להן שורש הן היאך יעמידו ע"ז הקושיא שחד ת"ק הוא מי פסיקא ולר"י ושמואל ת"ק דר"י דמחובר דאין כותבין הוא ר"א וזה מפורש לתינוקת של בית רבן דעל הרוב ת"ק דר"י הוא ר"מ ועוד דא"כ מה תירצו בהא ס"ל כר"י סוף סוף) כיון דחד תנא הוא היאך מצי סבר כר"י וצ"ל שיבוש שלו כמ"ש באורך ויהיה התירוץ פורח באויר ונשתייר בקולמס וחסר מן התוספות ועוד דאין מקום לתירוצם כיון דת"ק דר"י דר"פ ב' ר"א הוא א"כ ע"כ ת"ק דמחובר נמי ר"א היא דחד ת"ק הוא וא"כ היאך תירץ רב אשי הא מני ר"י הוא דזה אי אפשר כיון דת"ק דמחובר ר"א א"כ פירוש חתמו אתורף כשמואל ור"י וא"כ חתמו דר"י נמי פי' תורף והיכא שמעינן דס"ל לר"י כתיבה וחתימה ממש בעי לשמה ובתלוש כמ"ש התוס' לעיל בד"ה דתנן וכו' ואולי הכותב זה בח"ש לא הבין התוס' לעיל רק כמקצת טועין שכתבו [דהא שכתבו התוס'] דרב אשי אתיא כר"ל משום דלשמואל ור"י אתיא מתני' דהכא כר"מ כיון דלא שמעינן דלא בעי ר"מ כתיבה לשמה ממתני' דמחובר וזה הבל דמ"מ מדר"נ מוכח דלא צריך לר"מ כתיבה לשמה וזה פשוט ועוד קשה דהא כבר סתרו התוס' לעיל [בד"ה דתנן] דא"ל (כר"א) [כר"מ] ובפנ"כ משום אחלופי כיון דע"כ ס"ל למתני' דר"פ ב' דידענו לא מהני א"כ לא אתי לאחלופי ולמה לי בפני נכתב ע"כ משום לשמה. (מ) אבל כוונת התוס'

כמשמעו דקאמר הא מני ר"י כו' משמע לכאורה דלית לן תנא דס"ל בפנ"כ ובפנ"ח כ"א ר"י וכל היכא דהוזכר הוא ר"י ולקמן הוא ת"ק דר"י ותקשי שם הא מני לזה אמר בהא וכו' ואין הגמ' מבקש רק שנמצא תנא דס"ל הך סברא וכי תימא [אמאי לא הקשו] ממתני' דהכא דת"ק נמי ע"כ לאו ר"י הוא דר"י ס"ל רקם כמזרח ות"ק ס"ל לאפוקי רקם וחגר דהוי כא"י י"ל דמ"מ לא אלים כ"כ לאקשוי מהכא כיון דלא הוי ת"ק דר"י דז' דיעות במשנה כ"א לעצמו ת"ק ור"ג ור"א ורבנן בתראי ורשב"ג ור"י ור"מ וסוף סוף גוף הדין השנוי במתני' דהמביא ממדינת הים צ"ל גם ר"י ס"ל ומצי למיתני אף אליבא דר"י גופא הך דינא אף שר"י ס"ל יותר ועדיף מינה אפילו רקם ס"ס גוף הדין שייך למיתני אליבא דר"י ואולי בחגר אף ר"י מודה ונקיט מדה"י לאפוקי חגר משא"כ בר"פ ב' בגופא דדינא ת"ק ור"י המה שני הפכים וק"ל:

בתוס' בד"ה **עד שתהא כו' וא"ת למה לי למינקט וחתימתו כו'**. לכאורה דאי לא"ה דלמא ר"י כר"א ס"ל וכתיבה בעי לשמה לא חתימה ומנ"ל תנא שלישי דפליג אר"מ ואר"א אבל מיתורא דוחתימתו וכו' משמע דצריך אף דכאן לענין מחובר אין נ"מ מ"מ נ"מ לענין לשמה וק"ל:

בתוס' בד"ה **דקי"ל כו' דמסתמא בהכשר נעשה וכו'**. אילו צריך שידעו הני בהני ניחא דלא היו חותמין אילו לא היה שם עידי מסירה אבל זה פשוט דאינו דהרי החתימה קודם מסירה והחתימה במדינת הים והנתינה בעידי מסירה בא"י רק בלא עידי חתימה אמרינן שמא זיוף הוא והיא כתבתו אבל ע"י החתימה שרואין שאינו זיוף אמרינן תו מסתמא בהכשר נעשה כיון דבע"כ בא הגט לידה מיד הבעל וק"ל:

בא"ד **כדאמרינן בהשולח וכו'**. דמדלעיל שאין העדים חותמין על הגט כו' אין כוונתו שם רק שעידי מסירה מועילין בלא עדי חתימה לאפוקי מדר"מ ושמא אף עידי חתימה לחוד מועילין וקצת משמע אפילו כן מדלא מהדר לר"מ דביש עליו עדים ולא נתנו בפני עדים הולד ממזר דהא ר"מ בלא עידי מסירה איירי מדהוצרך ר"א לומר אם נתנו בפני עדים מיהו אין זה הכרח כ"כ דהא לר"ת ז"ל לר"מ נמי צריך עדי מסירה ורמב"ן ז"ל כתב זה לסיוע לרי"ף דלר"א אינו פסול בעידי חתימה לחוד אבל לקמן משמע דנוסף לעידי מסירה דצריך לר"א התקינו רבנן עידי חתימה משום תיקון העולם ע"ש אבל הכא משמע שהעולם חותמין ונהגו בעידי חתימה לא בעידי מסירה משום תקון וכו' אבל התם משמע לר"א דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן שיצטרכו ג"כ עידי חתימה כו':

בא"ד **צ"ל דבמשולשין וכו'**. אבל שם אביו לבד מסתמא ידוע לעדים או לאשה עצמה ע"ש בר"ן ועיין בדינים אלו ברי"ף ובר"ן ובאשר"י ורשב"א שם ס"פ בתרא במקומו גם במאור ומלחמות שם שהאריכו ע"ש:

בסה"ד במקום הודאות בעל דין. אף דידוע שלא נתנו בפני עדים וכיון דהעדים עושין הקנין מה ענין הודאה לקנין מ"מ כיון שמודה שנתנו לו אין אנו מזדקקין תו אחר הודאתו וכן מצינו בדיני ממונות בהרבה מקומות וק"ל.

בתוס' בד"ה **ומר סבר לפי שאין עדים וכו'**. דסברת מאי לאו וכו' הוא דדחיק ליה שיפלגו בדבר ההוה שזה אומר שכיחי וגמירי וזה יאמר לא שכיחי וגמירי וכיון דע"כ בדר"א צ"ל דוחק זה דלמא גם ת"ק ור"ג פליגי בזו לזה כתבו דאף ר"א לא פליג בסגנון זה רק שלא תחלוק ומ"מ צריך ליישב למה לי להמתרץ לסיים ר"א דמאן דכר שמיה ממילא נשאר כסברת המקשה ודו"ק. ויש אומרים דכוונת התוס' שאם להמקשה היה ניחא דפליג ר"א במציאות אם הוא שכיח למה לי להמתרץ לחפוץ אופן אחר לזה אמר דגם המקשה למד כן ודו"ק:

דף ד:

גמ' **לא תימא הא באותה מדינה במדינת הים לא צריך וכו'**. ורשב"ג דפליג אף דת"ק נמי מצי סבר הכי [דאפילו מהגמוניא] ולא נקיט ממדינה למדינה אלא לדיוקא דבא"י לא צריך אפילו ממדינה למדינה וצ"ל כדלקמן דרשב"ג איירי בא"י וכ"ת מאי פלוגתא הוא זה מר איירי בח"ל ומר בא"י ז"א דת"ק נקיט ממדינה למדינה לדיוקא דבא"י אפילו בכה"ג לא צריך ועלה קאי רשב"ג דאפילו מהגמוניא להגמוניא צריך וכ"ש ממדינה למדינה ובסמוך בלא ר"י הו"מ להוכיח דאיירי בא"י ובלא"ה כתבו התוס' דלרוחא אייתי ר"י משום דקאמר בהדיא בא"י. ומה שדקדק רש"י הא באותה מדינה ומעיר לעיר לאו משום דליהוי פליג עלה רשב"ג אפילו בעיר א' רק לפרושי באותה מדינה ודו"ק:

גמ' **הא בהדיא כו'**. למאי דקרי לה בהדיא משום דמשמע ליה מדנקיט סתם בא"י משמע בכל גוונא אפילו ממדינה למדינה היאך תסבור הקושיא על בוריה הא בהדיא וכו' אע"כ דיוקא דממדינה למדינה לאפוקי באותה מדינה דא"צ דטעמא משום קיום והשתא הוצרך סיפא דמתני' שפיר כלפי לייא כ"ש מ"ט דסיפא למה בא"י ממדינה למדינה א"צ כיון דטעמא משום קיום וכן קשה בקצרה דקאמר לרבא ניחא תיקשי ליה סיפא דבא"י וי"ל דבהאי לישנא ידע שפיר דבא"י שיירות מצויות אפילו ממדינה למדינה כיון דאיכא עולי רגלים כדמסיק באידך לישנא ובע"כ צ"ל כן דהיאך יאמר לרבא ניחא והמשנה אין לה

מובן לרבא אף אם נפרש דהמביא בא"י פירושו באותה מדינה דבבבא דמביא גט ממדינה למדינה במדה"י הול"ל בא"י דהוי רבותא דצריך ובבבא דמביא בא"י הול"ל ממדינת הים דהוי רבותא דא"צ [אע"כ דבא"י אפילו ממדינה למדינה א"צ דעולי רגלים כו'] אבל הא אין להקשות ללשון ראשון [ולהוכיח מזה דידע דאל"כ] לרבא ליתני ממדינה למדינה סתם כדפריך בלשון שני דאין זה קושיא כ"כ דלא הוי שמעינן אז דיוקא דבאותה מדינה במדה"י א"צ דדלמא צריך ונקיט ממדינה למדינה משום א"י. וצ"ל בלשון שני דקושיא ליתני ממדינה למדינה סתם וה"ה בסיפא ליתני סתם באותה מדינה ולא הול"ל בא"י דהא לרבא איירי סיפא באותה מדינה (ג):

ואפשר לומר עוד בלשון ראשון דמקשה הא בהדיא משום דלרבה ע"כ פי' דסיפא קושטא הוא ממדינה למדינה [ואף דאכתי מאי מקשה הא מסיפא לחודא ה"א דפי' באותה מדינה לזה כתב ואפשר כו'] ואפשר לומר דמ"מ מקשה שפיר הא בהדיא כו' [וא"כ ליתני ברישא באותה מדינה במדה"י] וכ"ת אילו קתני ברישא באותה מדינה במדה"י הוי מפרש סיפא בא"י באותה מדינה לכן נקיט ברישא ממדינה למדינה במדה"י לדיוקא דא"י אף ממדינה למדינה א"צ מ"מ למה לי סיפא והשתא אתי שפיר דמפרש רש"י אי מההיא אי מדיוקא דרישא משום דזוהי עיקר הקושיא ודו"ק. ולשון הא בהדיא כו' משום דלרבה פי' הסיפא באמת ממדינה למדינה ודו"ק:

גמ' **רבה איתיליה דרבא**. ולפי"ז אזדא לה שינויא דבגזירת מוליך אטו מביא כו' ואף לרבה רבנן בתראי לפרושי קאתי ובהכי אמרתי דלא קאמר לעיל כי משני עולי רגלים כו' ואלא מאי בינייהו דסוף סוף מוליך איכא בינייהו לת"ק כמ"ש התוס' לעיל דהוי בכלל ממדינה למדינה ודו"ק:

בתוס' בד"ה **תנן המביא גט כו' ומרישא דמתני' כו'**. אע"ג דלתרתי תנן דפריך מקודם הוי ניחא להמקשה דסבר ת"ק דרישא כרבה משום לשמה מ"מ היא גופא קשיא למה היה ניחא למאי דדייק השתא הא באותה מדינה וכו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **אלא אימא וכו' וא"ת וכו' ניתני באותה מדינה במדה"י וכו'**. הא ודאי אסקו אדעתייהו דאף לרבה יש מקום לטעות שלא תימא אידך טעמא דקיום ולא משום לשמה אבל אי תנא באותה מדינה במדה"י ממילא היינו מוכרחים לטעמא דלשמה מדצריך באותה מדינה והא לא אסקו אדעתייהו שיש מקום לטעות לומר שני טעמים גם יחד (ועוד) [ואף] דבמסקנא קושטא הוא לרבה ב' הטעמים גם יחד וק"ל:

בא"ד **וי"ל וכו'**. ואין להקשות הא אכתי לא פלטינן מטעותא דטעמא דקיום נקיט ממדינה למדינה לאפוקי אותה מדינה י"ל דא"כ הול"ל ממדינה למדינה סתם כדפריך בסמוך

לרבא אבל למסקנא וכן לפי מ"ש לעיל דלשון ראשון למד כמסקנא דבא"י א"צ ממדינה למדינה קשה הא אכתי יש לטעות לומר הדיוק ממדינה למדינה במדה"י לאפוקי אותה מדינה במדינת הים ואין טעמו משום לשמה מאי אמרת ליתני ממדינה למדינה סתם ז"א דבא"י א"צ (ס) מ"מ י"ל מנ"ל שני מיעוטים כיון דאתיא דיוקא לאפוקי ממדינה למדינה בא"י מנ"ל תו דיוקא דאותה מדינה במדה"י דכיון דעכ"פ שמעינן דממדינה למדינה בא"י לא צריך ע"כ מיושב שפיר דנקיט ממדינה למדינה במדה"י לאשמעינן מיהת הך דינא דלא נטעה בזה ואף דאכתי יש לטעות ולפרש מתני' כרבא באמת מ"מ קושית התוס' לא היה רק דליתני באותה מדינה במדה"י ותו ליכא למטעי מידי ותירצו דאכתי היה מקום לטעות וכ"ת כיון דסוף סוף לא יצאנו מהטעות טפי ליתני באותה מדינה לז"א דכוונת התנא להצילנו מהטעות זאת דבא"י ממדינה למדינה א"צ ודו"ק:

למאי דלא אסקי אדעתייהו טעות צירוף ב' טעמים לא הקשו לרבא נמי ליתני ממדינה למדינה בא"י דשמעינן טעמא דקיום ומינה באותה מדינה אף בח"ל א"צ כיון דלא חיישינן לשמה דז"א דזה בעצמו הקשה הגמ' לרבא ועדיפא דליתני סתמא ממדינה למדינה דכולל הכל ולמה ישנה א"י או מדינת הים וא"ל מאי מקשה הגמ' לתרץ כמו וי"ל דתוס' דה"א באותה מדינה במדינת הים נמי צריך מטעמא דלשמה כרבה הגם שכבר כתבתי בזה דליתני בסיפא ג"כ סתם באותה מדינה דא"צ י"ל עוד כפשוטו מ"מ הו"ל למיתני ממדינה למדינה סתם דהוי מרויחין עכ"פ טעמא דקיום ולא היה הטעות רק בצירוף טעמא דלשמה ג"כ ואילו השתא דקתני במדה"י יש לטעות טעם דקיום כלל לא ולומר טעמא דלשמה לחודא כמו לרבה באמת קודם כל המסקנא כי ישנו ד' חילוקים ממדינה למדינה במדה"י לכל הטעמים צריך באותה מדינה בא"י לכל הטעמים א"צ ממדינה למדינה בא"י לטעמא דקיום צריך ולטעמא דלשמה א"צ ובאותה מדינה במדינת הים לטעמא דקיום א"צ ולטעמא דלשמה צריך והשתא אין מקום לטעות רק בב' חלוקים אחרונים ואילו תנא ממדינה למדינה סתם היינו ניצולין גם מטעות חילוק ג' ולא הו"ל עוד ספק כ"א בחילוק ד' לחוד אם נאמר ג"כ טעמא דלשמה או לא אך עתה דתני ממדינה למדינה במדה"י שהוא מלתא פסיקא לכ"ע דלב' הטעמים צריך נשאר ב' חלוקים בספק כי יש לומר הטעם דלשמה ונקטו לדיוקא דממדינה למדינה בא"י לא צריך או טעמא דקיום ולדייק באותה מדינה במדה"י לא צריך ואף כי ניצול מטעות שלא נאמר בתרוייהו צריך ונצרפם הב' טעמים יחד מה שאם כן אילו תני ממדינה למדינה בא"י או סתם או באותה מדינה במדינת הים שיש מקום לטעות בשניהם ושני הטעמים יש מ"מ לדינא לא ידענו מאומה ממה ששונה ממדינה למדינה במדה"י לזה הקשה הגמ' בלשון שני

שפיר לרבא [דליתני במדינה למדינה סתם] דהיינו יודעין מיהת חילוק ג' ואילו השתא לא ידעינן מאומה ולזה הקשו התוס' לרבה נמי לדידיה יקשה ליתני באותה מדינה דהיינו יודעין מיהת חילוק ד' ותירצו דבא לאשמעינן חילוק ג' דע"כ נסתיים דאין צריך וטעמא דקיום אינו מדלא תניא ממדינה למדינה סתם והנכון יותר דכיון דטעם דקיום אינו ע"כ צ"ל טעם דלשמה וא"כ ידענו כל ד' חלוקים ולמאי דמסיק דאף לטעמא דקיום ממדינה למדינה בא"י אין צריך משום דשכיחי דהשתא אינו מוכרח ביטול טעמא דקיום מ"מ שמעינן הדין דממדינה למדינה בא"י אין צריך ודו"ק ובחדושי הרשב"א כתב דלהכי פריך ליתני ממדינה למדינה סתם משום דלרבא אין ה"א אפילו טעמא דלשמה כיון דרוב בקיאין ואין מקום לטעות בזה ומה שנראה לי כתבתי:

עוד בא"ד אין לשבש דהול"ל בקצרה ניתני באותה מדינה וש"מ טעמא דלשמה ומינה ממדינה למדינה בא"י א"צ דמנ"ל דלמא גם בא"י אין בקיאין וצריך לזה צ"ל דמדיוקא דמדה"י משמע הא בא"י וכו' והדיוקא לא קאי רק על אותה מדינה רק אח"כ נאמר ה"ה כו' דזיל בתר טעמא ודו"ק. (בדפוסים ישינים נדפס בסוף הספר השייך לכאן):

בלשון שני דאף לרבא דיוקא ממדינה למדינה בא"י לא צריך תקשה הא בהדיא וכו' דע"כ סיפא ממדינה למדינה דבאותה מדינה אף בח"ל א"צ י"ל דלשון שני לא מחשיב זאת לקושיא דתני דבר והיפוכו רישא ממדינה למדינה במדה"י צריך וסיפא ממדינה למדינה בא"י א"צ או ידע שינויא דלעיל לכתחלה ודיעבד כמו דלשון ראשון ידע מסקנא דהך לישנא כאשר כתבתי לעיל ודו"ק [עיין במהרש"א בתוס' בד"ה אי מההיא]:

בתוס' בד"ה **אי מההיא כו'**. כבר כתבתי מה שאפשר לומר בכוונת רש"י ועוד דהסוגיא הוא טפי ליתר בבא אחרונה לאשמעי' לכתחלה וק"ל:

בא"ד **דהא בהדיא קתני וכו' ואע"ג דדיוקא דרישא קאי נמי אצ"ל [משמע דבא"י א"צ דפי' לכתחלה] מ"מ פירוש צריך כולל שניהם ביחד צריך לכתחלה ופוסל בדיעבד וקאי הדיוק על א' מהם וכן א"צ כולל נמי שניהם אין צריך לכתחלה ובדיעבד** וק"ל. וא"ל סוף סוף כיון דבהדיא קתני סיפא א"צ א"כ דיוקא דרישא למה לי ז"א דה"א סיפא באותה מדינה וכדלעיל וא"כ קשה קיצור דלמא האי גופא הכרח דרש"י לפרש אי מההוא דיוקא דרישא משום דרישא איצטריך לממדינה למדינה וי"ל דמ"מ דלמא הגמרא ניחא ליה לתרץ שיעמדו שניהם בחילוק א' דלכתחלה ודיעבד מלעשות שני עניני תירוצים ודו"ק:

בתוס' בד"ה **כיון דאיכא כו'**. הסברא מבואר דאם הם במקום א' רק דניידי אח"כ ונוסעים למרחקים אח"כ הוי טפי מחאה שבשעת נסיעתם או קודם יאמרו וחברך וכו' ואולם

לימים רחוקים כשיזדמן ערעור אין כאן מי שיקיימו אבל לענין ממדינה למדינה חירום מעט יכול לבטל המחאות אבל הצריך קיום יסע לשם וק"ל:

בתוס' בד"ה **רבה אית ליה דרבא כו' כיון דידענו לא מהני אף דאיירי בא"י דלא חיישינן לשמה מ"מ משמע להו דאינו מועיל ידענו דלא ליתי לאחלופי וזה אינו דלעולם לא התקינו רבנן שלא יועיל ידענו משום אחלופי רק לבתר דידענו לא מהני מכח לשמה תו ממילא לא אתי לאחלופי וטפי התקינו בפנ"כ דלא ליתי לאחלופי ואין זה מוכרח דהא לעיל כתבו וא"ל דידענו משום אחלופי ולעולם כר"א גם לעיל בדף ג' ע"א לא קאמר רבה לא אמר כרבא משום דידענו אינו מועיל ע"ש**. וא"ל דהרואה בא"י דידענו מועיל אף דבא"י לא אתי לאחלופי משום דאמר בפנ"כ מ"מ אתי לאחלופי אח"כ בח"ל בקיום דעלמא [דבח"ל אף דאומרים. בפנ"כ מ"מ אינו משום היכר דאחלופי לרבה רק משום לשמה] וזה הבל כיון דסוף סוף צריך לומר בח"ל בפני נכתב משום לשמה תו לא אתי לאחלופי ודו"ק. גם א"ל דכוונת התוספות כיון דידענו אינו מועיל בח"ל לא אתי לאחלופי [אף בא"י]:

דף ה.

גמ' **והא אשה דלא שכיחא וכו'**. קשה לי מאי קושיא דלמא צריכה שתאמר משום קיום כמו לרבא כן תפרש לרבה דאף לאחר שלמדו עדיין קיום במקומו עומד כדקתני אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו אף בפיקח ונתחרש דלא שכיח וא"ל דמשמע ובלבד וכו' דקיום אינו מועיל דא"כ תיקשי לרבא נמי וי"ל לפי' ר"י כיון דכל המשניות אלו זה אחר זה בחדא גוונא איירי כי היכי דשליח צריך שיאמר בפנ"כ כו' איירי לאחר שלמדו אף היכא שא"צ קיום כגון בי תרי או באותה מדינה כמו שדקדק דלרבה בהנ"י נמ"י קתנ"י מתניתי"ן דצרי"ך וכו' ה"נ הא דאשה בכה"ג מיירי דומיא דשליח לזה פריך שפיר הניחא לרבא איירי בלא מקיים ושצריך קיום דומיא דמתני' דשליח דאיירי דוקא ממדינה למדינה וק"ל. ולפי' ר"ת י"ל נמי דפריך כיון דבשליח אחר אינו מועיל קיום חותמיו וצריך דוקא בפנ"כ דלרבה בפנ"כ עדיף אף אחר שלמדו כדמשני גזירה כו' א"כ הו"ל לאשמעינן דבאשה מהני אפילו קיום חותמיו וכ"ש בפנ"כ דעדיף טפי משמע דבאשה נמי צריך דוקא בפנ"כ ובלשון שצריכה לומר וכו' ר"ל דוקא אע"ג דאשה לא שכיח וא"כ פיקח ונתחרש נמי אבל לרבא פי' אפילו בפנ"כ וכ"ש קיום חותמיו וק"ל. ולאין לפרש כו' פריך בפשיטות אבפנ"כ לבד ודו"ק:

גמ' **שלא תחלוק בשליחות** פירש הרשב"א במביא דא"ל בשליחות דוקא דא"כ מאי פריך מבעל וק"ל:

גמ' **אי הכי בעל נמי**. קשה מאד לקשר אי הכי דבל"ז ברבה צ"ל כן מ"ש בעל וכמו שהקשו ותירצו התוספות לעיל בגופא מימרא דרבה וכ"ת לא שכיחא מאי בכך קודם שלמדו ועוד מ"ש אשה מבעל. וא"ל דבל"ז י"ל כל המשניות קודם שלמדו ולהכי צ"ל הברייתות שהמה אחר המשניות איירי בלאחר שלמדו דלישנא דבעל עצמו שהביא גיטו א"צ לומר וכו' משמע אבל אחריני צריכין שיאמרו ותקשי ליה מ"ש בעל מאחר ויש לדחוק דידע מגזירה וכו' וכולן צריכין שיאמרו לבד מבעל דלא שכיח וה"ה אשה ומתני' דאשה קודם שלמדו ודו"ק:

גמ' **שנים שהביאו גט וכו'**. דוחק לפרש ספק טעם האיבעיא אי כרבה וצריכין או כרבא ואין צריכין ופשוט כרבא וכדאמרי' לעיל בי תרי איכא בינייהו דא"כ לא הו"ל לסיים ומה אילו יאמרו כו' דאף לאיבעיא ניחא אי טעמא כרבא ועוד דא"כ לא הול"ל לרבא ניחא כו' רק הול"ל ש"מ כרבא ס"ל וכמו שהקשה בחידושי הרשב"א ואפ"ל אף בטעמא דקיום בעי צריכין לומר שמא זייף הבעל ושלח גט מזוייף ופשיט דאין צריכין דכיון דנתברר דהגט בא מידו לידה תו לא חיישינן דמה אילו יאמרו בפנינו גירשה פשיטא דמהימני והיא מתגרשה ולא אמרינן שמא גירשה בגט מזוייף לזה פריך לרבה אף דאית ליה נמי טעמא דקיום מ"מ דל קיום מהכא הא צריכין לומר משום חששא דלשמה ודו"ק:

ברש"י בד"ה **אלא להקל עליה מתחלה שלא תיזקק לעדים**. יש לדקדק הא עדים לא מהני בתחלה לרבה וצ"ל דמ"מ קולא הוא לגבה דאם אמר בפנ"כ א"צ להחזיר אחר עדים ואם לא אמר אפ"ה אם עבר ונשאה לא תצא משא"כ אם צריכה דוקא לעדים אם לא תמצא עדים אין לה תקנה ולענין ניסת שפיר קאמר לא הוצרכו כו' דהיינו לא אמרו להחמיר קאי אניסת לחודא אלא להקל קאי אפילו אמתחלה אקודם שניסת רשאי לישא בלא עידי קיום. וא"צ לדחוק דכ"ז קאי אקיום לחוד והא דלא תצא משום חששא דלשמה פשיטא דהשתא למדו ובקיאין ומשום גזירה לא מפקינן אבל משום של"ת כך תקנו חכמים ג"כ לענין קיום שצריך דוקא קיום לאופן זה ובשלמא לרבא איירי בלא ניסת ופי' לא אמרו להחמיר שצריך דוקא בפנ"כ בשום לשמה כו' וטעמא כו' קאי ודאי אלשמה דלענין קיום כיון דמקוים בעדים אין שייך לומר אתי בעל ומערער וכו' ואינו מקושר דוקא השתא רק מיד כשתירץ בשניסת לא שבקינן לאסוקי למלתא עד דפריך אי הכי ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אילימא חרש וכו' כגון אלם**. דהוי בר דעת ופומא הוא דכאיב ליה כדאיתא בפרק מצות חליצה ויכול לכתוב בפנ"כ אע"ג דבעדות מפיהם דוקא הכא א"צ עדות

ללשמה דלהכי אשה ובע"ד וקרוב נאמנים גם א"צ בפני שלשה כדבסמוך [וקאי קושית התוס' לוקי באלם ולא יקשה לרבה] מיהו ז"א דא"כ לא מצי לאוקמיה באלם כיון דיכול לרמז או לכתוב בפנ"כ ולמה צריך להתקיים בחותמיו [דלכאורה גם לגבי קיום מהני מפי כתב וכדעת הריב"ש שהובא בח"מ סי' מ"ו] אלא צ"ל דצריך קיום כיון דלאי בר הגדה הוא דבעינן עדות מפיהם דוקא דלא עדיף משנים דבעינן מפיהם [דגבי קיום בעינן עדות טפי מללשמה דהא צריך בפני שלשה דוקא] ולזה צריך להתקיים בחותמיו ועיין בריב"ש סי' ר"מ [ובסי' שפ"ב ותי"ג] א"כ מאי סתרו דהול"ל ולא אמר הא שפיר נופל עליו ואינו יכול. אכן זה הבל דודאי יכול קרוי הוא דעכ"פ כיון דיכול לרמז ולכתוב שנעשה בפניו רק אינו מועיל אמירתו לענין קיום [אינו קרוי ואינו יכול]. וא"ל דלעיל דקאמר מאי בינייהו הומ"ל לפי"ז אלם איכא בינייהו. מיהו אין אנו מוכרחים לומר דלענין לשמה אלם מהני רק דמקשים מאלם דבר שליחות הוא עכ"פ כיון דבר דעת הוא [ולא צריך לדחוק בפיקח ונתחרש]. ואם אלם מועיל לענין לשמה מיושב הא דצריך לאתויי והוינן וכו' דבלא"ה לק"מ וכן ראיתי מי שכתב כן בישוב והוינן ודו"ק (ע):

בא"ד **או שלא ראה כו'**. לפי"ז היה צ"ל לרבה דאיירי כשניסת ולאוקמי ממש כברייתא דמייתי בסמוך המביא כו' ולא אמר כו' דהא ע"כ היינו צריכין לבא לגזירה מכח קושיא אי הכי יכול נמי בין לפיר"י ובין לפיר"ת ולפי"ז יש לישב קצת דלא ניחא לפרש המשנה כן משום קושית התוס' ד"ה כשניסת וכו' עיין בו ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אי הכי יכול נמי וכו'**. קושית התוס' מבוארת ותירץ ר"ת אינו מחוורת דלאחר שלמדו דליכא חששא דלשמה למה לא יהיה עדיף קיום חותמיו טפי מבפנ"כ ויהיה פי' המתני' לרבה כמו לרבא אבל ביכול סגי בפנ"כ ואע"ג דקושטא הוא דלאחר שלמדו נמי עדיף לרבה בפנ"כ מקיום דביכול לא מהני קיום חותמיו מ"מ למאי דלא ידע גזירה שמא יחזור דלמא קושטא דביכול נמי סגי וצריך לדחוק כיון דלרבה תקינו בפנ"כ משום לשמה והיה עדיף מקיום חותמיו ובאותו זמן לא היה מועיל קיום חותמיו ולפי התירוץ אף לאחר שלמדו כן הוא משום גזירה אף בה"א דהמקשה עכ"פ הסברא הוא דבפנ"כ עדיף כיון שכן התקינו רבנן מעיקרא ואף שאין סברתו שלא יועיל קיום חותמיו לאחר שלמדו כיון דליכא למיחש למידי מ"מ אין ה"א בסברות הפוכות מהמתרץ שיהיה קיום חותמיו עדיף ולהמתרץ בפנ"כ עדיף אבל לרבא לעולם לא היה סברא שיהיה בפנ"כ עדיף מקיום ודו"ק:

בא"ד **חד נמי ליבעי שמואל כו' לא פליג כו'** משמע דלא מפרש כאשר פירשתי לעיל (פ) דא"כ הול"ל כמ"ש לעיל אליבא דרבא ה"נ לרבה אחר שלמדו ומשמע להו אף בשנים

מיבעיא לרבה מהאי טעמא דלא פלוג וקצת קשה לי מנ"ל להקשות וללמדו האיך מיבעי' דלמא בלאחר שלמדו מיבעיא כמו לרבא ולא מטעמא דלא פלוג וא"כ לא קשה חד נמי. ואפ"ל דלרבא מיבעי' ליה אי טעמא דקיום או לשמה ופשיט ליה טעמא דקיום כרבא אבל לרבה אין לומר כן רק מטעמא דלא פלוג אע"ג דמה אלו יאמרו וכו' לא א"ש כ"כ כמו שכתבתי לעיל גם לפירושם משום לא פלוג כו' לא א"ש מה אלו יאמרו וכו' ודו"ק: ולפי' ר"י פירושו א"ה חד נמי דכיון דהאיבעיא שלו אמתני' קאי ומסתמא מתני' נמי איירי לאחר שלמדו ואפילו באותה מדינה כנ"ל ודו"ק:

בא"ד **בהני נמי קתני מתני' כו'** דכיון דרבה ורבא בטעמא דמתני' פליגי ומתני' איירי בלאחר שלמדו (דאל"כ) [וא"כ] מאי נ"מ בטעמא דמתני' דאיירי באחר שלמדו ומ"מ מה שדקדקו דבהני נמי איירי מתני' הא מ"מ [אף בל"ז] נכריח מכח קושיא דבמאי פליגי רבא ורבה ומאי בינייהו לאחר שלמדו וצ"ל ע"כ אף שא"צ קיום כגון בי תרי או באותה מדינה וא"כ פריך שפיר יכול נמי. ונראה משום קושיא והא אשה דקדקו כן וכמ"ש לעיל בגמ' ואע"ג דבלא"ה מסתמא דין דאשה כדין השליח מדלא מחלק באשה [דבאותה מדינה א"צ] מ"מ בהכי א"ש טפי וק"ל:

ולעיל בד"ה מאן האי תנא שהקשו דלמא רבה כר"א ובפנ"כ משום לשמה ובפנ"ח משום קיום יש לתרץ בזה דמתני' נמי איירי באותה מדינה ותקשי בפנ"ח למה לי אף לפי האמת דא"ל שמא יחזור דבר וכו' דהא לא צריך חתימה לשמה וק"ל:

בא"ד **דכולה מתני' אית לן לאוקמי וכו' וה"ה בא"צ קיום** [**דהיינו באותה מדינה וכה"ג**] **ונ"ל דהשתא קושיתו אי הכי יכול נמי כגון בבי תרי כו' ומשני גזירה וכו' דהשתא בשנים אמרי' גזירה וכו' ובסמוך מסיק דבשנים לא גזרינן דלא שכיחא ואולי לזה כתבו התוס' בסמוך ולקמן בר"פ ב' איכא למ"ד דשנים צריכין לומר וכו' ועוד דהכא בסברת המקשה קיימינן דפריך א"ה יכול נמי כו' והמקשה ס"ל דבי תרי שכיחא כדפריך בסמוך** וק"ל. גם אין הפשט תליא בזה דמ"מ מצי להקשות אי הכי יכול נמי כגון באותה מדינה וק"ל. ואף לפירוש ר"ת מ"מ נראה שצ"ל דכל המשניות איירי באחר שלמדו דאל"כ רבה מ"ט לא אמר כרבא דלמא ידענו מועיל כיון דא"צ לשמה ומתני' דריש פ"ב קודם שלמדו מיהו ז"א דמ"מ משום גזירה שמא וכו' ע"כ ידענו לא מהני (צ):

בא"ד **ועוד פרש"י בכת"י כו'**. קשה דהו"ל למיפרך בא"י למה לי אם יש עדים יתקיים בחותמיו כו' קיום זה מה טיבו כיון דרבה לית ליה דרבא ואם תמצא לומר שנכלל זה בקושיא א"ה יכול נמי א"צ בפנ"כ ולא כלום וכ"ש אינו יכול מ"מ קשה היאך מתורץ זה למה לי קיום באינו יכול:

ואני אומר א"ה יכול נמי דמשמע ליה מדלא קתני צריך להתקיים בחותמיו והוי הדיוק דיכול אינו צריך ועוד למאי קתני לה ומאי קמ"ל דיכול אינו צריך משנתינו הוא אלא להורות דמהני קיום חותמיו [ולזה קשה א"ה יכול נמי מהני קיום חותמיו] בשלמא לרבא בא לשלול טעמא דלשמה שאין הטעם דבפנ"כ משום לשמה וכיון שכן מה לי יכול או אינו יכול אבל לרבה דאין בא לשלול טעמא דלשמה וקושטא דחיישינן ואי לאחר שלמדו פשיטא הא כולן בקיאין ומהי תיתי לחוש אלא קמ"ל שלא תימא לא עקרו רבנן תקנתייהו ולא זזה ממקומה דצריך דוקא בפנ"כ אף לאחר שלמדו דאין לחוש למידי א"כ מאי אריא אינו יכול אופן שלא אפשר להתקיים תקנתא דרבנן אפילו יכול נמי ולא אמר נמי מהני קיום לאחר שלמדו אף שאפשר להתקיים תקנתא דרבנן דלא הוי סלקא דעתיה לפסול הגט משום הכי כיון דליכא למיחש למידי ומשני שם אה"נ דפסול משום גזירה כו' וזה קרוב לתי' ר"ת:

עוד רציתי לומר דלאחר שלמדו ודאי אינו ר"ל שהיה מלמד נוסע ממקום למקום רק לאחר דשכיחי מתיבתא בח"ל מחזקינן להו בבני תורה וכדלקמן בבבל כא"י מכי אתי רב לבבל ושכיחי מתיבתא וא"כ יכול נמי דעדים מצוין לקיימו ע"י כן ומשני גזירה שמא יחזור כו' ואף דלקמן בבל כא"י לגיטין ולא חיישינן שמא יחזור וכו' היינו משום שמימות יכניה היה כך ולא היה קלקול שם מעולם ופי' מכי אתא רב כו' כמ"ש התוס' לקמן והורה לנו שמימות יכניה וכו' והא דנקיט לשון לאחר שלמדו ולא מתיבתא כדלקמן משום דהכא משני על אין בקיאין לשמה צ"ל שלמדו משא"כ לקמן דכ"ע כרבא משום קיום לחוד א"צ לאדכורי רק ע"י מתיבתא תלמידים ההולכים מעיר לעיר אבל א"ל דמש"ה בבל כא"י ע"י מתיבתא [ולא גזרינן שמא יחזור] משום דלקמן כרבא טעמא דקיום לחוד אבל הכא ברבה קיימינן דחייש לטעמא דלשמה גזרינן שמא יחזור וכו' כי למה לא שייך לענין קיום ג"כ גזירה ולקמן נכתוב יותר בזה בעזה"י רק לפי"ז קשה נמי כמו לפרש"י דהו"ל להקשות באינו יכול גופיה למה לי קיום כיון דשכיחא רק י"ל דאפילו ביכול פריך ומשני שפיר משא"כ לפרש"י [דלא משני מידי] כמ"ש לעיל ומ"מ לא יתכן דס"ס כיון דבפיקח ונתחרש לא שכיח א"כ למה לי קיום חותמיו כיון דשכיחא ע"י מתיבתאות והוי כמו בא"י וליכא חששא אלא משום גזירה ובהא לא גזרו ודו"ק:

בסוף הדבור משום אחלופי. והוצרך הכא לגזירה שמא יחזור דהכא פריך לא יצטרך כלל בפנ"כ ובפנ"ח ודוקא אם צ"ל בפנ"ח לאיזה טעם התקינו נמי בפנ"כ משום אחלופי אבל השתא שנתבטל הואין לפרש פריך אבפנ"ח נמי. והוצרכו לקמן משום אחלופי היכא דלא שייך גזירה דהכא כגון בלא שכיח. אבל יש לראות כגון מאי אי פיקח ונתחרש הא

א"צ. אשה בלא"ה נמי צריך שלא תחלוק כדמסיק. בבי תרי לא שייך אחלופי [גם א"צ כלל]. גם קשה דהא לא אתי לאחלופי כיון דידענו לא מהני כמ"ש בה"א והוא מוכרח דהא מתני' דריש פ"ב נמי איירי בלאחר שלמדו דמינה דייקינן דידענו לא מהני והא דכתבו בסמוך בד"ה בי תרי משום דקודם שלמדו הוי בפנינו דוקא משמע דלאחר שלמדו לאו דוקא רק נקיט לשון דבפנינו משום דמקודם היה דוקא עכצ"ל דהיינו בבי תרי דאייתי גיטא דלא שכיחא דקושטא הוא דאין צריכין לומר כדמסיק הכא (ק). דאל"כ מאי הקשו ולמאי דחשיב מלתא דלא שכיחא הא דקתני וכו' דדייק וכו' מאי קושיא שפיר ידענו בבי תרי דעלמא לא מהני משום גזירה שמא יחזיר וכו' ומטעמא דלשמה אלא התם בששניהם שלוחים איירי. (ר) ואפשר לומר דמ"מ דכיון דקודם שלמדו נתקן בפנ"כ משום לשמה נשארה התקנה משום אחלופי אף דיש היכר ג"כ ע"י ידענו וכעין שכתבו לעיל בד"ה רבה אית ליה דרבא ואולי לענין זה היכא דליכא גזירה כגון בא"י מהגמוניא להגמוניא הוצרכו זה לקמן והתוס' הביאו משם דה"ה לענין אחר שלמדו קודם בואינו לגזירה שמא יחזור וכו' וצ"ע לקמן [ושם יישבו בפשיטות]:

בתוס' בד"ה **כשניסת והא דתניא כו'**. ואגופא דברייתא לא הקשו י"ל דנתקיים הוא עבר מדלא אמר יתקיים כבמתני' דא"י דלעיל ואילו הכא איירי שהגט מקוים כבר מאי אמרת למה פסק ותני אמר ר"מ הולד ממזר אם יכול לקיימו יתקיים עדיין בחותמיו י"ל דלא מועיל כיון דמעיקרא שינה מתקנת חכמים אך הכא דאיירי כשניסת א"כ התנא פוסק הדין לאחר נשואין אם יבא גט כזה א"כ אף שהוא לשון עבר מ"מ יכול לפרש אם נתקיים קודם הנשואין אבל בשעת הנתינה עכ"פ לא היה מקוים ועוד דאדרבה בנאמר כפשוטו אם נתקיים הוא הוה עתה א"כ ע"כ איירי אחר הנשואין שעדיין מועיל קיום ואילו בפשטא דברייתא י"ל אם נתקיים עתה בשעת הנתינה ועיין בחדושי רשב"א:

עוד שם והא דתניא כו'. אף דרבנן פליגי אר"מ מ"מ תצא עכ"פ ובולד לחודיה פליגי דר"מ אמר תצא והולד ממזר אבל בתצא מודו רבנן וק"ל:

בא"ד **דהא ר"י אית ליה לא תצא**. והא א"ל דהכא תצא וכשר היינו הולד דהכא תני כשר ותצא וג' גיטין פסולין נקיט לפסול ולא תצא ודו"ק:

בא"ד **למעוטי נתנו לה**. היינו כשלא נתקיים בחותמיו:

בא"ד **וכמסקנא דשמעתין** כצ"ל:

דף ה:

גמ' **ותסברא והא רבה אית ליה דרבא כו'**. דא"ל מקוים היה מדלא הזכיר גט מקוים גם א"ל דהוי באותה מדינה דהו"ל לשאלו מהיכן ולזה א"ל ג"כ דהוי מבבל ושם בקיאין כדבסמוך:

בהא דכיצד יעשה יטלנו כו' אם הלכה כר"מ בהא דכל המשנה כו' גם משמע לעיל דרבה ס"ל כוותיה דר"מ מדלא תקנו בפנ"כ משום לשמה וכי אתי למיגזייה מאי הוי ע"ש בפרש"י בכל זה עיין ברשב"א באורך:

ובהא דאשה כשירה להביא את הגט ולא קאמר קרוב בפרט לגירסת הספרים כשירה להביא גיטה עיין ברשב"א בזה באורך. גם אם הלכה כרבה או כרבא ע"ש באורך:

גמ' **וכ"ת אעביד לחומרא נמצא כו'**. ולקמן אתקין ר"ג שיהיו העדים תותמין כו' אתקין רבא בגיטא מיומא דנן כו' וכן כמה חומרות שהחמירו האחרונים עיין בתרומת הדשן שהעיר בזה:

ברש"י בד"ה **משום דלא אמר כו' ובפני נכתב כו'**. כמו שאמר יטלנו ויאמר וק"ל:

בתוס' בד"ה **והא קי"ל דאין עד כו'**. בהרשב"א יישב הגירסא דמשמע בעד נעשה דיין כו' לגמרי קאמר בכל מקום:

בתוס' בד"ה **הכי גריס ר"ת**. שללו גירסת הרשב"א ועיין לעיל (דף ג' ע"א) דקאמר התם אשה לא מהימנא ולא קאמר התם קרוב לא מהימן כו' ואפ"ל דנכלל בהתם בעל דבר לא מהימן כו' דאין קרוב יותר מזה:

בתוס' בד"ה **כיצד יעשה כו' ולר"מ כיצד יעשה קודם נשואין כו'**. ולא ניחא להו כפשוטו שתהיה גרושה להנשא לאחר אפשר דנכלל בקודם נשואין ואפ"ל דלתקן מכאן ואילך הול"ל תטול גט גם מבעל הלזה השני דפשיטא דצריכה גט ממנו דקידושין תופסין כיון דמגורשת מראשון מדאורייתא מיהו התנא לא קאמר רק כיצד יעשה לא תעשה:

בתוס' בד"ה **יטלנו כו' וה"ה לאחר נתינה בתוך כדי דבור כו'**. ובתכ"ד קודם נתינה נמי פשיטא דמהני וכ"ה בסדר גיטין באשר"י:

בסה"ד עושה בב"ד שליח ואומר כו'. אע"ג דנתינות הגט לאשה הוא לאחר זמן:

דף ו.

גמ' **קן קולמסא ופרש"י תקון הקולמס כו'**. לא שצריך באמת לשמה עיין באשר"י:

גמ' **מהו דתימא אינש כו' קמ"ל**. פירוש דלא חיישינן שיהיה עוד ששמו כשמו דאף בעומד אצלו כל היום הא בעינן שיהיה מוכח מתוך הגט כמ"ש התוס' לעיל והא דקאמר

מהו דתימא וכו' משום דיש רגלים לדבר טפי מדלא כתב קודם רק אחרי בואו מהשוק אבל ביושב בביתו פשיטא דלא חיישינן ודו"ק:

גמ' **והני גמירי כו'**. ולא שייך גזירה שמא יחזור וכו' דמעולם גמירי והיה נראה לכאורה דאיתמר נמי כו' דע"כ אין הטעם משום לשמה דא"כ אכתי ניחוש דמכי אתו רב לבבל נעשו לומדים ולא מקודם ולא כפרש"י משגלה יכניה כו' דאם קבלה היא דלא פסק נקבל וא"כ שייך גזירה. אבל א"כ גם לטעמא דקיום נגזור שמא כו' ואולי לענין שמא ישכחו שייך לגזור טפי אבל לענין מתיבתות אין לגזור שמא יתבטל וק"ל:

גמ' **מתיב ר' ירמיה כו'**. אין לישב פירוש הקונטרס דמקשה כיון דבזמן המשנה ע"כ היה צ"ל בפני נכתב א"כ נגזור השתא שמא יחזור כו' דא"כ נפרוך בלא מתני' מניה וביה דהא אמר מכי אתי רב ולא מקודם אלא ע"כ צ"ל לענין מתיבתא לא חיישינן שמא יתבטל. ונראה לפרש"י מקשה בין לה"א דפליגי בלשמה גם להמדחה שאינו סותר רק מכח ותסברא גם לאתמר נמי שמביא מר"ה לסתור טעמא דלשמה הא [בלא"ה] אי אפשר לומר טעמא דלשמה מכח מתני' ערוכה דהא בזמן המשנה ע"כ היה צ"ל בפנ"כ הא מיכניה גמירי וא"ת דלא היו גמירי מיכניה דפסקה נגזור שמא יחזור כו' ודו"ק:

גמ' **והא בבל לצפונה כו'**. שלא תימא לצד מערב דלא מפורש גבול במתני':

גמ' **ולא ידענא אי מסורא כו'**. אף דמסתמא מנהרדעא לסורא דרב ראש ישיבה בסורא הוה כפרש"י בסמוך מ"מ דלמא בשעת כתיבה שאלו אם צריך לומר א"כ צריך לעמוד ע"ג:

בתוס' בד"ה **אפילו קן וכו'**. מפורש באשר"י:

בתוס' בד"ה **מכי אתא רב כו'**. ואיתמר נמי קאי על גוף הדין ובתוס' מרובה דף פ"ו כתבו בהדיא מכי אתא רב לבבל כו' אלשמה:

בתוס' בד"ה **מבי ארדשיר כו' וי"ל וכו'**. אכתי להמקשה דלא אסיק אדעתיה דרבה אית ליה דרבא תקשי ועוד קשה דלמא ס"ל כת"ק דלא גזור מוליך אטו מביא ונראה דודאי בסברת המקשה דרבה לית ליה דרבא לק"מ דדלמא כת"ק ס"ל אבל למסקנא דרבה אית ליה דרבא ומוליך לכ"ע צ"ל בפנ"כ ס"ד דהתוס' דהסברא נשארת לכ"ע דגזרינן מוליך כו' ותי' דאדרבא למסקנא לכ"ע לא גזרינן ודו"ק:

בא"ד **דהאי מא"י הוי כדכתיב כו'**. צ"ע היכי מוכח מהאי קרא ע"ש ובפרש"י כתב התם רסן זה קטיספון ולא אקטיספון:

דף ו:

גבי' **אמר ליה בני מהיכן אתה כו'**. נ"ל להוכיח מזה שא"צ לכתוב בגט מקום הכתיבה שעומד שם הסופר בשעת הכתיבה דאל"כ הא ראה בגט מהיכן היה דע"כ לא קפיד רק אמקום כתיבת הגט מיהו שמא לא ראה הגט רק בא בסתם ושאל לר' ישמעאל וק"ל:

גמ' **הואיל ויצא הדבר וכו'**. אפ"ל דאה"נ כן השיב לו הואיל ויוכל לבטל ערעור הבעל טפי עדיף לעשות על צד היתר גמור רק הגמ' מקשה דקארי לה מאי קארי לה ומה ס"ד דר' אילעי וק"ל:

גמ' **זבוב מצא ולא הקפיד כו'**. אין להקשות א"כ מאי אסכים מריה על ידו כיון דלא הקפיד ונימא דבר אחר וצ"ל דמ"מ הוי סרחון ומרידה דנכלל בותזנה אף שהוא לא חייש. ואולי אחרי שמצא נימא קפיד גם על זבוב ותלאו בפשיעה ג"כ. ועוד י"ל לכונתם ע"פ מה שאיתא שלהי מכילתין כשם שיש דעות במאכלים כך יש דעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל וכו' כך יש אדם שאשתו כו' ע"ש וק"ל:

בתוס' בד"ה **אי עבדית אהנית כו' אבל אי אמרה כו'**. ספר ח"ש הגיה אי אמר סמכינן אדיבוריה:

בתוס' בד"ה **אמר ר' יצחק כו'**. כל זה בכתב אשורית כדאיתא בחידושי הרשב"א:

בא"ד **ומיהו הרבה כו' וא"כ שמא אף הא וכו' לדרשא הוי**. עיין בכל הדבור הזה בתוס' דמנחות תמצא הרבה שינוים מבכאן:

בא"ד **ישראל אל תשמח אל גיל בעמים**. ואע"ג דפסקו כר' יצחק דג' אין כותבין וא"ל דאם משנה בתחלת המקרא שפיר דמי א"כ למה לא כתב אחריתך ישגא מאד כדכתיב ובמנחות הביאו אל בעמים גיל ע"ש. ובשמעתין בסמוך דמר עוקבא שרטט להאי קרא ולא שינה ע"ש:

בא"ד **לא ס"ת כו'**. נראה דמשמע להו דס"ת א"צ שרטוט מדפריך הא מורידין עושין וכו' ודלמא ניחא למימר הך טעמא דכולל אף בס"ת אלא ש"מ דאף ס"ת א"צ שרטוט ולהכי פריך שפיר:

בא"ד **והא דאמר בפ"ק דמגילה כו'**. נ"ל בקישורם דבל"ז י"ל הא דמגילה צריכה שרטוט אפילו שורה הראשונה ותפלין אין צריכין שרטוט אפילו שורה הראשונה ומזוזה צריכה שרטוט על כל שיטה והשתא א"ש הכל אבל השתא ע"כ צ"ל דתפלין עכ"פ צריכין שרטוט שורה הראשונה דהא אפילו ג' אין כותבין כ"ש תפלין והא דקאמר תפלין אין צריכין שרטוט היינו על כל שיטה ממילא הא דקאמר מגילה צריך שרטוט ע"כ היינו על כל שיטה דאל"כ קרי ליה א"צ שרטוט לזה הקשו שפיר וק"ל. אבל מהא דמגילה אין

להוכיח דפירושו על כל שורה מדצריך קרא הא בלא"ה ג' אין כותבין י"ל דמנ"ל שמגילה הוא מקרא דדוקא ג' מקרא אין כותבין וק"ל:

בא"ד **והייתי מצריך דוכסוסטוס**. דבריהם מבוארים דמשמע ליה לתלמודא [דיהיב טעמא אתוספתא שהובא שם דאדיפתרא ושלא בדיו פסול] דטעמא דתוספתא מגזירה שוה דכתיבה כתיבה דמינה ילפינן על מה שיכתוב ולא מדברי שלום ואמת דא"כ דיליף התוספתא משם הייתי מצריך דוכסוסטוס כמזוזה אבל אילו פירושו אמתה של תורה ספר תורה דלמא שפיר יליף התוספתא מינה אף על מה שיכתוב [ומנ"ל לתלמודא דטעמא מגז"ש] ועיין בהרשב"א שכתב בענין אחר קצת מהתוס':

בסה"ד והא דאמר במסכת סופרים כו'. דא"ל שיטה ראשונה דזה א"צ שרטוט [קרי לה] והכא קאמר אא"כ מסורגל לזה פירשו ד' שרטוטין וכו' והא דמגילה נמי הו"מ לתרוצי הכי שצריכה שרטוט כאמיתה וכו' היינו ד' שרטוטין אלא עדיפא מתרץ וק"ל:

דף ז.

גמ' **קיימתיה מסברא**. כמו רבב"ח דאמרה נמי מסברא ואולי רבב"ח משמע ליה מלשון המשנה דקאמר לומר אמירה לשון רכה ולא קאמר לשאול או לצוות גם לשון בתוך ביתו כמדבר עם עצמו דאל"כ הול"ל אל בני ביתו והוא קאמר מסברא בלא דקדוק ודוחק לומר מסברא בלא טעמא דכי היכי דליקבלו מניה אף שודאי היה קיבנו מרב אשי דמימות רבי עד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד עם כ"ז מסברא דלעולם יהא דבורו של אדם בנחת כו' דסוף סוף גם הא דליקבלו מניה מקרי סברא וק"ל:

גמ' **השכם והערב וכו'**. אפ"ל והתחולל מלשון כדי שתתחולל דעתו עליו כמו ויחל משה והשתא אתי שפיר דאי מלשון דום א"כ הקדים המאוחר ואיחר המוקדם וכן מצאתי:

גמ' **קינה ודימונה וכו'**. שמעתי דמפרש טפי בהאי משום כפילות ועדעדה סנסנה ומדחדא לדרשא כמו גבי רך וטוב:

גמ' **וכי מה ענין מצנפת כו'**. ק"ק כל מקשה שאומר מה ענין וכו' מקשה שאין להם ענין כלל זה עם זה והם כרחוק מזרח למערב כמו מה ענין שמיטה אצל הר סיני וזה לא יתכן כאן גם איפכא הול"ל מה ענין עטרה אצל מצנפת כמו מה ענין שמיטה אצל הר סיני ונראה במה שאיתא ג' כתרים הן כו' וקחשיב ד' וצ"ל במה שאיתא אין מושחין מלכים כהנים עיין ברמב"ן פרשת ויחי פסוק לא יסור באורך וביאור רוחב. לזה [קאמר] ג' כתרים יכולין להיות יחד בלא ד' לזה אמר דמשמע ליה לכאורה דבאדם אחד איירי קח ממנו המצנפת והעטרה ולא אמר קח מזה המצנפת ומאחר העטרה מאחר דמצנפת הוא

כתר כהונה והעטרה קאי על צדקיה כתר מלכות ולזה הקשה שפיר וכי מה ענין מצנפת וכו' הלא אי אפשר להם להיות יחד ומדקאמר הסר כו' משמע דהיה לו שניהם על ראשו ומתרץ דאיירי בעטרת חתנים דשייך כולן אף באחד ומינה דבטל מכל אדם וזהו שאמרו אמרו מלאכי השרת וכו' זאת וכו' הזכיר נעשה ונשמע יותר מזכות אחר במה שאיתא בשעה שהקדימו ישראל כו' באו ק"ך ריבויא מלאכי השרת וקשרו לכל א' מישראל ב' כתרים ר"ל נוסף על כתר תורה לכל אחד עוד ב' כתרים דהיינו לכל אחד ג' כתרים וק"ל. להמשיך הענין אמר וכי מה ענין מצנפת וכו' כי לפי הדמיון הלובש אחרון פושט ראשון וכיון שהזכיר המצנפת הסר בתחלה ע"כ היה לובש העטרה מתחלה ואח"כ המצנפת לזה פריך וכי מה ענין מצנפת שלבש אחרון אצל עטרה שהיה לו מקודם דכיון שהיה לו כתר מלכות אי אפשר לו לכתר כהונה כמו שאיתא אצל ינאי המלך הקם להם בציץ וכו' די לך בכתר מלכות הנח כתר כהונה לבני אהרן כו' ונכון נ"ל (ש):

גמ' **דרש ר' עוירא זמנין כו'**. אף דכמה דרשות דרש ר' עוירא זימנין אמר לה כו' בפרק מי שמתו אצל ישא ה' פניו וכו' ועוד כיוצא בו נראה דנקיט להך הכא דשני הדרשות בקראי דכה אמר ה' וכו'. וקינה ודימונה כו' נקיט הכא משום קנאה ודומם כו' לגימא ודומם עושה לו דין ומסמיך לדום לה' והוא יפילם כו':

גמ' **לב' רחילות כו' גזוזה עוברת כו'**. ע"ד זה עוברין כבני מרון כאמריא וכו'. תחלה אמר אם שלימים מצומצמים ומ"מ יש לו מזונותיו מצומצמין רק אין לו מותרות לתת לאחרים וכ"ש כשהם רבים והדר אמר אפילו עני וכו' שלא תימא זה גזוז כבר:

בתוס' בד"ה **השתא וכו' אלא גבי אכילה כו'**. דומיא דבהמתן של צדיקים וכן מ"ש אין מגונה כ"כ אכילה של היתר כו' דדוקא דומיא דבהמתן חמורו דר' פנחס בן יאיר שלא רצתה לאכול דבר שאינו מעושר:

בתוס' בד"ה **והוא וכו'**. שמעתי מפרשים דקשה להו אמאי לא שירטט להך קרא כראשון לזה כתבו בזבחים כו' אע"פ שהפיל לך חללים כו' דום נמצא הפסוק מסורס ומהופך שהסדר הישר הוא התחולל לו דום לה' והשתא הוי כהאי דראשיתך מצער היה וכו' וק"ל והוא הלצייי. ומה שלא הזכיר שירטוט בגמ' אפ"ל שהכל נכתב על נייר א' שעל הנייר ששלח לו בני אדם העומדין וכו' כתב לו עליו תשובתו בצידו אמרתי וגומר הדר וכתב לו תחתיו קא מצערו טובא וכו' הדר כתב עליו דום לה' וכיון ששירטט פעם א' שוב אין צריך כמ"ש התוס' לעיל. ועוד אפ"ל דכיון דיש שם במקרא זה האחרון ודאי לא כתב השם ככתיבתו רק ב' יודין או ה' או כקריאתו הנהוג עד היום כי אין רשאי לכותבו

בכתב אשורית בחנם וממילא שינה מאשר הוא במקרא ושפיר דמי לכתוב בלא שרטוט כנ"ל ונכון:

בתוס' בד"ה **השכם וכו' לבהמ"ד קאמר לעסוק בתורה**. לא להתפלל וגרסתם היה השכם והערב והן כלין וכו':

בתוס' בד"ה **עטרת חתנים**. ומר בר רב אשי דגדיל כלילא לברתיה כלה ע"כ דומיא דבגברא היינו עטרת חתנים ולאו היינו כלילא דדהבא עיר של זהב דהא בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות רק דומיא דעטרו חתנים דהיינו כיפה איירי ואותו אסרו בגברי דוקא ועיין:

דף ז:

גבי' **למימרא דעכו בצפונה כו' פרש"י בסוף הצפון**. הא ודאי דלצפונה קיימא רק כיון דמשער הגבול בעכו ע"כ צ"ל דקיימא בסוף צפון דא"י ובברייתא משמע דמעכו ולהלן עדיין א"י וכזיב קיימא בסוף צפון והציור כזה. (ת) (עיין בסוף הספר הציור סי' א') כמו גבול צפון כיון דקיימא במקצוע. וכיון דחציו דעכו היה ח"ל צריך לצייר כזה. (עיין הציור סי' ב') רק לפי"ז הו"ל לעשות בה גבול מזרח:

גמ' **לא קשיא הא ר"י הא רבנן**. קשה דלמא אף לרבנן אף דחייב מדאורייתא מ"מ אפשר דמדרבנן הוי כתלוש כמו פרפיסא [שהביאו התוס' בד"ה דלמא לא הוא] ולכן לענין גט מדרבנן צריך לומר בפנ"כ ז"א דכיון שנקרא שם א"י עלי' דחייב במעשרות אינו צריך לומר בפנ"כ:

ברש"י בד"ה **ואמר ר"פ כו' וע"כ מזרחה שמש אמסילה קאי**. דא"ל מזרח א"י ודו"ק:

ברש"י בד"ה **המביא גט בספינה וכו' וקס"ד דבנהרות דא"י קאמר**. לכאורה כיון שסובר שהברייתות לא פליגי [מהו א"י] ואיירי בחד גוונא [לא בנהרות חלוקות] אף דס"ד בים מ"מ פריך שפיר:

בתוס' בד"ה **ה"ג כו' ומיהו י"ל וכו'**. מ"מ אינו נכון כ"כ דהול"ל למזרח הדרך למה לו להזכיר ימינו ודו"ק:

בתוס' בד"ה **הא ר"י כו'**. אגופא דברייתא דמביא עבר בלא הא דהכא פשיטא דאין מקום [להקשות] דמובלעות לענין מעשר מאן דכר שמיה ומנ"ל אבל אגופא דמביא גט בספינה [הו"ל להקשות] י"ל דלמא המים מצד עצמן ואף העפר שתחתיו אין לו דין א"י כאוקימתא דרב נחמן בר יצחק וק"ל:

בא"ד **ואומר ר"י וכו'**. בסמוך ע"כ לא קאמר ר"י כו' הומ"ל אלא בספינה שעפר שתחתיו לאו בר זריעה הוא אלא משום דעציץ ע"ג יתידות איירי בכל גוונא אף אם עומדות על גבי מים דומיא דספינה. ועי"ל דדוקא לענין דנקרא שם א"י עליו לענין גט כיון דשם א"י עליו לענין זריעה ע"ג קרקע שתחתיו בזה יש לחלק אבל לענין חיוב מעשר גופיה לא ודו"ק:
בתוס' בד"ה **עציץ נקוב וכו' כאן בשל עץ וכו'**. לכאורה מוכח כפשטיה דע"כ בשאינה נקובה ואפ"ה של חרס מביא וקורא דא"ל שניהן בנקובין א"כ מ"ש של עץ מחרס ועוד דהא קתני בעציץ דהוא של עץ דמהני נקיבה ואולי שלא תימא כאן בשל עץ ונקוב וכאן בשל חרס ואינו נקוב לזה כתבו מדלא משני כאן בנקובה כו' ותרוייהו בשל חרס כי היכי דמשני בעציץ והכל של עץ [ומחלק] בין נקובה לשאינו נקובה דהוי שפיר חידוש אחר בספינה שאין בעציץ אלא ש"מ דבחרס אינו נקוב כנקוב ושלא תקשי אכתי לישני הכל בספינה של עץ וכאן בנקובה וכו' [דהא א"ל ודאי דסתם ספינה של חרס דפשיטא דלא זה מגוף דברי המחבר במוסגר] לז"א דא"ר הוי ממש שינויא דעציץ כו' ובא לאשמעינן חידוש כו' וא"ל לישני בעציץ כאן בשל עץ כאן בשל חרס כו' ובספינה הכל בשל עץ כאן בנקובה כו' דלמה יתרץ כן הא סתם עציץ הוי של עץ טפי ניחא לשנוי בהכל של עץ וספינה הוא ג"כ של חרס וק"ל:
בא"ד **ורשב"ם הביא כו'**. דאפילו סתם עציץ היכא שלא הזכיר עציץ חרס כבפרק ב':
בא"ד **אלמא סתם עציץ של חרס היא**. עיין ברשב"א שפירש הקושיא בענין אחר [דמדטומן הלוף בעציץ חרס מליאה עפר שלא יצמח ש"מ דחרס שאינו נקוב אינו יונק] אבל התוס' שלפנינו לא ניחא להו להקשות כן כי אין פירושו שטומנו בתוך העציץ המליאה עפר רק ממלא עציץ מהלוף בלא עפר וטומנו בעפר שנותן העציץ יחד תוך העפר:
בא"ד **וא"ש**. שהרי עינינו רואות דסתם ספינה של עץ הוא. ולכך לא מתרץ בספינה כאן בנקובה כו':
בא"ד **א"נ כאן בנקובה כו' ר"ל לפרש"י אבל לפירוש התוס' סתם ספינה של עץ ואינה נקוב כנקוב**. ובתוס' מנחות גם הרשב"א כאן כתב בע"א מהתוס' שלפנינו פה ע"ש:
בתוס' בד"ה **דלמא לא הוא כו'**. פרפיסא היינו עציץ וע"ש והוא מבואר:

דף ח.

גמ' **ר"נ בר יצחק אמר כו'**. יש להקשות דהומ"ל הא והא רבנן כאן לפנים מחוט המתוח כאן חוץ לחוט המתוח:

גמ' **בשלשה דרכים שותה סוריא כו'**. ע"כ סוריא דשמעתין לאו היינו סורא דלעיל דהוי בבבל מסורא לנהרדעא כו' ישיבת רב דהוי כא"י ודו"ק:

ברש"י בד"ה **מן החוט ולפנים לצד חבירו וכו' ונסין דנקיט כו'**. אפ"ל דבת"ק פשיטא דה"ה למים דגם לעיל לרבנן דר"י מחייבי בנהרות דא"י למאי דס"ד דאיירי בנהרות אבל לר"י דלר' ירמיה דלעיל צריך לומר נסין דוקא דאילו [מים אף] נהרות [דא"י] לר"י כ"ז שאינה גוששת הוי ח"ל אף לענין גיטין אבל לרנב"י נסין לאו דוקא וה"ה למים לענין גט ולענין חיוב דמעשר משום יניקה נגעו ביה כפי' רש"י ודו"ק. ויותר נראה משום דמפרש המביא גט בספינה דברייתא דכא"י ר"י היא ור"י גופא לא קאמר רק נסין לזה צ"ל דאף המים לר"י כנסין ולכן גט שנכתב בספינה [אף] לתוץ מחוט המתוח כא"י אבל בנסין דת"ק [כיון] דאיירי (במן הצדדים) [בברייתא דכמביא בח"ל בחוץ לחוט המתוח. כנ"ל להגיה ולמחוק השני תיבות במן הצדדים] אין לנו נ"מ אף אם יהיה נסין דוקא וק"ל:

בתוס' בד"ה **כל ששופע וכו' בסוף הדבור לצד מזרח ומצד זה לצד מערב כדפרישית כצ"ל ודבריהם מבוארים דלפי' רש"י דמציין ת"ק גבול צפוני בחודו של הר א"כ למה ליה לר"י להזכיר קפלוריא אבל לפירוש ר"י דהשיפוע לצד מערב ומזרח אתי שפיר הכל דהתנא מגביל בו בחודו גבול מערבי דא"י כל ששופע כו' והפסוק הגביל בו צפונה דא"י דקושטא הוא דהוא ג"כ בצפון דא"י שהרי עומד במקצוע צפונית מערבית והפסוק אינו מדקדק רק הגבול צפוני לא"י שם הוא ההר אבל התנא בא לדקדק בהר גופא באיזה מקום בו הוא הגבול בהתחלתו או באמצעו או בסופו דחודו של הר הולך מצפון לדרום ואפשר הוא כמה פרסאות ואף שהוא גבול מערבי דא"י א"א לומר שהוא גבול צפוני דהיכן הוא הנקודה שהרי שיפועו הולך לצד מזרח ומערב ומפרש ר"י מקפלוריא וכו' ויכול להיות אפילו שקפלוריא לא היה מכוון בחודו של הר רק בשיפועו או לצד מזרח או לצד מערב ולכן אין להגביל בו כלל גבול מערבו דא"י וגבול צפוני א"א להגביל בחודו דהר רק בקפלוריא זה פשוט**. ור"י עצמו דמגביל גבול צפון במתני' בעכו היינו לצד מזרח דא"י וכפי' רש"י בתחלת ההלכה וקפלוריא לצד מערב וכ"ש אם קפלוריא מונחת בשיפוע מערב דהוי ח"ל [מלבד הים שריבתה תורה] כ"ש דניחא דמשמעות במתני' בעכו דהוי לפנים מטורי אמנון אבל לענין חוט המתוח טוב יותר לשער בגבול חצוני דא"י:

בתוס' בד"ה **ר"י אומר כו' לכך י"ל דלא כבשו וכו'**. ואצ"ל דלא קי"ל כר"י ומ"מ פטור מן המעשרות וכן לענין גיטין הוי כח"ל כיון דלא קדשה בביאה שניה:

בא"ד **כדכתיב עד ים הגדול כו'**. מה מוכח טפי מהאי קרא מקרא דבשמעתין ואפשר מלשון עד ועיין:

בתוס' בד"ה **המוכר עבדו וכו'**. א"ל דבגט פשיטא ליה וכו'. אלא לענין גיטין ג"כ מספקא ליה ובעי לענין מוכר וה"ה לענין גט וכ"ת א"כ אמאי לא פשיט לו ג"כ גט דאפילו ר"מ לא קאמר אלא בעכו דמיקרבא אבל סוריא דמרחקא לא כדאמר לעיל לענין בבל וי"ל כיון דעכו חציה ח"ל ממש א"כ אין למידק מניה אבל סוריא דמירחקא וכו' דדלמא סוריא נמי כא"י ונקיט עכו דמשמע כל עכו ואפילו חצי' של ח"ל דינה כא"י ואילו נקיט סוריא דהוי כיבוש יחיד דשמי' כיבוש לא הוי ידעינן חציו ח"ל דבעכו אבל לענין מוכר פשיט שפיר מחציו דא"י דהשתא אפילו חציו דא"י דינו כח"ל לענין מוכר כ"ש סוריא דמירחקא ואף שהוא כיבוש יחיד לא יהיה עדיף מא"י ממש וקצת קשה אכתי מאי דייק לענין גיטין אין וכו' דלמא נקיט לגיטין משום חציה דח"ל ולא היה יכול לומר עכו כא"י סתם לכל דבר כיון דאיירי מכל עכו לא הוי מלתא פסיקא כי אם לגיטין אבל חציו דא"י וכן סוריא דלמא לעולם דינו כא"י למוכר ואפ"ל דודאי עיקר פשיטותו מת"ק דר"מ דהלכה כר"י לגבי' ואפילו חציו דא"י כח"ל כיון דרחוקה מיישוב וכ"ש סוריא רק של"ת מנ"ל ה"ה למוכר לזה מייתי הסברא מדר"מ דלגיטין אין לעבדים לא ממילא ת"ק דפליג אף לגיטין כ"ש לעבדים ודו"ק. [ובאמת דגם גיטין נפשט מת"ק והבעיין לא ידע למפשט תרוייהו]:

בתוס' בד"ה **בשלשה דרכים כו'**. עיין ריש קידושין ותמצא מבואר דדרך לשון זכר ולשון נקבה רק כדקאי בנקבה נקיט לשון נקבה כמו האשה נקנית בשלש דרכים וכדקאי בזכר נקיט לשון זכר בשבעה דרכים בודקין את הזב והשתא מבואר דסוריא לשון נקבה שותה סוריא עפרה וחייבת הרוצה ליכנס לה:

בתוס' בד"ה **כיבוש יחיד וכו' שלא היו לשם כו'**. בקמץ [השי"ן] ויש קורין לשם [בצירי] ואינו נכון דא"כ שלא היה מבעי ליה [גם מלת ביחד מגומגם] וק"ל:

בא"ד **אבל בספרי כו'**. לכאורה רש"י הוצרך לפרש לישנא דכיבוש יחיד וכו' דלספרי אמאי תלאו בכיבוש יחיד אבל עיין ברמב"ן סוף פרשת עקב ותמצא מבואר וק"ל:

דף ח:

גמ' **איבעי להו כל נכסי כו' דמברייתא ליכא למשמע דבלא כל ודאי צריך לומר עצמך דאף דעבד בכלל נכסים** [היינו] **כשכותב נכסיו לאחרים אבל לגבי דעבד לא ועיין ברשב"א וברי"ף**. ולענין גט אשה בכתובה [ליכא למיבעיא] דמספר כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תטול מה שכתב ליכי עיין בפוסקים:

גמ' **הדר אמר אביי וכו'**. אפשר לומר דהדר מכח קושית רבא דכי תימא דלא פלגינן דיבורא וכר"מ כ"ש דקשה טפי דתרוייהו לא ליקני רק צ"ל בהכרח דפלגינן ולכן שפיר

קנה העבד מ"מ אין הדין עמך בנכסים ולזה הדר וסבר לא פלגינן וכר"מ ואה"נ תרוייהו לא קנה והקשה לו רבא דנימא פלגינן וכו' וע"ז הקשה לו רב אדא כמאן וכו' ע"כ משום דס"ל הלכה כר"ש לכן מקשית מניה הא אמר ר"י וכו' ומסיק דע"כ לפי סברתך דטעמא דר"מ משום לא פלגינן תקשי דר"נ אדר"נ אע"כ טעמא דר"מ דלא יצא בן חורין משום דלאו כרות וכו' אבל אי לא"ה ס"ל נמי סברת ר"ש דפלגינן וא"כ שפיר הקשה רבא דלכ"ע פלגינן אבל לאביי טעמא דר"מ משום לא פלגינן ולא משום כרות גיטא. ואולם יש לחלק דבדר"מ אי אפשר לומר כיון דקנה העבד קנה נכסים דהא קאמר בפירוש חוץ וכו' וכיון דלא פלגינן ע"כ צ"ל מדנכסים לא קנה עבד נמי לא קנה אבל לענין קיום שפיר נוכל לומר הכל קנה ואע"ג דבשיור דהתם נמי לא שייר כל נכסיה בפירוש רק חוץ מבית כור סתם מ"מ לא דמיא וק"ל:

ברש"י בד"ה **דגזרו על גושה כו' ולא אוהל כו'**. [היינו] חוץ לארץ העמים כר"י מאורלינ"ש עיין בתוספות (א) והוצרך לזה משום [דקאמר] סוריא על אוירה לא גזרו כו' דאכתי כיון דאוהל זרוק לא שמי' אוהל לרבי א"כ מאהיל על הגוש. ולפי"ז אצ"ל מ"ש רש"י ולא אוהל כו' חוץ לארץ העמים וכר"י מאורלינ"ש רק מפרש הב' גזירות שגזרו תחלה על גושה ר"ל מגע ומשא אבל אוהל אינו נכלל בגזירת גוש ואח"כ אוירה דהוי טומאת אוהל כדי שיבא שפיר על סוריא על גושה גזרו דהיינו מגע ומשא ולא אוהל ולפי"ז נתכוון רש"י טפי לר"ת דמשנה דאהלות קודם גזירת אוירה נישנית ודו"ק:

ברש"י בד"ה **לא יצא בן חורין כו' דלא נחית לשיורא אנן לא אמרינן דשייר אבל היכא דנחית לשיורא אמרינן לדידיה כו'**. כצ"ל:

בתוס' בד"ה **בשידה כו' אלא משום דנקיט בברייתא כו'**. ובברייתא גופא בדוקא נקיט באוקימתא דפליגי [רבי ור' יוסי] באוהל זרוק וכן לאוקימתא דמסיק משום דלא שכיח להכי ר' יוסי מטהר ולכ"ע על אוירה ממש גזרו ולס"ד דפליגי אם על גושה גזרו [דהיינו מאהיל על הגוש] או על אוירה נמי דוקא בשידה מטהר ר"י דברוכב מאהיל ברגלים על הגוש וגם לרבותא דרבי לאשמעי' דעל אוירה ממש גזרו וק"ל:

בא"ד **כיון דסבר רבי אוהל זרוק כו'**. א"כ מה לי שידה או פורח באויר או רוכב על הסוס ומאהיל ברגליו על הארץ:

בא"ד **ומשמע כר"י אתיא בפשיטות טפי**. משום דנחית דרגא דלר' יום דגזרו אגושה [היינו] אוהל דגושה לס"ד דגמרא שם ובסוריא אפילו אגושה [היינו אוהל גוש] לא גזרו ואירי ברוכב על הסוס וכן לאוקימתא דלכ"ע על אוירה ממש גזרו [ור"י מטהר משום דלא שכיח] א"ש טפי לר"י [דכיון דבארץ העמים לא גזרו בשידה א"כ בסוריא נחתינן

דרגא ומתירין אפילו בספינה או יושב בקרון דשכיח טפי. ועיין בנזיר] אבל לרבי דגזרו על אוירה ממש לס"ד שם בסוריא לא גזרו אאוירה ממש לטמא אפי' בשידה אבל אגושה דהיינו אוהל גוש גזרו אפילו בסוריא א"כ צ"ל דוקא דאיירי תנא דסוריא בשידה וכו'.
(ב) ומ"מ אינו מפורש היטב בלשון המתרץ ואפילו רבי וכו' [האי] כבר ידע דבסוריא אגושה גזרו ואוירה לא והול"ל אפילו על אוהל גושה לא גזרו רק פירוש גוש הוא לפי"ז דוקא מגע ומשא ואוירה ר"ל אויר גוש [דהיינו אוהל] ואולם אם פירוש על אוירה גזרו דאיבעיא דהתם ולא על אוהל גוש [וכמשמעות לשון ר"י דאורלינ"ש כאן] א"כ לרבי א"ש נמי ברוכב על הסוס דבארץ העמים טמא משום אוירה ובסוריא טהור דאאוירה לא גזרו ומשום אוהל גוש אף בארץ העמים לא גזרו וע"ש בתוס' דנראה דפירשו או על אוירה ממש גזרו ועל אוהל גוש עכ"פ וע"ש:
בתוס' בד"ה **אלא כו' ועל אוירה או משום מאהיל על הגוש כו'**. וסוגיא דהכא אזלא בפשיטות בין ללישנא כתנאי דהתם דפליגי בצדדי האיבעיא ולכ"ע [אוהל זרוק] שמי' אוהל ורבי מטמא בשידה משום דאאוירה עצמו גזרו ואינו יכול ליכנס בשום ענין קאמר דבסוריא על גושא דהיינו אוהל גוש גזרו על אויר ממש לא גזרו א"כ יכול ליכנס בשידה בין לאוקימתא שני' דפליגי באוהל זרוק ולכ"ע משום אוהל גוש גזרו ורבי מטמא משום דאין כאן הפסק בינו לארץ העמים פירושו על גושה גזרו מגע ומשא על אוירה דהיינו אויר גוש [שהוא אוהל] לא גזרו בסוריא כלומר ולכן אף דאוהל זרוק לא שמי' אוהל מ"מ טהור בין לאוקימתא ג' דלכ"ע שמיה אוהל ולכ"ע משום אויר ממש גזרו ורבי דמטמא משום דלא יכול ליכנס בשום ענין דאי אפשר שלא יכנס אויר פורתא לתוך השידה ור"י מטהר משום דהוי מלתא דלא שכיח ולא גזרו ביה רבנן קאמר בסוריא על גושה דהיינו אוהל גושה גזרו על אוירה דהיינו אויר ממש לא גזרו כ"ז נראה פשוט ולא ירדתי לסוף דעת הח"ש שנדחק בזה עיין בו ובגמרא דהתם ודו"ק:
בתוס' בד"ה **דגזרו כו' דבמסכת אהלות תנן וכו'**. כצ"ל:
בא"ד **ותי' דאיירי וכו'**. לפי"ז תפשוט אבעיא דנזיר מהכא [דמשום אוירה לפי מה דנראה מר"י דאורלינ"ש דאי על אוירה ממש גזרו לא גזרו על אוהל]. וי"ל דשיעור לשונם דמיירי בעפר כו' אי משום אויר עצמו גזרו וכו' ואי משום מאהיל על הגוש גזרו איכא לאיקמא כר"ש וכו' רק התוס' מקשין קודם דמסיק הכל בצד דאויר עצמו גזרו דאין לשונו משמע כן וציירו באותו צד דרך אחר. אבל לפי מ"ש לעיל דבצד אוירה גזרו גזרו ג"כ על אוהל גוש אי אפשר לומר כן א"כ לר"י דאורלינ"ש דפירש עפר הבא מח"ל כו' הוא לכל צדדי האיבעיא שם טמא [משום] אוהל גוש [וצ"ל שאר תירוצים דוקא] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אע"ג כו' וקודם המילה כו'**. דלאחר המילה מסוכן הוא כו' כצ"ל:
בא"ד **והא דאמרינן בסוף מפנין כו'**. צ"ע לקישרו דאף אם תאמר ע"י ישראל ורבא לטעמיה דאמר שלשים א"כ למה לי נשיילי' לאמיה אף אם לא אמרה צריכה אצי מחללין אפילו ע"י ישראל כיון דמקרי פתיחות הקבר עד ל' ע"ש בגמ' וא"ל לענין אמרה בהדיא איני צריכה דז"א דמ"מ מחללין ע"ש:
בא"ד **לפי"ז הא דקאמר כו' נוקמה תוך ז' כו'**. וע"י ישראל ומעל"ע בעינן כדלעיל.
בא"ד **ושמא דוקא לצורך המילה הוא דשרי**. פי' ולעולם ע"י ישראל והאי דחולין אסור לבריא לא הוי לצורך מצוה דהא לצורך דבר אחר אף ע"י נכרי אסור כדמפורש בכמה דוכתי מילא מים לבהמתו לא ישקה אחריו ישראל שמא ירבה בשבילו וא"כ אף כשנאמר דאיירי ע"י נכרי ע"כ צ"ל דוקא לצורך מצוה א"כ ה"נ נוכל לומר ע"י ישראל וק"ל:
בתוס' בד"ה **הדר אמר כו'**. הכי משמע לישנא מדלא אמר אלא וק"ל:

דף ט.

גמ' **שפתים ישק**. ואר"ש קאי מדקאמר משיב כו' דר"ש משיב על דברי ר"מ וק"ל. ולהתוס' י"ל עוד דאילו אר"מ הא ר"ש לא שתק על דבריו ופליג עליו וק"ל:
גמ' **תרי ותרי נינהו וכו'**. ואע"ג דאי אמרי' אוקי תרי לבהדי תרי וכאילו ליכא עדים מחזקינן הגט לכשר ואין צ"ל בפנ"ח י"ל דבשני עדים לא אמרינן כמו גבי חד אוקי חד לבהדי חד וכו' אלא הב' כיתי עדים עושין ספק בדבר ואמרינן אוקי אחזקת אשת איש עיין בכתובות דף כ"ב ע"ב ודף כ"ג:
לכאורה יש לספק ברש"י דמעיקרא נראה כוונתו דמשייר בית כור נשמע דר"מ לא ס"ל פלגינן דהתם אין לומר טעמא דמדנחית לשיורא כו' דהיינו כרות גיטא דמסיק דא"כ כל נכסי במאי מיתוקמי ויהיה לרש"י חוץ מבית כור כמו להתוספות חוץ מעיר פלוני ואין לו כו' והתוס' לא הקשו עליו רק שאין הדין כן בבית כור אבל למה דס"ל לרש"י הדין כן הוא כמו עיר פלוני וא"כ למסקנא דכרות גיטא לפי"ז מאי לעולם דהא קושטא לר"מ נמי בזה מודה דיצא לחירות כיון דס"ל פלגינן וטעמא דכרות לא שייך התם ובשלמא להתוס' ניחא דלמסקנא אתיא לעולם אפילו לעיר פלוני דשם נמי פליג ר"מ מטעמא דכרות גיטא דהיינו שייר בדבורו כמו שפירשו התוס' והוי אפילו אע"ג דהוי שיעור גדול דשייר כל נכסיו וה"א דלא הוי כרות גיטא ונאמר דאף לרש"י שייך בחוץ מבית כור טעמא דמדנחית לשיורא דהיינו בעצמו טעמא דכרות גיטא דאף דעבד אינו יכול לגבות כלום דזיל הכא קמדחי ליה וכו' מ"מ הוא מתכוין לנכסים בכל נכסי משא"כ בעיר פלוני

ואין לו כו' ומדקאמר לעולם משמע דאף באומר חוץ מבית כור דיש עוד סברא לומר לדידך שלא יצא בן חורין מטעם לא פלגינן אפ"ה יצא לחירות וכדמסיק כרות גיטא מ"מ הוי לעולם אע"ג די"ל בזה מדנחית לשיורא טפי כיון דשייר טובא [טעמא דכיון דשייר טובא אין לו הבנה] ודוחק ודו"ק:

בתוס' בד"ה **לעולם כו' זכה העבד בנכסים כו'**. מפורש באשר"י ע"ש:

בתוס' בד"ה **הלכה כר"מ כו' ואין משמע כן בתוספתא כדפירש**. ר"ל מלישנא דלעולם דמשמע שם דקאי אעיר פלוני ושם אין לומר מדשייר וכו' ולשון אפילו אינו מיושב וכו':

בתוס' בד"ה **אינו חוזר בעבד וא"ת וכו'**. וא"כ מעולם לא יצא עליו שם בן חורין שהרי אי אפשר לו להיות בן חורין ע"י מתנת שכ"מ וק"ל:

בא"ד **וא"ת כיון דסתמא דדעת כו'**. מקושר לאי נמי דתלה בדעת שכ"מ א"כ דעתו נמי היה לחזור כשיעמוד ומעולם לא יצא עליו שם בן חורין כל זמן שלא מת וק"ל:

בתוס' בד"ה **אלא ערעור דבעל וכו'**. אפשר שבא לתרץ לשון עוררין. ולעיל מספקי אי טענינן מזויף גבי לקוחות וי"ל דהתם אי ב"ד טוענין והכא שהלקוחות מערערין וטוענין שמא מזוייף הוא וק"ל:

בתוס' בד"ה **שוו למוליך ולמביא וכו' לא ליתביה כו'**. עיין בר"ן מבואר יותר:

דף ט:

גמ' **מקרעין כו'**. לכאורה אתי [מנינא] למעוטי לאפוקי ת"ק דרשב"ג דסובר דבכולהו מקרעין ויש מפקפקין כיון דמסיק דמלתא דאיתא בשאר שטרות לא קתני וכן מלתא דאיתא בקידושין כו' א"כ אף אם גיטי נשים ושחרורי עבדים שוין מ"מ לא הוי יכול למיתני כיון דאיתא בשאר שטרות וכמ"ש התוס' לעיל [דף ה' ע"א בד"ה כשניסת] דלא חשיב אלא פסול כו' דהא אמרינן כו' מנינא דסיפא למעוטי נתנו לה כו' ודוחק לומר דרשב"ג לא פליג את"ק רק לפרש (ג) ולמעוטי שלא תימא בכל השטרות אין מקרעין חוץ מגיטי נשים וה"ה שחרור משום עיגון דמהי תיתי כיון דליכא תנא דס"ל הכי ועוד מסתמא יש כמה דינים בגט דליתא בשיחרור ועיין. ונראה דדוקא לענין שיחשוב ששוו קאמר דכיון דאיתא ג"כ בשאר שטרות לא קחשיב אבל יתורא דמנינא שבא להורות על דבר אחר שמחולק בו בהכרח שאר שטרות יהיה כאחד מהן או כשר או פסול וק"ל. ולא דמי למ"ש התוס' לעיל בג' גיטין פסולין דכיון דלא איירי אלא בפסול שבגוף הגט לא הול"ל למעוטי כו' דהכא אי אפשר למעוטי בענין אחר רק שבזה שוין ובדבר אחר מתחלקין ואחד מהן כשאר שטרות. מיהו הא לרבנן הוא למעוטי שפיר לאפיקי דר"מ

דאילו לר"מ יכול לחשוב חזרה דליתא בשאר שטרות וכן להודוחק לומר שכתבתי וכה"ג בא למעוטי באופן דבלא מנינא היה יכול לחשוב ודו"ק:

ברש"י בד"ה **כשירין דדינא דמלכותא וכו' שהנותן וכו'**. כשינויא קמא דלקמן דאף שטר מתנה כשר דהשתא אתי שפיר מלתא דליתא בשאר שטרות וכמ"ש התוס' בד"ה מלתא דאיתא כו':

ברש"י בד"ה **בגיטי נשים משום תקנות עגונות וכו'**. ואע"ג דבעבד נמי יש עיגון וכמו שכתבו התוס' לעיל בד"ה שוו למוליך ולמביא עיין בר"ן. לרבנן דשיחרור זכות הוא וזכין שלא בפניו א"כ מן התורה הוא משוחרר מיד ואסור בשפחה ומאי הקשו התוס' לעיל מאי עיגון יש בעבד כו' לא ליתבי' השליח וכו' ולא יאסור בשפחה. דלרש"י י"ל דאף שאינו יכול לחזור מ"מ כל כמה דלא מטי לידי' אינו משוחרר ואילו נאבד השיחרור אינו בן חורין וכן אם מת ולזה שפיר הקשו לא ליתביה ניהליה וכו' אבל התוס' שסתרו בעצמן זה דזוכה בשיחרור לאלתר קשה (ד). וצ"ל שהקשו רק לר"מ דהא כדברי ר"מ בארבעה ואפ"ל עוד כיון דבאמת הוי ריעותא לו דאסור השתא בשפחה ובת חורין הוי חובה ואין חבין כ"ש אם אמר יאמר העבד איני רוצה לקבל א"י לעשות שלוחו בע"כ כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה בשליחות בע"כ:

ברש"י בד"ה **לא יתנו כו' ואפילו רבנן כו'**. יש מפרשים כוונתו מדלא קאמר הניחא לרבנן כו' כדלעיל משמע דאף לרבנן פריך. ואין צורך דהוצרך לזה משום דאל"כ לר"מ לק"מ ונכלל בתזרה דקחשיב דחד טעמא הוא לכאורה לזה פירש דלא תלו חד באידך ואפילו לרבנן וכו' וממילא אף לר"מ פריך שפיר וק"ל:

ברש"י בד"ה **מלתא דליתא כו' ליתנו לאחר מיתה כו'**. לא הבינותי דעתו למה לא מפרש שמסרו בסתם ומת קודם דמטי לידיה ואם אמר בפירוש לאחר מיתה פשיטא דאף לרבנן לאו כלום הוא ואף שנתנו לידו ממש ואמר לו לאחר מיתה לאו כלום הוא דאין שטר לאחר מיתה וממ"ש התוס' לעיל ע"א בד"ה ואינו חוזר בעבד ומיהו אם כתב בהדיא מהיום אם ימות אין נראה וכו' אין ראיה דהתם איירי אם עמד גם כות[ב] ליכא והאיכא האומר וכו' אינו נראה דאיירי לאחר מיתה גם לא פירש שם דאיירי לאחר מיתה ודוחק לומר דבשכ"מ סתמא הוי לאחר מיתה ובבריא עד שיפרש דהכא (לאו) בשכ"מ איירי גם משמע הא דאין שטר לאחר מיתה פסיקא בלא הא דרבינו רק הוא מחדש דאף שלא אמר לאחר מיתה אפ"ה אמרי' שמא לא גמר להקנותו וכו' ואין שטר לאחר מיתה הוא פשוט בלא"ה ולעיל בתוס' דאינו חוזר בעבד איירי דמטי שטרא לידי' וכדכתב בו מהיום או בלא מהיום דודאי דעתו היה שיחול מהיום כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק ועיין בכ"ז:

בתוס' בד"ה **אע"פ כו' אלא תקנתא דרבנן וכו'**. עיין בהג"א בסמוך כו' דעובדי כוכבים היו פסולין משום גזלנות וכיון דידעינן דלא מרעי נפשייהו כשירין מן התורה מה שאין כן משה ואהרן דפסול דידהו משום קורבה להכי אף דלא מרע נפשייהו פסול ע"ש:

בתוס' בד"ה **מקרעין וכו' כתב עליון כתב לענין שבת וכו'**. אע"ג דלענין גיטין לא הוי כתב עליון כתב שם אבל הכא [ברשימה] עדיפא מהתם:

בא"ד **בירושלמי פריך כו' פירוש כו'**. אפ"ל משום דלפרש"י אתיא בפשיטות והלא זה בעצמו כתב ראשונה הוא שהראשונים כתבו גופן של החתימה והוי כתב ע"ג כתב אבל לפירוש התוס' אמאי כתב ראשון הוא הלא הראשונים לא כתבו על הנייר הלזה מידי לזה הוצרכו לומר פי' ואין הגט כו' וק"ל. ואפ"ל לפרש"י לכך קאמר נמי לשון מקרעין [ולא מסרטין] משום שהם מרחיבין יותר בסריטה מהמלוי וק"ל:

בתוס' בד"ה **קורין לפניהם וכו' שא"צ להעיד כו'**. ר"ל אלו הקורין אין מעידין על גוף הענין שגוף הענין יודעין עידי החתימה מצד עצמו רק שכך כתוב בשטר וישנו אפילו לזה ב' עדים וכו'. עיין בר"ן פרק שני לקמן שביאר יותר ע"ש:

בתוס' בד"ה **מלתא דאיתא וכו'**. חוץ מכגיטי נשים כצ"ל:

בתוס' בד"ה **כי קתני וכו' אע"פ שלרבה נתקן וכו'**. מ"מ מוליך ומביא שיצטרך לומר בפנ"כ אין לו עיקר בדאורייתא משא"כ אין כותבין במחובר יש לו עיקר וק"ל:

דף י.

גמ' **מני מתני' כו'**. אין להקשות דהו"ל למיפרך מתני' דהכא מיניה וביה מ"ש שטרות דפסולין וגט דכשר ממנ"פ ולמה ליה ברייתא דמצת כותי וכו' וי"ל דכיון דכותים כשירים מן התורה ורבנן הוא דחששו וגבי עיגונא הקילו להכשיר בעד א' ישראל דומיא דמתני' הראשונה דבפנ"כ לרבא דמן התורה א"צ קיום ורבנן הוא דאצרוך ומשום עיגונא הקילו בחד אבל מני הקשו שפיר דלת"ק אפילו מדרבנן כשירין ולר"א כיון דאין בקיאין אע"ג דמדרבנן הוא סוף סוף כיון דאין בקיאין אין סברא להקל באשת איש טפי מבעלמא כדלעיל רוב בקיאין הן ורבנן וכו' הא לא"ה פשיטא דפסילין ודו"ק (ה):

גמ' **לעולם ר"א**. ודאחזיק [היינו אף אי ס"ל כרשב"ג דכתיבי לא מהני] וכיון דישראל חתום לבסוף ש"מ חבר הוא ובקי. אבל לרשב"ג כיון דלא אחזיק כי חבר הוא מאי אהני ועיין בחידושי הרשב"א:

ברש"י בד"ה **חזרה כו' דהא כיון דביטל כו'**. והא דיכול לחזור ולבטל שליחותו פשיטא דמדאורייתא יכול לבטל וא"צ לפרש:

ברש"י בד"ה **ופרכינן חזרה כו' ומשום האי שטרא אינו מתחייב במזונותיה**. דארוסה אין לה מזונות ואפילו נשואה אין לה מזונות אלא בתקנתא דרבנן והוצרך לזה משום דבא"א אמרי' דגט חוב הוא לה משום דמפסידה מזונות אע"ג דמשתריא עי"כ לכ"ע:

בתוס' בד"ה **כי קתני וכו' אם תרצה לא תקבל וכו'**. רש"י נותן טעם על שלא הצריכו לומר דוקא בפנ"כ ולא ניתן לה שטר קדושין זולת זה כמו גבי גט כי היכי דלא ליתי בעל ויערער לזה פי' דגבי גט חשו לערעור שיפסול לה אבל כאן מאי ערעור שייך מה בכך שיבטל הקידושין והתוס' נתנו טעם שלא תקנו שיהיה בפנ"כ כמו קיום בעדים דלא יהיה יכול לערער לזה אמרו דהתם משום עיגונא כו' ודו"ק:

בא"ד **שתקבל קידושין מאחר ותיפטר ממנו בלא גט כיון שסבורה וכו'**. לכאורה מגט עצמו מוכרח האי סברא דלא חיישינן להא דהא מדאורייתא הגט כשר בערכאות ע"י עידי מסירה וכן בב' עידי כותים ורבנן החמירו דלא ליהוי גט ולא חיישינן שתקבל קדושין כו' ודו"ק:

בסה"ד כיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות וכו'. ולמסקנא אפ"ל דא"צ להא דמלתא דאיתא בשטרות לא קתני ולא חשיב דאין נותנים לאחר מיתה משום דאיתא בקידושין וקחשיב ערכאות משום דליתא בקידושין אע"ג דאיתא בשטר מתנה ולפי"ז מ"ש התוס' וי"ל כיון שרגילין לעשות זמן בכל שטרות צ"ל אף בקידושין. או כיון שהוא בכל שטרות משא"כ ערכאות ליתא אלא בשטר מתנה גרידא וק"ל:

בתוס' בד"ה **בשליחות בע"כ כו'**. בסה"ד והוי ארבעה אפילו לרבנן אבל ה' לר"מ לא קאמר דנכלל בחזרה דהא חשיב בגירושין חזרה ולא בקידושין משום דאיתא בע"כ. והקשו זה לפירושם דלפרש"י הקשו אלימא יותר דזה בעצמו דחשיב לר"מ הוא לרבנן ג"כ משא"כ לפירושם דזה דחשיב לר"מ אינו לרבנן רק מ"מ הקשו דהו"ל למיחשבי' וק"ל:

בתוס' בד"ה **מצת כותי וכו' וא"ת אמאי יוצא בו כו'**. אבל איך רשאי לאכול י"ל שרואה שהכותי אוכל ממנו אבל היאך יוצא דלמא הכותי אכל כבר או יאכל עוד מצה שמורה וק"ל. אבל א"ל דכיון דאיירי בעיסת ישראל ראה בה שלא החמיצה דאין בה קרני חגבים כו' דא"כ אמאי ר"א אוסר מלאכול ועוד שמא הכותי שהה בה שיעור חימוץ:

בסה"ד כדמשמע בריש חולין קוטע כו'. עיין על הראיה למ"ש [דלכאורה כבר ידעו מזה גם בקושיתם דסמכינן על אכילת הכותי לפי תירוצו לעיל]:

בתוס' בד"ה **ואדם יוצא בו כו'**. לרווחא י"ל דמקושר לדבור הקודם דבלא"ה י"ל מותרת ולא אסור משום פת של כותי ותרוייהו צריכי [דמן ואדם יוצא לא מוכח דאפשר דאשמעינן בדאכל יצא בה אבל אסור לכתחלה משום פת כותי] וק"ל:

בתוס' בד"ה **אי ת"ק וכו' וא"כ פשיטא כו' דמצה לא אחזיק וכו'**. ולא הקשו בקצרה כיון דמשמע דלת"ק מהני כתיבא לחוד מדלא פריך אי דאחזיק וכו' א"כ מנ"ל דלת"ק אחזיק בלא כתיבא לא מהני דלמא במכ"ש וכו' די"ל דפסיקא ליה לגמרא דמצה כתיבא ואחזיק וא"כ מדנקיט מצה דתרוייהו איתנייהו בה ע"כ לשלול אחד בא וא"כ אי אפשר לומר דלת"ק כל אחד לחוד מהני לזה הקדימו דמצה כתיבא ולא אחזיק כו':

בא"ד **וקשה דלמאי דאסיק וכו' כיון דכתיבא לחוד מהני לת"ק וכו'**. דאע"ג דע"כ האי מסקנא לא ס"ל דכתיבא לחוד מהני לת"ק ולא לרשב"ג מדלא קאמר נמי איכא בינייהו כדבסמוך מ"מ התוס' יודעין התירוץ שלהם דתלמודא מספקא בכתיבה לחודא לרשב"ג כדמסקי ונופל קושיתם מ"מ וק"ל:

בא"ד **דלמסקנא דהתם מצה כתיבא ואחזיק כו'**. וא"ל כיון דנדי מאיכא בינייהו הראשונה מכח קושיא אם החזיקו מיבעי' ליה וכיון דע"כ צ"ל דלמסקנא דמצה כתיבא ואחזיק תו לא הומ"ל אם החזיקו כמו שהוכיחו התוס' מזה דע"כ מצה לא אחזיק וא"כ נעמוד באיכא בינייהו הראשונה י"ל מיד דאמרינן מצה כתיבא ואחזוק ממילא אמרינן אחזוק ולא כתיבא איכא בינייהו כמו שהכריחו התוס' אח"כ [דלת"ק ל"מ אחזוק מדלא נקיט שחיטה] ועוד מ"מ לא הול"ל כל מצוה דמשמע דלטפויי קאתי ואף שאינו נופל שפיר לשון אם כו' יאמר לשון אחר ועיין:

בא"ד **הול"ל שחיטה וכו'**. יש לדקדק דהכי הו"ל לפרושי מדלא מפרש הואיל והחזיקו משמע דכתיבא לחוד מהני ומדנקיט מצה דכתיבא ואחזוק ולא מצוה דכתיבא ולא אחזוק משמע דבא להורות דאף דאחזוק בעי כתיבא ולא הול"ל הו"ל למינקט שחיטה וכו' דזה אינו הכרח דדלמא בא לאשמעינן דכתיבא לחודא מהני ג"כ מדלא מסיים הואיל והחזיקו וצריכין לבא ע"כ דהול"ל טפי מצוה דכתיבא ולא אחזיקו וא"כ לימא בקצרה כן ודו"ק:

דף י:

גמ' **רווחא שביק וכו'**. יש לראות איך היה רשאי להרחיק ב' שיטין מן הכתב וא"ל דבאמת לא הרחיק רק שיטה א' ואין ריוח שיטה פנוי בין חתימות הכותי לשטר א"כ למה לי רווחא שביק תיפוק ליה מטעם דהניח שיטה פנוי כדרך העדים דאין רגילין לצמצם ובא הכותי והחתים בה אלא צ"ל שאין דרך להחתים בין הדבקים אם אין רואין שיש ריוח הרבה (או) [נראה דצ"ל א"ו] איירי דעדיין ישנו שיטה ריוח. ולהכי צריך לטעמא דרווחא שביק וכו' א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ויש ליישב (ו):

גמ' **משום דבשטרות אפילו חד נמי לא**. ואין להקשות אכתי ליתני תרי לרבותא דגיטין מאי אמרת ה"א בשאר שטרות תרי הוא דלא הא חד שפיר דמי מהי תיתי לומר כן ממנ"פ מ"ש חד מתרי בשלמא בגט יש סברא דאי לאו דחבר הוא וכו' דעידי הגט אין חותמין וכו' וי"ל דה"א בשאר שטרות נמי אין חותמין זה בלא זה גזירה משום גיטי נשים (ז). או כיון דמדאורייתא כשרין מפקינן ממונא אפומא דחד ישראל וק"ל:

גמ' **רבא אמר לעולם תרי כו'**. בא ליישב רבי אלעזר [דאמר לא הכשירו כו'] דאי לאו הכי אין צריך לחסורי ודאחזיק בהא ולא להא ונקיט עד א' משום דבשטרות אפילו חד נמי לא:

גמ' **בשלמא מכר וכו'**. מבואר בר"ן דה"ה מצינו במכר שטר קנין ובמתנה שטר ראיה ע"ש וק"ל:

ברש"י בד"ה **הא דקני כו' נקנה בכסף או בשטר כו'**. מזכיר שטר אפשר מדקאמר בשלמא מכר ולא בשלמא הלואה אלא משום דאף דמכר ישנו נמי בשטר מ"מ סתמא בכסף:

ברש"י בד"ה **מודה ר"א במזוייף מתוכו כו' דלמא קאתי למימסרי' ולמיסמך עלייהו**. שיסברו שהם ישראלים ואע"ג דעומדין לפנינו יסברו שהם ישראלים דא"ל שיטעו כי היכי דכשירין לחתימה כשירין למסירה א"כ שמות מובהקין נמי. ואולם הגזירה רחוקה וכן הקשה בחידושי הרשב"א לעיל ולקמן. וא"ל דלמא אתי למיסמך בלא עידי מסירה כלל [ולמה ליה לרש"י למיהב טעמא דקאתי למימסר וכו'] דבישראל נמי ליחוש לזה דהא בלא עידי מסירה פסול לר"א. ולהתוס' לעיל א"ש טפי דלמא אתו למיסמך בגט שבא לפנינו ואין יודעין אם נמסר בעדים דמכשירין דמסתמא נעשה בהכשר (ח):

בתוס' בד"ה **אי לאו דכותי חבר כו'**. ואין להקשות למה כל השטרות פסולין ואפילו שטר קידושין כיון דמדאורייתא הוי קידושין בחתום עליו עד כותי דמדאורייתא כשר הוא היאך יתירו רבנן אשת איש ז"א דלא איירי בשטר קידושין שנתקדשה רק על שטר שכתב בו הרי את מקודשת ואמרו רבנן שלא תקבל קידושין [ועיין לעיל בערכאות שפי' רש"י דליתא בקידושין דאי אמרת אינה מקודשת שריא אשת איש לעלמא] דהתם ודאי איירי שנתקדשה כבר שהרי בעידי מסירה איירי שכבר נמסרו הקידושין לה [הגה"ה. ואף דלכאורה גם בערכאות שייך פסול בקדושין לענין לכתחלה דאמרי רבנן שלא תקבל קדושין שחתומים בערכאות אף בעידי מסירה מ"מ התנא לא רצה למינקט רק מלתא דליתא בקדושין ושוין בו גיטי נשים ושחרורי עבדים א"כ גבי עד עובד כוכבים נקיט לענין לכתחלה דליתא בקדושין וגבי ערכאות נקיט בגוונא דליתא בקדושין כגון בדיעבד אלא דלשונו אינו מדוקדק שכתב שהרי בעידי מסירה כו' ובאמת גם בעידי מסירה

משכחת לענין לכתחלה] אבל הכא וכן בחזרה דלעיל לא בנתקדשה עסקינן רק בשליחות שטר קדושין ואע"ג דקתני כל השטרות כשירין כו' [הגה"ה. דכולל בה קדושין מ"מ לא כללו רק לענין דיעבד] וע"ש ברש"י מ"ש בערכאות ליתא בקדושין כו' ובעד עובד כוכבים ליתא בקדושין ודו"ק. [כל זה מגוף דברי הגאון המחבר שהיה במוסגר מלבד תוספות דברים שהוגה בו] ועוד כל דמקדש אדעתא דרבנן כו' ואפקעינהו רבנן לקידושין שחתם עליו עד כותי (ט):

ועוד הקשו בכל קיום שטר דמדאורייתא א"צ קיום ועיין (י):

בא"ד **וי"ל וכו'**. מ"מ אי חתים [ישראל] בתחלת הגט פסול אף דסמכינן אפומיה דחד והענין אמת מ"מ הגט מצד עצמו אין בו ממש ואין בו עידי חתימה כיון דכותי מדרבנן פסול אבל השתא מעיד הישראל החתום לבסוף על הכותי דחבר הוא וק"ל:

בתוס' בד"ה **חספא בעלמא וכו' נראה שהתוס' לא היה לפניהם רש"י** [**אלא**] **כמו שהביאו ולא כמ"ש לפנינו** וק"ל. ואף שבח"ש מישב ע"פ הדחק ע"ש:

בא"ד **ואפילו אם נאמר כו' כשר לקנות בלא עידי מסירה**. פי' אפילו שודאי לא היה עידי מסירה וכמ"ש התוס' לעיל (דף ה' ע"א) ד"ה דקי"ל וז"ל מיהו יש לחלק וכו' וא"כ מאי פריך חספא כו' היינו משום שידוע כו' פי' הקנין הוא לעולם ע"י קבלת שטר מתנה הלזה ואם השטר קנאו ואע"ג דליכא עידי מסירה שמסרו לו השטר מכל מקום אף שלא מסרו בעדים רק בינו לבינו מ"מ קנאו ע"י קבלת השטר ועכ"פ מסרו לו שהרי העדים חתמוהו לנותן ומאי בעי ביד המקבל ולכן שטר שחתומים בו ישראל אלימא כחו לקנות בו אבל כשחתומים בו עובדי כוכבים לא אלים כחו לקנות בו אע"פ שהענין אמת מצד עצמו מ"מ במאי קני ואף שודאי בציווי הנותן נכתב האי שטרא שהרי לא מרעי נפשייהו מ"מ במאי קני דלא אילימא כחו דהאי שטרא לקנות כן נראה פירוש דבריהם. ומתחלה אמרתי בענין אחר אבל זה נראה לי יותר:

בא"ד **משום דמתני' כיילא כו'**. ולא סתרו מניה וביה דהיאך יתרץ בעידי מסירה הא כייל בהדיה שאר שטרות דכשרין בלא עידי מסירה ודו"ק היטב:

דף יא.

גמ' **לפלוג וליתני כו'**. המושכל ראשון דכיון דמוקי למתני' בעידי מסירה ושמות מובהקין הדיוטות אמאי לא ע"כ [הא דקאמר] לא הוזכרו כו' בשמות שאינן מובהקין איירי א"כ לפלוג כו' וק"ל [ומתורץ בזה קושית תוס' ורש"ל ומהרש"א] [ואולי לזה פי' רש"י

שמות דייני עובדי כוכבים הן וק"ל. מדברי הגאון המחבר. ור"ל דבהדיוטות איירי באינן מובהקין] אח"כ מצאתי כזה במלחמות וסתרו אח"כ ע"ש שמאריך מאד בשמעתין:

גמ' **וחכמים פוסלים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים**. א"ל לימא לעיל מנינא לאפוקי לרבנן שוין גיטין ושחרורין להכשיר בהדיוטות דז"א דתנא דברייתא דלעיל סבר גיטי נשים ושחרורין פסולין אפילו בערכאות כ"ש בהדיוטות ולמה לי מנינא למעוטי שלא תימא דשוין בהכשר בהדיוטות ולעיל איירי ג"כ בשמות מובהקין וק"ל:

גמ' **רשב"ג אומר כו'**. אה"נ דפליג בערכאות וכן קאמר לא נחלקו ר"ע וחכמים כו' ולא קאמר ר"ע וחכמים ורשב"ג:

גמ' **מקום שאין ישראל חותמין נמי ליגזור כו'**. אפ"ל דבמקום שאין ישראל חותמין מכשיר אפילו באינן מובהקין וע"ז פריך דנגזור אטו שמות שאינן מובהקין במקום שישראל חותמין דהוי רק ב' גזירות כמו מובהקין במקום שישראל חותמין וק"ל דלא כתוס' (כ):

ברש"י **ד"ה הורמיז כולן שמות דייני עובד כוכבים כו'**. אף דלכאורה סהדי הדיוטות חותמין רק החתימות הוא ע"פ ערכאות וכמ"ש הרא"ש ואולי דמפרש כן דמאי חזא ר"פ למינקט הני טפי מכמה אלפים שמות ואפשר לומר דלרבותא נקיט הני אע"ג דקרובים לשמות ישראל ואין ביניהם רק הפרש מועט הורמיז הורמין וכו':

ברש"י בד"ה **חוץ מגיטי נשים לא גרסי' ברישא**. לאפוקי בעל המאור דגריס כן ומפרש וכן במלחמות גריס כן ומפרש בע"א עיין עליהם:

שם בזה הדבור שטרי מכר דקיימי לראיה ועליהן כו' סמכינן פסול דאימא שיקרא חתים אבל גיטי נשים כו'. רש"י מפרש הכל בלא עידי מסירה ר"ל שאר שטרות דכשירין בערכאות ר"ל כדינייהו בישראל בלא עידי מסירה דא"צ עידי מסירה בשטרי ראיה ופסולין בהדיוטות ר"ל כדינייהו אבל בעידי מסירה ג"כ כשירין ואפילו הדיוטות וגיטין ושחרורין כ"מ שמזכירין ר"ל כדינייהו דאף בישראל אין כשירין רק בעידי מסירה ולפ"ז אין טעם למה ר"ע מכשיר ולזה פירש ר"י בע"א ועיין באשר"י באורך:

ברש"י בד"ה **שטרא פרסאה כו'**. דוק בפי' רש"י וראה באשר"י ונ"ל דרש"י לטעמיה דפסול [דחכמים] דלעיל בלא עידי מסירה. ומה שקשה הא מודה ר"א במזוייף כו' דלמא אתי למיסמך כו' הגע עצמך וכי בשביל זה לא ישלם זה לזה אם הוא שטר הלואה וכן בשטר מכירה סוף סוף הענין אמת הוא וגבי גט פסלו רבנן לשטרא מהאי טעמא דלמא אתי למיסמך עלייהו ה"נ ודאי עצמות השטר פסול מ"מ גבי מבני חורין דאף דהדיוטות הן ומרעי נפשייהו וחיישינן דלמא חתמו שקר בלי ידיעת הלוה והמוכר הא הכא חזו

סהדי ישראל דמסר הלוה או המוכר בעצמו מדעתו שטר ראיה על ההלואות או המכירה לישראל חבריה ואף שגוף ההלואה לא ראו מ"מ למה לא יגבה מבני חורי ומשום גזירה דלמא אתי למיסמך לא נפסיד לזה חיובא שלו וקמ"ל אף דגוף הענין לא ראו רק המסירה וכיון דכתב ולשון פרסי לא יוחשב אפילו לראיה כמו בכתב שלנו דדלמא לא חשש למסור חספא כזה לחבירו כיון דפרסאי הוא קמ"ל דראיה שפיר הוא דאי לאו קושטא הוא לא הוי מסר לחבריה שטר זה שכתוב בו חובתו בפני עדים. ועוד דפי' דלמא אתי למסמך עליה ר"ל וימסור ג"כ בפני עידי חתימה ומה בכך כיון דהוא הלוה מסר לו למלוה הרי קושטא הוא והענין אמת ואזדא ליה חששא דמרע נפשייהו וחתמו שקר בזיוף (ל). והא דפריך והא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף כו' והא צריך שיחזור וכו' דאף בשטר ישראל לא מועיל המסירה והוי כחספא בעלמא אף לר"א דאמר עידי מסירה כרתי צריך על גבי דבר שאינו יכול להזדייף ואי לא"ה לא אלים מסירה כזה ליחשב להודאה (מ) ופריך ממשעבדי נמי וכו' ואף דהשטר מצד עצמו פסול משום דלמא אתי למיסמך מ"מ מצד עידי מסירה יגבה ממשעבדי דס"ד דאית ליה קלא ומשני לית ליה קלא על ידן אלא ע"י עדים החתומים והכא החתימה כלא היה והא דפריך והא לא ידעי למקרי משום דכל עצמות ענין עידי מסירה הוא שהם עיקר העדים ולא עידי חתימה והחתימה רק משום תיקון העולם שמא ימותו ע"מ כו' ודרך העולם שאם יבא לדון מביא עידי מסירה שהם העיקריים והם לא ידעו למיקרי כיון דכתב ולשון פרסי והיאך מסהדי עליה דמלתא לאחר זמן ששטר שכתוב בו כך וכך נמסר בפניהם ואולם זה אינו מחוור לי מ"ש פסול דלמא אתי למיסמך מפסול דיכול לזייף או חזרת שיטה אחרונה ומדצריך חזרת שיטה ובדעפיץ משמע מניה דאף דאינו גובה ממשעבדי משום דלית ליה קלא מ"מ תורת שטר עליו שלא יוכל לטעון פרעתי ולגבות מיתמי וכה"ג להכי פריך שפיר הא צריך וכו' דמבני חורי ודאי גבי ולא צריך רבא לאשמעינן אי לאו דגביא ביה בכל אנפי מבני חורי כבשטר דעלמא והשתא הדרא קושיא לדוכתיה הא פסול כיון דחתימי עליה סהדי פרסאה משום דלמא אתי למיסמך עלייהו ולהכי פירש האשר"י דאיירי בלא חתימי סהדי עליה. ועיין במסקנת האשר"י כשמסדר לסוף הדינים תמצא שכן כוונתו. ואולם ראיתו דאפילו בשטרי ממון [גזרינן דלמא אתי למסמך] מהאי שטר מתנתא דהוי חתימי עליה תרי גיסי אינו נראה ראיה לענין שטרי ראיה. ואם נאמר דאיירי [לפרש"י] בשמות מובהקין וכר"ש א"ש אבל בסמוך משמע ברש"י דהלכה כרבנן אצל לוקיס ולוס ומי דחקו כאן לכך ודו"ק:

ואמתני' לא פריך כל הני פירכות דהכא קסמיך אקושיא אי הכי ממשעבדי נמי אבל

במתני' אה"נ דגבי ממשעבדי בערכאות וק"ל וכ"מ ברשב"א בשם הרמב"ן ועי"ל דמתני' איירי מיהו בלשון מובן ליהודים רק השתנות בכתב אבל כאן איירי בלשון פרסי וכפרש"י ולהכי פריך והא לא ידעי כו' ואגב פריך אחריני ועוד מתני' מצי איירי בכתב ישראל דומיא דגט דע"כ איירי בכתב ישראל וכפרש"י לעיל דלא קאמר רק שטרות העולין בערכאות אבל כאן קאמר שטר פרסאה כו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **לפלוג כו'**. ק"ק לי לתירוצם למה יעשו רבנן לפסול תרתי ולעשות ב' גזירות משום חדא טפי הו"ל לפסול חדא משום תרתי דהיינו לא יועיל ערכאות בשאר שטרות בלא עידי מסירה משום גזירה שיסמוך אח"כ בהדיוטות נמי בלא עידי מסירה וישאר על דינו שאר שטרות וגיטי נשים בהדיוטות [להכשיר בעידי מסירה] ואפשר משום דרוב שטרות נעשין בערכאות לא רצו לפסול בלא עידי מסירה:

קושיות ח"ש יש ליישב ראיתי מי שמיישב ג"כ מדנקיט ערכאות משמע אבל לא הדיוטות דדוחק לומר לרבותא דפסול [בגיטין] נקיט ערכאות ואילו מובהקין לא משתמע השתא כלל ודו"ק:

בתוס' בד"ה **נעשה כו' פירוש בשאר שטרות כו'**. דא"ל לפי האמת כסברת המקשה ולפסול [אף] בגיטין בהדיוטות משום גזירה לגזירה הא רבנן דבסמוך לא גזרו וכמ"ש התוס' בסמוך וסברא דחוקה מצד עצמו דהוי גזירה לגזירה גם כאשר הקשיתי לעיל [למה יעשו כו'] ועוד הוי תלי תני בדלא תניא דהיאך יתלה פסול דגיטי נשים בשמות שאינן מובהקין דטעמו משום חדא גזירה דלמא יסמוך עליה ואלו בנעשין בהדיוטות ובשמות מובהקין פסולין משום גזירה לגזירה והיאך יאמר שזה פסל כנעשה בהדיוטות כאילו פשיטא טעמו טפי לפסול משא"כ בסברת המקשה דלא איירי מתני' בפסול דאינו מובהקין רק בפסול הדיוטות גרידא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **לא נחלקו כו' וחכמים פוסלין בשאר שטרות דגזרינן כו'**. דלא ניחא לומר דרבנן כרשב"ג דדוקא בגיטין סבר כר"א ולא בשאר שטרות כיון דלא מצינו לרבנן דסברי כן בהדיא בשאר דוכתי ועוד דבשאר שטרות היינו בשטר מתנה אבל בשטרי ראיה מהני לכ"ע:

בא"ד **רשב"ג אומר אף אילו כשירין כו' כלומר כו'**. יש ליישב מאי פירשו בזה טפי מרש"י ומהי תיתי לפרשבע"א לפי' ר"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה **והא בעינן כו' לר"א פריך**. ר"ל ר"א אמורא דס"ל אליבא דר"א תנא דצריך [בשאר שטרות] דבר שא"י להזדייף ולאפוקי מר"י אליבא דר"א:

בתוס' בד"ה **בדאפיצן משמע כו' ודיפתרא פסול בכולהו**. ר"ל בספר תורה תפלין ומזוזות:

דף יא:

ברש"י בד"ה **התם כדקתני טעמא כו' כרבנן דמתני'**. מקשין א"כ לוקיס ולוס למה כשירין ודברי הרשב"א הובא בח"ש דחוקים ומתחלה אמרתי דרש"י לשיטתו שפירש לעיל דמתני' אליבא דר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי וקושטא למאי דס"ל כר"א ור"י ור"ל פשיטא דאזלי אליבא דהלכתא תנא דמתני' נמי ס"ל אליבא דר"א דבשמות מובהקין כשר דלא גזרינן אטו אין מובהקין. ומ"ש כרבנן דמתניתין ר"ל לאפוקי רבנן דברייתא דלעיל דתנא מניינא ואוקמה כר"א ובעידי מסירה ובשמות מובהקין אך אינו מחוור ממ"ש זה על פסולין דאינו מובהקין וק"ל. גם צריך ישוב מ"ש בד"ה אע"פ ששמותיהן כו' ואפילו בלא עידי מסירה כו' מי הכריחו לזה ולא כמ"ש באיבעיא מהו לאכשורי בעידי מסירה:
בתוס' בד"ה **עדים כו' דהא מספקינן כו'**. מקשין למה לא בקצרה דמובהקין הא מכשיר ר"ש לעיל ובשלמא באין מובהקין אף דפסול לעיל היינו בודאי עובדי כוכבים והכא דלמא ישראל הם. ואפ"ל של"ת דמיבעיא בשמות מובהקין לאכשורי בלא עידי מסירה מטעם שכתבו באינן מובהקין דלא תלינן להו בעובד כוכבים אא"כ ידוע בודאי שהם עובדי כוכבים דלא שכיחי וכו' ולעיל דצריך עידי מסירה משום דודאי עובדי כוכבים הן לזה כתבו דבשמות מובהקין ליכא לספוקי כלל דודאי עובדי כוכבים הן דהא בכל דוכתא כו' ואין כאן ספק כלל מדמכשירינן בודאי עובדי כוכבים בשמות מובהקין ע"י עידי מסירה ולא חיישינן דלמא אתי למיסמך עלייהו. ולא הו"מ להוכיח מדפשיט לא בא לידינו אלא לוקיס וכו' ודוקא כו' [דמשמע דהאיבעיא היה באין מובהקין] דדלמא אף דמיבעיא בשמות מובהקין מ"מ פשיט דשמות מובהקין ג"כ תלינן בישראל אלא לוקיס ולוס דברירא קרוב לודאי דלא מסקי ישראל כן (ג):
בתוס' בד"ה **בגיטי נשים וכו'**. לקמן בשמעתין נכתוב בזה אי"ה:
בתוס' בד"ה **יתיב רב הונא כו' אומר ר"ת דאין זה ר"ה כו'**. ולא ב' ר' ירמיה הוי ואפ"ל משום דשמואל היה גדול מר"י כדאיתא בפרק גיד הנשה בשמעתא דניחוש אמר ר"י אית לי רב בבבל איזיל אחזיה גבי דשלח ליה עיבורא דשיתין שנין כו' חושבנא בעלמא ידע שלח ליה תריסר גמלי ספיקא דטריפותא כו' ור"ה היה קצת גדול משמואל דבעי מיניה שמואל מר"ה ור' ירמיה היה גדול מר"ה שהרי רב הונא יתיב קמיה כתלמיד לפני רבו דכ"מ דקאמר יתיב קמיה היינו כתלמיד כמ"ש התוס' בכ"מ וקרי ליה דרדקי והיאך

קאמר ר' ירמיה דין משמיה דר"י דקאמר הכי אמר ר"י התופס לבע"ח כו' והיאך יאמר דרדקי כך אמר ר"י כו' כל כמיניה וק"ל. רק א"כ הו"ל לתוספות להוכיח בקצרה מזה דתרי ר"ה הוי ולא יצטרכו גמרא דנדה דר' ירמיה בעי מר' זירא וכו' וגמרא דכתובות דר' זירא תלמידיה דר"ה וכו' ודוק וי"ל דהוכחה שלהן עדיפא מדיתיב ר"ה קמיה דר' ירמיה דהוי תלמיד תלמיד תלמידו משא"כ הוכחה שלי דדלמא מ"מ אומר דין משמיה דר"י אף שהיה קטן ממנו אבל מכל מקום ניחא להו לומר ב' ר"ה מלומר ב' ר' ירמיה מטעם שכתבתי:

בתוס' בד"ה **ש"מ**. עיין בר"ן שהיטיב אשר דיבר כפשוטו שההוכחה דיכול אדם לעשות שליח לטובת אדם מעצמו אף שלא ידע דהא משנתינו יכול לזכות בשטר עד שלא יכול הנותן לחזור וטעמא דנעשה שלוחו של אדם כמותו אף שלא עשאו שליח למאי דלא ידע עדיין סברא דכל האומר תנו כו' א"כ ה"נ יכול לתפוס כו':

בא"ד **אע"פ שלא נתכוין לכך המקבל וכו'**. שהרי לא יכול לעכבו בע"כ של רבו כשאר תופס לבע"ח שתופס מעיקרא בע"כ של החייב דאילו המלוה בעצמו יכול לתפוס בע"כ ה"נ זה התופס משא"כ כאן אפילו העבד עצמו אינו יכול להשתחרר בע"כ של אדון ואינו יכול לתפוס בגט שחרור אם נתן לו האדון על מנת שלא ישתחרר בקבלה זו כ"ש שזה לא יכול לתפוס בע"כ של האדון לצורך העבד כיון דתן לאו כזכי וכתימה לר"י רק תירצו שדעת האדון היה שלא יהיה יכול לחזור בו כיון דעביד ליה נייח ורוצה שיהיה בע"ח בכך וכו' א"כ ה"נ דעתו של המקבל כאשר יהיה דעת האדון ודו"ק:

בסה"ד אבל אם התופס לבע"ח לא קנה וכו'. שלא תימה אף דבבע"ח לא קנה מידי הכא שאני דדעתו היה לכך שנתנו לו על דעת שיעכבנו מלחזור לזה פירשו דהוי כ"ש מצד כיון שאינו בע"ח לא היה כוונתו בקבלה זו להיות יותר משאר תופס לבע"ח:

בתוס' בד"ה **התופס כו' וא"ת וכו'**. בל"ז התם הוי בשליח ממש וקשה לכאורה מאי הקשו התם איירי באומר זכה לי כדקאמר התם וא"ת משנתינו דאמר תנה לי ולא אמר זכה לי כמ"ש התוס' אח"כ בד"ה כל האומר והכא בשמעתין קאמר נמי כל האומר כו' דמשמע דבאומר תנה קנה לר"י בתופס לבע"ח וכו'. (ס) וכ"ת. דעיקר קושיא כיון דמשמע שם דהא בהא תליא דהא אף לתירוצם צ"ל דר"י מחלק ביניהם. וצריך לעיין שם בגמ' דאפשר דלענין חב לאחרים אין חילוק בין תנה לזכה דדוקא לענין שאין המגביה יכול לזכות ביה ויש חילוק בין תנה לזכה והיינו אי תופס לבע"ח קנה דבאומר תנה גרע טפי דגלי אדעתיה דלא יזכה עד דמטי לידיה וכמו שפרש"י שם אבל אי תופס במקום שחב

לאחרים לא קנה פשיטא דלא גרע המגביה מאינש אחרינא דיכול לתפוס ולכך הקשו התוס' שפיר] ודו"ק:
בסה"ד דמגו דזכי לנפשיה כו'. ר"ל אף שחבירו אמר זכה לי מ"מ היה יכול לזכות לנפשו לומר מיד בשעת הגבהה לעצמו הגבהתי:
בתוס' בד"ה **כל האומר כו' דהוי הלכתא בלא טעמא כו'**. כעין ב' קושיות:
בא"ד **ומוקי לה רב זביד במעמד ג' ובבריא אמאי לא מפרש כו' משום דתן כזכי**. ואף [דמעמד ג'] מהני בע"כ שלו מ"מ הרי הממון לא בידו היה שהרי אומר לשליח תנו מנה זה וכו':
בא"ד **ועוד פירש ר"ת וכו'**. והשתא א"צ לחילוקים הראשונים:
בא"ד **דבמתנה לא הוי כזכי כו'**. הניח הרשב"א בצ"ע לעיל דקאמר דאיתא בשטרות לא קתני הא חזרה איתא במתנה וכמו שהקשו התוס' לעיל בערכאות ונ"ל לישב קצת דמ"מ בזה שוין גט ושחרור דיכול לחזור מטעם דהוי חוב וה"ה אם אמר זכה דהא כל האומר תנו כאומר זכה דמי במלוה ושחרור הוי כמלוה ואפ"ה יוכל לחזור משא"כ במתנה דמשום דלא הוי הלואה רק מתנה לא הוי תן כזכי ולכך יוכל לחזור ואילו אמר זכי ודאי דא"י לחזור וק"ל:

דף יב.

גמ' **ובמגו דזכי ליה לנפשיה וכו'**. דאירי בבעה"ב המלקט פיאה בשדה אחר (ע):
גמ' **ת"ש עבד שגלה כו'**. ולא רצה לשנויי במעלה לו מזונות ואין רבו חייב לזונו ההעדפה דאין רבו חייב לפרנסו מיבעי' ליה כדבסמוך ניזון מתפרנס מיבעיא ליה ועוד מעשי ידיו מהי תיתי לא יהיה לרבו ואפילו ההעדפה כיון שמעלה לו מזונות דבשלמא השתא קמ"ל אף שאינו מעלה לו מזונות וכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי כו' ודלמא לא ימצא בכל יום להשתכר והתורה אמרה בערי מקלט וחי אבל במעלה לו מזונות א"צ למימרינהו וק"ל:
גמ' **העדפה פשיטא כו' כיון דכי לית ליה כו'**. לא מיבעיא לומר בקצרה וחי דכיון דיש לו מזונות מאי עביד ליה חיותא שייך ביה לזה אמר מהו דתימא כיון דכי לית ליה כו' וכפרש"י וק"ל:
גמ' **מדסיפא דלא אמר ליה וכו'**. משנה סגנון הקושיא דלעיל דכוותיה גבי אשה וכו' ואפשר דהכא פסיקא ליה טפי חילוק דלא אמר מדקתני סיפא ואם אמר וכו':

גמ' **הכא במאי עסקינן כו'**. ראיתי כתוב ולא משני דאמר ליה צאי כו' והקדיש ההעדפה ולוה להעדפת מזונות דתקשי ליה ולימא ליה הקדש כו' דא"ל הקדש ניחא ליה כיון דאין להקדש בו רק ההעדפה משא"כ עתה דאית להקדש גוף מלאכת העבד ניחא ליה שפיר ודו"ק:

ברש"י בד"ה **עבד כנעני**. דבעבד עברי כתיב כי טוב לו עמך עמך במאכל כו' כדאיתא בפרק נערה:

בתוס' בד"ה **עבד נמי כו' וא"ת אטו כו'**. לכאורה הא לרשב"ג בסמוך קושטא הוא כן וי"ל כמ"ש התוספות לקמן בסמוך דדוקא בשני בצורת אבל בשאר שנים ימצא מרחמין יותר ודו"ק:

בא"ד **ולהכי קאמר לעיל ש"מ יכול וכו'**. והתרצן משיב הכא במאי עסקינן דאמר ליה כו' וסומך עצמו כדמסיק באמת:

בתוס' בד"ה **מספקת מאי למימרא כו' אי אמרת בשלמא כולהו בדספקא וכו'**. לפום ריהטא לא הוצרכו להזכיר כולה בדספקא רק אא"ב רישא בדלא אמר לה תנא סיפא כו' אבל השתא דמוקמית רישא בדאמר לה ולא תני הך סיפא כו':

בסוף הדבור מאי למימרא כו'. וא"ל תנא סיפא דמספקת לגלויי רישא דלא איירי במספקת דא"כ העיקר חסר דהא לא קתני במספקת בהדיא בסיפא ודו"ק:

דף יב:

גמ' **ולימא ליה הקדש**. יש לי לדקדק מאי פריך ולימא ליה הקדש כו' יאמר להקדש לאו בעל דברים דידי את דהא עד שלא תצטרף פרוטה פורע לבעליו כדפרש"י בהדיא והקדש לא חייל אפחות משוה פרוטה כפרש"י או מסתמא דעת המקדיש לא היה עליו להקדישו כפירוש ר"י ודוחק לומר דלמסקנא בפחות משוה פרוטה אזדא ליה שינויא דהקדש גופיה ניחא ליה. ועוד דא"כ הדרא [קושיא דלעיל] לדוכתיה אמאי לא משני דאמר לו צאי מעשי ידיך כו' דא"ל תי' דמעלה לו מזונות לפי האמת נמי אזדא דהא קאמר אח"כ וה"נ מסתברא כו' אי אמרת בשלמא הך במעלה כו' ואיפכא אין להקשות מאי פריך קמא קמא קדיש אכתי הקדש גופיה ניחא ליה כי היכי דלישבח עבדיה זה אינו דא"כ תקשי ליה אמאי לוה מקודם ואוכל יהיה עושה ואוכל בלא הלואה תחלה אע"כ דסוף סוף כיון דבאמת הקדש הוא אסור לו ליהנות מן ההקדש [אבל איפכא קשה כנ"ל] עוד קשה למה עושה ופורע בפחות משוה פרוטה אם האדון לא הקדיש שאין דעתו אפחות משוה פרוטה א"כ עדיין לאדון הוא שוויו של אותו פחות משוה פרוטה ולעבד

מאי זכיה ביה וי"ל דהאדון ע"כ הקדיש לעבד בלי שיור כדי שיעשה ויהיה הכל להקדש ויצרף עד שיהיה שוה פרוטה ויותר ויהיה אח"כ הכל להקדש ודאי קודם שיעשה שוה פרוטה אכתי הוא לאדון רק דעת האדון לצרפו יחד לצורך ההקדש ממילא ופריך ולימא ליה הקדש כו' דהא לעבד אין בו זכיה ממ"נ רק להאדון ודעת האדון לצורך ההקדש וא"כ ולימא ליה הקדש כו' ומשני הקדש גופיה ניחא ליה כו' ודעת האדון כאשר יהיה ניחא להקדש כן יהיה ודו"ק. ובזה מדוקדק נמי הקדש גופיה וכו':

גמ' **א"ה ניזון מתפרנס מיבעיא ליה**. לעיל ברשב"ג או פרנסיני כו' לא קשה או זנני מיבעי' ליה למאי דס"ד דפליגי אם יכול לומר עשה עמי כו' (פ) ואפשר לומר לגבי האדון אפילו פרניסני וכ"ש עיקר מזונות שהיא נגד מעשי ידיו ודו"ק:

ברש"י בד"ה **לוה ואוכל כו' לא יעשה תחלה**. דקדק תחלה דהו"ל לרש"י למימר אבל לא קאמר בקצרה עושה ואוכל ולמה ליה לוה ופורע כלל משום דפרוטה קמייתא כו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה **פשיטא דלרבו הוא כו' ואי לאשמעינן כו' נימא אותו העבד ניזון כו'**. וה"ה נימא נזק וכו' [למאי דתי' רש"י לעיל דלא תני נזק משום דפשיטא ואי שבת נמי פשיטא ולא תני רק לאשמעי' כו' מ"ש דלא תני נמי נזק] וא"ל בזה אשמעי' אף דשבת לרבו אפ"ה ניזון מהצדקה [דה"א דניזון מצדקה מיירי בנותן לו רבו השבת למזונות דאינו יכול כו' וניזון היינו דלא ספיק] בניזון לחודא נמי שמעי' דניזון משמע עיקר מזונות [שהוא נגד מעשי ידיו אבל מה דלא ספיק הול"ל מתפרנס כדמשמע מדבריו לעיל] וק"ל:

בתוס' **ד"ה בפחות משוה פרוטה כו'**. עיין ברשב"א (צ) ומיושב עם זה [קושיתו לעיל בגמ'] דצריכים לשינויא דהקדש גופיה ניחא ליה וק"ל (ק):

בתוס' בד"ה **שבתו וכו'**. מיאנו בפי' רש"י לענין נזק דפי' לא אצטריך דהיינו דמי ידו כו' ופשיטא כו' דהא שבתו נמי פשיטא ומשום רפואתו נקיט לה כדמסיק ודוחק לומר דנקיט שבת טפי אצל רפואתו כדבקרא רק שבתו יתן ורפא ירפא ואף לפירושם דפי' שבתו פשיטא בענין אחר אכתי הול"ל נזק דנשמע ביה נמי דין דעשה עמי לזה פירשו במלת שבת נכלל שבת גדולה ושבת קטנה. ובושת לא הזכיר רש"י כלל וצער הדוחק מפורסם. ורש"י מיאן בפי' התוס' דהא לס"ד דאינו יכול לומר עשה וכו' אין לומר כן דנקיט שבת לחידושא כו' דהא יש לו מזונות והתוס' פירשו לפי האמת י"ל כן דלא כרש"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה **וכ"ת וכו' וא"ת ומה בכך כו'**. בשלמא במתני' שאם ירצה שלא לזון כו' נוח לו להפסיד מזונות שיהיה בן חורין ולא משועבד מלהיות משועבד כיון דסוף סוף בין כך ובין כך מזונותיו תלויה ביד רבו אם ירצה או לא. (ר) משא"כ בתרומה דע"י

השחרור מפסידו באכילת תרומה משא"כ במתני' לא מפסידו מידי ובח"ש כתב קצת בהסברא אחרת:

עוד שם וא"ת מה בכך כו' אבל משום דראינו עתה דחוזר בו מזה הגט לא קשה דמ"מ כיון דקודם חזרה היה משוחרר לאו כל כמיניה לחזור לזה הקשו דהיה חוב מעיקרא וק"ל:

בא"ד **וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חוב כו'**. ובאשה דהוי חוב אף לרבנן התם ליכא זכות כלל עיין בח"ש. ולכאורה אף בפשטא דשמעתין וכי תימא אי בעי זריק לה גיטא וכו' קשה נמי ואלא מאי אשה. (ש) וא"ל דזה בעצמו השיב ר"מ כו' כמו שאתם מודים לי באשה כו' כמ"ש תוספות אח"כ לכך מזכיר אשת כהן כו' דהו"ל להוכיח זה אף מאשת ישראל (ת) ויש ליישב ודו"ק. עיין לעיל בירושלמי שהביאו התוס' די"ל באשה לכך יכול לחזור כיון דאין מתגרשת ע"י אחר ולא מטעם זכות וחוב לכן אף באשת מוכה שחין יכול לחזור רק א"כ מאי מוכח מאשת כהן וק"ל:

דף יג.

בתוס' בד"ה **האומר כו' מתני' כר"מ**. ולפ"ז לעיל דפריך ותו ליכא והאיכא תנו וכו'. היינו ה' לר"מ וק"ק מאי פריך דנכלל בחזרה ודו"ק:

בא"ד **אע"פ שהגט בעין כו'**. ר"ל גט שחרור כמו שכתבו מקודם אפ"ה לא זכה העבד כו' אבל באשה לא הוי ז"ה רבותא דאף במסרו ליד השליח הא הוי חוב לכ"ע וזה שכתבו אח"כ ואינו נראה כו' כתבו גט לאשתי ותנו שטר שחרור זה כו' כיון דחידוש דזה ע"כ לא קאי אגט אשה וק"ל:

בא"ד **אבל אומר ר"ת דלא גרסינן כלל זה**. אינו ר"ל מלת זה רק כל זה ר"ל כל הענין דאף תן לא גרסינן דהא תן משמע בעין כמו שכתבו כבר. (א) ושיבוש. (ב) וצ"ל דאף דתן משמע בעין מ"מ לא מוכח דכוונת המשנה על הרבותא רק מדנקיט זה שלא לצורך [ולפ"ז לא מחק ר"ת רק מלת זה]. ויותר נראה דאף תן לא משמע בעין רק תן זה ומ"ש ואשמעינן במה דנקיט זה כו' הוא בעצמו מ"ש מקודם שהוא בעין ומראהו וכו' רק מפרשים הרבותא מה בכך שהוא בעין ודו"ק:

בא"ד **לא הול"ל כתבו כו'**. דא"כ לא הוי ידעינן חידוש דכשהוא בעין וראוי להנתן כו' והותחל כ"כ מחיים כו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **והא לא משך כו' מדלא קתני תנו מנה זה לפלוני כו'**. ואע"ג דמוקי לה בצבורין ואומר ז"ה כפי' רש"י אע"ג דלא תני זה מ"מ לא משמע דאיירי בהושלש נמי כיון דלא תנא בהדיא זה ועוד נ"ל דאפ"ל להתוספות בצבורין אין צריך ז"ה ומסתמא אאותו

מנה שצבור לפניו נתכוין ומימרא דרב מנה זה נותנין ומנה סתם אין נותנין היינו באין צבורין לפניו ופי' מנה זה המונח שם במקום פלוני ודו"ק:
בתוס' בד"ה **אית ספרים וכו' דלמא מנה קבור וכו'**. ודלמא נגנב משם ושומר חנם פטור מגניבה או דלמא ברשותיה קברו שם ועיין ברשב"א:
בא"ד **כדמשמע לשון תנו כו'**. ואף שכבר כתבו גם בפקדון אלא שמודה ואמר תנו מנה לפלוני פקדון כו' היינו כשמפרש פקדון אבל סתם תנו לא משמע פקדון ובמימרא דרב תנו לא קאי אמנה זה וכו' וק"ל:

דף יג:

גמ' **רב זביד מ"ט לא אמר כרב פפא**. אף דהלכתא לקבור לא חיישינן מ"מ הא רב מרא דשמעתא עצמו חייש לכך באידך דרב וא"כ נפרש דברי עצמו כן:
בתוס' בד"ה **ממאי וכו'**. וא"ת וכו'. אף שכתבו התוס' לעיל דלא בעי לאוקמי כר"מ דס"ל מצוה לקיים דברי המת ולא כחכמים היינו כר"מ ולא כחכמים דלחכמים לא יתנו בסיפא אבל כאן ברישא סוף סוף לכ"ע הדין אמת דלא יתן אותו הגט בעצמו משום גט לאחר מיתה אבל מ"מ דוחק לאוקמי כרבי ולא כחכמים דפליגי אדרבי ומ"מ י"ל דקאי לאידך שינויא דהתוספות ועוד דה"נ תי' ועוד סתמא כרבנן ודו"ק:
בתוס' בד"ה **גופא כו' למ"ד דוקא בפקדון קנה למה הוצרך לתקן כו'**. זה אינו ראיה לכאורה דמ"מ י"ל זה שיזכה הוי מתנה גביה ומסתברא מלתא דרב בפקדון לא בהלואה ר"ל שיש לו לראובן פקדון או מלוה ביד שמעון אבל נתנו במתנה ללוי ובמתנה לא הוי תן כזכי וכן בסמוך בקבא דמוריקא וכו' אי מההיא ה"א ה"מ במתנה מרובה וכו' ש"מ דגוף מימרא דרב במעמד ג' איירי במתנה. (ג) מיהו התוס' כתבו זה לתי' ראשון שכתבו לעיל בד"ה כל האומר תנו וכו' ובאמת לפי מ"ש לעיל חילוק דמתנה אין להוכיח הא דבע"כ וק"ל:
בא"ד **ועוד דאף כשאין הפקדון כו' יקנה באודיתא כדאמר התם כו'**. אף דהתם היה ביד רבא לא מייתי ראיה רק דאודיתא מהני וממילא מסברא י"ל מה לי בידו או ביד אחר:
בא"ד **אלא נראה להם אפילו בע"כ כו'**. אבל אודיתא אף דבע"כ צריך ליתנו מ"מ לא הוי בע"ד של מי שניתן לו משא"כ במעמד ג' שנעשה בע"ד שלו ויכול לכופו לתת לידו ודו"ק. מיהו בעובדא דאיסור גיורא הא היה צריך רבא לתתו לרב מרי דוקא ואולי מ"מ לא נעשה בע"ד שלו והיה יכול לתתו לאיסור גופא קודם מותו אם ירצה דבהודאה של זה לא נתחייב זה להאמינו לעשות בעל דבר של זה ומ"מ לא זכה בו מטעם נכסי הגר

שמת כיון דהודה איסור שהמעות הללו שייכים לפלוני ודו"ק ועיין בח"ש בדחוקים:
ועיין באשר"י דמשמע מניה דאע"ג דבאודיתא קנה נמי בע"כ מ"מ למעט הטירחא של לקיחת העדים התקינו מעמד ג' אבל משום מלתא דלא שכיחא כשאין הפקדון בידו באותו הפעם אם יקרה יקח עדים דלא שייך לתקוני בשביל כן הלכתא בלא טעמא כיון דאפשר לתקוני באודיתא אף שהוא ע"י טורח אותו מלתא דלא שכיחא ודו"ק. וכבר כתבתי מה שאמרתי בזה ודוחק:
בא"ד **כי מסתמא היה הפקדון ביד רבא וכו'**. ר"ל פקדון ולא הלואות דבהלואות לאהוי תן כזכי וז"א דבמתנה דוקא לא הוי תן כזכי [טעות דבמתנה ר"ל לגבי מקבל והלואה ר"ל ביד מי שהממון בידו עתה ובשניהם אין תן כזכי. כן הוא במוסגר בדפוסים ישינים] אבל כוונת התוס' דמסתמא היה ביד רבא ולא ביד אחר דאז תן לא הוי כזכי [אינו מדוקדק דאף זכה לא מהני] כמ"ש מקודם דמ"ש דאינו נראה לומר דהוצרכו לתקן כו' דלא יועיל כו' ר"ל אף דודאי אמת הוא שלא יועיל שם זכה מ"מ אינו נראה שיתקנו משום מלתא דלא שכיחא כי הא:
בסה"ד ומיהו להאי טעמא כו'. אבל לטעם הראשון אף שהוא בע"כ בשעת מעמד שלשתן מ"מ מעיקרא נשתעבד נפשו בשעת הלואה ואע"ג דלטעם השני ע"כ אף בהלואה הוי מעמד שלשתן דהא קאמר בהאי הנאה דקא משתני ממלוה ישינה כו' וכל עצמות הטעם קאי אמלוה והתוספות לא הוצרכו מעיקרא להא דבע"כ רק למ"ד דוקא בפקדון (ד) מ"מ הוכיחו התוס' הסברא ומטעמא דרב אשי נשמע אף לאידך טעמא דבזה לא פליגי לענין מה שהתקינו מעמד שלשתן וק"ל:
בתוס' בד"ה **תנו לפלוני כו' אמאי לא מסיק איבעית אימא כו'**. עיין בתוספת קדושין [שהקשו ג"כ דאמאי לא אמרינן ואיבעית אימא פליגי בדשמואל] וכאן באשר"י ולשון התוס' כאן צריכין ישוב ודו"ק:
בא"ד **הא פרישית דאפילו בע"כ קנה**. ולשמא לא ילך אצלו אין לחוש דאפשר דכפינן ליה מדינא לילך כדי לשלם לזה:
בא"ד **ועי"ל דהתם כו'**. אבל ש"מ איתא לדשמואל נסתיים שפיר מדלא חיישינן לשמא מכרו זולת ידיעת הבעל וק"ל. ועיין בח"ש דכתב לכאורה דברים שאין צריכין כאן ע"ש:
בתוס' בד"ה **במעמד וכו'**. אבל בב' עובדי כוכבים ואחד ישראל אטו אנן דינא דעובדי כוכבים ניקום ונאמד דהא בהכרח אז שני בעלי דינים הבאים לפנינו עובדי כוכבים וק"ל:

דף יד.

גמ' **וכ"ת ה"נ וכו'**. לעיל באלא מעתה הקנה לנולדים לא פריך וכ"ת ה"נ כו' דהתם פשיטא ליה טפי לתלמודא דאין סברא להיות צריך בכל פעם לידע כמה ימי חייו של הזוכה: ברש"י בד"ה **ה"ג דכ"ע הולך כזכי כו' ואם היה במתנה דליכא אחריות כו'**. ובקבא דמוריקא דהוי מתנה צ"ל דלא הוי בידיה דאז תן לא הוי כזכי [גם כאן אינו מדוקדק דאף זכי לא מהני] לכן באפי' קאמינא כו':

בתוס' בד"ה **ולא פש גביה כו' טעיתי כו' מגו דאיבעי אמר חזרתי ופרעתי**. אם למרא ארעא הוי מגו מגברא לגברא (ה) ובטעיתי אין מרא ארעא מכיר בשקרו ואם לגינאי כבר נתחייב לשלם לזה במעמד ג'. לדעתי בקנין בלא שטר אינו יכול לומר פרעתי א"ש הא דקאמר קנו מניה כו' עיין בחידושי הרשב"א:

בתוס' בד"ה **לסוף אשתמיט להו משמע דבדין כו' יש משבשין** [**דמשמע להו דבדין כו'**] **מלשון אשתמיט להו ולא מהן**. אבל פירושו דאם בדין היה צריך להחזיר לא הו"ל לאשתמיט ולעשות שלא כדין ופשיטא דגברא רבה כרב יוסף בר חמא לא ישתמט מן הדין. ועוד נ"ל דפירוש משתמיט משום שהם היו רוצין שישתעבד הוא בקנין לפי דבריו שהוא שליח מרב ששת שלא יחזור כו' ולרב יוסף לא היה נוח לו להשתעבד להיות עבד לוה על חנם ולחזור בו לא היה יכול ורשאי כיון שזכה בו בשביל רב ששת אבל אם היה יכול לכוף אותו ע"י ב"ד לחזור בו למה ליה לאשתמוטי מה לו להכניס עצמו בזו פשיטא היה חוזר ודו"ק:

בא"ד **אע"ג דלא הוחזקו כפרנים כו'**. אולי מפרש אשרתא דסרבלא חבילי דסרבל ולא מלשון אשראי וכן פירש הערוך ע"ש ופקדון הוי אבל הא דעבד לוה כו' [דלישנא אחרינא] לא א"ש לפי"ז וק"ל. ודוחק לפרש דמשמע להו במלוה פשיטא דקשה ולימא ליה אין רצוני וכו' דלמא יאבד ולא יהיה לראשון מה לשלם אף דאחריותו עליו וגרועי גרעי לשמירתו דהלוה חייב באונסין והשליח רק שומר חנם אלא אפילו פקדון דשניהם שומרי חנם אפ"ה לימא אין רצוני וכו' ודו"ק. דא"כ הול"ל אפילו פקדון נמי וכו' או לפרוך אתרוייהו והנראה לי דצ"ל בלא"ה בשמעתין דלישנא קמא דקאמר ליה שפיר עבדית דלא שוית נפשך בחנם עבד לוה וכו' עדיפא הול"ל כמו באמת ללישנא בתרא שהרי הם חייבים לי באחריות ולמה תקבל עליך אחריות ומשום דרירא דהפסד הול"ל לא משום עבד וכו' דמשמע כאילו אין כאן הפסד אבל הפירוש הוא ללישנא קמא כיון דהוא עשאו שליח לשלוח בידו אחריות על ר"ש כדין שלחם לי ביד פלוני דלא היה הפסד להשליח אילו נאנס שהרי הוא ידע האמת דרב ששת עשאו שליח רק הם לא האמינו לו להשליח

שנעשה שליח והיום או מחר יבא רב ששת ויחזור ויתבע מהם לזה אמרו לו ליקני לזה אמר דמ"מ שפיר עבדית דלמה לך ליכנס לפי שעה בעבד לוה וכו' ולשון שני שפיר עבדית כו' שעליהן היה מוטל לשלוח על אחריותן וכו' ולזה כתבו התוס' ואע"ג דלא הוחזקו כפרנים וחוב הוא לו לשלוח על אחריותו דהא לא פריך אמלוה משום דהתם הלוה חייב באחריותו כדקתני ופשיטא דזכות הוא למלוה וכו'. (ו) משא"כ כאן דהו"ל אחריות אמלוה [כדין שלח לי וא"כ אמאי בדין לא היו יכולין לכופו כיון דלדברי השליח חוב הוא למלוה] ודו"ק:

דף יד:

גמ' **תניא חדא כו'**. ולא משני הא במתנה הא בהלואה מדלא קתני שאני חייב לו כדלעיל:
גמ' **אמר ר' אבא בר ממל כו' הא בבריא הא בשכ"מ דדבריו ככתובין וכמסורין כו' והא דקתני הולך ולמה ליה למוסרו ליד השליח הא אף בלא מסירה ליד השליח דבריו ככתובין כו' ודוחק לומר דס"ל לר' אבא ולרב זביד כרב לעיל דחייש למנה קבור והולך הוי כמו זה כמ"ש התוס' לעיל**. גם א"ל משום אידך ברייתא דבבריא אפילו הולך אינו מועיל [ולרב זביד בליתא למקבל אפילו הולך איני מועיל] אבל נראה דהולך מועיל דע"י כן זכה בו למפרע לאחר שמת דאז שם מתנת שכ"מ עלי' כ"ז שלא חזר בו לענין אף דמת המקבל בחיי הנותן משא"כ בצואת שכ"מ גרידא ומת המקבל בחייו בטלה למתנתו זה שכתב רש"י פעמים ושלש והולך דידיה זכי הוא וכו' רק אם לא מת לא הוי מתנת שכ"מ וכן אם חוזר בו קודם שמת תו לא הוי מתנת שכ"מ דאין שם מתנת שכ"מ עליו אא"כ מת ואינו חוזר ז"ש התוס' בד"ה הא בשכ"מ דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות כו' אבל אח"כ כתבו כמסופקין בשעת נתינת שכ"מ או אמירתו [בלא הולך] ודו"ק. אבל אם זוכה מכח מצוה לקיים דברי המת צריך דוקא מת נותן בחיי המקבל ודו"ק:
שם הא בשכ"מ ברש"י דו"ק. אבל בבריא אף שלא חזר בו יחזירו למשלח כיון דמת זה שנשתלח לו ולא זכה מעולם המתנה אבל בלא מת המקבל יעשה שליח שליחותו כ"ז שלא חזר ולהכי קתני יחזירו ליורשי מי שנשתלחו לו ולא למי שנשתלח [דהוא אף בבריא] וק"ל:
גמ' **רב זביד אמר**. הומ"ל הא והא בבריא ודכ"ע הולך כזכי והא דאיתא למקבל בשעת מתן מעות כו' רק הגמ' ס"ל במתנה הולך לאו כזכי וכ"כ האשר"י:
גמ' **אלו ואלו**. בין נכסים שיש להם אחריות ושאין להם כו':

ברש"י בד"ה **מספקא להו אי כזכי כו' ואם מצוה כו'**. דמשמע דאדברי רבי יהודה הנשיא כו' מצוה לקיים דברי המת עלה מספקא נמי וקאמר יחלוקו ויחלוקו נמי קאי אירישא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **והא בשכ"מ כו'**. קשה להו הא מת מקבל כדקתני ליורשי מו שנשתלחו לו וכן הלך ובקשו ולא מצאו ובמה זכה ביה יורשיו וכן מדלא מחלק בשכ"מ במת מקבל וכו' כדבסמוך בבריא רק מחלק בין מת מקבל בשעת מתן מעות כו':

בתוס' בד"ה **וחכמים אומרים כו' כל תיקו וכו'** :

דף טו.

ברש"י בד"ה **וי"א וכו' ואפילו לא מת המשלח כו'**. נראה שר"ל קודם אבל עכ"פ מת אח"כ דאי לא [לא] הוי מתנת שכ"מ וכמ"ש לעיל:

בתוס' בד"ה **ור"י הנשיא כו' פירוש כו'**. דקשה להו מאי זה והיכא דמית כו' הא קאמר דס"ל כר"א דאיירי במית ואפ"ה לא קנה ועכ"פ במית איירי עד השתא [לזה פירשו] והיכא דמית היינו קודם המקבל ודו"ק:

בתוספות בד"ה **המביא בפנ"כ כולו כו' ותימה כו'**. לרב חסדא דמסיק דמתני' לא זו אף זו קתני ולא נתכוין המשנה לרבותא שלו וכפי' רש"י לאו לפרושי מתני' אתי כו' אבל לרבא ולרב אשי לק"מ למסקנא. וא"ל כיון דלרבא דס"ל טעמא דאין עדים מצוין לקיימו לק"מ ודלמא רב חסדא ס"ל טעמא דלשמה ואף דרבה אית ליה דרבא מ"מ ליכא כ"ש אליביה ולא תמהו רק למ"ד טעמא דקיום וי"ל דלעיל קאמר לעולם קסבר ר"ח בעינן לקיימו ומדסיים והני לא ידעי בחתימה כו' משמע דלא ס"ל טעמא דלשמה דאל"כ אף דהני ידעו נמי מ"מ הני בקיאי והני לא בקיאי ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מי איכא מידי וכו' וכ"ש כי איכא אחר בהדיה כו'**. יש לדקדק מאי כ"ש הוא וצ"ל דבדליכא אחר בהדיה התקלה מרובה יותר להכשיר ע"פ אחד בשאר שטרות משא"כ באיכא אחר בהדיה ליכא למיטעי רק ע"י שנים ומת אחד מהן ודו"ק. ועוד בחד שייך לטעות מי ששמע ידעתי לחודיה ולא בפני נכתב אבל בב' אין טעות רק מי ששמע בפני נחתם האחד ואז העיד ג"כ מסתמא בפנ"כ. אבל תירוצם אינו מחוור כ"כ כיון דס"ס ידעתי ליכא משום אחלופי כיון דאמר בפני נכתב ג"כ דאי שייך אחלופי גם באומר בפנ"ח ליחוש לאחלופי והא דידעתי לא מהני היינו משום שאינו מדייק כמ"ש התוס' לעיל ריש פ"ק בדף ג' בד"ה הכא בפני וא"כ נימא כ"ש בשנים דלא שייך אחלופי [דנכי כו'] ואמאי פסל רבא בשנים מטעם אחלופי. ואם לא הקשו מעיקרא רק כיון דידעתי בלא

אחר מהני מי איכא מידי שיוגרע ע"י העדאת עוד עד א' והיה א"ש תירוצם דה"נ באומר לבדו ידעתי לא מהני אבל קושיתם מעיקרא היה מטעם אחלופי [ומכח כ"ש] ודו"ק:

בא"ד **ורב אשי פריך כו'**. והא דמתקיף רבא דאילו אמר חד כשר וכו' י"ל הא דאמר ר"ח אפילו שנים וכו' ר"ל אפילו שנים מן השוק אמרו בפנינו נחתם [חציו השני] [ומתני' שנים אומרים בפנינו נחתם כשר היינו שמעידין על ב' החתימות דהוי כולו בקיום הגט זה מדברי הגאון המחבר במוסגר] כיון שאינם שלוחים דאו כולו בקיום כו' ומשום דלא דייק השליח כפירוש התוס' [אך] לפי"ז הו"ל לרבא לומר אפילו שנים אומרים ידענו החצי השני פסול וכו' דהשתא לא קשה מי איכא מידי אלא נראה דמ"מ מקשה דעדיף ב' בידענו כאחד שאומר בפנ"ח ומי איכא מידי דאילו אמר חד בפני נחתם כשר ובשנים דאמרי ידענו פסול וסברא דלא דייק השליח לא ס"ל ולית ליה טעמא לפסולי אלא היכא דשייך אחלופי ולפי"ז הוי כמ"ש התוס' על אתקפתא דרב אשי דאילו מסיק לכוליה דיבורא וכו' ודו"ק:

דף טו:

גמ' **השתא אחד אומר בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח וכו'**. ואף לפי מ"ש התוס' דס"ד דחשיב טפי מכתב סופר ועד אפ"ה לא עדיף כאחד אומר בפנ"כ ואחד אומר בפנ"ח וא"ל אכתי בבא דבפנ"ח כולו ונכתב חציו למה לי הא אתיא במכ"ש דאחד אומר וא' אומר וכו' וא"ל נמי כדרבא כו' ואפילו הוא ואחר מעידין כו' דפשיטא דכשר כיון דליכא למיחש לאחלופי וק"ל. דא"ל כלל שיש שום ה"א לומר דעדיף זה מאחד אומר וכו' דא"כ יש סברא נמי דעדיף בפר"ח חציו מאחד אומר כו' דהא יש סברא דעדיף בפנ"ח חציו מנכתב חציו וא"ל כיון דתני בפנ"ח חציו לצורך כרבא או רב אשי תני נמי דבר והיפוכו בפנ"כ חציו דא"כ מה תמהו התוס' בדבור ראשון דפרק זה אבל נראה דודאי [לדעת המקשה] מייתרא בבא דבפנ"כ חציו והמ"ל ולטעמיך מהך בבא רק נקיט ולטעמיך יותר מוקדם וק"ל:

גמ' **אלא או כדרבא כו'**. ואין להקשות א"כ סיפא אחד אומר ואחד אומר למה לי דבלא סיפא לא הוי משנה יתירה ולא הוי מוקמי לה כדרבא כו':

ברש"י בד"ה **בפנ"כ כו' השתא בפנ"כ כולו כו'**. וה"ה השתא א' אומר בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח כו' רק נקיט מוקדם ולא נקיט מוקדם יותר השתא בפנ"ח אבל לא בפנ"כ כו' משום דעל כל הבבא קאמר באמת ולטעמיך למה לי כל אותן החלוקים וא"ל דאצטריך עכ"פ חילוק א' לאורויי דבדיעבד פסול כדלעיל הא תו למה לי כו' הא במכ"ש דא' אומר וא' אומר כו' פסול שמעינן או במכ"ש דבפנ"ח חציו פסול שמעינן וא"צ לומר משום

דדלמא ס"ל טעמא דלשמה דהשתא לא הוי בפנ"כ ולא בפנ"ח כ"ש מדבפנ"ח אבל לא בפנ"כ ודו"ק. ומכח בבא אחרונה שנים אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח פסול כל המשנה ללא צורך ול"ל כולה ואפילו בבא דא' אומר וא' אומר כו' וי"ל דבזה יש פלוגתא דר' יהודה ורבנן אבל בבות ראשונות אתיין לכ"ע וכ"ת הא חלוק ר"י אף בראשונה (ז) אחד אומר בפנ"כ וא' אומר כו' י"ל מדלא ערבינהו ותנינהו בבא דא' אומר וא' אומר עם שנים אומרים משמע דלא נקיט אותן החילוקים משום פלוגתא [דא' אומר] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אני הוא העד השני כו' נעשה כנוגע בעדותו כו'**. באומר זה כת"י ורוצה להצטרף אח"כ עם א' על חתימות השני יהיב טעמא בגמ' משום נכי ריבעא כו' ולא משום נוגע כיון דישנו שם עוד אחד בהדיה ועוד דהכא נמי צריך עוד טעמא דאו כולו בקיום וכו' ודו"ק:

דף טז.

בתוס' בד"ה **הניצוק כו'**. ישנו בו איזה דברים ולאפס הפנאי לא כתבתי ביומא בפרט בהא ובצפין מלמעלה כו' ואי במים וכו':

בא"ד **ובעי הא דקתני דמשקין טופח אינו חיבור לענין השקה אי מיירי כו'**. דבל"ז בשמעתין י"ל דבעי ליה אף דקתני במקוה משקה טופח אינו חיבור דמשמע מניה הא טופח ע"מ להטפיח חיבור דלמא חמירא נטילה ממקואות פירוש אף דחיבור הוי אנן לאו משום חיבור בעיא לן רק אם הוי כבבת אחת וכפירוש רש"י ופשיט מברייתא דקתני [טופח ע"מ להטפיח חיבור] סתמא [משמע] לכל מידי ודחי דלמא לענין מקואות וכו' אבל עתה ע"כ אין לומר כן דא"כ הול"ל דלמא לענין השקה ור"י הוא כו' [והשקה דומה למקואות אבל הכא לאו משום חיבור בעי] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אבל גט יוצא כו'**. לעיל (דף ה') שכתבו התוס' בד"ה בי תרי כו' לפי"ז אין בינייהו במסקנא כו' היינו אתיוה בי תרי אבל אתיוה חד ואחד מעיד שנעשה בפניו ודאי דאיכא בינייהו והוא בכלל גט מקוים [שכתבו דאיכא ביניהו] ודו"ק:

לעיל בשמעתין דיכול מה שהקשיתי בתוס' ד"ה א"ה יכול נמי בסוף הדבור מיושב שפיר דצריך גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו ולא סגי בטעמא דאחלופי לבד לרבה משום היכא שא"צ לומר כלל לא בפנ"כ ולא בפנ"ח וכפירכא דלעיל אי הכי יכול נמי כו' א"ה חד נמי שפירושו לא יצטרך כלל לומר בפנ"כ ובפנ"ח כגון באתיוה בי תרי או באותה מדינה וכמ"ש התוס' לעיל וכמ"ש שם במקומו ואיצטריך לטעמא דאחלופי כגון ב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח וגט יוצא מתחת יד עד החתימה או שניהם שלוחים ללשון שני

דפסול לרבה ואף קודם שלמדו גופיה הו"ל להכשיר בזה דאי משום קיום האיכא ואי משום לשמה האיכא שנים המעידין בפנ"כ ומשום אחלופי פסול כיון דאין עד החתימה גופיה מעיד על הכתיבה ובלשון שני דקאמר הכא במאי עסקינן בלאחר שלמדו ובגזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו כו' וקודם שלמדו גופיה פסול דידיה משום אחלופי ואע"ג דרבא דעיקר טעמא דידיה משום אחלופי מכשיר בכה"ג בששניהם שלוחים ורבה דאין עיקר טעמא דידיה משום אחלופי היאך יפסל כה"ג משום אחלופי כבר כתבו התוס' ובזה תליא כל ההלכה דבשלמא לרבא כיון דשנים אין צריכין לומר כלל כיון דלא נתקן לדידיה מעיקרא רק משום קיום ובשנים א"צ קיום ומה אילו יאמרו בפנינו גירשה כו' להכי כשר בשניהם שלוחים בין א' אומר בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח או ב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח וכ"ש ב' בפנ"ח וא' בפנ"כ אבל לרבה דעיקר תקנתא מתחלה קודם שלמדו אף משום לשמה וכיון שתקינו משום לשמה תקנו אגב שצריכין לומר אף משום אחלופי ולהכי אף בשנים שהביאו עכ"פ צריכין לומר משום לשמה ואף דמשום קיום א"צ לומר מ"מ כיון דצריכין להעיד אכתיבה ואחתימה משום לשמה יסברו העולם דעדות זה משום קיום ואתו לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד א' ולכן אף לאחר שלמדו דא"צ עדות משום לשמה וקיום הרי איכא מ"מ משום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו צריך להעיד על לשמה וכיון שצריכין להעיד אתי לאחלופי אם לא יהיו שנים על החתימה או אותו העד עצמו שמעיד אחתימה יאמר בפנ"כ והא דקאמר ס"ד אמינא הואיל ולא גזר ר"י כו' דלמא אתי לאחלופי כו' נמי לא גזר כו' ובה"א זה קודם שלמדו נמי מכשיר ר"י [בשנים אומרים בפנ"כ וא' בפנ"ח] דמה"ת לפסול ולפי"ז לא א"ש כ"כ הא דקאמר סד"א הואיל ולא גזור שמא יחזור הדבר כו' כיון דלא חייש לאחלופי אף אם נאמר דגזור שמא יחזור הדבר לקלקולו מ"מ שפיר מכשיר [בב' אומרים בפנ"כ וא' בפנ"ח] ומנ"ל דלא גזר ר"י שמא יחזור הדבר לקלקולו כיון דלא חייש לאחלופי א"כ שפיר מכשיר ואפ"ל דה"ק כיון דעכ"פ צ"ל לר"י אף אם נאמר דחייש לאחלופי צ"ל דלא גזור שמא יחזור כו' א"כ מסתמא נאמר ג"כ דלא חייש לאחלופי. ולענין ידענו לאחר שלמדו ללשון שני דגזרינן אף בשנים שמא יחזור הדבר לקלקולו ידענו ודאי לא מהני מהאי טעמא גופיה שמא יחזור הדבר וכו' ונקיט מתני' שפיר שנים אומרים בפנ"ח ואף שישנו היכר עכשיו בידענו ורבה קאמר לעיל מי דמי התם ידענו הכא בפנינו היינו לענין שאינו צריך לתקן מעיקרא בפנ"כ משום אחלופי אבל בתר דתקינו משום לשמה תקנו נמי דצ"ל משום אחלופי אע"ג דיש היכר בלא"ה ע"י ידענו [ולכך בב' אומרים בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח פסול משום אחלופי] אבל ללשון ראשון וכדמסקינן נמי לעיל בשמעתין דיכול דבי תרי אין צריכין

לומר כיון דלא שכיחי ידענו ודאי מהני דהא א"צ כלל בששניהן שלוחים ומתני' דקתני בפנינו בשאין שניהם שלוחים ולקמן בסמוך קאמר להך לישנא קמא דסיפא בגט יוצא מתחת ידי עידי חתימה דהשתא ליכא עד הכתיבה רק א' מן השוק אפ"ה כשר משום דשנים שהביאו א"צ לומר ולפ"ז הא דנקיט בפנינו כתבו התוס' לעיל בשמעתין דיכול משום דקודם שלמדו היה בפנינו דוקא משום לשמה אבל אחר שלמדו לא גזרינן משום קודם שלמדו כיון דבי תרי לא שכיחי ודו"ק:

דף טז:

גמ' **ובגזירה שמא יחזור כו' קמפלגי כו' ומר סבר לא גזרינן**. במתני' פרש"י בד"ה ור"י מכשיר כו' או הוא או אחר כו' ולפי"ז היינו לישנא בתרא [וכדמסיים רש"י בגמ' אמרינן חלוק היה ר"י כו'] ושם אין טעמו משום אחלופי רק משום דלא גזרינן כו' וא"כ בי תרי א"צ לומר כלל ודו"ק:

גמ' **עול לגביה ר"י ורבה לשיולי ביה**. דלרבה י"ל צריכין או אין צריכין וק"ל:

ברש"י בד"ה **כשר ואע"ג כו' דלחד אצרכוה כו'**. ר"ל אחד צריך שיאמר שתיהן דוקא והכא א' מסהיד אכתיבה וא' אחתימה:

בא"ד **מלתא דמוכחא ולא שכיחא כו'**. ר"ל מכח שתיהן יחד מוכח ולא שכיח דאי לא שכיח לחוד מ"ש לרבה מלרבא (ח) וק"ל:

ברש"י בד"ה **סיפא כו' נימא דומיא כו' דאי גט כו'**. משום דקאמר גט יוצא מתחת יד שניהם קא מפרש איזה שניהם שיהיו וק"ל:

ברש"י בד"ה **ור"י סבר לפי שאין מצוין לקיימו כו' ולא איכפת לן**. ר"ל שלא תימא דגריע טפי כשמעיד א' על החתימה ואחרים על הכתיבה מאילו לא אמרו כלל וק"ל. [ולכך] א"ל בלשון שני דכ"ע לא גזרינן ופליגי באחלופי דכיון דלא גזרינן א"כ שנים א"צ לומר כלל ולא שייך אחלופי (ט) ודו"ק:

ברש"י בד"ה **במאי פליגי כלומר ר"י אמאי מכשיר**. דאין לפרש במאי פליגי מ"ט דרבנן דפסלי דא"כ טפי הו"ל להקשות ברישא גופא א' אומר כו' ולמה ליה לאתויי סיפא. ובחדושי הרשב"א מפרש מ"ט דרבנן (י) וע"ש באורך כי לאפס הפנאי לא עיינתיו:

בתוס' בד"ה **אלמא כו' וא"ת ולרבה נמי כו'**. כיון דקאי אפילו לרבה נמי א"כ דלמא כו' ומנ"ל קסבר שנים אין צריכין דלמא קסבר טעמא דלשמה ובעלמא צריכין וכאן כשר משום דשליח אחד מסהיד אכתיבה ואחד אחתימה אבל לרבא טעמא דקיום פשיטא דא"צ כדלעיל איכא בינייהו דאתיוה בי תרי והלשון דחוק. ויש מפרשים ולרבה נמי

ללשון ראשון כמו ללשון שני. וא"ל דהקשו על לשון שני וקאי אמ"ש בסמוך אבל מאן דסבר שנים שהביאו גט צריכין וכו' דאין לשון של וא"ת וגם לשון הוי"ל סובלין כלל ועוד דבאמת למה לא הקשו על לשון קמא ועוד מ"ש וא"ל כיון דלא מסהיד וכו' הא לא קאמר האי טעמא בלשון שני אבל בלשון ראשון לא קשה הא לא קאמר האי טעמא וק"ל. וגם בלשון שני יש ליישב קצת וק"ל:

בא"ד **דהא תנן וכו' אלמא מהימן חד אע"ג דלא מסהיד וכו'**. ולא דמיא לדלעיל או כולו בקיום הגט כו' דשם אינו מסהיד רק אחצי חתימה משא"כ כאן דמסהיד אכולה חתימה וק"ל:

בא"ד **דכיון דכבר תקנו משום לשמה כו'**. ולא בקצרה משום דידעינו מהני לאחר שלמדו כיון דשנים א"צ לומר א"כ אף רבה ס"ל סברת אחלופי דז"א דהשתא בה"א דשנים צריכין קיום קיימינן א"כ ידענו לא מהני לזה הוצרכו לומר כיון דכבר תקנו משום לשמה וק"ל:

בתוס' בד"ה **ומר סבר לפי שאין עדים כו'**. אבל בלשון קמא לא קשה ולפלוג דדוקא בסיפא שישנו ב' אכתיבה לא גזרינן לאחלופי וכמ"ש התוס' בדבור הקודם בטעמו וק"ל:

בתוס' בד"ה **ומר סבר לא גזרינן כו' דאפילו בחד נמי כו'**. דבריהם מבוארין:

דף יז.

גמ' **או בטולא דבר עשו**. דשיעבודו בישראל על תנאי והיה כאשר תריד ופרקת עולו כמו שנאמר הקול קול יעקב וגו' וא"כ עתה שעסקנו בדברי תורה לא יהיה ידו שולטת בנו משא"כ בשיעבוד עובדי כוכבים אחרים. ופריך למימרא וכו' שאין יכולין לקבל גזירת רומיים שגזרו שלא יעסקו בתורה וכפרש"י שע"כ יהיה להם שליטה והשתא אתי שפיר נמי הא דמשני הא לבתר דאתי חברי וכו' סוף סוף במאי גריעי מרומיים כיון דגזירת הרומיים קשים עד שאין יכולים לקבל וכו' [אבל לפירושו גריעי חברי בשעה שעוסקין בתורה דברומיים אין יכולין לגזור שאר גזירות משא"כ חברי] וק"ל:

גמ' **דאפילו גט יוצא מתחת ידי עידי חתימה כו'**. לרבא אפילו מתחת יד עד א' מעידי חתימה כשר כיון דשנים מעידין על הקיום מאי צריך יותר: ללשון ב' אי בסיפא ביוצא מתחת יד שני עידי חתימה א"כ דומיא דהכי ברישא בשנים אומרים בפנינו נכתב ואחד בפנ"ח פסול ואמאי פסול ביוצא מתחת ידי עידי כתיבה. אבל סיפא איירי בכל גוונא ואפילו ביוצא מתחת ידי עידי חתימה משא"כ ברישא ביוצא מתחת יד עד החתימה פסול:

גמ' **מפני מה תקנו זמן בגיטין כו'**. לאו אמתני' קא פריך דדלמא בלא זמן כשר ומוקדם הוא דפסול עיין בר"ן [דפירש דאמתני' דג' גיטין פסולין ואחד מהן אין בו זמן קא?]:

גמ' **ר"י אמר כו'**. ק"ק לי בשלמא לר"ל ניחא דתני נכתב ביום ונחתם בלילה משא"כ נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה כשר אבל לר"י למה תלאו בחתימה הול"ל נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה וק"ל:

ברש"י בד"ה **חוץ מגיטי נשים דלאו לגוביינא כו' ובגמ' מפרש לה**. משום דמשנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות ובדין קטרפא משעת כתיבה:

בתוס' בד"ה **הא מקמי דאתי כו' פי' בקונטרס כו'**. בלא פי' הקונטרס אהא דקאמר למימרא דרומאי מעלי מפרסאי כו' ודאי צ"ל כפירוש ר"י מדפריך מפרסאי אחבריה אבל הביאו רש"י לסתור פירושו ולבטלו:

בא"ד **שגא נפל**. פי' כפף ונפל:

בא"ד **וא"ת למאי דפי' בקונטרס וכו'**. ואף דנניח דחברי לאו פרסיים סוף סוף במה שפי' דבימי כורש באו קשה מהגוזל כו' דמשמע דבימי רב אתו פרסיים לבבל:

בתוס' בד"ה **אחד אומר בפנ"כ וכו' ולרבא אפילו כו'**. וה"ה אפילו לא אמרו בפנ"ח רק ידענו כשר:

בתוס' בד"ה **אמר ליה כו' אלא במאי פליגי כו'**. לפי"ז לא א"ש בזימנין דאשכחיה דפריך נמי במאי פליגי א"כ מה היה דעתו דרב אסי דאין לומר כמ"ש התוס' בד"ה הא גט יוצא מתחת ידי שניהם כו' [דהתם תרי לישנא הוי משא"כ רב אסי גופא דפריך זימנין הכי וזימנין הכי] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **נכתב ביום כו'**. דבגמרא מפרשים אגוף התיקון של זמן דלר"ל משום הפסד אשה אבל פסול מוקדם הוא בהיפך משום הפסד לקוחות וק"ל:

בתוס' בד"ה **מפני מה כו' ומיהו שמא כו'**. אפרש בסמוך בד"ה עד שעת נתינה באי"ה:

בא"ד **ואומר ר"י דתקנו זמן כו'**. לעיל מניינא למעוטי מקרעין לכאורה הומ"ל למעוטי מוקדם וכר"ש דמחלקן ולאפוקי מת"ק דמשוון והוא ממש כמקרעין דלעיל ודו"ק:

בתוס' בד"ה **ר"ל אמר כו' עד שעת נתינה כו'**. לאפוקי משעת נתינה ואילך לזה אין תועלת שהרי יכולה לילך לב"ד עם הגט ויכתבו לה שמאותו יום נתגרשה כמ"ש בסמוך לר"י ומשום זה לא היו צריכים לתקן זמן כו':

בא"ד **וא"ת גט מאוחר כו'**. מצינו לפרש שנתנו תיכף וכהרא"ש וכ"ת תלך עם גיטה לב"ד כו' כדבסמוך לר"י י"ל לבתר דתקינו זמן משום פירי סומכת היא את עצמה על הזמן ואינה מסקת על דעתה שהבעל איחר הגט ובשלמא לקמן כתבו דלית לן לתקוני זמן

מעיקרא בשביל כן לכתוב זמן בגט אי משום הפסידה תלך אצל ב"ד וכו' וק"ל. וכ"ת לפ"ז אמאי לא הקשו ג"כ לר"י דהא משעת נתינה תפסיד האשה פירות במאוחר י"ל ג"כ דדוקא לר"ל דנעשה זמן בשביל פירי סומכת היא עצמה על הזמן לענין פירי משא"כ לר"י התיקון משום חיפוי (כ) גם י"ל משום דוקשה לר"י אתירוץ דוא"ת זה הוא דוקא לר"ל ועיין באשר"י שהקשה באמת ג"כ לר"י. ועי"ל לדרך הזה דאף שתלך לב"ד בגט זה אין ב"ד כותבין לה שנתגרשה היום כיון שהזמן מאוחר ושמא נתן לה הגט שלא תתגרש בו רק אחר שנתים ימים כמשמעות הזמן (ל) ואין להכריח זאת מתירוצם דבמאוחר אין הבעל מפסיד כו' דהשתא ניחוש בהיפך שיפסידו הלקוחות שלא כדין שתלך היא לב"ד כו' [אע"ג שיחושו לתנאי] דהשתא ודאי אין הב"ד כותבין לה כיון דקושטא הוא לפי תירוצם דהפירות לבעל עד שעת הזמן אבל לפי סברת הקושיא שמא הב"ד יתנו לה ולא יחושו לתנאי וק"ל. וכ"ת תקח עידי מסירה לב"ד שמסרו לה שתתגרש היום שמא לא יתרצו עידי מסירה וכו' כמ"ש לעיל בד"ה מפני מה וכאשר אכתוב בסמוך בעזה"י וק"ל. ונוכל לפרש גט מאוחר שנתן לה לאחר שנתים כמשמעות הזמן תפסול וכן משמע קצת ממ"ש בו אומר ר"י כו' אפילו נתנו לה לאלתר ולא כתבו אע"פ שנתנו כו' ואף דבגט פשוט איירי בנתנו לה לאלתר מ"מ הקשו שיופסל ולא יהיו העדים רשאים לחתום גט מאוחר שמא יעכבנו ליתנו לאחר זמן ולפ"ז שפיר הקשו דוקא לר"ל גם לא קשה תלך אצל הב"ד עם גיטה ודו"ק. ובהא דגט מאוחר עיין בסמוך לא מקדים אינש פורעניות לנפשיה [מ"ש ובהא כו' אינו מובן]:

בא"ד **אבל נכתב ביום כו'**. דאי משום שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות במאוחר נמי כן:

בא"ד **ולרבנן אע"ג כו'**. לכאורה מנ"ל דתלוי הדבר לרבנן בראוי לגרש דלמא בקול לחודיה אבל מבואר פשוט דתרוייהו צריכי לרבנן דגט מאוחר אף שיש קול כשר דאין הבעל מפסיד הפירות כיון דאינו ראוי לגרש בו ונכתב ביום ונחתם בלילה פסול אע"ג שראוי לגרש בו ע"י עידי מסירה לר"א כיון שאין לו קול עתה ע"י כתיבה לחוד אבל נכתב ביום ונחתם בלילה שעסוקין באותו ענין כיון דיש קול כאילו חתמו וראוי לגרש כשר ובאשר"י מבואר ע"ש וק"ל:

דף יז:

גמ' **קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה כו'**. הקשיתי מנ"ל לגמרא ללמוד בר"י סברא חדשה שאין שום סברא בר"ל לא לרבנן ולא לר"ש דלמא ר"י ס"ל אין לבעל פירות משעת

כתיבה כמו לר"ש אף לר"ל וא"כ מדפסלו רבנן מוקדם ע"כ טעמא משום חיפוי מיהו בזה י"ל דמ"מ אמפני מה תקנו זמן כו' לא הול"ל משום שמא יחפה דסוף סוף שפיר תקנו משום פירי דהיינו הפסד האשה ופסול דמוקדם הוא פסול אחרינא לר"ל משום הפסד דלקוחות שמה שייך לומר טעמא דחיפוי אבל אגוף התקנה מדלא קאמר נמי משום פירי ש"מ קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה. ועי"ל דא"כ לא הו"מ לשנויי איפוך דא"כ יהיה קשה דר"י אדר"י וא"כ יהיה ממנ"פ קשה דר"ל אדר"ל או דר"י אדר"י וק"ל. אבל קשה מנ"ל לר"י גופיה לומר ב' פלוגתות במתני' רבנן חשו לחיפוי ור"ש לא חייש ולרבנן משעת נתינה ולר"ש משעת כתיבה היכן ראה זה במתני' דלמא לא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בחיפוי לחודא אבל משעת כתיבה מודו ליה וטעמא דזמן לרבנן משום חיפוי [ומש"ה פסלי נכתב ביום כו'] ומ"מ לענין פירי נמי מהני ודו"ק (מ):

גמ' **מש"ה קא מכשיר ר"ש**. פירוש משום הכי דטעמא משום פירי ולחיפוי לא חייש:

גמ' **מ"ט דר"ש דמכשיר**. דאי משום דלחיפוי לא חייש א"כ מ"ט תקנו זמן לדידיה ע"כ משום פירי ור"י הא קאמר טעם דתקנו זמן משום חיפוי:

גמ' **אלא לר"ל מאי איכא כו'**. ולעיל קאמר בשלמא לר"ל וכו' כאילו לא קשה מידי לר"ל והו"ל להקשות מקודם אר"ל מרבנן גם משנה בלשונו לעיל קאמר מ"ט דר"ש והכא קאמר מאי איכא כו' ור"ל מ"ט דרבנן דפסלי כפרש"י ודו"ק:

גמ' **מה הועילו חכמים בתקנתן**. בלא מתני' דג' גיטין אין להקשות מה הועילו בתקנת זמן למ"ד משום חיפוי כיון דס"ס מדאורייתא היא גרושה גמורה ולא הויא אשת איש ומשום פסולא דרבנן מסתמא לא קטלינן לה וא"כ לעולם יכתוב לה גט בלא זמן כשזינתה ודוחק לומר כי היכי דאמרינן כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מניה משום דאומר בשעת קדושין כדת משה וישראל ה"נ לענין גט כן דאלים הקדושין שלא יפקיענו גט בלא זמן וק"ל (ג) מיהו זה ודאי לא קשה דזו המשנה הוא מגוף דין דצריך זמן בגט רק היאך תלוי באם נשאת הולד כשר י"ל דבלא"ה כיון דפסול לגמרי מדרבנן העדים אין חותמין חספא כזאת אבל כיון דמהני לענין הולד ס"ד דהעדים חותמין לזה אמר אהני דלכתחלה וכפרש"י אבל קושיא גזייה לזמן כו' אין תלוי כאן מיהו י"ל דרצה להקשות גם למ"ד משום פירי להכי הוצרך להביא ואם נשאת הולד כשר [דאי פסול לגמרי לא שייך להקשות מה הועילו דמדינא לא טרפי וכמ"ש התוס' לעיל (דף ג' ע"ב) ד"ה כתב בכת"י] וק"ל. מיהו בלשון רש"י משמע קצת כאילו הריגתה תלוי בזה שאין הגט פסול לגמרי:

עוד הקשיתי סוף סוף כתב בכת"י ואין עליו עדים הוא נמי מג' גיטין פסולין כו' מה

הועילו כו' דהשתא א"ל כיון דלכתחלה לא תנשא וכו' ואע"ג דכתב בכת"י יש בו זמן הרי הוא כאין בו זמן כמ"ש התוס' לעיל [ד"ה הנ"ל] ויש דוחין שזה מלתא דלא שכיח שיהא בעצמו סופר וסוף סוף הועילו בתקנתם לסתם בני אדם וי"ל דעידי מסירה אין עושין כיון דלכתחלה לא תנשא ואף לר"מ צריך עידי מסירה כמ"ש ר"ת [מיהו אמאי לא הוכיח ר"ת מהא דהאי מתני' דג' גיטין דמוקי לה כר"מ בפרק בתרא כמ"ש התוס' לעיל ד"ה הנ"ל. זה היה במוסגר מדברי הגאון] מיהו א"כ אמאי פריך גזייה כו' הא עידי מסירה לא יעשו זאת להיות עדים על כך ואף שי"ל דאכתי היא תחתוך הזמן לאחר שבא לידה סוף סוף תלמודא פריך גזייה לזמן דידיה ויהבי' ניהלה משמע דקודם נתינה יחתוך הבעל מיהו י"ל דפריך גזייה ויתן לה בלא עידי מסירה לחפות עליה וגט חתום שבא לפנינו מכשירין דאמרינן מסתמא היה עידי מסירה דמסתמא בהכשר נעשה כמ"ש התוס' לעיל (ס) משא"כ בכתב בכת"י ואין עליו עדים שצריכה להביא עידי מסירה ומיהו כיון דכתב בכת"י כשר משום דהוי כמאה עדים למה יצטרך טפי עידי מסירה לפנינו מחתום בעדים ואין בו זמן: עוד יש לראות הא ר"ש ס"ל כר"א דירד ר"ש לשיטתו של ר"א וכו' ור"א פליג אג' גיטין ואפילו לכתחלה מכשיר כמ"ש התוס' לעיל שם א"כ לר"ש למה תקנו זמן כלל דא"ל דאה"נ דא"צ זמן ומוקדם פסול משום מזוייף מתוכו דמודה בה ר"א דהא אף רבנן דמתני' ס"ל כר"א כמ"ש התוס' לעיל בסמוך בד"ה ר"ל (ע) וגם לר"ש עכ"פ תקנו זמן כמו שאמר אליבא דר' שמעון לא קאמינא וכו'. וי"ל דר"א לא פליג אזמן כלל [אלא] אכתב בכתב ידו ואחתם עליו עד אחד אבל אין בו זמן פסול אליביה משום טעמא דשמעתין ובכתב בכתב ידו אע"ג דהוי כאין בו זמן לר' אלעזר כיון דעידי מסירה עיקר זמן דכתוב בו הוי זמן מעליא דהא על כל פנים כתוב בו זמן רק שמא יקדים הזמן כיון שיש עידי מסירה משוי ליה לגיטא מעליא ואינו מחוור עדיין ודו"ק (פ). גם יש לעיין במ"ש התוס' לעיל (דף ג') בד"ה כתב בכת"י ועי"ל שמא תתפוס מיד אחר הכתיבה כו' אם אין סוגיא כאן סותרת או מ"מ סברא (צ) ודו"ק:

גמ' **גזייה לזמן כו'**. לרש"י כשר בדיעבד ועיין בר"ן פי' אחר לרמב"ם ז"ל ע"ש:

גמ' **אהני לשבוע דלקמיה כו'**. וקשה לי סוף סוף מה הועילו אם תזנה יכתוב לה מיד גט ויכתוב בה שבוע פלונית ולעולם לא תיקטל. סוף סוף ביומא גופה נמי נימא כן [דמיד שתזנה יכתוב לה גט מיד] אלא י"ל דמסתמא לא נודע הזנות לבעל מיד דודאי בסתר זינתה ואף אם נודע אינו חושש שיתגלה לב"ד והרבה פעמים שעברו שבתות וחדשים ושנים ושמיטות קודם שנודע לבעל ואף אם נודע אח"כ קודם שירגיש שהעדים ממשמשין ובאין ולזה אהני ומועיל שפיר ודו"ק:

ברש"י בד"ה **עד שעת נתינה דכי אתיא למיטרף בעי לאתויי סהדי וכו'**. א"ל למה [ניחוש שהוא] מוקדם הא פסול ואין רשאין העדים לחתום ושמא כתביה ואותביה בכיסתיה הא לא מקדים אינש פורעניות לנפשיה י"ל ודאי לחוש לעשות כן בכיון לא אמרינן אבל שמא כתב וחתם בניסן ולא נתן עד תשרי לאיזה סיבה חיישינן משא"כ בשאר שטרות דאין כותבין שטר ללוה כו' אא"כ בשטרי אקנייתא או למ"ד עידיו בחתומיו זכין לו דהוי זכייה משא"כ בגט אשה דאינו זכות וכותבין לכל איש בלא אשה משום עיגונא כמ"ש התוס' לזה חיישינן שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי לא במתכוין רק ע"י סיבה ועיין מ"ש בסמוך באי"ה בתוס' בד"ה עד שעת נתינה:

בתוס' בד"ה **זנות כו'**. וה"ה זנות דבת אחותו דוקא וכה"ג:

בא"ד **לשמא תזנה כו'**. כדאמרינן לקמן שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן אבל אינו מחוור למה קראו כאן תזנה ולא זינתה כי אין ליישבו שפיר וק"ל:

בתוס' בד"ה **עד שעת נתינה כו' תביא גיטה לב"ד כו'**. בכאן שהמכוון לידע מכאן ולהבא שהיא פנויה כעת שלא ימכור הבעל פירות מכאן ולהבא סגי בהבאת גט שבידה להראות לב"ד שהיא גרושה מכאן ולהבא ויתנו לה בכתב או תוכל לילך לשנים אחרים שיעשו כן משא"כ לעיל בתוס' ד"ה מפני מה גבי מזונות שהמכוון לידע לשעבר שהיתה עד עתה נשואה ויש לה מזונות אף בהראותה את גיטה שבידה לב"ד ויכתבו לה שראו את הגט כהיום בידה שמא קודם עשר שנים נמי היתה גרושה והיה הגט בידה ע"כ צריכה להביא עידי מסירה לב"ד שיעידו שכהיום נמסר לה הגט ולא מקודם לזה כתבו שמא לא יתרצו העדים וכו'. וגט שחרור שהקשו אח"כ דומה ממש לגט דהכא לענין פירי וזה ברור לכל תלמיד עם מבין ולשון התוס' מבואר בעצמו כן ולא כח"ש [דמשום שכתבו] כמו שאפרש על ר' יוחנן לזה פירש שהגליון אינו סובר כתוס' ושגג בלי ספק ודו"ק:

בא"ד **וא"ת לר"י כו'**. הניחא לר"ל דכדין טרפא משעת חתימה אבל לר"י היאך כותבין כו' דמ"ש לעיל בגט משום עיגונא היינו לפי' רש"י דליכא הפסד ללקוחות דאמרי לה אייתי ראיה וכו' רק למה כותבין כאן לכתחלה ואמרי לקוחות כו' מ"ש מבשאר שטרות דאין כותבין לכתחלה ע"ז כתבו דמשום עיגונא כו' אבל לפי' ר"י דיש הפסד ללקוחות היאך כותבין וק"ל:

בא"ד **ומיהו במשליש גט וכו'**. תחלה אמרתי בחבור התוס' וכן ראיתי מי שכתב כן שהמכוון בקצרה שכתבו וי"ל כו' דליכא חשש פירי משום שיש קול (ק) וכתבו ומיהו במשליש [צ"ל] דשמה ישנו קול לידע אפילו יום המסירה דליכא אפילו משום חיפוי (ר) וא"ת אי מהני קול אפילו לחיפוי א"כ נכתב ביום למה פסול ותירצו דלא שייך

קלא כ"כ [לידע אפילו יום המסירה] אלא במשליש וכו' אבל כשמגרש בעצמו נהי שיש קול שירגישו לקוחות לומר אייתי ראיה וכי לא מייתי ראיה לא תוכל לטרוף אבל אין קול לידע יום המסירה בהחלט (ש) וכי נימא לה לענין קלא אייתי ראיה היא תאמר שאינה יכולה למצוא ראיה א"כ מספיקא לא קטלינן לה וע"ז חזרו והקשו א"כ אמאי כותבין כו' אף דלפירי אין לחוש ניחוש לחיפוי כו'. אבל אינו נראה שכיונו לזה חדא שהרי קול שכתבו בתחלה שע"י כן אין לחוש לפירי הוא ע"י עידי מסירה ואח"כ כתבו בויל יש לחוש שימסור לה בעצמו בצנעא דמשמע בלא עידי מסירה דהשתא אין קול כלל וכן בוא"ת האחרון כתבו ויתן לה בצנעא [וכיון דבצנעא ליכא קול כלל א"כ אף לפירי יש חשש ולמה כתבו כדי לחפות עליה] ועוד היאך תליא קול זה במשליש וע"י שליח הרי פירשו בסמוך ד"ה הנהו קלא כו' שרואין זמן הכתיבה הוא קודם המסירה מסקו אדעתייהו לידע כו' [וא"כ באיכא עידי מסירה שרואין זמן הכתיבה מקודם מסקו אדעתייהו ואפילו שלא ע"י שליח] אבל נראה שפירוש בצנעא בלא עידי מסירה ומתחלה הקשו וא"ת ולר"י כו' לא מצד ההערמה שיכתוב בניסן ולא יתן עד תשרי מכח קנוניא והערמה רק שמא יזדמן כך במקרה כמ"ש לעיל בפי' רש"י ולא נחתו עתה לחששות לחשוב שלא נכתוב לכתחלה פן תזנה וכו' אי פירי וכה"ג [מכח קנוניא] וע"ז תירצו שפיר כיון דאין המכוון ערמה א"כ נותן בעידי מסירה ויש קול כו' ומיהו במשליש וכו' אע"ג דמאחר ודאי ליכא למיחש משום דכיון דרואין וכו' ור"ל ומיהו הא דמשליש ניחא דליכא למיחש כו' משום קול כו' וכ"ת א"כ בנכתב כו' וי"ל כו' על ידי שליח אבל הכא שמא ימסור לה בינו לבין עצמו ומשום קנוניא דחיפוי או פירי רק כתבו משום חיפוי דבר"י קיימינן דטעמיה משום חיפוי ולזה הקשו וא"ת אמאי כותבין ניחוש להערמה ולקנוניא דחיפוי וה"ה לקנוניא דפירי ואפ"ל דגם בוא"ת זה לא הקשו דניחוש שמא יכתוב קודם זנות משום שמא תזנה דלהא ודאי לא חיישינן כלל וכלל דלעולם אינו עושה ערמה זו דחיפוי רק אחר זנות רק שמא יכתוב על דעת ליתן ויתאחר וביני וביני תזנה ויתן לה בצנעא (ת) ודו"ק היטב כי לדעתי צריך עוד עיון. וי"ל דמסתמא וכו' והשתא א"צ לתירוצים ראשונים וכן הוא באשר"י ודו"ק אח"כ ראיתי ברשב"א ואין פנאי להאריך עיין עליו פה ובשמעתין אח"כ (א):

בתוס' בד"ה **גזייה כו'**. הא דמסיק הכא לרמאי לא חיישינן לגזייה וה"ה מחיקה היינו כאן כיון שבא להצלה דידה כו' כמ"ש התוס' אבל בקדושין התם מסיק דחיישינן למחיקה כיון דלחוב דידה קאתי ולפי' רש"י הקשו מוקדם אף מהקושיא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **כתביה ואנחיה כו' שכתיבה ונתינה כי הדדי כו'**. דשם אין לחוש לחיפוי כ"כ דהוי כמו ליומא גופיה דלא חיישינן כיון דאהני לקמיה כיון דהכתיבה והנתינה כי הדדי כמו כאן שיכתוב תיכף שנשא בת אחותו גט על הספק שאם תזנה יציל למאי דלא ידע לא מקדים אינש פורעניות כו' א"כ מאי הועילו חכמים וכו' וה"ה בגיטין הבאין ממדה"י כיון שאין הכתיבה והנתינה ביום אחד וק"ל:

דף יח.

גמ' **דתניא אמר ר"א בר צדוק כו'**. ר"א ב"צ בשאר שטרות איירי ובכתובה אפשר דמודה דא"צ עסוקין באותו ענין [ולא מייתי הגמ' רק דעסוקין באותו ענין מהני] וק"ל:

ברש"י בד"ה **קלא כו' בעי לאתויי ראיה אימת כו'**. אינו נראה שהיה הקושיא גם לר"ל כמ"ש התוס' לפ"ה רק מפרש כן לר"י דאין כאן בית מיחוש לא לפירי ולא לזנות וה"ה דהו"מ למיפרך לר"י מכתב ליתן בניסן ולא כו' [היינו דניחוש כן בכל הגיטין הבאין לפנינו] ומכותבין גט לאיש כו' [דניחוש לכתחלה שמא יכתוב בניסן וכקושיות התוס' לעיל ד"ה עד שעת נתינה ועלה משני קלא אית ליה והוא כמו שתירצו התוס' למעלה בתירוצם הראשון] רק כבר כתבו התוס' די"ל בהן מסתמא מיד אחר הכתיבה נותן לה דלא מקדים כו' [וכתירוצם לבסוף] אבל בגיטין הבאין ממדה"י כו'. אבל אכתי פירוש רש"י בזה צריכין עיונא (ב) ודו"ק:

ברש"י בד"ה **משתפגום וכו' ליגוש וליפרע כו'**:

בתוס' בד"ה **הנהו קלא אית להו כו' וא"ת למ"ד משום בת אחותו כו'**. אין לו מקום כלל כאן רק לעיל אם לא דמשמעות המ"ד [רבינא] משמע כאילו הלכה כר"י דאזיל אליביה כדפירש לעיל וק"ל:

בא"ד **על בנים ממזרים** עיין באשר"י:

בתוס' בד"ה **השולח לאו משום דחיישינן כו'**. דע"י הבחנה ג' חדשים ידעינן שאינה מעוברת ואזדא לה חששא דגיטה קודם לבנה (ג):

בתוס' בד"ה **המשליש כו' ובחנם פי' כו' דאע"פ שהוא בעיר כו'**. הר"ן יישב לרש"י דדוקא במקום עיגון ע"ש ועיין בסמוך ד"ה חיישינן שמא פייס וכו' ודו"ק:

דף יח:

גמ' **מאי בינייהו וכו'**. וא"ל למ"ד משום עדים כולן צריכין לחתום לשמה משא"כ משום תנאי כשר אף שלא לשמה מידי דהוה אקרוב ופסול ודוחק לומר דמ"מ צריכין לשמה כיון דנתכוין לבושת שלה אבל נראה פשוט דאף למ"ד משום עדים סגי בב' לשמה תדע

דלמה ליה לרש"י להביא וקי"ל בסנהדרין אפילו ק' עדים כו' תיפוק ליה דקרוב ופסול פסולין לעדות וק"ל ולהכי משום קצתם שלא לשמה לא נפסלו אחרים דפסול דלא לשמה לר"א משום גזירה שלא יכתוב לשמה כמ"ש התוס' לעיל [דף ד' בד"ה מודה] וכיון דשני עדים חתומים לשמה ליכא למיגזר וק"ל:

ברש"י בד"ה **אי חתים כו' בו ביום**. דאי לא"ה הוי מוקדם לכ"ע אם לא חתם בו ביום רק קרוב וק"ל:

ברש"י בד"ה **אתי לאחלופי בשטרות דעלמא** עיין בר"ן:

בתוס' בד"ה **חיישינן וכו' ונראה לר"ת וכו'**. אפ"ל דהשתא א"צ לכל מ"ש בהולך לדרכו דמסתמא לטובה נתכוין וקובע זמן מאי דעתו בזה דאין לנו לומר כדי לצערה ע"כ משום שמא יבא ויפייס לכן בלא תתביה עד ל' יום וכן אם לא באתי עד י"ב חודש פריך ניחוש שמא פייס אבל בגיטין הבאין ממדה"י אף דלטובתה מסתמא מ"מ כיון דלא קבע זמן לא חיישינן לפיוס ובמשליש אף דקובע זמן התם אדרבה כיון דמגרשה לרעתה ע"כ קביעות זמן לצעורי וגרע טפי ולהכי לא חיישינן שמא פייס להכי בשמעתין דמגרשה מחמת קטטה בלא קביעות זמן פליגי ר"ל ור"י וא"ל היאך יהיה עדיף לר"ל קטטה דהכא בלא קביעות זמן דחיישינן שמא פייס מגיטין הבאין ממדה"י דלטובתה דלא חיישינן. צ"ל דהתם שאינו אצלה רק שמשלח לה מרחוק לא חיישינן לפיוס כמו הכא שהוא אצלה ואם נאמר שנשאר סברת רש"י דלא עקר נפשיה מספיקא דהשליח קדמני אתי שפיר וק"ל:

בתוס' בד"ה **שמא פייס כו' משמע דתרי מילי כו'**. מדלא קאמר וליחוש שמא נתיחד: בא"ד **ועוד דלמה ליה למיפרך כו'**. ואגופא דברייתא דקתני ולגט ישן כו' שהרי לא נתיחד כו' לא הקשו גם האיך יתורץ גופא דמתניתא לר"ת י"ל דמתני' קתני ה"ז גט ולא קתני הרי זה מגורשת דלכי מקיימא תנאי הוי גט כדמפורש שם וקאמר שפיר ולגט ישן אין חוששין שמא בתוך ימים שהיה הולך ובא הולך ובא כדקתני התיחד עמה ואף כי מקיים תנאי אח"כ ולא בא ל' יום לא ליהוי גט משום דהוי גט ישן דהשתא לא מצי למיתני ולשמא בא לא חיישינן דודאי היה בא אבל תלמודא דמקשה וליחוש שמא פייס אח"כ אזמן דמילוי תנאי קא פריך דא"ל דפריך שמא ייחד אזמן דהולך ובא דהא מתניתא בהדיא קתני דלא חיישינן לכך כיון דלא חזינן שנתיחד עמה ועוד דא"כ מאי משני באומר נאמנת שלא באתי כו' סוף סוף שמא ייחד מקודם זמן דמילוי התנאי והוי גט ישן (ד) וק"ל:

בא"ד **שמא פייס וביטל כו'**. ומ"מ נראה דדברי התוס' דבדבור הקודם קיימי ואף אם נאמר סברת רש"י נשאר לעיל לר"ת דלא עקר נפשיה כו' צ"ל דגם מספק אינו מבטלו ומזה נראה יותר דלר"ת לא אמרינן אותה סברא:

בא"ד **ומיירי הכא כו'**. משא"כ לפי' רש"י אתיא בפשיטות טפי שאמר להם היום לכתוב והמתין ואח"כ לאחר י' יום ציוה להם לחתום וכאבל אם אחר כו' שכתבו משא"כ לפירושם אי אפשר לומר כן וק"ל:

בא"ד **ועל פ"ה קשה**. שאף אם נפרש כפירוש ר"ת שאפילו באתי אם היא תאמר כו' דמ"מ הוי גט ישן וק"ל:

בא"ד **דכסיפא ליה כו'**. וצ"ל דאף על הביטול דלא הימנה עליו מ"מ אינו מוציא לעז משום דכסיפא וכו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אמרי לה כו' וא"ת מ"ש מגט מקושר כו' בין בתחלה ובין באמצע כו'**. אבל למ"ד משום עדים בפשיטות לק"מ דדוקא הכא דייחד לו קרוב או פסול לעדים שאמר כולכם והתם בדלא ייחדינהו במעמד א' לעדות אבל למ"ד משום תנאי דאין נפסל רק משום אחלופי דשאר שטרות ובשאר שטרות גופיה כשר בכה"ג:

בא"ד **ומשמע בהדיא בפרק המגרש וכו'**. ולא הקשו מתוספתא דמייתי לה נמי בפרק ג"פ כדבסמוך משום שיש שם גירסא אחרינא כדמוכח מלשונם גם ניחא למיפרך מכשר אכשר כמו כאן ואילו לישנא דתתקיים העדות בשאר יש לדחות בדיעבד:

בא"ד **ואינו נראה לר"י כו' ניחוש דלמא אתי לקיומי כו'**. הא ודאי בהאי שטרא גופא ליכא תקלה דהא שטר כשר הוא שעדים כשרים חתומין עליו וא"ל דקושיתו שיעשה זיוף ויחתום בעצמו הרבה עדים על השטר ושנים מהם קרובים או פסולים וכיון שאין מקום קבוע לקרובים או פסולים הב"ד יקחו שנים מהם שיזדמן לקיימינהו ויזדמן לפעמים קרובים או פסולין דא"כ עתה ע"י קביעות מקום נמי אכתי הערמה במקומה עומדת שיכול לחתום הקרובים או פסולין לאיזה מקום שירצה בזיוף ואם ירצה יחתום שנים קרובים לעדות על השטר לבד הא ודאי דאין אנו אחראין לרמאין וכי יזייף אינש הלוה יעמוד ויברר ויאמר אלו קרובים או פסולין הם ואם שטר כשר הוא המלוה אינו מניח לחתום פסולין אבל קושית ר"י מכח דלמא אתי לאחלופי בשאר שטרות ויסברו שקרובים אלו או פסולין כשירין הן לעדות בראותם שהב"ד מקיימין ע"פ שנים אלו אע"ג שהן קרובים ופסולים ולכן אין לנו להניח לחתום קרובים או פסולים בכל מקום שירצו דא"כ המלוה והלוה אין מקפידין ומניחין אותם לחתום באיזה מקום שירצו שהרי מ"מ השטר כשר הוא וע"י כן בבוא השטר לפני הב"ד לקיימינהו ואין הב"ד צריכין לקיים

כל העדים רק שנים מהם יכול להיות שנזדמן הקיום ע"פ פסולים כמו ע"י כשרים ואתו הרואים למימר קרובים כשירין ואתו לאחלופי אבל לחזר בו ר"ת ניחא ודו"ק. ועכ"פ אף לחזר בו ר"ת נשאר תירוץ הראשון דדוקא ב' הראשונים אתו לאחלופי שיאמרו הן עיקר העדות [דאמצעיים ע"כ כשר בגט כמ"ש בסמוך] וק"ל:

בא"ד **לכבוד וכו'**. פירוש לכבוד הקרובים שיחתמו בראשונה כאילו הן חשובים או לכבוד בעל השטר שלא יהיה השטר בלא עדים [קודם שמצא הכשירים לחתום] ולא לשם עדות ולכן כשנחתמו העדים מקודם תו אין לתלות בכבוד ודו"ק:

בא"ד **ומאן דמכשיר הכא לא מכשיר אלא בתחלה כו'**. לפ"ז האיכא בינייהו בין תנאי למשום עדים הוא בחתם באמצע דלמ"ד משום עדים פסול כמו אמצע דשאר שטרות דפסול מטעם דנמצא אחד מהן קרוב או פסול וכו' דדוקא בראשונים כשר בשאר שטרות משום דתליא במלוי וכבוד ובחתום לבסוף לכ"ע פסול כמו בשאר שטרות משום דמקיימין מעדים שלמטה ובחתום בתחלה אמרי לה כשר ואמרי לה פסול ולא כח"ש ועיין באשר"י פרק ג"פ [דמבואר בדבריו להדיא דאמצע פסול] וכאן בר"ן. רק ק"ק למה אין מקיימין מעדים שבאמצע כמו מעדים שבסוף דהא דאין מקיימין מעדים שלמעלה ניחא כיון דלפעמים חותמין שם קרובין או פסולים למילוי וכבוד אבל מעדים שבאמצע הא אם קרובים או פסולים אחד מן האמצעיים העדות בטל כמו שכתבו התוס' (ה) ודו"ק:

בסה"ד והן חותמין לפי דעתו אמאי תלינן וכו'. גם בשאר שטרות נראה דאמרינן כן דחותמין לפי דעתו וא"כ למ"ד משום עדים נתלה לחומרא או לשיילי' ואף דהכא א"צ לשאלו אם למיחזי כו' כמ"ש התוס' לעיל דפשיטא דחתמו לדעת הבעלים רק נשיילי' בשאר שטרות שמא לא למילוי חתמו רק לדעת הבעלים. והא דלא משני התוס' לעיל בד"ה א"נ הך תירוצא דר"ת דלעיל מיירי אף שלא חתמו עדיין רק אם יחתמו את עצמן ויש ליישב עוד בע"א ודו"ק:

דף יט.

גמ' **ובכל דבר כו' לאתויי מאי**. אבל בכל דרישא לא קשה מאי ריבה [דהא בהדיא קתני מאי דריבה בדיו בסם כו']:

גמ' **והא תנא רבי חייא כו'**. ובעיא דר"ל אף דתני במתני' בסיקרא כשר כבר פי' רש"י הא תני ר"ח וכו' הו"ל כדיו ע"ג סיקרא דקאסרינן לעיל משא"כ לעיל מיבעי' ליה אי כתב עליון כתב אף דכתב התחתון כשר או לא ולבתר דפשיט לאיסור קא פריך הכא והא תני ר' חייא וכו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **דיו דיותא כו' ומתוך כך אוסר ר"ת וכו'**. אף בקצרה מהאי דפרק הבונה ואין מי מילין ע"ג מי מילין כו' מוכח (ו):
בא"ד **האי שרף לאו היינו גומא**. ורש"י פירש קומא שרף האילן ובשבת כתבו התוס' דקומא וגומא הכל אחד ע"ש:
בתוס' בד"ה **דיו ע"ג דיו כו' אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כו'**. ובסמוך הא דבעיא ר"ל מר"י דמשמע דאיירי נמי לענין גט הא מתקן הוא לענין גט דחתימה השני היא לשמה ואילו חתימות הראשונות א"צ לשמה ואף קטן רושם לפניהם ואף בדיו ע"ג דיו מהני כ"ש בדיו ע"ג סיקרא ודוחק לומר דאתיא דלא כרב אחא דהא התוס' הקשו לקושיא ועוד דרב אחא מסיק כו' ומאי קושיא דלמא דלא כרב אחא כיון דלתירוצא נמי אתיא דלא כרב אחא ועוד שכתבו בתחלה (דא"ל) [דאתיא] אף לר"י [שכתבו דליכא מאן דפליג] ולפי"ז צ"ל דאתיא דוקא כרבנן אלא נראה לחלק דדוקא לענין כתיבת הגט אמרינן לקמן דכתב שני מתקן [כתב הראשון] אבל לענין חתימה כאן מיבעיא ליה [דאפשר] דהוי חתימת הראשון וכתב עליון לא הוי כתב ואין כאן חתימת השני [אלא שמתקן את הראשון] ודו"ק:
בא"ד **משמע ליה דבכל ענין פטור וכו'**. אולי לשון דכתב ע"ג כתב משמע יותר בכל ענין מדיו ע"ג דיו דהכא:

דף יט:

גמ' **והא בעינן כו'**. אמימרא דר"פ לא פריך כל הני פרכות משום דכל עצמות כוונתו אקושיא ואלא מאי קמ"ל משא"כ לעיל דשפיר קמ"ל דגבי ממשעבדי [בערכאות]. וכן לעיל (דף י"א) אמר רבא האי שטרא פרסאה כו' כוונתו אקושיא אי הכי ממשעבדי נמי ליגבי ולהכי לא פריך אמתני' כמ"ש שם:
גמ' **מזוזתא ביני דני כו'**. איירי בדלא קראוה וכיון דביני דני מזוזה לא שכיח לא הוי גט אפילו לקולא ומתיבמת ואם נשאת תצא ומותרת לכהן וכה"ג משא"כ מטעם לא קראוהו כפשוטו הוי גט לחומרא דא"ל בדקראוהו ואף דבזרק לאור הוי גט ולא חיישינן לאחלופי בעיילי' לבי ידי' הכא חיישינן לאחלופי בהכרח ואיע גט משום דמזוזתא ביני דני לא שכיחא דא"כ בנמצא ב' או ג' דמדהא הוי כו' א"כ הול"ל דינו כזרקו לאור דהוי גט ודאי ולמה קאמר אימור עכברים כו' וכ"ה ברשב"א:
שם ביני דני לא שכיחא. א"ל דהול"ל נמי למי מילין לא חיישינן דלמא נכתב על צידו השני י"ל דבשלמא לקמן בסמוך אמר לה הא גיטך משא"כ כאן הוא עצמו אמר דנתן לה גט ממש לא מזוזה והיאך נבדה מלבינו לחוש לגט ע"ג מזוזה:

בתוס' בד"ה **טעמא וכו' ונייר חלק דקאמר שמואל כו'**. ר"ל דאכתי היאך יתורץ הוא"ת לשני התירוצים או אולי משום דלא"נ דקריוה מעיקרא ס"ד טפי הא דראוה נייר חלק ע"כ היה בשעת נתינה לזה פירשו כו':

בא"ד **שעה אחת אחר נתינה כו' ופריך כי פליט וכו'**. ודלמא גם מקודם היה נבלע:

בתוס' בד"ה **ושמואל וכו'**. לאפוקי מפירש הרשב"א [דפי' דאי לא בדיק אפילו ספק לא הוי] ונראה שהתוס' לטעמייהו דקושיא טעמא דאיכא כתב הוא מכח ס"ד דמגורשת ודאי ודו"ק (ז):

בתוס' בד"ה **צריכה וכו' והשתא אי לא קריוה כו'**. אף דרשאין לקרוא אחר הנתינה היינו תיכף מיד לאחר הנתינה דאי לא"ה פסול והתם כבר ניסת לאיש אחר:

בא"ד **א"נ התם בעיילי' לבי ידי' כו'**. פירוש הסופר דע"כ הטעות נעשה אצל הסופר ואחר שקראוהו עידי מסירה נתנו הגט ליד הסופר ועיילי' וכו' וטעה והחליף כו':

בא"ד **מאחר שבאה לידי קלקול כו'**. ר"ל אף דלא עברה על הדין למיקנסה בשביל כן שהרי אינה מחייבת לחזור ולקרותו אף בעייליה וכו' כדמשמע הכא דאיירי נמי בעייליה מ"מ אי באה לידי קלקול קנסינן לה מפני זה ועיין באשר"י ורשב"א:

דף כ.

גמ' **אי משום כריתות פרש"י שכתובה בה כו'**. לכאורה האי לשון בעצמו אם כתבו בגט לא מהני ועדיפא מינה קאמר:

גמ' **וכ"ת כו' הא בעינן כו' שם עירה כו'**. וזמן דרבנן (ח) גם הא דספר תורה ודאי לא קראוה רק קאמר למאי ניחוש אפילו לחומרא אינו גט:

גמ' **כתבו על איסורי הנאה**. אף דאסור לו ליהנות לכתחלה ולכתוב עליו הגט מ"מ כתבו בדיעבד כשר [כמ"ש התוס' ע"ב בד"ה בכתובת קעקע]:

גמ' **הא דחק תוכות וכו'**. וה"ה כתיבה בכה"ג פסול [וא"כ מאי וכתב ולא וחקק]. ואולי דכתיבה כה"ג דרך לרשום האותיות קודם שעושין מחיקת הדיו סביב סביב:

ברש"י בד"ה **והעביר קולמס על כל אות ואות**. לאפוקי ה"ק לשום מתרץ [נראה דתיבת ה"ק ר"ת העברת קולמס ואינך ב' תיבות משובש וכצ"ל העברת קולמס לשמו מתורף] כההוא סופר [אולי כוונתו להסופר דכותב טופסי גיטין דשם התירו מפני תקנות עגונות]:

בתוס' בד"ה **אי משום כריתות כו' ולא ס"ל כוותיה סברתו דר"פ אלא מאן דאמר דשלא לשמה פסול ה"נ אין מוחקין לה מן התורה**. א"נ סבר כו' ר"ל בדסביר ליה סברתיה דר"פ דאף מ"ד דשלא לשמה פסול [מצי סבר] ספר תורה דסתמא כתוב כשירה ורב יוסף ס"ל

כהאי תנא דסבר התם בהדיא אין מוחקין לה מן התורה רק הגמ' היה ר"ל לימא תנאי דפליגי בספר תורה פליגי בשלאלשמה ודחי ר"פ וכו' וק"ל:

בא"ד **וכמתני' וכו' ועוד נראה וכו'**. הג' תי' הולכים בהדרגה [או דלא ס"ל סברת ר"פ או דסבר כהאי תנא דסבר בהדיא אין מוחקין לה מן התורה או] דכולהו תנאי מודו בהני מתני' דפרק כל הגט וא"כ ס"ל משניות דר"פ כל הגט ומוכח מהתם דסתמא פסול וכמ"ש כבר ואילו במגילת סוטה וכו' ע"כ צריכין לחלק ביניהן ומ"מ פריך מכתב לשמה דאחרינא דהיינו לשם לאה דתו לא מינתיק לשם רחל דלענין זה אין לחלק בסברא קלושה שהזכירו וק"ל:

בתוס' בד"ה **הא בעינן כו' כר"מ משמע דלרבנן כו'**. ע"ש בגמ' דקאמר בהדיא דרבנן מודו לר"מ בהאי בבא וקאמר אף אנן נמי תנינא מדלא ערבינהו וכו'. מתחלה הייתי אומר שרצו להוכיח דלרבנן לא הוי בשינה רק פסול דרבנן ממילא הדיוק בלא כתבו כשר אפילו מדרבנן משא"כ לר"מ די"ל פסול מדאורייתא בשינה ובלא כתבו פסול מדרבנן וכן ראיתי מי שכתב כן [עיין במהרש"א] אבל אינו [מחמת הקושיות ודקדוקים שדקדק אח"כ בסמוך] אבל הפירוש הוא שלא תימא לרבנן פסול מדאורייתא והכא אזיל לרבנן לזה כתבו דלקמן מוקמינן דהאי הולד ממזר כו' ולא כתבו דלקמן מוקמינן להך מתני' כר"מ ועוד דהא קושטא דאף כרבנן אתיא ומודו בהא לר"מ דהולד ממזר ועוד דכתבו אלא אומר ר"י כו' דמתני' ר"מ כדאמרינן כו' וכבר כתבו זה בתחלת דבריהם דאתיא כר"מ ועוד דאף דלא כתבו פסול מדרבנן הא כוונת רב יוסף למאי ניחוש וכו' דאפילו לחומרא לא הוי גט וכשירה לכהונה כמ"ש לעיל מדקאמר אי משום מי מילין וכו' (ט) אבל כתבו דההוא הולד ממזר פירושו ממזר דרבנן כר"מ דאמר כל המשנה ממטבע וכו' הולד ממזר וכו' כדאמר שם אריש זו דברי ר"מ דאמר כל המשנה וכו' דהיינו ממזר כר"מ וקאמר דרבנן מודו בזו לר"מ משמע דלא הוי אף לרבנן רק פסול דרבנן ולאלומי הקושיא כתבו ומדנקיט וכו' דאף מדרבנן כשר בלא כתבו כלל ודו"ק:

בתוס' בד"ה **דלמא כו' כמו ונתן לכהן את הקודש דהוי בכזית כו'**. ויליף התם מדכתיב יאכל ואין אכילה כו' וק"ל:

דף כ:

גמ' **אלא לרמי בר חמא קשיא וכו'**. לר"א בדבר שיכול להזדייף צריכה עידי מסירה קמן ועיין לקמן (דף כ"ב ע"א) בתוס' בד"ה מאן חכמים מבואר דלר"מ פסול דבר שיכול להזדייף אף שיש עידי מסירה דצריך שיהא מוכח מתוכו אבל לר"א א"ש מתני' בדישנן

קמן אבל בעיא דרמב"ח ע"כ בליתנייהו קמן עתה דא"כ יודעין שמסר לה העבד והטבלא ומ"ש רש"י בדליכא עידי מסירה ר"ל לפנינו דלכ"ע צריך עידי מסירה אף לר"מ (י) וק"ל:

גמ' **היו מוחזקין בטבלא כו'**. לא מצי למיבעי סתם דהא דמי [שכירות הסופר] אקנו ליה רבנן וכיון דצריך למינקט דבר מה נקיט טבלא דבר מסוים וה"ה דמצי למינקט קלף דאף קלף לא אקנו ליה רבנן מדפשיט מהאשה כותבת את גיטה רק אין סימן בקלף כ"כ לומר בו היו מוחזקין בקלף שהוא שלה:

ודאי הו"מ למיבעי בעבד [שהיו מוחזקין שהוא שלה] כבעיותו הקודמת דאף דפשיט הגודרות אין להם חזקה היינו לענין כפירה והודאה דאיירי בבעיא הראשונה אבל בעיא זו לא בכפירה והודאה איירי ודו"ק:

בתוס' בד"ה **על מנת כו' תנאי ומעשה בדבר אחד כו'**. דסתרי אהדדי דכיון דעל מנת לאו כמעכשיו דמי א"כ סתרי:

בא"ד **ולהאי לישנא כו'**. דבריהם מבוארים וק"ל:

בתוס' בד"ה **אשה כו' וא"ת וכי לא ידע מתני' דכותבת כצ"ל והוא מתני' לקמן (דף כ"ב ע"ב) ובעדיות סוף מתני' דזקן מכאן אתה למד שהאיש כותב וכו'**. וק"ל:

בא"ד **אלא שנותנת שכר כו'**. פשטא דמתני' דבא לאשמעינן שהיא בעצמה כותבת זכותה ושהאיש בעצמו כותב זכותו וכן בזקן וכו' ולא חיישינן לזיוף וכן משמע מסיומו שאין קיום הגט אלא בחותמיו ואם כוונתו רק לענין ספר מקנה אין פירוש להך סיומא:

דף כא.

גמ' **אלא אמר רבא מהכא כו'**. אין להקשות לרבא דמשוה גברא לנשי ומועיל אף בטבלא דגמרה ומקני לי' למה ליה לעיל למימר דלמא אקנוי אקניי ליה רבנן כו' שהוא נמי רבא דלעיל דבע"כ צריכה ליתן שכר הסופר מתקנת חכמים א"ל דהיא גמרה ומקני ליה אבל ודאי א"ל דדוקא טבלא שבא לידה לסוף לא איכפת לה ומקני משא"כ דמי הסופר שאין חוזר ובא לידה דהא אדרבה התוס' מהפכין הסברא דכיון שבא לידה לא גמרה ומקני כ"כ וק"ל:

ברש"י בד"ה **והאיש כותב כו' שובר כו' ומקנהו לאשה וכו'**. אינו מחוור לי לא יהא אלא מחילה או הודאה בע"פ שנתקבלה כתובתה ולמה ליה אקנויי הלזה ועיין ברשב"א:

ברש"י בד"ה **וקא משויא שליח כו' קרי ביה ושלחה בלא מפיק ה' כצ"ל**. וצריך לישב לשון מושילח ושילחה איתרבי:

בתוס' בד"ה **אלא מהכא כו'** **ומייתי הכא מחנוק כו'**. ואף דמייתי הרישא אסיפא סמיך ודו"ק:

בא"ד **אע"ג דתנן הוציא עליו כת"י כו'**. אפשר לומר דבלא זה דפליגי בחיוב י"ל הוציא עליו כת"י בלשון הודאה וכן אי פליגי בהודאה לחודא י"ל כת"י בלשון חיוב אבל לפירוש הקונטרס כפי מה שפירשו התוס' דפליגי בתרתי קשה אבל לשון ולפ"ה כו' אינו מדוקדק לפי"ז:

בא"ד **וערב נמי כו'**. ר"ל רישא דערב היוצא כו' (כ) ומצי איירי הוציא עליו כת"י בין בחיוב בין בהודאה:

בתוס' בד"ה **והלכתא וכו'** **וכיון דכפות מועיל ישן נמי מועיל**. והומ"ל הכי נמי והלכתא בישן ופי' כפות לחוד מועיל כפות ברגליו [ונאמר בה"א של הוליכא למימר דכפות לחודא מועיל שיהא משומר לדעתה ושלא יהיה חצר מהלך וכן מהני נמי ישן לתרוייהו] וא"ל כלל דכוונת הוליכא למימר הלכה [בכפות בידיו וה"ה] בישן פי' ואף שהיא חצר המהלכת כיון דמשתמר לדעתה מהני כי היכי דכפות בידיו מהני אף דהוי חצר מהלכת משום דמשתמר לדעתה דאין מקום לזה ויכולין לסתור בקצרה מקלתה דמייתי בסמוך: והא דכתבו התוס' כפות וישן בעינן ולא מפרשי דכפות דהכא היינו כפות בידיו ורגליו דמסתמא פירושו כמו והלכתא בכפות דהתם דניעור אינו גט וע"כ בכפות ברגליו לחוד וק"ל:

בתוס' בד"ה **אבל בחצר כו'** **דבעבד ודאי לא גזרינן כו'**. ואין להקשות לאשמעינן חצר ולמה לי עבד [מאי אמרת] דה"א לגזור כפות כו' דהא עבד כפות מלתא דלא שכיח ולא גזרו ז"א דהתוס' לא כתבו רק לי"ל דהכא ה"א לטעות ואי אשמעינן חצר הוי מהפכין הסברא בה"א וזיל הכא כו' ולהכי איצטריך תרוייהו וק"ל:

בתוס' בד"ה **אטו שליחות כו'**. ביש ספרים מתחיל הדבור מהיכא אתרבי מידה כו' ולפי"ז הדבורים אינם מהופכים (ל) אכן בח"ש עשאן לדבור אחד:

בא"ד **וא"ת רב שימי** מקושר בקל וק"ל:

בתוס' בד"ה **ואיבעית אימא כו'** **סוף הדבור ודוחק**. דא"כ מאי קאמר אבל חצירה דאיתא בין מדעתה בין בע"כ אע"כ דסוף סוף כשזרק גט לתוך חצירה שלא הפקירה מקודם לכן אף שזרק עתה בע"כ מגורשת וק"ל:

בתוס' בד"ה **שכן אב כו'** **פירוש כיון דבע"כ של אב כו'**. דהשתא הוי שפיר נתינות טעם לבין היא בין אביה דהא לא תליא בדעת האב וכפי' רש"י שם אבל אם פי' בעל כורחה

לא הוי שפיר נתינות טעם לבין היא וכל עצמות נתינות טעם לבין היא דאביה התורה זיכתה לו כמו קדושין:

בא"ד **כמו שהיא מקבלת שלא מדעתו כו'**. כדקתני גירושין דבע"כ בין היא בין אביה והיינו פשיטא בע"כ של אב מתגרשת בקבלתה דשתי ידים זוכות כאחד דמדעתו פשיטא ולא היה בזה פלוגתא דמגורשת ואף בקדושין. כשהיא מדעתו למה אביה ולא היא ולא בקשו להביא ראיה רק דמגורשת בקבלת האב אף שנותן לו בע"כ דהא אפילו אי כחצר אביה דמי שמעינן שפיר דמגורשת בזרק גט לחצר אביה שלא מדעתו כי היכי דמגורשת בקבלתה שלא מדעתו וחצר גופא מידה אתרבי א"כ בנתן לידו בע"כ נמי מגורשת וכ"ש אם כיד אביה דמי דנסתיים בפשיטות ודו"ק:

דף כא:

גבי' **אין לי אלא ספר כו'**. ר"ל אם לא כתב לא כללא קמא ולא כללא בתרא רק ספר לחודא:

גמ' **ואידך מיבעיא לדבר הכורת כו'**. דאי לא"ה אף דרבנן דרשי ספר לספירת דברים והיאך נלמוד ספר כורתה דוקא גט ולא כסף [ולמה ליה לשנויי מיבעי' כו'] מ"מ מדכתב וכתב לה סיפור דברים וסמך כריתות לגביה [שפיר הו"מ להוכיח מינה דאין דבר אחר כורתה לכך משני מיבעיא וכו'] וק"ל:

במתני' אין כותבין במחובר לקרקע. ואף בנותן לה כל הקרקע פסול ולא הוי כנותן לה הפרה ועבד ועיין ברשב"א [מפורש דברי הירושלמי דמה ספר בתלוש]:

בתוס' בד"ה **יצא זה כו' ועוד אומר ר"י כו'**. דהשתא א"ש טפי הרבותא בנקוב מבשאינו נקוב:

בתוס' בד"ה **בכתיבה מתגרשת כו'**. עיין במ"ש בעירובין בעזה"י:

דף כב.

ברש"י בד"ה **שמא יקטום העלה והוי קציצה מן המחובר**. אם לדקדק נקיט מן המחובר ומשום דנקוב הוי גידולי קרקע א"כ סותר למ"ש מקודם בד"ה דשקיל ליה לכוליה עציץ כו' [ואין לחוש שמא ישבור החרס כו'] ודוחק לומר דע"י חיבור העלין נחשב כל העציץ מחובר דז"א כדמשמע בסמוך דעציץ דינו כמטלטלין ואולם באשר"י כתב בשם רש"י דמכשיר כרבינו שמואל ע"ש.

בתוס' בד"ה **בתר נקבו יניקת הנוף מה שבתוך וכו'**. פירשתי דבריהם דלאביי דקאמר בתר נקבו כאילו יש יפוי כח לנקבו יותר מלנופו הא אילו הוי איפכא שהיה הנוף נוטה

למקום חיוב היה אזלינן בתר נופו לחיוב כדקאמר והטהור בטהרתו והול"ל בתר מקום חיובו אזלינן. והשתא א"ש הה"ה [כמ"ש לקמן] אבל לא היו יכולין להקשות כפשוטו אמאי בתר נקבו וחייב ליזיל בתר נופו לפטור כהתם ויציירו הה"ה בעציץ א"י [ונופו לחוץ לארץ דפטור] דהתם כיון דאינו נקוב פשיטא דאם עציץ בא"י וניפו בח"ל דפטור דמהי תיתי לחייב דלעולם אין כאן חיוב לזה הקשו ה"ה אם העציץ בח"ל כו' דבזה אין לחלק דהתם אינו נקוב כיון דש"מ משם שישנו יניקה לנוף ולעציץ בפני עצמו א"כ לעולם כשאחד מהן יונק במקום חיוב יש כאן חיוב מצד יניקתו של חיוב וכיון דסוף סוף הנוף יונק במקום החיוב מה לי נקוב או אינו נקוב (מ) לזה כתבו דמ"מ שייך שפיר לומר בתר נקבו אזלינן משום היפוי כח שיש יותר לנקב מלנוף דע"י נקבו מיחייב הנוף כאן משא"כ בהיפך אינו חידוש שמביא הנוף חיוב לעצמו שהרי על הנוף שאינו נוטה לחוץ אינו יכול להביא חיוב. ולרבא ניחא הכל בפשיטות שהרי בכל אופן אזלינן בתר הנוף בין לחיוב ובין לפטור ואע"ג דהתם אזלינן בתר יניקה שבתוך העציץ ונשאר בטומאתו ולא שדינן בתר יניקת הנוף לטהר אע"פ שאינו נקוב והכא אף דנקוב שדינן ליה בתר הנוף (נ) ואולי לא מחשיב ליה לנקבו ליניקה לא מהקרקע ולא מנופו לכן כאן פטור והתם טמא. ועי"ל דרבא סבר כת"ק דהתם דהכל טהור אבל לאביי כת"ק מכ"ש לא אתיא וצ"ע בכל זה. ויש מפרשים שכוונת התוס' ממש כמו שם בחולין שהביאו הגמ' דהכא כמורה המראה מקום שם ומ"ש שמה בהשולח טעות סופר וקושיתם הכא לאביי דהו"ל למיזל בתר נוף ולפטור וכתבו וה"ה כו' [לאו משום שכוונתם לאקשויי על ההיפך כמו לפירוש ראשון רק] ר"ל כמו התם לענין טומאה ה"נ לענין מעשר הדין כך [וקשה אדהכא] ולא מצי למימר וה"ה בציור דהכא [עציץ בא"י] דכל דבריהם באינו נקוב והכא איירי בנקוב וכמ"ש לעיל [דכיון דכל דבריהם באינו נקוב ל"ש למימר וה"ה דפשיטא דפטור אף אם אין לנוף יניקה כלל ולכך נקטו בדבריהם בנופו בא"י דמיחייב במעשר כמו בטומאה וכיון דיש לנוף יניקה הו"ל למיפטר הכא אף בנקוב מחמת יניקת הנוף] ולא הקשו לת"ק דהתם דפשיטא דלדידיה ליכא יניקה לשורש התם כלל כיון דאינו נקוב מה שאין כן כאן דיש יניקה לשורש אפשר נמי דסבירא ליה בתר נקבו אזלינן משא"כ לר' שמעון דס"ל התם דיש יניקה לשורש ואפ"ה חשיב לנוף יניקה בפני עצמו לזה כתבו מ"מ לא שמעינן מהתם שיהיה יניקה לנוף להשליך אליביה השורש וכו' [במקום שיש לשורש יניקה מרובה דהיינו בנקוב] (ס) ואינו מחוור לי ועיין בתוס' דהתם ודו"ק:

בתוס' בד"ה **בדאשרוש וכו' ותימה דלא מייתי וכו'**. דהתם לא שייכי טעמא דר"מ ודר"י דהכא:

בתוס' בד"ה **ולא על הנייר כו' שאינו מחוק וכו'**. דלא כפרש"י במתני':
בתוס' בד"ה **מאן חכמים כו' משמע דאי הוי סהדי קמן וכו'**. ר"ל עידי מסירה (ע):

דף כב:

ברש"י בד"ה **ימים רבים כו' אלמא בעינן דבר הראוי לעמוד כו'**. וזה אינו ראוי לעמוד דלמא ישכחו עידי מסירה את הדברים וסמכינן אחתימה כפי' רש"י ודו"ק:
בתוס' בד"ה **אבל בשטרות כו' דלמה יש לטעות כו'**. לר"א [וכ"כ מהרש"א ע"ש] דבשלמא לעיל בר"א דלמא היה תנאי וזייפו לא קשה דה"נ קאמר באמת דלזמן מרובה אין לנו לסמוך עליו דאעידי חתימה אין לסמוך כיון שיכול להזדייף ואעידי מסירה אין לסמוך דלמא שכחו ור' יוחנן סבר דיש לסמוך אעידי מסירה דמידכרי אבל הכא לר"א דבשטרות לא אפילו לאלתר אף דמידכרי משום גזירה כו' הקשו דלמה יש לטעות כו' ואם ישכחו עידי מסירה לזמן ארוך יאמרו אין אנו יודעין ואז ודאי לא נסמך אעידי חתימה ודו"ק:
בא"ד **והא דפריך והא כתיב כו'**. נתחבטו בקישורו ואם נאמר לפרש"י פריך והא כתיב כו' דדוקא עד עשרה ימים מידכר דכירי ולא אפילו לזמן מרובה ועיין ברשב"א ולזה פריך שפיר הא דרך שטרות לעמוד ימים רבים וא"כ אף לאלתר יש לפסול משום דלמא לא מפיק ליה עד זמן ארוך וכו' וכפרש"י ואמאי לא גזור ר"י אבל לפירוש ר"י דר"י לטעמיה כו' דלא מחלק בין י' ימים ליותר א"כ מאי פריך דמ"מ מי דחק לפר"י לומר כן הוי ליה לחלק ג"כ בין י' ימים ליותר ואם נאמר דלפרש"י דוקא בגיטין מידכר דכירי ולא בשאר שטרות היינו סברת הועוד י"ל [דמתרץ בזה גם לפירוש ר"י] ונראה דלפרש"י פריך לר"י אע"ג דמדכר דכירי עד זמן מרובה מ"מ נגזור דלמא ימותו עידי מסירה או ילכו למדה"י וסמכינן אעידי חתימה (פ) דאף דבעשרה ימים אין לחוש לזה (צ) מ"מ לזמן מרובה יש לחוש להך חששא אבל להתוס' דאין מקום לגזור מאי פריך (ק) ולזה כתבו דר"י לטעמיה ולא כפשוטו דטעמא דר"א משום גזה"כ ור"י משמע ליה דעצה טובה קמ"ל משום דקושטא הוא דלר"י מידכר דכירי וגזירה [דשמא יסמכו] לא שייך להתוס':
לר"א לזמן ארוך פוסל כפשוטו משום דלמא שכחו אבל לאלתר פסול משום גזירת הכתוב ור"י מכשיר בשטרות ואפילו לזמן ארוך כדבגיטין ודו"ק:
בא"ד **וא"ת לר"א וכו' הניחא לפי' רש"י הכא יש לגזור דלמא יסמוך אעידי חתימה אבל התם באין עליו עדים לא שייך למיגזר זה ומ"מ אינו מקושר היטב ודו"ק**. והסברת הקושיא י"ל למה יהיה כשר באין עליו עדים הא בעינן ראוי להתקיים ימים רבים והתם

אינו ראוי כיון דאין עליו עדים ועידי מסירה במהרה ישכחו ותירצו דלעולם לא ישכחו שזה השטר נמסר לפניהם וכיון שאינו יכול להזדייף ראוי שפיר לעמוד ולהתקיים:
בא"ד **ויש מפרשים דאין חילוק וכו'**. ר"ל לאפוקי הוי"ל של וא"ת דשאני אין עליו עדים וכו' אבל (מ"מ) הכא בדבר שיכול להזדייף כו' רק לענין דבר שאינו יכול להזדייף ואין עליו עדים נמי הדין כך [דפסול לר"א אמורא] וק"ל:
בתוס' בד"ה **והא לאו כו' לר"א פריך**. ומשמע ליה להש"ס דאתיא כר"א דקי"ל כוותיה בגיטין אע"ג דסתם מתני' ר"מ מ"מ ע"כ הוה מחלוקת לעיל בדיפתרא ר"א ור"מ ואח"כ סתם דהכא והלכה כסתם ואנן קי"ל כר"א בהא וק"ל:
בא"ד **אלא ראיה בעלמא כו'**. ובהכי מדויק לישנא התם אחרים רואין אותו והכא נקיט עומד ע"ג וק"ל:
בא"ד **התם אונתן סמוך וכו'**. אע"ג דקושיא שניה שם הוא מונתן מ"מ א"ש היטב דפירוש ונתן הוא יתן ובתחלה מקשה מהוא דלאו הוא הנותן ואף שיהיה שוה כמה וכמה מ"מ הוא אינו הנותן ומשני אקנויי אקני ליה רבנן והוי שפיר הוא הנותן ואח"כ מקשה מיתן אע"ג דהוא הנותן מ"מ נותן לא אתי שפיר שהרי סתם גט אינו שוה פרוטה דנייר קטן בעלמא הוא ומשני דלמא לשון נתינה אגט קאי תדע דשלחו מתם וכו' וק"ל:
בא"ד **אבל קשה כו' עובדי כוכבים כו'**. דא"ל הואיל ואם נתגייר דגירות מלתא אחריתא הוא ונעשה יהודי:
בא"ד **ומה צריך נמי לאיתויי כו'**. כך ישבתי הלשון [מקושית מהרש"א] דבדאמר ליה ר"נ כו' תחלה והתניא כו' למאי משני כו' וממילא מאי פריך דלישני עובד כוכבים פסול משום כריתות ואף להדר ביה ר"נ כו' והתניא כו' דלא מצי למימר פסול דעובד כוכבים משום כריתות דמ"מ הקושיא במקומה עומדת דמתני' דהכא ס"ל עובד כוכבים כשר מדפסול בהבאה כו' וצריך לשנויי ר"א הוא וכו' מ"מ מאי דוחקיה לאקשויי מכח ברייתא ליקשי מכח סברא פשוטה והא לאו בני כריתות וכו':
בא"ד **ועוד אומר ר"י כו'**. לפי"ז צ"ל סברא מאי דגזרינן טפי כתיבה אטו חתימה לענין לשמה מלענין בני כריתות ושליחות ולפי הועוד אומר ר"י אין אנו מוכרחים לתירוצים דלעיל רק ג"כ יכולים להיות ולזה לא נקטו לפסיקה אלא שוטה וכתבו אבל לר"א דבעי כתיבה מדאורייתא לשמה לא מהני בשוטה גדול עומד ע"ג וכו' ובחרש וקטן יכול לומר הכי והכי וכן בסמוך כתבו אי בעי שליחות ואי לא בעי שליחות וכו' משמע דמסופקין בוי"ל דלא בעי שליחות בכתיבה אבל תירוצא דהוו בני כריתות הואיל ואם הגדיל כו' משמע דנשאר קיים (ר) גם חילוק דאחרים רואין וגדול עע"ג נשאר דאף שי"ל הא דחולין

משום דשחיטה דאורייתא להכי פריך מאן האי תנא דלא בעי כונה כו' והכא דרבנן מ"מ תיקשי מחליצה דהוי נמי דאורייתא ולא פסול [חרש וקטן] מטעם כוונה וק"ל ועכ"פ עיקר כוונת הועוד אומר ר"י משום דבתר דאוקי כר"מ פריך והא ודאי עובד כוכבים לדעתיה וכו':

בא"ד **ונקיט עובד כוכבים לרבותא כו'**. אם פסילא דעובד כוכבים נמי משום דלאו בני כריתות א"כ ליכא רבותא בהאי דבן דעת וכו'. ונאמר דוי"ל דבמידי דלא בעי שליחות ועדות אין לפסיל משום בני כריתות נשאר קיים ורבותא דבן דעת קאי עכ"פ לענין שליחות (ש) כדמסיימו וה"ה חרש שוטה וקטן אי בעי שליחות כו' דלענין לשמה סוף סוף אדעתא דנפשיה קעביד (ת):

עוד שם ונקיט עובד כוכבים לרבותא. משום דלהאי פירושא עיקר קושיא והתניא עובד כוכבים פסול דמשמע ליה דאתיא כר"מ מדנקיט עובד כוכבים ולא חרש שוטה וקטן א"כ היאך משני הא מני ר"א וכו' אבל לפירוש ראשון אתיא כל הסוגיא לר"א וכו' וק"ל:

בא"ד **ועוד נראה כו'**. ולפי"ז הדרינן לכל התירוצים הראשונים דמ"ש אי אתיא סוגיא כר"א דכתיבה דאורייתא או כר"מ וס"ל נמי כתיבה דאורייתא לס"ד:

בא"ד **והשתא כו' ומסיק ר"נ כו'**. כל זה הוא נמי לתירוץ ראשון [של ר"י] ודו"ק:

בא"ד **וה"ה עובד כוכבים כו'**. מכ"ש עובד כוכבים שהוא בן דעת:

בסה"ד ופריך והא ודאי עובד כוכבים כו'. כוונתם לפי"ז דפריך מעיקרא גם לר"מ משום דס"ד דלדידיה נמי כתיבה דאורייתא ומשני לי' הא ר"א דע"כ ר"ל אבל ר"מ ס"ל דא"צ כתיבה לשמה ומאי פריך [והא ודאי כו' אבל לפירוש הראשון פריך] בפשיטות טפי דהכל קאי אליבא דר"א ולא הוזכר כלל לר"מ אכתי ואפ"ל עוד בענין אחר דלאידך פירושא י"ל בניחותא והא ודאי כו' כפירוש רש"י בלשון ראשון ואמר ר"נ הוא מלתא [בפ"ע] אבל השתא צ"ל בהכרח תירוצם כו' (א) ודו"ק:

דף כג.

גמ' **והתניא עובד כוכבים פסול**. דא"ל באין עומד ע"ג א"כ חרש שוטה וקטן נמי דאכתי לא ידע דנקיט עובד כוכבים לרבותא עד הדר אמר ר"נ כו' הא ר"א הוא ונקיט עובד כוכבים לרבותא וכמ"ש התוס' וכן בסמוך והוא ששייר התורף ובריייתא דעובד כוכבים פסיל בדלא שייר ונקיט עובד כוכבים לרבותא דשמואל ידע שפיר הרבותא:

גמ' **והא ודאי עובד כוכבים כו'**. אי קושיא הוא הא דלא פריך מחרש שוטה וקטן דדלמא איירי בגדול עומד ע"ג אף להדר אמר ר"נ וק"ל:

במתני' לא קתני ישראל ונעשה עובד כוכבים וחזר ונעשה ישראל דאפילו נעשה עובד כוכבים עצמו קודם שקיבל כשר לשליח דהא ישנו בתורת גיטין וקדושין שהוא עצמו מגרש ולפי"ז צ"ל שישנו בכלל מה אתם בני ברית וכו' ונעשה עובד כוכבים יכול לעשות שליח לפי"ז ודו"ק:

ברש"י בד"ה **מהו שיעשה שליח כו' וה"ה נמי להולכה כו'**. עליך לעיין בר"ן שר"י הלוי לא פירש כן ע"ש:

בתוס' בד"ה **אלא מעתה וכו' דקשה להו היאך הבין בלא"ה למה יהיה עובד כוכבים פסול דבן דעת הוא ומה לי עומד ע"ג או הבעל מצווהו הא ע"כ הבעל אמר לו שיכתוב לו גט כמ"ש התוס' לעיל דצריך ציווי הבעל עכ"פ ואפ"ה בעובד כוכבים פסול אף שיש לו דעת לעשות כן משום שאינו עושה כאמירת הבעל א"כ בעומד ע"ג נמי לזה תירצו וכו'**. וידו"ק:

בתוס' בד"ה **עובדי כוכבים כו' הומ"ל כו' בני ברית כו'**. דאף אם יהיה בני כריתות וכר"י דבסמוך דאף דישנו בתורת תרומה אפ"ה עובד כוכבים פסיל וק"ל:

דף כג:

גמ' **מתקיף לה ר"א כו' וה"ה דמצי להקשות לרב אמי רק מקשה אר"י רביה**. ואדלעיל [דיהיב] טעמא דמתני' משום דלאו בר היתירא היא ודאי דאין לו להקשות (ב):

גמ' **מאי טעמא לאו משום דכתיב אתם וכו'**. ואין להקשות ליתני עבד שתרם אפילו ברשות כ"ש עובד כוכבים דהשתא בס"ד לא ידע סברא לחלק בין עבד לעובד כוכבים וממעט שניהם מאתם וכו' והתוס' שהקשו במתני' ליתני עבד כו' למאי דמסיק הסברא מה אתם בני ברית כו' דיש עדיפיתא לעבד:

במתני' בת חמותו. וה"ה בת חמיה לכאורה ועיין ביבמות:

גמ' **אדרבה איפכא מסתברא**. יש להעיר לאביי מאי קאמר מה בין גט למיתה כו' החילוק מבואר במיתה יכולה לקלקלה כשיבא הרי ראינו שלא מת ואילו בגט אף שיבא ויערער לא משגיחינן ביה ואינה יכולה לקלקלה א"כ מסתמא קושטא קאמרה כשאר עדים וצ"ל כמ"ש התוס' בד"ה אדרבה דיכולה לקלקלה ע"י עדים וראיה רק לענין א"י עדיפא ח"ל וא"כ התוס' הו"מ להוכיח סברא זו באביי גופא:

עוד קשה בארץ לרב יוסף למה מהימנא הא מקלקלה לפי שעה קודם שבא הבעל [אם תנשא קודם שבא הבעל] ואף שי"ל שהכתב מוכיח שהדברים כנים ולכך עדיף ממיתה וצ"ל סברת רב יוסף כיון שהכתב מוכיח מסתמא כ"ז שאין כאן ערעור מוקמינן הגט

בחזקת כשרות אבל בח"ל דמהני הדבור אפילו במקום ערעור במקום ריעותא לא סמכינן אפומייהו דבמקום ריעותא אמרינן דמשקרא משום שרוצה לקלקלה כשיבורר הדבר ע"פ עדים וראיה ולהכי לא מהימנינן להו לחצאין ולא מהימנו כלל:

עוד קשה לאביו בח"ל דאי אתי בעל כו' הא צרתה ויבמתה כוונתן שלא תהיה צרה שלהן א"כ שפיר נוגעת בעדות עדיין לדחותה מלהיות צרה שלהן אף שאינה מקולקלת ונשארת תחת הבעל השני דלא מהימנינן לערעור דבעל ס"ס נשתכרו בעדותן י"ל דכל עצמן פסולין הן משום דמחמת שנאה כוונתן לקלקל שתהיה לבוז לצאת מזה ומזה וכיון דלא אהני מעשיה שתתקלקל ואין לה נקמה בה לא משקרא דאי משום צרה בצרה אם אינה זו יקח אשה אחרת וכ"ה כעין זה ברשב"א:

הו"מ לאוקמי תרוייהו בח"ל וחדא באותה מדינה עיין בר"ן וסוף סוף לא מרווחנא מידי בזה. והכל בא"י וחדא מנייהו אם אמרה קתני [בסיפא] ובלבד שהיא צריכה לומר בפנ"כ ודו"ק [וא"כ יהיה לאביי רישא וסיפא בח"ל ומציעתא בארץ]:

גמ' **מק"ו וכו'**. ולא עשה ק"ו מה התם שאין כתב מוכיח וכו' דהשתא אין מקום למה שאמר וממקום שבאת וכו' י"ל שרוצה להוכיח שסברת כתב מוכיח הוא סברא שיש בה ממש שהרי נשים שאמרו כו':

ברש"י בד"ה **הא במלתא כו' דעבד כאשה כו'**. אבל משום דלא יהא אלא עובד כוכבים דתרומתו תרומה דדלמא עבד יש לו קנין בארץ להפקיע כו'. ועוד דנתן טעם אף למ"ד יש קנין לעובד כוכבים כו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **ונעשה כמי שהקנה כו' תימה כו' ואפילו שחרר כולו כו'**. אבל המשחרר חצי עבדו כו' י"ל ע"י אחר ועוד דמשחררו להיות עובד היום לעצמו ולמחר לרבו והשתא היום יש לו יד דמשוחרר לגמרי וק"ל:

דף כד.

גמ' **מה להלן צריכות וכו'**. אף דמיירי דאמר לה כי מטי התם אימור קמי ב"ד בפנ"כ וכו' א"כ בלא ממקום שבאת כו' צריכה שתאמר ז"א דאין פירושו בסמוך אימור קמי ב"ד כו' שיהיה תנאי שתאמר כך דא"כ מאי קמ"ל כל תנאי שמתנה פשיטא שצריך שתתקיים אלא דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית לב"ד ואז יעשו הב"ד שליח וכו' והגמ' קושטא הוא דנקיט כיון דהדין דצריכה לומר בפנ"כ כדתנן ובלבד שהיא צריכה וק"ל:

גמ' **אמר רב אשי מתני' נמי דיקא כו'**. וניחא למידק מהא מלמידק מרישא:

גמ' **אשה מכי מטי גיטא לידה כו'**. אשה הבאה לפנינו בגט שאינו מקוים ואומרת נתגרשתי נאמנת כ"כ הרמב"ם מהאי דהכא והשיגו עליו הרשב"א וע"ש בזה ודו"ק:

גמ' **אלא למ"ד משום חצירה הבא לאחר מכאן מאי איכא למימר**. בכל שליחות להולכה נמי יטעו דחצר מטעם שליחות איתרבי ז"א דפירוש הגזירה הכי הוא שיחשבו כיון דבשעת נתינת הגט ליד שליח להולכה באותו זמן לא היה זה השליח לקבלה שליח שלה ומה לי אותו האיש או חצר דעלמא ואפ"ה מועיל ומתגרשת בקבלתו אף שלא הגיע לידה כיון דשוכרתו אח"כ לשליח לקבלה ה"נ יאמרו כיון ששכרה או קנאה עתה החצר אף שבשעת נתינת הגט לא היה החצר שלה נמי מועיל ולא יעלו על לבם לומר דלא דמיא דהתם השליח להולכה הוא כבעל עצמו ונתינתו כנתינת הבעל ממש והרי בשעת נתינה השליח לקבלה הוא שלוחה וכמותה ממש משא"כ בחצר אבל בשליח לקבלה שמקבל מן הבעל אין לטעות דהתם בשעת נתינת הבעל הגט הוא שליח דידה משא"כ בחצר בשעת נתינתו אינו חצר דידה וכן בשליח להולכה הנותן גט לידה עצמה אין לטעות וק"ל ולכן כדמשני לעיל דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם וכי מטית התם הוי שליח לקבלה וקבלי את גיטך לא שייך להקשות לגזור משום חצירה הבא לאחר מכאן אף דדמיא לה לכאורה משום דל"ד דעיקר הגזירה משום שרואין שמתגרשת ע"י קבלת שליח שלא היה רק כחצר דעלמא בשעת נתינת הגט ואילו הכא מתגרשת ע"י קבלת עצמה וק"ל:

גמ' **אימור קמי בי דינא בפנ"כ כו'**. לא דאתני כן בהדיא כמ"ש לעיל:

בתוס' בד"ה **והא לא חזרה וכו'**. קודם שיעשה שליח לאחרים:

בתוס' בד"ה **חצירה כו' ומוכרו לאחרים כו'**. דאל"כ גיטה וחצירה באין כאחד כדלעיל וק"ל:

בתוס' בד"ה **אימור קמא בי דינא כו' דבלישנא קמא כו'**. לפירוש התוס' נראה דלשינויא קמא צ"ל אמירה בפנ"כ בשעת קבלתה הגט דכל היכא שיש לומר בשעת קבלה עדיף טפי והיא עושה שליח להולכה שלא בב"ד דהא דתנן לקמן עושה שליח בב"ד היינו משום אמירת בפנ"כ. (ג) שהשני אינו יכול לומר וגם האשה המקבלת הגט אינה יכולה לומר בע"כ השליח הראשון להולכה צ"ל וע"כ צריך בפני ב"ד כדלעיל בפני כמה נותנו לה כו' אבל כאן שאומרת בשעת קבלת הגט דהכי עדיף טפי א"כ אינו צריך עשיית שליחות בפני ב"ד והאיבעית אימא רוצה לפרש אמירת בפנ"כ בשעה שהגט יוצא מתחת ידה ודאמר לה הוי שליח עד דמטית לב"ד והב"ד יעשו שליח דהב"ד אין עושין שליח עד שתאמר לפניהם בפנ"כ ובפנ"ח ודו"ק:

בתוספות בד"ה **כל הגט וכו' ושמע קול סופרים כו' ותורה להתלמד כו'**. הומ"ל כדבסמוך דלהתלמד דהכא גרע רק האמת מתרצו דהא בפ"ב ס"ת נמי פסלינן וכו' וכמ"ש נמי אח"כ בסמוך בד"ה יתר מוכן ומיהו אפ"ה כריתות של ס"ת וכו'. ואין מקום להקשות ליתני במתני' יתר על כן ס"ת כו' דאין חיוב ליתני כי רוכלא (ד) רק מה ששנה באמת בסדר המשניות כמו טופס גיטין הקשו בסמוך דהול"ל ביה יתר מוכן כמו באינך:

דף כד:

גמ' **ואלא רישא במאי**. עיין ברש"י. ואע"ג דתני כיצד לפרושי לרישא דרישא כל הגט שנכתב שלא לשם אשה כו' שמא בדוחק יש לפרש לשום הך אשה:

גמ' **אמר רבא זאת אומרת כו'**. קשה לי רבא אמאי לא דייק לזאת אומרת כו' דידיה מרישא [דושם אשתי כשם אשתך]:

גמ' **אלא מעתה כו' כתב ברש"י ונמלך וכו' והשליכו לאיבוד וכו'**. ואין להקשות ניחוש בדידיה גופא הך חששא כתבו ונמלך והשליכו והיא מצאתו כי היכי דחיישית בחבירו ואינו מתירא שמא תמצאנו אשתו ואפילו בחד יב"ש ניחוש להאי י"ל דכשמשליכו משליכו מסתמא למקום שלא תוכל למצוא וק"ל. ובענין הסברת הקושיא דדלמא להשליכו או מסר מדעת לאשת חבירו לא חיישינן [ושם החשש שאחר הוא הלוה] אפ"ל קצת דהתם בשט"ח למה אינו יכול להוציא עליהן שט"ח נימא מסתמא קושטא קאמר המלוה שזה יב"ש הוא החייב דמה לו לשקר אילו מסר לו זה שכנגדו למה לא יתבע חובו ממנו ודוחק לומר שזה עשיר מזה אלא דחיישינן לקנוניא שיב"ש השני עשה קנוניא עם זה והלך אצל הסופר לכתוב עליו שט"ח שילך זה ויוציא ממון משני ויחלקו ביניהם וה"נ ניחוש הכא לקנוניא שיב"ש השני כתב וחתם לה גט אצל עדים ועשה קנוניא עם אשת יב"ש חבירו להוציא כתיבה ממנו וכה"ג ויחלקו ביניהם ואולי פירוש השליכו ולא ומסרו לאשת חבירו כמ"ש אח"כ בסמוך לרבותא בקושיא שיש כאן גם חששא שאינו בשט"ח דלמה ישליך שמה שט"ח עליו ודוחק ודו"ק:

בתוס' בד"ה **בעידי מסירה כו' אבל לר"מ כו'**. ובה"א דרבא איירי בלא עידי מסירה [לפנינו] וכר"א עכ"פ וסמכינן אעידי חתימה דמסתמא בהכשר נעשה והיה שם עידי מסירה ולזה דייק שפיר זאת אומרת שני יוסף ב"ש כו' (ה):

בא"ד **ועידי מסירה אין מכירין כו'**. וצ"ל שמותיהן שוין דנקיט דאי לא"ה ודאי ידעו הנשים שמות בעליהן והיו יודעין העדים והשליח מפי הנשים ועיין בר"ן וברשב"א לעיל

וראיתי בתרומת הדשן סי' רל"ח אם אין השליח מכיר שזו אשת המגרש רק מפי הנשים וכו' ע"ש:

בא"ד **וא"ת וכו'**. פשוט בל"ז התם מניה וביה צריך ביאור ע"כ דפריך וליחוש וכו' אין מגרשין וכו' סוף סוף שמא ימסור לה בצנעא ותוציא היא אח"כ הגט ומה בכך שהדין הוא שאין מגרשין אלא במעמד שניהן גם הדין הוא שלא ימסור הגט לאשת חבירו וצ"ל ע"כ דצריכין עידי מסירה וכר"א ונשאל עידי מסירה אם היו במעמד אחד א"כ תקשי למה לי אין מגרשין אלא זה בפני זה וכו' תיפוק ליה כפשוטו דעידי מסירה יודעין אם בעלה מסרי לה או זולתו ודוחק לומר דשם מניה וביה י"ל דעידי מסירה אין מכירין הזוגות אם זו אשתו להכי צ"ל אין מגרשין וכו' אבל כאן משמע בעידי מסירה לחודא סגי מכח דמכירין שראו שזה מסר לזו וכפרש"י ותירץ ר"י דקושטא כאן נמי לא כפרש"י דמכירין וכו' אלא מכח דאין מגרשין אלא זה בפני זה ודוחק דלא מייתו לרש"י כלל גם דא"כ העיקר לא מפרש ר"י ומה שמפרש יהיה מותרות כיון דבלא"ה צ"ל כן התם אבל נראה דבל"ז אתיא התם כר"מ ובלא עידי מסירה ופריך כיון דכותבין לאיש ניחוש היכא דהוחזקו שני יב"ש שימטי בצנעא כו' ומשני כל היכא דהוחזקו אין העדים רשאים לחתום [דעידי חתימה כרתי והמה עיקר הגירושין] (ו) אלא זה בפני זה אך השתא שכתבו מכח גמרא דהכא דקאמר בעידי מסירה ור"א הוא דלר"מ לא מהני עידי מסירה דצריך שיהא מוכח מתוכו א"כ ממנ"פ כמאן אתיא סוגיא דגט פשוט וכ"מ ברשב"א ע"ש הא דלא מפרש ר"י בקצרה [מניה וביה] ודו"ק:

בא"ד **הא מסקינן לקמן דלא חיישינן כו' שיכתבו כהן או דור כו'**. כצ"ל:

דף כה.

גמ' **דאמר רב אסי אמר ר"י**. ולדידיה לא ס"ל דאיהו סבר מחצה יורשין ומחצה לקוחות כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה דברי ר"מ והא דאמר רב אסי חוץ מן האחרון דס"ל ברירה לחומרא מספיקא:

גמ' **איתביה האומר כו'**. קשה הא כתבו התוס' לעיל בד"ה לאיזה שארצה דאפילו מאן דסבר בעלמא ברירה הכא מודה משום דכתיב וכתב לה שיהיה מבורר בשעת כתיבה ואפ"ל דהא המכריח להתוס' לעיל הוא משום סתמא דמתניתין כאילו אין חולק בברירה הלזו וה"נ סתמא דמתניתין דפסחים כאילו אין חולק בברירה [זו אף למאן דחולק] בשאר ברירות דהכא תולה בדעת אחרים או משום דהברירה על שני דברים משא"כ בעלמא על דבר אחד בא הברירה (ז) ועי"ל:

גמ' **אי אמרת בשלמא דאמנינהו וכו'**. והא דקתני כיון שנכנס ראשון ראשון ורובו כו' יש ליישב ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אא"ב כו' תימא דבנדרים כו'**. מבואר שם ע"ש:

בתוס' בד"ה **שני לוגין כו' ועוד סומכין הכותיים כו'**. עיין במ"ש בבכל מערבין ומ"מ בתירוץ ראשון נמי לכאורה צריך לבא לזה דאף דלא חיישי ללפני עור סוף סוף אם החיוב לגבן אסור להם למכור בלי הפרשה ועברי על עשר תעשר וכ"ת ואכלת ולא מוכר א"כ קיצור ולמה ליה דלא חיישי אלפני עור ואם נאמר לתי' ראשון אף דלא דרשי ואכלת ולא מוכר מ"מ סוברין החיוב משוס שלא יאכל הלוקח בלתי מעושר ואף אם לא יהיה מפורש דין המוכר בתורה לחיוב או לפטור תירצו שפיר דלא חיישי אלפני עור כו' ועוד דמפורש פטורא דמוכר בהדיא ודו"ק:

דף כה:

גמ' **ר"י ור' יוסי ור"ש אוסרין**. מקשין אמאי לא מקשה ג"כ דר' יוסי דלוקח אדר' יוסי דמי שאחזו דאמר מגורשת ואינה מגורשת אבל ברישא לא פליג דלכי מיית הוי גיטא כמו שכתבו התוספות ד"ה ר"י ור"י ור"ש כו' וגם לשינויא דרבא לא מיושב דר' יוסי אדר' יוסי מכח סלע של מעשר שני דר' יוסי מיהו בזה לס"ד דמכריח לחלק בין תולה בדעת עצמו וכו' מיושב ג"כ דר"י אדר"י ולרבא ס"ל החילוק דסופו להתברר ליישב דר"י כמ"ש [התוס' ד"ה הנ"ל] והוא קרוב לטעמא דשמא יבקע הנוד ונקיט דר"י אדר"י וקאי בראשונה במתניתין דהלוקח ובמי שאחזו וה"ה נמי ר' יוסי דחד הכרח וחד טעמא הוא רק לר"ש דצריך להביא משנה חדשה להקשות ממנו מביאו וק"ל:

בתוס' בד"ה **דברי ר"מ כו' אלמא מספקא כו'**. אבל מס"ד מפשטא דברייתא דלית ליה לר"י ברירה לא הקשו דהתם מספקא ליה דדלמא ה"נ מספיקא מחמיר ואוסר וק"ל:

בא"ד **דאמר לעיל אף אחרון וכו'**. והיה צריך לתרץ התם משום לה לשמה כמ"ש התוספות לעיל א"כ ניחא לתלמודא לתרצן בחדא מחתא מלומר ב' חילוקים שונים ועוד דבדר' יוחנן קיימינן והוא אמר לעיל לה"א אי מהאי ה"א התם משום וכתב וכו' אבל בקושטא לר' יוחנן אזדא לה הה"א וק"ל דמש"ה נמי לא קאמרי דלמא באחים שחלקו משום כתחלה כדלעיל דאינו אלא ה"א והתוספות לא כתבו לעיל רק אידך מ"ד יכולין לתרץ מתניתין הכי וק"ל ובח"ש לא כתב כן:

בתוס' בד"ה **ר"י כו' עומד הדבר להתברר כו'**. מפורש במ"ש בעירובין באורך ע"ש ואין הפירוש משום שמא יגנב או יאבד כשינויא דשמא יבקע הנוד כאשר הרבה אומרים.

והא דלא מתרצו באמת כן הייתי אומר תחלה דעיקר אסמכתייהו אאידך בבא דהתם דעל סלע חדשה מחולל ש"מ בהכרח דר' יוסי לא ס"ל חששא זו דא"כ מה לי סלע חדשה ואין שם אלא אותו סלע או הרבה סלעים סוף סוף אמר על מנת שתעלה מן הכיס אבל לתירוצם סופו להתברר אתי שפיר וכעין זה מצאתי מפורש בישי"ש אבל אינו דבסלע חדשה כבר הופרש ואף שיגנב כבר מחולל ותעלה דנקיט הוא משום איידי ודברי הישי"ש עיין בדברינו בעירובין. ויש מפרשים דתי' התוס' הוא כתירוצו של שמא יבקע רק בגמ' משני דיש להם ברירה בכל מקום והכא משום טעמא דקתני כו' אבל לר' יוסי משמע להו דל"ל ברירה מהאי דמעשר שני מדלא סיים טעמא כדקתני טעמא הכא שמא יבקע משמע טעמו כפשוטו מכח דאין ברירה ורבא נמי היה סבר לר"י אין ברירה והיה מחלק בין תולה בדעת עצמו כו' רק משום התם כדקתני טעמא כו' ואי לא"ה מפרשי' טעמא כפשוטו ותירצו דודאי דל"ל לר"י בכל מקום ברירה ולהכי קאמר שפיר בסתם ר' יוסי אמר לא חילל רק בהאי דגיטין ס"ל ברירה משום דסופו לבא לידי בירור בודאי אבל במקום דשייך שמא יבקע או יגנב או יאבד לא אמרינן ברירה כיון דאין סופו להתברר בודאי:

בא"ד **ועוד אמר ר"י וכו' אבל שאר אמוראים כו'**. ר"ל רב משרשיא ואביי דמחלקו בין תולה בדעת עצמו כו' ולא ס"ל טעמא דבקיעת הנוד:

בא"ד **ור"י כו' מפרש טעמא דר"י כו'**. ר' יוסי אינו מיושב לועוד אומר ר"י ותיקשי לר' יוחנן אר' יוסי דלא משכחת אליביה ביכורים אלא חד בר חד כו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **ולכי מיית הוי גיטא כו'**. [קשה] ממנ"פ הא דעירובין הוי סופו להתברר או לא. אי הוי סופו להתברר מאי קאמר ליתא למתני' מקמי איו וההוא דהלוקח הא ההוא דהלוקח לא הוי סופו להתברר (ח) אי הוי אין סיפו להתברר מאי הקשו התוס' ממי שאחזו וי"ל עיקר קושיות התוס' מברייתא דמרובה והול"ל ליתא לברייתא דאיו ובריתא דהלוקח דברייתא הוא דתניא גרסינן במה שכתבו התוס'. לעיל דבור המתחיל הלוקח מקמי מתני' דעירובין ובריתא דמרובה ודו"ק:

הריני בועלך אי הוי סופו להתברר או לא עיין בר"ן ודלא כח"ש ודו"ק:

בסוף הדבור והשתא הא לרב כו'. ר"ל ממנ"פ כמאן אתיא עיין מ"ש בעירובין ע"ש:

דף כו.

גמ' **וצריכא כו'**. לא קאמר בצריכותא האחרון הא נמי איכא לאוקמי כר"א משום דהוא בחד פרק [כמ"ש התוס' ד"ה אבל] דטפי עדיף קאמר דהא דהכא לא הוי מסתבר כלל לאוקמי כר"א מדסיפא כו':

גמ' **גזור תופס אטו תורף כו'**. בגזירת תופס דהכא ודמחובר לעיל גזרינן טופס אטו תורף ע"כ צריך לחלק קצת אף שנאמר דאתיא כר"א דסיפא דהכא בענין לכתחלה ודיעבד עיין באשר"י ורשב"א ור"ן:

ברש"י בד"ה **צריך שיניח כו' ואניח מקום הזמן כו'**. דפסול דזמן מוקדם בשטרות כמו בגיטין משום לקוחות ולמה תלאו בגזירות שטרות אטו גיטין וכ"ש לפי' התוס' ר"א מכשיר בכולן אף בתורף והיאך יכשיר זמן:

בתוס' בד"ה **התם כדקתני טעמא כו' ועוד כו'**. ר"ל אף אם לא גרסינן רבה אפ"ה ניחא למסקנא שמה:

בתוס' בד"ה **חוץ כו'** יש מגיהין אין לומר שיחרורו כו':

בא"ד **בפ"ק גבי ג' דברים וכו'**. ועיין יישוב לזה ברשב"א [דמלתא דאיתא בקדושין לא קתני וקדושין נמי בעי לשמה] גם בתוספתא איתא הגירסא כן [חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים]:

בתוס' בד"ה **אבל כו' משום טעמא דמדסיפא ר"א כו'**. כצ"ל:

דף כו:

גמ' **ור"מ הוא**. הא דבשטרי מקח צריך לשייר מקום השדה ובמלוה מקום המעות אף דהגזירה הוא משום גיטין ובגיטין גופא יכול לכתוב הרי את מותרת דהוי כמו מקום המעות ושדה שמה ואין אסור רק השמות והזמן זה אינו דאף לר"מ תורף אסור דהיינו מה שנקרא תורף דהיינו מה שנוגע בהכשר גט זה דוקא שאינו בשאר גיטין וטופס מקרי מה שאינו תלוי בהכשר גט זה רק מה ששוו בו כל הגיטין ויכול לכותבו בלי ידיעה קודמת מאומה מקרי תופס ושם לא שייך קטטה ולר"א דצריך כתיבה לשמה ממילא הרי את מותרת מקרי תורף דתליא בגט זה דוקא וצריך לו ידיעה קודמת לכותבו לשם אלו הבעלים אבל לר"מ דא"צ כתיבה לשמה הרי את מותרת אין ענין לגט זה דוקא והוי כשאר כל הגט דשוו בכל הגיטין ולא תלוי באלו הבעלים משא"כ שם המעות והשדה דתליא בהכרח במקח זה דוקא ואינו כותבו אא"כ שמע שזה רוצה למכור ולהלוות לזה שדה ומעות הללו וק"ל:

גמ' **ארוסה מי אית לה פירי**. ואף דבשאר שטרות גזרינן משום גיטין לא ניחא ליה למימר דגזרינן בגט גופא אירוסין אטו נשואין דבזמן אין הטעם משום גזירה בשטרות ועיין:
גמ' **ואמר עולא מה טעם כו'**. דא"ל דלמא משום בת אחותו או משום פירות כשאר מוקדם כיון דאמר לכשאכנסנה דאיכא משום פירי מן הנשואין ומאי פריך מה טעם (ט) גם התוס' לא הקשו משום פירי רק כאן בגמרא דידן דקאמר ה"נ משום שמא יאמרו כו' ועוד ביבמות דגריס ה"ז גט תיקשי לאלו המ"ד משום בת אחותו כו' (י) דשאני הכא דהוי החתימה תיכף עתה רק הנתינה הוא אח"כ א"כ משום [פירי] ליתא דהא אין לבעל פירות משעת חתימה וכדין טרפי מלקוחות משעת חתימה ואף למ"ד משום חיפוי כבר אמרינן לעיל קלא איתי להו בהנהו שרואין זמן הכתיבה מוקדם לנתינה כדלעיל גיטין הבאין ממדה"י דמיכתבי בניסן וכו' כפי' התוס' שם ע"ש ולהכי מצייר המוקדם במתני' שם נכתב ביום ונחתם בלילה ולא נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה (כ) אבל במשנתינו הכא דקאמר ה"נ גזירה שמא יאמרו דהיינו שמא יחתום אח"כ כשיגרשנה פריך הניחא למ"ד משום חיפוי שייך אף באירוסין ולהכי ישייר מקום הזמן דגט כזה פסול דהעדים אינם רשאים לחתום מוקדם אלא למ"ד משום פירי באירוסין רשאין העדים לחתום אח"כ אף שהוא מוקדם כיון דאין לו פירי ומשני משום שמא לא יגרשנה עד אחר נישואין ויאמרו גיטה כו' ע"ז הקשו תוס' מאי קפידא שיניח הסופר בשביל זה הא שפיר יוכל לכתוב בו זמן ויתננו למגרש מן האירוסין מאי אמרת משום גזירה שמא לא יגרשנה עד שיכנסנה הא אז אין העדים רשאין לחתום משום פירי ובשלמא לעיל דקאמר בשלמא מן הנישואין בין למ"ד משום פירי איכא אף שאין העדים רשאין לחתום מהאי טעמא גופא ישייר מקום הזמן משום דגט פסול הוא שאין העדים רשאין לחתום וזה עצמו קמ"ל אבל מן האירוסין הא שפיר יכול לכתוב [למי] שיגרש מן האירוסין ותועלת הוא להסופר כתיבת הזמן רק דקאמר גזירה שלא יגרשנה עד שיכנסנה מה תקלה יבא מזה הא אין העדים רשאין לחתום אז משום פירי וק"ל:
ברש"י בד"ה **ה"נ וכו' והוא לא יגרשנה עד כו'**. כצ"ל:
בתוס' בד"ה **קא פסיק וכו'**. ובפשוטו דשמעתין אין צ"ל משום משנה יתירה כמ"ש התוספות רק כאן דאיירי מסופר אמאי פסיק אצלו שיניח מקום הזמן הא יכול לתתן אותן שיש בהן זמן למגרשין מן הארוסין דאין קפידא אצלו רק דבסמוך כתבו דבגט ארוסה צריך לכתוב ארוסתי:
בתוס' בד"ה **ה"נ גזירה כו'**. עיין ברשב"א קצת בענין אחר:
בא"ד **ויראו שנתעברה לפני הזמן כו' יאמרו כל שעה כו'**. התישב בדבריהם:

בסוף הדיבור כמו גט שאין בו זמן כלל כו'. אבל משום מוקדם לא הקשו דלקוחות לא יפסידו שיבררו שניסת או יש קול שניסת ומעתה עלי' לברר והיא תפסיד שהזמן כאין בו זמן וק"ל:

דף כז.

במתני' אם מכירו כו'. מבואר בתוספת בסמוך דף כח:
גמ' **ורמינהו**. ברומיא דמתניתין א"ל מתניתין דנמלך במוכח מתוכו דא"כ פשיטא אבל ברומיא דברייתא דלמא במוכח מתוכו כגון במשולשין וכה"ג וקמ"ל דלא חיישינן שמא כתב ליתן בניסן כו' כמ"ש התוספות בד"ה הא אמר תנו וא"ת היכי רמי ר' זירא מברייתא וכו' ודו"ק:
גמ' **ואמר ר"ה חוששין לשני שוירי ואמר ר"ח לרבה כו'**. א"ל דלמא לשני שוירי הוא דלא חיישנן דהיינו שהי' ידוע שבאותו שוירי לא הי' כי אם אחד כמ"ש התוס' דהוי כמעט ב' ב' חששות עוד מקום כשם מקום זה ותרי יב"ש אבל כשלא ידעינן דלמא חיישינן לשני יב"ש בעיר אחת שהשיירות מצויות אף בלא הוחזקו דהא רבה פשיט ממתניתין דכל מעשה ב"ד ה"ז יחזיר אף שהשיירות מצויות בב"ד והתם איירי מסתם לא הוחזקו ולא ידעינן שאין רק אחד ולא חיישינן לב' יב"ש מסתמא דודאי מתני' איירי מסתמא ופשיט ממתני' מכ"ש. וברש"י בד"ה במקום שהשיירות מצויות כו' והוא שהוחזקו כו' משמע דמשוו להו ב' שוירי לב' יב"ש:
גמ' **ורמינהו מצא גט אשה כו'**. אין להקשות דלמא מתני' הכא הוי חד חששא דלמא אין זה גט שלה ואילו בברייתא באת"ל שאין זה גט שלה כיון שהיא והוא אומרים שכבר נתגרשה הוי ב' חששות ונחזיר לה לראיה ואולי לזה פי' רש"י מודה שאומר ליתנו לה ולהתוספות ג"כ ניחא דהא אין אנו מאמינים במה שאמר שכבר גירשה ויחזיר בעדים ותתגרש בו עתה וכיון שאינו נאמן תו לא הוי רק חד חששא וק"ל:
ברש"י בד"ה **מודה שאומר ליתנו לה**. משמע דלא כמ"ש התוס' שכבר גירשה ודו"ק:
ברש"י בד"ה **לא לזה ולא לזה כו' יאמר פרעתיך שהוצאת הגט וכו'**. ואין להקשות הלא הבעל יכול לכתוב גט בכל שעה שירצה דכותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו וא"כ אמאי לא יחזיר ז"א דהא צריך עידי מסירה דוקא שמסר גט הלזה לידה ואם יכתוב גט אחר ע"כ לא יוכל להקדים הזמן דאין העדים חותמין וא"כ עידי מסירה הלזו יכירו שגט הזה אינו הגט שמסר לפניהם. ולעיל במתני' לא יחזיר פרש"י ג"כ לא לבעל ולא לאשה וכן שיחרור וכו' ולא פרש"י שם טעם אמאי לבעל לא כיון דאינו מפורש במתני' לא

יחזיר לא לזה ולא לזה מסיים רק טעם שאני אומר כתובין היו ונמלך וכו' אבל מאי טעמא באמת לא יחזיר לו ובגט ניחא מה"ט עצמו שכתב כאן אבל בשחרור ובאינך יש ליישב ועיין:

בא"ד **ולאשה לא יחזיר כו'**. ולא פי' משום דלמא קושטא שהבעל פרע והחזירה לו הגט וע"י החזרה [לידה] תחזור ותגבה כתובתה כדין הוציאה גט וכו' ומ"ש בתוס' בד"ה הא אמר תנו הא אי לא הוי חיישינן לנמלך היה מחזירין לה אפילו אינו שלה ולא חיישינן לשמא פרע הבעל כתובתה והחזירה לו הגט דאיירי דהבעל אומר תנו (ל) או שאינו טוען זאת (מ) י"ל דעדיפא קאמר שמא תנשא בו ועוד דתחזיר ויקרענוהו ויכתבו עליה גיטא דלא דקרענוהו לאו משום דפסול הוא אלא דלא למיגבי ביה כדאמרינן בעלמא (נ) ועוד דאכתי תוכל לגבות כתובתה ע"י שטר כתובתה במקום שכותבין או ע"י תנאי ב"ד במקום שאין כותבין דהא אין מחזירין הגט ליד הבעל עכ"פ (ס) מיהו מ"מ נ"מ כגון במקום שאין מכירין שם אשתו [ובמקום שאין כותבין כתובה] וכה"ג [כגון במקום שלא יהיו עידי גירושין דאז נאמן לומר פרעתיך במגו דלא גירשתיך] עיין בעלמא:

בתוס' בד"ה **הא אמר תנו וכו' תימה וכו' אפילו אינו שלה כיון דאינה צריכה כו'**. ולא חיישינן דלמא אותו הגט מוקדם עשר שנים קודם גט שלה ואף שהבעל אומר תנו דלמא קנוניא הוא ועוד דהשתא בה"א זו דלא חיישינן לנמלך היו מחזירין לה אף שאין הבעל אומר כלום ודוחק לומר דמחזירין לה לראיה לאינסובי אבל לא למיגבי ביה וכותבין כן על הגט דבגמרא פריך שם איחזיר דברייתא דבסמוך וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן וכו' ולא אמרינן דיחזור וכותבין דלא למגבי ביה (ע) וא"ל כמ"ש התוס' בסמוך דאמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך כדמשני אברייתא דבסמוך וה"נ כאן דז"א דדוקא בברייתא דיחזיר פירושו בעדים ומתגרשת עתה בגט זה וכמ"ש התוס' בסמוך ע"ש השתא אמרי לקוחות אייתי ראיה רק המקשה שם בגמרא ס"ד דלקוחות יטעו דמחזירין לה משום שמאמינים לו במה שאמר ממנה נפל כדקתני בזמן שהבעל מודה דהיינו ממנה נפל ובמתני' כאן לפי האמת הא אמר תנו נותנין דהיינו לגרש עתה פשיטא דמסקי לקוחות אדעתייהו אבל בהתימה עתה לפי הה"א היו נותנין לה באמת לראיה מכח גירושין לשעבר שמאמינים לה א"כ ניחוש שהגט הלזה שמחזירין לה מוקדם (פ) והא ודאי דמברייתא בסמוך לא קשה דקתני אין הבעל מודה לא יחזיר היינו דבאמת חיישינן לנמלך ואנן השתא בה"א קיימינן אילו לא חיישינן לנמלך י"ל דר"ל אי לא הוי חיישינן לנמלך והיינו מאמינים לו ולה אם אמרו זה הגט שלהם היינו מחזירין דהא אומר שזה הגט שזמנו ביום פלוני הוא שלה ואף אם זה גט אחר סוף סוף אילו אומרים שזמן גט

שלהם היה נמי כזה אבל באמת חיישינן לנמלך ואמרי' שמשקרת ואין אנו מאמינים לה ולו ואין אנו מחזירין לה ומ"מ לא א"ש כ"כ דלמה לי שאני אומר כתובין היו ונמלך וכו' אף שנאמר דמסתמא כשכותב גט נותן לה מיד רק דלמא זה הגט אינו הוא וזה מוקדם הוא ועושין קנוניא כיון דהשתא חיישינן למאחר נפל ואף לפי מ"ש ר"י בסמוך ד"ה מעולם לא חתמנו דלעולם לא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שלו הוא לקלקלה כו' מ"מ פשיטא דלקנוניא חיישינן למיטרף לקוחות ולא מקלקל רק באמת נתן לה גט כשר והרי היא גרושה רק זה אינו שלה ומאחר נפל ודלמא זה מוקדם בזמנו וצ"ל דלעולם כשנפל יש קול ואמרי לקוחות אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך:

הסברת תימה של תוספות בקצרה מנ"ל דקאי נמלך וכו' אעכשיו דלמא אדעתו עכשיו לא איכפת לן אף שאומר תנו רק קאי אמעיקרא שנמלך מתחלה ולא נתנו ולא הגיע לידה מעולם ודו"ק:

בא"ד **וא"ת ומנ"ל וכו'**. מקשין בהדרגה תחלה מנ"ל למידק כלל הא אמר תנו וכו' אח"כ אף דנסתיים בהכרח מ"מ מנ"ל למידק אפילו לזמן מרובה:

בא"ד **ואומר ר"י דדייק מדאצטריך ונמלך כו' דאי לאלתר כו' אע"ג דאי לאלתר אכתי למאי איצטריך ונמלך ליתני שאני אומר כתובים היו ולא נתנם מאי אמרת דאז ה"א כקושית התוס' אפילו אמר תנו אין נותנין משום דחיישינן דאין זה הגט שלו אלא נפל מאחר וכו' דהא הוא לאלתר דליכא למיחש מאחר נפל**. דה"נ קאמרי פשיטא דאין חוששין וכו' ולמה לי ונמלך למידק הא אמר תנו וכו' אף אי תני כתובין היו ולא נתנו נמי היינו יודעין דבאומר תנו נותנין דפשיטא דאין חוששין לגט אחר רק מ"ש דאי לאלתר בה"א זו ונמלך ליכא דיוק דהא שפיר צריך למיתלי בנמלך דאין לנו טעם זולתו אמאי לא יחזיר וא"כ דלמא לעולם לאלתר ואה"נ דפשיטא דאין חוששין לגט אחר והשתא ונמלך ליכא דיוק כלל דאיצטריך לגופיה אמאי לא יחזיר הא אין לחוש לגט אחר והבעל מרוצה מסתמא מדכתבו לגט דעד כאן לא תי' ר"י דדייק מדלא קאמר כתובין ולא נתנן רק לפי התימה דס"ל דחיישינן למאחר נפל א"כ למה ליה למתלי בנמלך וכו' וי"ל דמ"מ א"צ נמלך מהיכא תיתי להחזיר הגט לה כיון שכתובין ולא נתנן ומי שם אותו לשליח אף אם ת"ל שהבעלים מרוצים הא צריך לעשות שליח לומר תנו גט זה לאשתי ומ"ש התוס' בתימה דלמא מאחר נפל היינו משום דאף אם אמר תנו אין נותנין ודו"ק:

בא"ד **דאי לאלתר פשיטא וכו'**. ובמתני' דהכא בא לאשמועינן ואם לאו פסול משא"כ במתני' דנמלך אין מפורש פסול [דזמן מרובה] ובברייתא דבסמוך אף שי"ל דלא שמעי'

אין הבעל מודה לא יחזיר מ"מ לא דמי לואם לאו דמתני' גם אינו ההיפוך דלאלתר כבמתני':

בא"ד **ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין וכו'**. אינו נראה שר"ל וכתימה של תוס' מעיקרא וכן מפרשים רבים וכ"מ מריהטא וכן בתוס' ב"מ כתבו בהתימה עצמו כן דנקיט ונמלך משום אורחא דמלתא וכו' דהא ר' זירא מסיים בסמוך דלמא אם אמר תנו נותנין לאלתר כדקיימא לן ואילו להתימה של תוס' אף אם אמר תנו אין נותנין ולכן נראה דעכ"פ מונמלך נשמע מיניה דיוקא הא אם אמר תנו נותנין רק לא קתני ונמלך בשביל כן לאורויי הך דינא ומלתא דפשיטא הוא הך דיוקא דהא אם אמר תנו נותנין כדקי"ל לאלתר אך לשונם אינו מדוקדק לפי"ז דלפי שנמלך לא נתנו ודו"ק:

בא"ד **אבל מברייתא כו'**. וכפרש"י בהדיא בסמוך ולא ניחא להו לפרש כפשוטו מדסתם יחזיר ולא מחלק בין לאלתר וכבמתני' דהכא משא"כ במתני' דדיוק דהא אמר תנו נותנין אינו מפורש ונוכל לומר הדיוק הא אמר תנו יש חילוק בין לאלתר לזמן מרובה וכן פרש"י בב"מ וי"ל דכיון דאכתי צ"ל מנ"ל [לרבה] למידק ממתני' אפילו לזמן מרובה וצ"ל ע"כ משום דתנן ונמלך כו' אי לאלתר פשיטא כו' א"כ בהך סברא גופיה מיושב נמי ברייתא. ועי"ל דאי משום סתם הא השתא נמי אינו מחלק בין שיירות מצויות או לא מיהו בזה י"ל דדוקא במה דמחלק במתני' כאן הו"ל לחלק נמי בברייתא בין לאלתר לזמן מרובה אבל לרב אשי דמשני בנקב יש בצד כו' דהיינו בסימן מובהק משנתינו נמי מחלק בהכי אם מכירו דהיינו שמכיר הגט בסימן מובהק ואילו ברייתא לא מחלק וק"ל:

בא"ד **כיון דאינו ידוע שנכתב לה שטר חליצה מעולם כו'**. ומה בכך דלאלתר דלמא מיב"ש אחר נפל ונמצא לאלתר ומשום דלאלתר אין הוכחה לתלות בזה טפי מבאחר כיון שלא ראינו אצלה שטר חליצה מעולם אף אם נניח דשייך לומר לאלתר אף באינו ידוע או לא ראינו כגון שזמנו באותו יום מ"מ אין הוכחה כלל שהוא של זה אבל בב"מ הוכיחו דמנין נדע שהוא לאלתר כיון שלא ראינו כו' ע"ש ובגרישא גופיה דהא אמר תנו נותנין אין להוכיח דבראינו נחזיר לראיה אפילו אינו שלה אלא בלא ראינו וא"כ אפילו לזמן מרובה די"ל שפיר דראינו גט ביד הבעל ונאבד ונמצא לאלתר אמרינן דממנו נפל ולא מיב"ש אחר וא"ל נחזיר לה לראיה דהא ראינו ביד הבעל אבל בשטרי חליצה ומיאונין וכל מעשה ב"ד ע"כ הא אם ראינו ביד האשה דאין ב"ד כותבין אלא דבר מקוים לאחר שנעשה חלוצה או אפילו כשלא ראינו אלא ידוע שחלצה למה לא נחזיר לה לראיה וכן בברייתא שהבעל מודה שממנה נפל אין לומר ראינו ביד הבעל שהרי הוא והיא אומרים ממנה נפל ואלא ראינו בידה א"כ אמאי לא נחזיר לראיה וכמ"ש התוס' בסמוך ומ"מ

מגומגם קצת דמיירי רישא בלאלתר וראינו שמבעל נפל דא"כ למה ליה למימר שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהם שלא ליתנם הא פשיטא דעינינו רואין שלא נתנן ואיך נחזיר אף שלא נמלך עכשיו דהא לא עשה אותנו לשליח וכמ"ש לעיל:

לא הוכיחו דבידוע שחלצה וכו' א"כ אף ברישא דאינו מעשה ב"ד אם ראינו או ידוע אמאי לא יחזיר לראיה י"ל דאין כוונת המשניות הללו לענין חזרה לאפוקי מאחר נפל רק או מלוה או ממלוה נפל וכה"ג דבמעשה ב"ד אמרי' ודאי ממלוה נפל משא"כ כשאינו מקוים ומה שאינו מעשה ב"ד אמרינן דלמא מלוה נפל כדקתני ונמלך עליהם שלא ליתנם א"כ ברישא אף שידוע שציוה להסופר לכתוב גיטו ושחרורו ודייתיקי ומתנות והסופר כתבן ולאלתר נמצאו דלמא לא נתנן אבל בסיפא אם ידוע שנכתבו לזה או שנתקיים השטר כזה מסתמא נותנו ועיין:

יש לראות אמאי לא רמי רבה מסיפא בלא רישא ודומיא וגם ר' זירא אמאי לא רמי משניות אהדדי מתני' דהכא וסיפא דהתם דאלימא לאקשויי טפי מברייתא ואף שכתבו התוס' בסמוך בד"ה כל מעשה ב"ד דמשמע ליה לר' זירא דאשתכח חוץ לב"ד מ"מ למאי דס"ד דלא ידע לחלק בין שיירות מצויות או לא דזה מתרץ בעצמו אמאי לא מקשה משניות אהדדי ודוחק לומר משום דברייתא קתני מצא גט אשה בשוק דמשמע טפי מקום שהשיירות מצויות (צ) דא"כ קשה הו"ל לתרוצי טפי אידי ואידי במקום שהשיירות מצויות כאן שהוחזקו כאן שלא הוחזקו וקצת י"ל כיון דכל עצמות המשנה שם רק לאפוקי שלא תימא מזה שכנגדו נפל היפך דרישא דמתני' כמ"ש לעיל ויכול להיות דאייריו באופן הידוע דעכ"פ לא מאחר נפל ואף דנפק דק ואשכח ופשיט ממתני' מכל מעשה ב"ד מ"מ לא אלימא ליה לאקשוי ממנה [אלא] דא"כ הו"ל להתוס' לתרץ כן בד"ה כל מעשה ב"ד. ונראה דניחא להו טפי למיפרך מגט אגט:

בא"ד **שממנה נפל וכו' ואי לאלתר דוקא א"כ ראינו גט בידה כו'**. דאם ראינו בידו רק לא ידענו שמא נתן לה מיד וממנה נפל דא"כ לא מקרי לאלתר ואף דלאלתר פי' לאיזה מ"ד בסמוך כל שלא שהה אדם שם כו' מ"מ לא שייך היטב לומר לאלתר וכל שכן לאידך מ"ד: ולכאורה קשה לתירוצא דרבי זירא כאן שאין השיירות מצויות והוא דהוחזקו כו' א"כ תקשי קושית התוס' ד"ה כאן וכו' היכי מהדרינן מנא ידע וכו' וצ"ל כגון דידעינן שמזה יב"ש נפל וכו' דא"ל דמהדרינן לראיה אף באם שנפל מיב"ש אחר כיון דהבעל מודה שכבר גירשה דהא פי' התוס' בסמוך דיחזיר בעדים ותתגרש בחזרה זו וא"כ כיון שראינו צ"ל דהיינו באופן דידענו שמבעל ואשה זו נפל ולא מיב"ש אחר רק לא ידעינן אי מבעל אי ממנה נפל בזמן שהבעל מודה יחזיר לה א"כ שייך שפיר לפלוגי בין לאלתר ובין

לזמן מרובה ונראה דמ"ש בסמוך כגון דידעינן דמיב"ש זה נפל לאו דוקא ראינו שממנו נפל רק כגון דאמר קודם מציאה שנאבד ממנו גט [וה"ה הכא בברייתא דר' זירא מיירי שאמרו קודם מציאה שנאבד מהם גט במקום הזה] או אפילו לאחר מציאה כתבו בסמוך דמהימנינן ליה דלא משקר לומר שאבדו ולא אבד רק לטעות חיישינן שטעה לומר זה הגט שלו (ק) ודו"ק:

בתוס' בד"ה **הא אמר כו' וכי פריך לקמן אר' ירמיה כו'**. ואיצטריך שיאמרו העדים מעולם לא חתמנו דע"י כן מחזירין לזמן מרובה וקמ"ל דל"ת שמא כתב ליתן בניסן דאי לא אמרו העדים מעולם לא חתמנו כו' אין מחזירין כ"א לאלתר ואז ליכא חידוש דלא חיישינן לשמא כתב ללות וכו' דדלמא ביום שנכתב איירי כמ"ש התוספות:

בא"ד **הו"מ לשנויי כו' אלא דעדיפא משני וכו'**. לכאורה עדיפא הו"ל למימר דר' ירמיה משני ג"כ רומיא דמתני' אהדדי וכמ"ש רש"י ג"כ דשם ליכא למיחש למידי לשמא כתב ללוות וכו' כמ"ש התוס' כבר ודו"ק:

בתוס' בד"ה **כאן במקום וכו' דומיא דמעשה ב"ד כו' וי"ל דהאי עובדא דבסמוך כו'**. אבל לא כפשוטו מה"ט גופיה דכבר אשמועי' במתני' וכל מעשה ב"ד דהיכא דשיירות מצויות ולא הוחזקו דמחזירין וקמ"ל השתא הוחזקו ואין שיירות מצויות דמחזירין דהא אינו מפורש במתני' דכל מעשה ב"ד דאיירי דאשתכח בב"ד כמ"ש התוס' בסמוך [בד"ה כל מעשה ב"ד]:

בתוס' בד"ה **אין הבעל כו' ואינה נאמנת כו'**. פירוש ונחזיר לה לראיה שתנשא מיהו כיון שנאמנת א"כ מה תועלת בחזרה בלאה"נ נאמנת לומר גרשתני (ר) ואם לחזור לגבות כתובתה הא פשיטא לכאורה דאינה נאמנת לענין כתובה לגבותה [ואם נחזור לה ע"כ צריך שיכתבו עלה דלא למיגבי כדכתב נמי בסמוך א"כ מאי תועלת] ואפ"ל לחזור לצור ע"פ צלוחיתו כיון דאין תקלה שתנשא בו דהא בלאה"נ נאמנת ואי משום חשש שתגבה יכתבו עלה דלא למיגבי בי'. ואולי נאמנת גם לגבייה ודו"ק:

דף כז:

גמ' **ואיכא דאמרי אע"ג דלא הוחזקו כו'**. דוחק עצמו לומר דפליג ארבה משום דברבה הכרח לומר כלשון קמא דאי לא"ה קכיא דרבה אדרבה אבל לר' זירא כיון דליכא מכריח יותר נוקי מתני' בלא הוחזקו דהשתא אתיא אף כר"מ ומקרי מוכח מתוכו כיון דלא הוחזקו אע"ג דלענין נפילה חיישינן כמ"ש התוספות לעיל ריש פרקין בד"ה בעידי מסירה רק לפי"ז בלשון ראשון הול"ל טפי כאן שהוחזקו כו' ותרווייהו במצויין כי היכי

דליהוי ברייתא מיהו כר"מ מיהו דוקא אסתם מתניתין יש להקפיד לאוקמי כר"מ ולא ברייתא:

גמ' **כדי שיהא אדם עומד ורואה כו'** הא דלא חיישינן לשיירות מצויות שעברו שם קודם שאבד זה גט שלו ודלמא גט הנמצא עתה מאותן שיירות נפל ומה סברא לתלות בנפילה של יחיד אדם יחידי שעבר שם ואם לא עבר לא תלינן בשיירות רבים שעברו שמה קודם ודוחק לומר דבשיירות הקודמין לא תלינן דא"כ כבר מצא זה אותו הגט דהחוש מכחיש דלפעמים אחרון המאסף מוצא מה שלא מצאו כמה עוברים ושבים וי"ל דידעינן שמזה נפל עכ"פ גט אחד ולהיכן הלך ע"כ זה הנמצא הוא שלו דאילו מאחר נפל למה התעיף עין ואין גט של זה אבל בהלך שם אדם י"ל שלקחו או נדחף ברגליו וכה"ג רק לשון התוספות בד"ה כדי שתעבור כו' כדי לסעוד חיישינן שמא נפל מהם דלמ"ד זה למה (לא) נתלה ג"כ בנפל מאותו שיירא ומ"מ בשיירות ראשונות לא תלאן מה"ט: (ש) ועי' ברשב"א בכל הסברות אלו באורך. ולפי"ז י"ל ג"כ טעם למ"ד כדי לקרותו דסתמא דמלתא אדם שמוצא אגרת קוראו [והוא לקחו] וק"ל:

ברש"י בד"ה **אירכס לי' שליח הי'**. ולא גט דידי' עצמו דלא ניחא לפרש שגירש את אשתו דקשה גירושין:

בתוס' בד"ה **בזמן שהבעל מודה כו' והכא שידוע לנו כו'**. ר"ל אלמפרע שגירשה כבר אין אנו מאמינים לו רק דוקא באומר שגירשה עכשיו מגו שבידו לגרשה היום וכיון שעתה אינו מגרשה אם פירושו יחזיר שלא בעדים רק אנו נחזיר א"כ למפרע ולהבא שוין דבמה תגבה להבא מלקוחות ועתה אינה מתגרשת ולשעבר אין אנו מאמינים לו ואין שייך לומר על להבא מאמינים לו במגו דהא הוא גופא קאמר דגירשה לשעבר וממנ"פ אין מקום להפסד לקוחות של להבא טפי משלעבר וק"ל ועיין בפרק יש נוחלין ישנו פלוגתא דאמוראי בזה אם אמר גירשתי לשעבר אם פלגינן דיבורא ונאמן להבא במגו ע"ש והתוספות כתבו כאן למ"ד שני ודו"ק. ויש מגמגמין ומפרשין בע"א ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מעולם וכו' ותימה וכו'**. וא"ל כאן דידעינן דמיב"ש זה נפל כמ"ש התוספות לעיל דזה אינו תלוי במה שאמרו מעולם לא חתמנו כו' וסוף סוף מה שאמרו מעולם לא חתמנו אינו מעלה ואינו מוריד מאומה דודאי היו עדים חתומין על גט של יב"ש אחר ומה לי אחרים או אלו ומה הוכחה ע"י שאומרים מעולם כו' שזה הגט הוא של יב"ש זה למאי דס"ד דחשדינן ליה במשקר (ת):

בא"ד **לפי"ז צ"ל כו'**. אבל לפירוש ראשון א"ש בפשיטות דמעידין העדים בב"ד חתימות ידינו הוא זה ולא חתמנו אלא על גט של יב"ש אחד וקמ"ל דלא חיישינן דלמא אתרמי

כו' ובעל הוא דטעו וסבר שגט זה שלו כיון דהעדים שלו נמי היו שמותן ושם אביהן כן סבר שאלו הן ואמר גט זה שלו וקושטא הוא שגט זה של יב"ש אחר הוא ובאמת אין החתימות שוין [וטועה בדדמי] ולכן לא קאמר וחתימה כחתימה דפשיטא דאין לחוש לה וקמ"ל דלא חיישינן לשמא כשמא ועדים כעדים וא"כ טעה לא שייך דיהיה [סובר] שמא דעדים ובע"ד שוין מלתא דאינו ולשקר לא חיישינן א"כ תו ליכא בית מיחוש אבל לפ"ה דאמרי חתמנו ליב"ש זה צ"ל כו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **כגון דקאמר נקב כו' פ"ה דקאמר השליח כו'**. אי קאי אשליח צריך לדחוק משום דהסברת הרומיא היה דמשמע משום דשליח נאמן אף לזמן מרובה ואילו במתני' דוקא לאלתר:

בתוס' בד"ה **סימנים דאוריתא כו' היינו בעדים כו'**. וה"ה בסימן מובהק וכ"כ בב"מ בתוס' ונקטו עדים משום הוא"ת וק"ל (א) וא"ל דנקטו עדים משום דבה"א דאין מובהקין דרבנן וחזרת אבידה ע"י מובהקין א"כ מאי קמ"ל דמחזירין גט ע"י סימן מובהק למה יגרע מדבר אחר כיון דהוי מדאורייתא מ"ש איסור מממון:

בתוס' בד"ה **דוקא צורבא מדרבנן כו' משום דלא מהימן**. והכא יש לו הנאה אגר שליחות אבל ידבר ע"ה בהדיה אין לו הנאה ומה בצע שישקר:

בתוס' בד"ה **איזהו שלא לאלתר ואית דגרסי איזהו לאלתר**. באשר"י לאותו גירסא כדי שלא תעבור שיירא כו' ע"ש:

בתוס' בד"ה **מצאו קשור כו'**. אפשר דבכיס וטבעת ליכא סימן מובהק כמו נקב בצד אות פלוני דוקא נקרא סימן מובהק וק"ל:

דף כח.

ברש"י בד"ה **שאני התם כו'**. צריך הסברה לפירושו ליישב קושיית ממאי דאיהו מיית ברישא כו' היאך תלאו במיית ברישא:

בתוס' בד"ה **מצאו בחפיסה כו' ולא חיישינן לשאלה לענין ממון וכו'**. משא"כ בל"ז דפירושו שזה היה הסימן בעצמו שהן בחפיסה אף דחיישינן לשאלה בממון ניחא דמנא ידע ששטרות בחפיסה אף ששאל החפיסה לאחרים אך השתא שנותן סימן בכלי מה בכך דלמא השאילם לאחר והו"מ להקשות דהתם נאמן בלא מגו ואילו הכא צריך מגו דוקא [מ"ש והו"מ כו' אינו מובן] ודו"ק:

בא"ד **ויש ספרים דגרסי אם מכירו כו'**. גירסת אם משמע דקאי אגט שמכיר הגט מדלא קאמר ומכירו אבל ומכירו יש לפרשו אגט ג"כ כמו אם מכירו:

בא"ד **אבל מה שיודע שבחפיסה כו'**. או אם קים ליה בנפשיה שלא השאילו לשום אדם (ב) וק"ל:
בתוס' בד"ה **הא ר"מ וכו'**. מת אידך פירוש יבם שני:

דף כח:

בתוס' בד"ה **הא בעי סמיכה כו'**. הא דלא מוקי מתני' דהכא בערל וטמא משום דדחיקא לאוקמי בערל וטמא כמ"ש התוס' בסמוך ולא משום דא"כ היאך תלוי במדה"י [דלקמן בתוס' יש לומר דהדוחק הוא דהיאך תלוי במדה"י כמו שפי' מהרש"א שם] דודאי במשנתינו כל עצמות הכוונה דנותנו בחזקת שהוא קיים ולא אמרינן דהוי חטאת שמתו בעלי' וק"ל:
בא"ד **ביורש משום דחטאת תנן**. וחטאת שמתו בעלי' למיתה אזלא ואסור ליורש להקריבה. ולכאורה אין ה"א לאוקמי ביורש דהא המכוון בחזקת שהוא קיים [ואי יורש רשאי להביא אין נ"מ במה שהוא קיים דגם אם מת יורשין מביאין אותו]:
בא"ד **מזובו ולא מנגעו** כצ"ל:
בתוס' בד"ה **וקתני ישיאו כו' דאיכא לאוקמי ברייתא מקמי דליחתום פורסי כו'**. אבל משנתינו לא מוקי רב יוסף כן דקתני והיוצא ליהרג דאז ודאי כבר נחתם הפס"ד אבל ברייתא לא קתני היוצא ליהרג רק איש פלוני נהרג מצי שפיר לפרושי שפסקו עליו ליהרג וכה"ג בענין שלא נחתם עדיין ותלמודא דקאמר אלא לאו נהרג יוצא ליהרג כו' דאם נפרש קודם לזה דהיינו שלא נחתם כ"ש דקשה מב"ד של ישראל ישיאו את אשתו ואין נותנין עליו חומרי חיים וק"ל:

דף כט.

גמ' **תנן המביא גט כו'**. מקשין דלמא אמר לב' כו' לא איירי בחלה והכא חלה שאני די"ל דקאי לאידך שינויא דבאת הולך צריך דוקא חלה אבל בהולך סתם א"צ חלה (ג) י"ל עוד ודו"ק:
גמ' **ורמינהו אמר לב' וכו'**. והתם מיניה וביה דפליגי ר"מ ור"י בסיפא כו' וכמ"ש התוס' [מ"ש בין רישא לסיפא] לס"ד דהשתא טעמא משום דאין היחיד עושה שליח אבל שלשה יכולין לעשות שליח דהוו ב"ד אם לא שאמר בפירוש את הולך [דהייט כתבו]:
גמ' **מאי בינייהו איכא בינייהו כו'**. ק"ק למה קאמר איכא בינייהו זר ולא בהך מלתא גופיה דמפרשי למתני' דאמר לב' איכא בינייהו לטעמיה דרבא תנו לאו דוקא ואם יכתבו אינהו יכולין ליתנו לשליח אחר דהא לאו מילי קא מימסרי ליה רק גט וכן משמע

ברשב"א בהדיא ולאביי לאי נמי שבתוספות ד"ה משום בזיון דוקא יתנו ודו"ק י"ל דרצה לומר נ"מ איכתבו גופיה:

גמ' **כאן שנה רבי אין השואל רשאי וכו'**. טפי הול"ל אין הנפקד רשאי וכו' דומיא דמתני' והוי רבותא טפי ודוחק לומר דבשואל ה"א כיון דסוף סוף חייב באונסין מה לי זה או זה וק"ל:

בתוס' בד"ה **רשב"ג אומרכו' היינו היכא דאין כו'**. ר"ל שגילה דעתו בפירוש שאינו מקפיד כן הוא במרדכי ע"ש:

בתוס' בד"ה **משום בזיון כו' ירגיש בדבר כו'**. משא"כ במתני' הכא דאיירי במשלח ממדה"י מהי תיתי לחשוב כן אבל התם באותו מקום גופיה מגרשה. גם הכא קושטא דאיהו כתב וק"ל:

בתוס' בד"ה **היכא דנפקא כו'**. כוונתם לישב לשון היכא דנפקא לאפיה כו' למה לי כלל לימא שהשליח בא למקומה ויהבה לי' כיון דאשליח שני קאי לפרש"י לזה פירשו דקאי אשליח ראשון וא"ש דנקיט נפקא לאפי' אבל בשליח שני אפילו יהבה לי' חפץ מעיקרא והדר וכו' לא הוי גיטא לר"י וכמ"ש ריב"א בסמוך דאפילו לא שינה פסול ועיין באשר"י ודו"ק:

להתוס' **היכא דנפקא לאפי'**. ר"ל שליח ראשון והדר שקלה מני' גיטא ר"ל משליח שני דחוק קצת ודוחק לומר הכל על שליח ראשון דפשיטא ומאי קמ"ל ומ"מ י"ל דה"נ קאמר דשליח ראשון היכא דלא שינה לכ"ע פשיטא דכשר אע"ג דבשליח שני פסול לר"י אף בלא שינה מ"מ בשליח ראשון כשר כי פליגי היכא דמשנה לר"י פוסל בו ואי נמי בשליח אפילו לא שינה וכו' ודו"ק:

דף כט:

גמ' **בטלו כולן**. אפשר דה"ה מת השני בטלו השלוחין ממנו ואילך לה"א או שמא יש לחלק קצת:

ברש"י בד"ה **ליחוש כו' אין זה דומה לשולח גט כו'**. ולא מפרש מוקדם במקום וליחוש [בקושיא הראשונה אעובדא דלא תיתבי'] משום דהכא י"ל דהוי במקום אחד דחיישינן טפי שמא פייס מהולך למדה"י וק"ל. עי"ל דמתני' [דמביא גט] יש לאוקמי בארוסה להכי פריך אמעשה דהכא דלס"ד הוי נשואה אבל השתא דפריך אמתני' א"כ אמאי לא קשה לי' בכל הגיטין וכו' וק"ל:

בתוס' בד"ה **ר' יוחנן כו' דקתני במתני' טעמא וכו'**. יש כאן חסרון מוגה בח"ש ע"ש:

בא"ד **ולפ"ז כו' היינו ביד אשתו**. דא"ל ביד שליח ומשום שמא לא ימסור הדברים כהויתן כו' דממנ"פ על מה נותן טעם אי משום דמש"ה לא ישלחנו לכתחלה ביד אחר מה"ט למה ליה למימר שאין רצוני שיהא כו' הא אפילו תינוקת וכו' דאין השואל וכו' לכתחלה לר"י ואלא ליתן טעם לפיסול הגט הא משום זה אין הגט פסול לפרש"י משום חששא דשמא לא ימסור כו' דהא אם לא שינה השליח השני כשר לפרש"י אף דסוף סוף היה הקפדה שמא לא ימסור כו' ואם שונה באמת גם בראשון פסול לר"י הניחא לריב"א מהך טעמא פוסל אפילו לא שינה השני אע"כ צ"ל ביד אחר ר"ל ביד אשתו והוי שפיר נותן טעם לפסול דגט והכי פירושו ה"ז לא ישלחנו כו' משום שמא ישנה ואם שינה אז הוי גט פסול משום שאין אדם רוצה וכו' וכן ראיתי מי שכתב כן. ויש לומר בקיצור יותר דלא יתכן כלל לפרש"י ביד אחר ביד שליח דהיאך קאמר שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר דמה"ט שפקדונו ביד אחר ליכא קפידא כלל שאילו לא שינה הא כשר ולא איכפת ליה אם הוא ביד הראשון או הב' רק משום שמא לא ימסור הדברים כהוייתן ויפסול וק"ל:

דף ל.

גמ' **כי משוו ב"ד שליח כו'**. עיין ברשב"א ב' פשטים תלוים בגירסות:

גמ' **אבל כהן בבעה"ב יכול לחזור**. דבדעתו תלוי וכיון שעשאוהו כזוכה אם יאמר איני חוזר ומזכה לך רק אשלם לך הקפותיך הרשות בידו אבל בעה"ב אינו יכול לחזור כיון שהכסף ביד הכהן וכבר הלוה לו על דעת שלא יפרע לו רק מהתבואה וכל זמן שהכהן מרוצה שיהיה התבואה ברשותו לפירעון כבר זכה בו וכסף קונה במקום שאין מחוסר משיכה ודו"ק:

ברש"י **ד"ה ליהוי גיטא מעכשיו אמסור וכו'**. ולא פירש מוקדם דבעובדא הראשון דהלך למקום אחר א"צ פי' דנוכל לפרש נמי שמסר לה שיהיה גט לאחר ל' יום ולא מהיום. (ד) ולא נטר עד אחר ל' יום משום שיהיה במקום אחר שהרי בה"א שלא יבא אז יהיה גט משא"כ כאן דלא איירי שהלך משם לענין מאי מוסר לה היום ואינו ממתין עד לאחר ל' בפרט שאין דעתו מסכמת בגירושין אלא כוונתו שיהיה הגט חל מהיום בדלא מיפייסת:

ברש"י בד"ה **ופוסק כשער הזול כו' ואין בו משום ריבית כו'**. העיקר פרש"י בהא דריבית עיין עליו דנראה שגם לדידיה ב' בבות חלוקות הוא פוסק כשער הזול יהיה יצא השער עתה או לא יצא וזה גם באחר מותר ואין בו משום ריבית ואינו עושה קצבה כך וכך כורין רק הנני נותן לך מעות כשיהיה השער הזול תתן לי בעדו תבואה באותו השער וקמ"ל הכא אף שלא פסק בפירוש אפ"ה נותן לו כשעת הפרעון ואין בו משום ריבית

הוא ענין אחר כלל שפוסק ועושה קצבה על כך כך מדות יתן לו בעד הדמים שזה אסור באחר עד שיצא השער וכאן שרי ומותר לפסוק עמו אפי' שיוזיל גביה יותר מאשר יהיה השער בשעת פרעון וכמ"ש התוספות ודו"ק (ה):

בתוס' בד"ה **מי יהיב לה כו' וא"ת וכי יהיב לה נמי תרקבא וכו'**. לכאורה לאו דוקא תרקבא אלא דוגמא בעלמא נקטי אם יהיב לה תרקבא ולא נתפייסה אמרינן מי יהיב לה סאה דדינרי דהא קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול ואפ"ה אמר מי יהיב לה תרקבא וכו' ואין טענת אונס בגיטין ודו"ק:

דף ל:

בתוס' בד"ה **איכא בינייהו וכו' דא"כ לא נ"מ וכו'**. אף דיש שפיר נ"מ אף לפרש"י למ"ד עניי עובדי כוכבים יכול להפריש עליהן ה"נ יכול להלוות לעניי עובדי כוכבים וק"ל מ"מ לא איירי ברייתא מזה ולא הול"ל ומת ודו"ק:

בתוס' בד"ה **תניא כו'**. עיין ברשב"א [שמפרש דקאי אירישא ובלא ירשו לא מהני נטילת רשות דבמתנה לא עשאוהו כזוכה]:

בתוס' בד"ה **הילך דמיה כו' הא לא מיחסרא משיכה כו'**. אף שרש"י פי' דאימת קניא הא לוי וכו' תחלה נאמר ברש"י דאין הסברא הלז סותרת הסברא דלעיל דכהן בבע"ה חוזר משום דעשאוהו. כזוכה יכול לומר לא משכתי ודו"ק די"ל דהכא ודאי אילו עשאוהו כזוכה היה ניחא כמו לעיל שי"ל לא משכתי והיה א"ש כדלעיל אבל הכא כיון דלא עשאוהו כזוכה [דלאו הלואה הוא שיתקנו] א"כ לא יכול לומר הלוי לבעה"ב לא משכתי שהרי נשאר ברשותו כדמעיקרא לזה הוצרך לומר דאימת קנייא האי לוי וכו' ומ"מ קנאו הלוי לעשות תרומת מעשר אע"ג דלא בא לידו ויקשה [נמי] קושיות הגמ' דלעיל אע"ג דלא אתי לידיה [והיאך יצא ידי נתינה] י"ל דכיון דאמר ליה שירצה ליתן לו יכול הלוי לעשותו [תרומת מעשר] וכמ"ש התוס' [בד"ה וכי נחשדו ראיה מפרק הזהב] ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי כו' דהוי כמו מתנה מועטת שהרי אין לו לבעה"ב בו כ"א טובת הנאה ויש בו משום מחוסר אמנה (ו) והא ודאי א"ל דלא גרע ממכירי כהונה דשאר כהנים אסחו דעתייהו מניה כו' [ויתורץ בזה גם קושית הגמ' דלעיל] דא"כ הוי דינו כדלעיל דכהן בבעה"ב יכול לחזור מטעם דלעיל. וקושית הגמרא דלעיל אע"ג דלא אתי לידיה כו' י"ל דאה"נ ידי נתינה לא יצא הכא וצריך ליתן לאחר (ז) ומהא לא איירי כאן רק אם חוששין שעשה הכל לתרומת מעשר ושייך לכהן ואסור לזרים ובין ברישא ובין בסיפא ידי נתינה לא יצא עכ"פ ולא איירי בזה ומ"מ הלוי קנאו לענין זה

ורשאי לעשותו תרומת מעשר וע"ז הקשו התוס' דמעות קונות היכא דלא מחוסר משיכה ומה זכות יש לו ללוי בו לעשותו תרומת מעשר אחר המכירה שהרי כבר מכר זכיות שלו לבעה"ב בעד הדמים שקיבל ושוב אינו יכול לעשותו ול"ד כלל לדלעיל דלאחר הלואות המעות עשאו רבנן לכהן כזוכה ושוב אחר הזכייה אינו מוכרו ואינו מקבל דמים ואין הבעה"ב עושה משיכה שכבר ברשותו ופשיטא שיכול לחזור ויאמר אינני חוזר ומזכה לך זכיותי אבל כאן שמקבל מעות אחר הזכייה דלא מחוסר משיכה קונה מיהו לחילוק זה אינו מדוקדק רש"י בחזרת בעה"ב בכהן שהרי כספו בידו כו' ודו"ק. מיהו א"צ לחילוק זה רק כפשוטו ודו"ק וא"צ לחלק משום זה דכאן לענין איסורא נגע ביה היאך יכול לעשותו תרומת מעשר משא"כ לעיל תקנות חכמים הוא ודו"ק:

לתירוצים הראשונים שבגמ' אינו מדוקדק לשון שב"ו שבברייתא מיהו י"ל דאילו נתרם ממנו תרומת מעשר לא הוי הך חששא דאין תורמין מן הפטור על החיוב:

לתירוץ רב אשי צריך להגיה ולהפך הברייתא ברישא חוששין ובסיפא אין חוששין:

ברב אשי למה לא מצייר כפשוטו ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי ולא נתנו לו עדיין ומת יש ליישב כפשוטו וק"ל:

לרב אשי או לאביך בידי נקיט משום כך אמר לי אבא כו':

צ"ל דוקא כשמת ונפטר מן העולם שייך לומר חזקה אינו מניח דבר שאינו מתוקן:

דף לא.

בתוס' **מנ"ל לעשות ב' פלוגתות רבנן אאבא אלעזר וכו'**. דהא לא מפרשי רבנן בשום מקום רק מכח ברייתא דאבא אלעזר דהיינו במצוה דמאומד ובדיעבד אם מתכוין להרבות מיהו גם בדברי אבא אלעזר גופיה לא מתפרשא דס"ל אלו הב' דברים רק צ"ל קצת דתלוי חד באידך (ח) ודו"ק:

דף לב.

במתני' או ששלח אחריו שליח וכו'. ולא אשמעינן רבותא שאמר לו לאחד שיש לו בלא"ה דרך לשם אגב אורחא אם תפגע בשליח אמור לו גט שנתתי לו בטל הוא ואולי בזה באמת לא אילימא שליחות דבתרא משליחות דקמא וק"ל:

גמ' **למימרא דבטל כו'**. אמתני' גט שנתתי לך בטל הוא לא קשה דמשנתינו לא נחית לאשמועינן לישנא דאמר ואיירי באומר לשון המועיל לבטל ועי"ל דלמא שאני הכא דרץ אחריו ג"כ דהוי גילוי דעת נמי מיהו ז"א דמתני' איירי אפילו הגיע ממילא ועי"ל דלמא אף לשון עבר מהני בגט וכל הלשונות מפרשין לחומרא משום חומרא דא"א אבל ברייתא

דקתני פסול הוא אינו גט לא אמר כלום משום דמשמע לשעבר א"כ צ"ל דבטל משמע להבא ודו"ק:

גמ' **פסול הוא כו'**. אבל פסול יהא אפ"ל דפשיטא דלא מהני דמה לשון שיהא פסול אם אינו פסול אבל פסול הוא [ה"א] דניחוש לה שידע דבר פסול בו או שביטלו לשעבר ואפ"ל לאידך גיסא ומ"מ לא מפרשינן הוא יהא כמו בבטל הוא דלשון בטל עדיף ובטור אבן העזר הביא ב' דיעות בזה:

ברש"י **במתני' בד"ה בראשונה כו' היה מבטלו בפני שלשה**. לפי"ז לא הו"ל לפרש מפני תקון העולם כו' והיא ניסת בו דהיינו חשש ממזרות אע"ג דלמ"ד משום תקנות עגונות במכ"ש יש לו חשש ממזרות דלהכי קודם תקנת ר"ג בפני ב' לא מ"מ בג' ליכא חשש ממזרות דיש לו קול וק"ל:

ברש"י בד"ה **ולא אמרינן כו' חודש או חדשים כו'**. א"כ לא ידענו זמן דלמא שנה או שנתים [וממילא דאף לצערה פסול] ועיין ברשב"א:

ברש"י בד"ה **בטלה היא כו' הודאת בע"ד כמאה עדים דמי כו'**. ול"ד למלוה שאומר שטר אמנה הוא זה דאינו נאמן במקום שחב לאחרים [למ"ש רש"י מקודם לענין בע"ח] עיין בהרשב"א החילוק ועיין בח"מ סי' רמ"ה:

בתוס' בד"ה **איהו דלא טרח כו' או שלוחו**. בנזדמן ליכא צריכותא למתני שלוחו [עיין במהרש"א] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מהו דתימא כו' היינו שנודע קודם שהגיע כו' כגון דהוי רהיט וכו'**. ואף שאמר בפירוש שרץ לבטל גיטו ושגט יהא בטל רק שהשליח לא ידע כוונתו במרוצתו וכיון שלא נודע להשליח או לאשה או לב"ד לאו מלתא היא:

בא"ד **אפילו היכא דקים לן כו' מכופין אותו כו'**. אף שבדעתו בהיפך ואינו רשאי לומר מכח הכפייה ולאפוקי לתירוץ ראשון לא הוי מדינא דדוקא דברים שבלב שלא חשש לפרש לא הוי דברים אבל היכא שידעינן שעושה כל מה שיכול לעשות הוי מדינא דברים רק רבנן עשאו כמו דברים שבלב כיון שדומה קצת לדברים שבלב אבל לועוד נראה לר"י מדין תורה לא הוי כאן דברים כיון דסוף סוף לא פי' בפיו אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת וכו':

בתוס' **ד"ה מבוטלת היא כו'**. ורש"י פי' בכריתות דגרסינן כו' ומשני לא דבריו קיימין ולא הדרא למריה. לפי' רש"י מ"מ פריך שפיר הכא אלמא דבטל מעיקרא משמע דאי להבא ומשום הפקר מ"ש מאי איפשי דלא מהני אע"ג דהוי לשון הפקר (ט) ודו"ק:

דף לב:

גמ' **נ"מ להולך לאו כזכי**. לאפוקי לענין המפורש לעיל (דף כ"ט ע"א) [דלאביי גופיה מתנה אינו כגט]:

גמ' **חרס הוא כו' לא אמר כלום**. אע"ג דיהא חרס מהני לא מפרשינן הוא כמו בטל הוא דלישנא דבטל עדיף דהא יש סברא דאפילו בטל בלא הוא מועיל:

מהרמב"ם משמע קצת דהאיבעיא [דבטל] לא מטעם הוא רק בטל ובטל וחד הוא פועל עבר וקצת משמע כן לעיל למימרא דבטל להבא משמע ולא קאמר בטל הוא:

בתוס' בד"ה **מ"ש מהרי הוא הקדש**. לא הקשו בקצרה ככר זה הקדש מועיל וגט זה בטל לא מהני דמי שקלן בלא גירועין אבל חרס מדמה תלמודא להקדש וק"ל:

בתוס' בד"ה **ור"נ אמר כו' וא"ת מאי נ"מ כו'**. דאין סברא לומר דנ"מ לידע פירוש דמתני' מפני תקון העולם אי משום עגונות או ממזרות וכדבסמוך:

בסה"ד דאמרינן מה כח ב"ד יפה. דאף בראשונה לא היה מבטלו בפני ב' מצד תקנות חשש ממזרות ולענין זה אמרינן מה כח ב"ד יפה דבטלו אינו מבוטל:

דף לג.

בתוס' בד"ה **ל"ש כו'**. דלפי' רש"י הוי קצת כמזוייף מתוכו. ויותר נראה דלפי' רש"י הול"ל ל"ש כתוב בלשון עדים וחתמו בלשון דיינים וכו' ול"ש וכו' וחתמו בלשון סהדי וכו' משמע כאילו קאי על אנשים אחרים:

בתוס' בד"ה **ובי תרי כו' וי"ל מפני תקנות עגונות**. דבפני ג' יש קול משא"כ בפני ב' ליכא חשש עגונות ולמ"ד בפני ג' בפני ב' פשיטא דלא דודאי חשש משום ממזרות אף קודם תקנה:

בתוס' בד"ה **ובי תלתא כו' והא דאמר הכא כו' וגבי מוכר שדהו כו'**. לא תפסו מוקדם ובי תרי לית ליה קלא מ"ש ממוכר שדהו דדלמא דמיא למלוה ע"פ אך השתא ממנ"פ:

בתוס' בד"ה **ושמעה וכו' חשיב עגון כו'**. לפי' רש"י בד"ה תקנות עגונות בשביל לעגנה היינו כמו לצעורה דלעיל דמדינא הוי גט בדין הוי מינסבא (י) ודוק היטב ואולי התוס' לא מפרשין כפרש"י אבל לא משמע כן ברשב"א שהעתיק לשון רש"י ודברי התוס' עליו. ורשב"א פי' תקנות עגונות שהיא תסבור שביטל קודם שהגיע גט לידה ופעמים ביטל אח"כ ודו"ק:

בתוס' בד"ה **ואפקעינהו כו' אל תשתה אל תשתה כו'**. אולי משום שאינו מפורש במתני' כ"כ בהדיא דנזיר לוקה כמו בהך מתני':

בתוס' בד"ה **רבי סבר כו' וא"ת כו'**. וקמ"ל בהך פלוגתא דאינו יכול לבטל אפילו אותן שביטל בפניהם ג"כ תקנו משום הקלקול:

בא"ד **אע"ג דאין דבר שבערוה כו'**. לפי"ז מ"ש לעיל דאמרינן מה כח ב"ד יפה נראה דקאי אב' לרב ששת אבל אחד מדינא אין מועיל:

בא"ד **א"נ כו' דהתם ליכא למיחש כולי האי לממזרות כו'**. ולמ"ד מפני תקנות עגונות [לכאורה לא שייכי דברי תוס' אליביה] מ"מ ע"כ הך סוגית הגמ' אזלא למ"ד ממזרות כדקאמר ושרי א"א לעלמא ובאמת למ"ד תקנות עגונות ודאי דכ"ש חשש לממזרות [אף קודם תקנה. ועיין במהרש"א]:

בא"ד **משום תקנות עגונות לא דמיא כו'**. דתקנת ר"ג לעיל משום תקנות עגונות וכאן משום ממזרות דאף קודם תקנת ר"ג חששו לה וק"ל:

דף לג:

גמ' **כולכם מהו וכו'**. אבל בלא כולכם אין נ"מ דסוף סוף הביטול לא הוי ביטול וק"ק הא לעיל פ"ק (דף י') אמרינן דעידי הגט אין חותמין זה שלא בפני זה משום כולכם א"כ מה חשש דרשב"ג והנך לא ידעי ואזלי וכתבו כו' ויש ליישב ודו"ק (כ):

גמ' **אמר להו זילו איטמורי כו'**. נראה דקאי אה' זקנים [וכגירסת אמר לן] וברש"י אמר להו רב יאשיה לסהדי אינו נראה דקאי אסהדי אחרינא. דא"כ הוי כמו כולכם כדלעיל באומר לשנים וכו' וא"כ דלמא אידך נמי כרשב"ג ולא קשה ליבדור איבדורי דא"כ היה מבטל בפני אחד שימצא והיה ביטולו ביטול דליכא למיחש לתקלם דלמא אזלי הנך וכו' וכן משמע ממ"ש התוס' דיבטל כל אחד שימצא בפני עצמו עד שיבטל כולן וכו' ואי בשנים בביטול בפני אחד סגי (ל):

גמ' **כי מיטמרי מאי הוי**. א"ל משום לכתחלה אסור לבטלו דהך גברא כיון שהוצרכו לכופו מסתמא לא חש לאיסור וק"ל:

בתוס' בד"ה **צריכי בי עשרה כו' כיון דמדאורייתא כו'**. דהא ודאי הא דצריכי בי עשרה אינו דין תורה דפירש צריכי בי עשרה כו' כאילו אמר צריך שיהיה הביטול בפני אותן העדות עצמן במעמד כולן עצמן דאין ביטול שלא בפניהם מועיל (מ) ובאוקימתא הראשון לא קשה דכיון דבטלה כולה אין חילוק בין אלו שמבטל לפניהם לבין האחרים וכולן שוין ואין שייך לתקן באחד יותר מבאחרים ואם באותן שמבטל לפניהם מועיל הביטול בטל גם האחרים:

ולוי"ל לא נתחוורתי לכאורה היאך ה"א בקמייתא הלכה כרבי ובאחרונה כרשב"ג אף

לטעמא דצריכי בי עשרה למשלפי' דלזה לא יהא מבוטל בדיעבד כיון דכל עצמות הטעם משום שהוצרכו לתקן באחרים ובאחרים גופיה מבוטל ואפ"ל לענין לכתחלה הלכה כרשב"ג אבל התוס' כתבו מקודם בד"ה רבי דלהך אוקימתא אתיא בפשיטות ודו"ק:

בתוס' בד"ה **וחזר רבי וכו' דמיא טפי לביטל וכו'**. שהרי אין ביטולו ע"י ב"ד אחר משא"כ בביטלו בב"ד י"ל דאלימא מעשה ב"ד לבטולי כח דב"ד דרשב"ג וק"ל:

בתוס' בד"ה **ליבדור כו'**. אבל לרשב"ג כו' כוונתם דלדידי' ליבדור איבדורי בממנ"פ אי מבטל קצתן א"כ אחרים יכתבו וכיון דעדות שבטלה מקצתן בטלו כולן אין בביטולו ממש מאי אמרת שילך אצל כולן לבטל דאז ליכא תקלה אפ"ה לא הוי ביטול עד שיבטל זה בפני זה דהיינו לאוקימתא דצריך בי עשרה למישלפי' אתיא בפשיטות (נ) אפילו לאוקימתא דעדות שבטלה כו' כיון שיכול לבא קלקול מזה שיכתבו אחרים מיד שביטל קצתן ול"ד לכולכם דלא שייך קלקול שם לעולם:

דף לד.

גמ' **הא חזו ליה דקא רהיט כו'**. ולא דדייק ממתני' משהגיע גט לידה כו' לא צריכא דמיהדר עליה כו' וכדלעיל דלעיל ליכא הוכחה כלל [דכוונתו] לבטולי יותר מאשור הב לה משא"כ כאן דביטלו מקודם פעמים ושלש:

בתוס' בד"ה **התם ממונא כו' אע"ג דר"נ גופיה לא מפליג וכו'**. כנ"ל הגירסא נכונה. וכ"ה בגמרות ישנות ור"ל דר"נ פסיק בממונא דטעו כחכמים ובאיסורא נמי ס"ל דלא אמרינן מה כח ב"ד יפה דהיינו משוה להדדי איסורא וממונא דטעו ובשמעתין דמחלק בין איסורא לממונא [היינו] דלא טעו מ"מ מחלק ר"נ אליבא דרבי אפילו בין איסורא לממונא דטעו בממונא דטעו חזר רבי וס"ל מה כח ב"ד יפה ואם משוה ממונא דטעו ואיסורא א"א חזר כאן נמי בבטלו מבוטל והיאך פסק ר"נ כרבי אלא ר"נ מחלק אליבא דרבי דאף דס"ל לרבי בממונא דטעו מה כח ב"ד יפה מ"מ באיסורא לא חזר. אבל הני דלעיל משוו דכי היכי דחזר רבי וס"ל בממונא דטעו מה כח ב"ד יפה ה"נ באיסורא כי היכי דלר"נ בשניהם לא אמרינן מה כח ב"ד יפה ודו"ק:

דף לד:

גמ' **והוא דאתחזיק וכו'**. עיין בר"ן בזה ב' פירושים:

גמ' **יצא למקום אחר כו'**. נראה עם אשתו וגירשה שמה. בר"ן. דאל"כ הא דקאמר וגירש באחד מהן [לא א"ש] דדוקא בשם של מקום נתינה וק"ל:

ברשב"א וב"י גם בהרא"ש תמצא הסברת ההלכה באורך:
בתוס' בד"ה **וכל שום כו' לידי תקלה וכו'**. ואף דקאמר ר"א והוא דאתחזק היינו לפסול בדיעבד אבל לכתחלה משמע מהלכות גדולות דכתב טופס ונוסח גיטין כן משמע דלעולם צריך. ומ"מ לא היה מוכרח ר"ת לפרש בע"א משום הך קושיא יאמר היכא דלא אתחזק לא יכתבו כל שום ודוחק לומר דלשון התקינו שיהא כותבין וכו' משמע דלעולם יהא כותבין כן [ולכך הוצרך ר"ת לפרש דוכל שום לאו נוסח לשון הגט הוא רק ר"ל דצריך לכתוב לעולם כל שם שיש לו]:
בא"ד **לכך נראה כו' וכל שום כו' היינו כל שמותיו בפירוש**. לפירוש ר"ת הא דלא קאמר שיהא כותב כל שום כו' [ולמה ליה להזכיר איש פלוני כיון שכל השמות צריך להזכיר] להורות שיכתוב עיקר השם ברישא ועל השם הטפל דמיתקרי אף שלא שמעינן מני [דמתני'] איזה עיקר השם ואיזה טפל:
הא דלא תיקן נמי בשינה שם עירו וכל שום דאית ליה לאתראי כבה"ג עיין בר"ן:
ולפירוש ר"ת הא דקאמר והוא דאיתחזק אבל לא איתחזק כו' ר"ל אפילו נודע אח"כ וכו' וכפרש"י דאי לכתחלה מהי תיתי לכתוב עוד שם אחר שאין לו:
בא"ד **מרים דמתקרי שרה** כצ"ל:
בא"ד **דמתקרי אייא מרי וכו'**. ומזה אין ראיה לר"ת דזה לא הוי גט רק פס"ד מב"ד היאך פלניתא כו' כדבסמוך:
בתוס' בד"ה **והוא דאתחזיק כו' ובה"ג מפרש מתני' כו'**. כצ"ל:
בא"ד **אבל בתוספתא כו' בשם שביהודה פסול ואם אמר אני פלוני שביהודה כו'**. התם קאמר ואם אמר אני פלוני כו' כשר ודלמא בדיעבד וכ"ש אם עושה שם מקום הנתינה עיקר דעדיף טפי גם למה מייתי דרשב"ג ואמרתי דעיקר הוכחה דת"ק נקיט גירש אשתו שביהודה בשם שבגליל דהיינו שלא כתב מקום הנתינה ורשב"ג נקיט אפילו כתב שם דיהודה בגליל דהיינו שלא כתב שם מקום הכתיבה שהרי כתב בגליל שם דיהודה וכיון דפליגי הו"ל לדבר מענין אחד וכ"ת נמי דרשב"ג לא פליג רק על שאינו צריך שני שמות כדקאמר ת"ק ואם אמר כו' דמשמע דצריכין שניהם [ולכך נקיט שם הנתינה משום דבשם הכתיבה לחוד מודה לת"ק דפסול דשם הנתינה עיקר] מ"מ ת"ק אי ס"ל דצריכין שניהם למה לא אמרו לרבותא דאפילו כתב מקום הנתינה שהיא עיקר ולא כתב מקום הכתיבה שהוא פסול ועוד מהא דואם אמר כו' לא מוכרח דצריך שניהם דשמא הוי רבותא טפי אפילו עשה טפל עיקר ועיקר טפל דכשר מאילו לא כתב רק שם אחד וכמ"ש הרשב"א לענין פורתא שרה ורובא מרים ע"ש אבל אי ס"ל לתוספתא שם מקום הכתיבה עיקר

א"ש. דת"ק נקיט רבותא אפילו כתב שם מקום הכתיבה שהוא עיקר פסול כיון שלא כתב נמי מקום הנתינה וכ"ש איפכא ורשב"ג נקיט רבותא אפילו כתב הטפל דהיינו שם הנתינה והניח העיקר שם מקום הכתיבה שהוא כשר וכ"ש איפכא ודוק ובלא רשב"ג עכ"פ לא היה נסתיים שם הכתיבה עיקר דדלמא שניהם שוין וחדא נקיט אך השתא דנקיט חלוקה אחרת מרשב"ג נסתיים שפיר וק"ל:

בא"ד **ומהתם נמי משמע כו'**. וממ"ש התוס' שפיר (ס) ובלאו ה"נ כל כוונת התוס' רק להוכיח דבב' שמות במקום אחד א"צ לכתוב רק שם אחד לאפוקי של"ת הא דקתני וגירש אשתו שביהודה בשם שביהודה ר"ל והכתיבה היה ג"כ ביהודה ואפ"ה צריך לכתוב שתיהן וכל עצמות התוספות דדוקא היכא שיש לו שם אחד במקום הכתיבה ושם אחד במקום הנתינה אז צריך שניהם מטעם שמבואר באשר"י ולזה מייתי התוספתא דלא איירי שהכתיבה והנתינה היה במקום אחד וכ"ת גירש אשתו שביהודה בשם שבגליל [ר"ל] גם הכתיבה היה ביהודה וא"כ כתב לא שם מקום הכתיבה ולא מקום הנתינה וכ"ש דלא שמעינן מינה דצריך לכתוב שניהם בהוחזקו ב' שמות במקום אחד ודו"ק:

בא"ד **והשתא וכו' אלא שם אחד משני המקומות כו'**. ולא אחד משני שמות בעיר אחת:

בתוס' בד"ה **מאי אריא אלמנה כו' ומשני אלמנה איצטריכא ליה כו'**. סיימו זה אפ"ל משום השתא א"ש דמאי משני אלמנה איצטריכא ליה סוף סוף יש חידוש נמי בבע"ח שאין באלמנה כמ"ש לעיל והול"ל סתם לזה כתבו משום סיפא דנקיט אלמנה וישנו חידוש נמי באלמנה שאין בבע"ח לזה נקיט נמי ברישא אלמנה ודו"ק דאין זה מחוור:

דף לה.

גמ' **יהנה סם המות**. ולא יועיל הצדקה תציל ממות:

גמ' **כששמעו חכמים בדבר אמרו ומה מי שנשבע באמת כו'**. טפי הול"ל ומה מי שנשבע חוץ לב"ד כך בב"ד על אחת כמה וכמה ודו"ק:

גמ' **בשקר עאכ"ו**. הא דאורייתא הוא דכתיב לא ינקה ומשנה ארוכה ערוכה בכל העבירות שבתורה נפרעין כו' וצ"ל נמי כמו שנשבע בשקר דהתם לא היתה יודעת כלל משא"כ באלמנה על כתובה שיודעת רק דמוריא היתירא וק"ל:

גמ' **אבל חוץ לב"ד כו'**. ור"ג טובה ליתומים עשה שאם רוצין יכולין להדירה דחמירא עלה והברירה בידם מיהו הא קאמר מפני תקון העולם ופרש"י ולא תדאגו להפסיד כתובתן הא בלא"ה לא היה מפסידות דגביא ע"י שבועה חוץ לב"ד וי"ל נמנעו מלהשביעה ולא היו הב"ד נזקקין להם להשביעה אף ברצון שניהם ושבועה חוץ לב"ד לא היו רוצין היתומים

אבל ודאי ברצון היתומים קאמר שמואל דנזקקין להן לקבל השבועה חוץ לב"ד ותקון של נדר הוא בע"כ של יתומים צריכין לפרוע ע"י הדרה מיהו לפ"ז מאי פריך איני והא רב כו' התם בע"כ של יתומים כדמשמע רב לא מגבי כו' וברצונם אם רוצים לתת מתנה לגמרי מי מוחה בידם. ושמא לבתר דתיקן נדר ה"ה שבועה חוץ לב"ד נמי מהני ודו"ק:

גמ' **בקופצת**. אם צריכה לישבע עוד פעם או לא עיין בר"ן ורשב"א:

גמ' **כבי תרי כו'**. משמע דאמזונות א"צ לישבע ואפילו בסוף לא משבעינן לה הכא [ולחנן דאמר לא תשבע בתחלה היה מקום לומר משום דתשבע לבסוף] ואפ"ה נותנין לה מזונות אי לאו דשמואל דתובעת וכו' עיין ברשב"א:

גמ' **אדרה בב"ד או אשבעה חוץ לב"ד וכו' וכן בסמוך ונודרת ואוסרת פירות וכו'**. משמע נדר לחוד:

גמ' **וגרושה דאדרה לא וכו'**. דא"ל הברירה ליתומים ומעשה שהיה כך היה דודאי הם היו רוצין בשבועה בב"ד יותר מבנדר ועוד דהו"ל לתלות ברצון היתומים ונדרוה ואסרוה משמע כאילו חיוב לקבל נדר ממנה:

ברש"י בד"ה **דבעינן דאיעבד ביה מעשה כשמואל רבי להוציא מלבן כו'**:

בתוס' בד"ה **לא היו ימים כו' וא"ת כו'**. לי היה אפשר לומר דשאני שבועות ביטוי דקילי דשם הורה רחמנא מיעוטא דהאדם בשבועה לבטא בשפתים למעוטי אנוס כגון מר משתבע הכי אמר רב אבל הכא בשבועות ממון כעין שבועות הפקדון דחמירא לא ודו"ק:

בא"ד **חד למיפטר מקרבן כו'**. עיין בתוס' דשבועות בביאור יותר:

בתוס' בד"ה **לא שנו אלא בב"ד כו'**. בין דאורייתא לדרבנן סוף הדבור ומשם ואילך גליון והתוס' ס"ל דה"ק מה בין שבועה דאורייתא שהוא בנק"ח וכיבוי נרות לשבועה דרבנן שהוא בלא נק"ח וכיבוי וק"ל:

בתוס' בד"ה **ונודרת ואוסרת כו' והאמר ר"י שבועה כו'**. לא מייתו בקצרה מר"י שרצו להביא ראיה מנדר אנדר ולזה כתבו בסמוך ושבועות הבאי אסור וכו' לא ינקה כו' דבל"ז א"ש החילוק בין נדר לשבועה:

בא"ד **והא דנדרי הבאי וכו' לאו משום כו'**. לה"א זו למה נקיט נחש וגמל אלא הול"ל שנדר יאסר כל פירות עולם עלי ותו לא ואפשר לדחוק דאשמעינן דאע"ג דאמר נחש וגמל כו' וכה"ג אפ"ה דוקא שאומר כל הפירות הא בלא"ה לא הוי נדרי הבאי וק"ל:

בא"ד **כדאמר מכין אותו וכו'**. הכא ודאי אין מלקות דשמא בקושטא גודרת ואוסרת שלא נהנית באמת גם בלא"ה בנדר ליכא מלקות דדוקא בשבועה על לאו דלא תשא וכמ"ש הרא"ש שם ע"ש רק כוונתם אישן לאלתר:

בא"ד **וא"ת בפרק בתרא דנדרים כו'**. . קשה לקושרו ואף אם תכנס בדוחק לומר דדלמא שאני בשינה דיש לו קביעות זמן ג' ימים לכן עובר מיד משא"כ [האי דשרקי'] להכי פריך אדהכא בסתם הנאות דאין לו זמן ידוע [וכ"ה במהרש"א] דזולת שהסברא דחוקה מצד עצמו אין מחוור ג"כ הבל"ז ודו"ק

דף לה:

בגמ' **ארוס מיפר בקודמין** כדאיתא במשניות פרק נערה המאורסה ולהכי נקיט ניסת ודו"ק (ע):

גמ' **ניסת ודאי מיפר לה בעל כו'**. מקשין דלמא בנדרה ואכלה לאלתר וכישוב הבל"ז של ר"ה [שכתבו תוס' על קושית וליחוש] ולר"א דפרק נערה א"ש ועוד דלבתר דחזינן דר"ה ליתי ליה הך סברא משום דאינה חוששת אלא מה שעומדת באיסור כל ימי' תו לא מסתבר ליה להש"ס שיפלוג ר"נ בהך סברא וק"ל:

גמ' **תנן הנושא כו'**. אפ"ל דלא פריך ממשנתינו די"ל נודרת ואוכלת אבל התם תני עלה וכו' מפרש הסדר הכל הול"ל נודר ואוכל ועובד וכו' כי היכי דקתני יורד ומגרש ולא קאמר עדר ועובד ומגרש (פ) או ממתני' י"ל לעולם א"צ לפרט את הנדר ואפ"ה לא חיישינן משום דצריך בפניו דאפילו דיעבד אינו מופר כיון דהנדר הוא לטובת היתומים אבל ממתניתין דהתם הנדר משום איסור עצמו וק"ל ואף הבל"ז של וליחוש דלעיל יש ליישב כן ואת"ל דשם א"ל כן משום התדע דצדקיהו וכמ"ש התוס' וכמ"ש בח"ש מ"מ הכא ניחא ליה למיפרך ממתניתין דבכורות בפשיטות בלא הא דצדקיהו ודו"ק:

ברש"י בד"ה **מעיקרא נדרה כו'**. דאינו מיפר בקודמין דכתיב אם בית אישה נדרה ולא מפרש לה לעיל במקומה מוקדם דשם הו"ל לפרש טפי אף שי"ל שהוצרך כאן לקרא משום דגיבוי כתובתה הוא עתה הוי סברא טפי שיכול להפר דזה דוחק דהא נדרה היא על שעבר שלא נהנית כבר מכתובתה:

ובדרך פלפול אמרתי דלעיל י"ל ניסת אין מדירין אפילו תאכל לאלתר משום דר"א שהבעל יכול להפר נדרים שעתידין לידור ופריך וכי לא ניסת כו' ומשני דהתם יש תיקון שתאכל לאלתר ואין הבעל מיפר בקודמין כיון שעברה עברה ואע"ג דלפ"ז לא פריך מידי וניחוש דלמא אזלה לחכם מ"מ קודם זה אינו מוכרח לפרש כן אבל למטה מאי קמ"ל הברייתא במה שאמרה ניסת אם נדרה כבר שגובה כתובתה מהי תיתי לא תגבה אלא לאשמועינן דינא דאין הבעל מיפר בקודמין ואי לכשתאכל לאלתר הא לא איצטריך להשמיענו אע"כ אם רק נדרה מקודם אין הבעל מיפר וק"ל:

בתוס' בד"ה **גט יבמין כו' דמוריא היתירא כו'**. לפרש"י [נוכל לומר] משום דלא פלוג בין אלמנה לאלמנה אבל לר"י זו גרושה ממש היא וק"ל. ולרווחא י"ל עוד דלפרש"י הכי פירושו אבל גרושה משביעין אותה משום דחיישינן בה טפי לצררי דהוי לאחר זמנו וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה אין האלמנה ולכן לא סגי בהדרה וא"ל א"כ כ"ש הו"ל למנוע משבועה ז"א דאלמנה מוריא היתירא טפי משום דטרחא קמי יתמי ונוטלת ומבזבזת דבר מועט ואמרה לא פעלתי און [ולכך לא רצו למסור לה שבועה משום חומר] משא"כ בגרושה וע"ז קאמר לעיל אלמנה שאני בהאי הנאה כו' אבל חשש פרעון כתובה חיישינן בגרושה טפי ופריך וגרושה דאדרה לאכו' ומשני גט יבמין הוה ולא הויא גרושה כלל שניחוש שמא התפיס לה היבם צררי שהרי לא נשאה מעולם לפרש"י אבל לפירוש ר"י דהוי גרושתו ממש יש לחוש שפיר שהתפיסה היבם צררי בכתובתה מנכסי בעלה הראשון או אף מנכסיו שהרי אי לית לה מראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה וכו' ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אבל נשאת וכו' וא"ת ידירוה וכו'**. וה"ה דהומ"ל דידירוה כל פירות וכמ"ש לעיל בד"ה ונודרת וכן קושיות הוליחוש דלמא אזלא לחכם הו"מ לקשר כן בר"ה דבל"ז [נוכל לומר] בנדרה כל הפירות וק"ל:

בא"ד **וכן קשה בסמוך וכו'**. הא לא קשיא דלסברתו מקשה למאי דס"ל ניסת לא וכתבו זה משום מ"ש התוס' ולר"א ניחא דמ"מ קשה הא דפריך וליחוש וכו' [דהא אפשר דתאכל לאלתר גם לר"ה] וק"ל:

בא"ד **ויאמר קיים ליכי**. דמסתמא עושה הבעל כדי להגבות לה כתובתה:

בא"ד **וי"ל דחיישינן שמא יפר וכו'**. ובאשר"י תי' עוד דנשאלין על ההקם וא"ל לוי"ל אכתי ידירוהו שלא יפר לה בלחש כיון דמסתמא עושה הכל כדי להגבות לה כתובתה ז"א דיאמרו היתומים לאו כל כמינך ואת לא מהימנת לן להגבות בשביל נדרך דאנו חושדין לך שתעבור על הנדר דדוקא לדידה צריכין היורשין להאמין בע"כ ודו"ק:

בא"ד **וכיון דלר"ה ברבים יש לו וכו'**. משמע דלענין ברבים בעל וחכם שוין רק למאי דס"ל לר"ה דברבים לא מועיל ה"ה בעל דעת בבעל דבאשה כיון דתלוי בדעת הבעל וא"צ דעתה ה"ה א"צ דעת רבים שתלה בהן דעתה ועד"ר ליכא עדיפות לגבה וא"כ מה זה שכתבו בסמוך אבל למה דפירשתי דגבי חכם מודה ר"ה בלא ר"ה הו"מ למיפרך וכו' הא בלא ר"ה י"ל מתני' בנודרת ברבים אבל למאי דאמר ר"ה נשאת לא פריך שפיר וליחוש וכו' דלענין ברבים אין סברה לחלק ואפשר לומר דמ"מ הו"ל למיפרך וליחוש בלא ר"ה למ"ד נדר ברבים יש לו הפרה דתנאי הוא:

ועי"ל מדפריך בתר הכי לר"נ נשאת ודאי מיפר לה בעל ומשני דמדרינן ברבים משמע דהמקשה לא ידע הא דמדרינן ברבים ודו"ק. ואילו כתבו דאשה שאני דתלוי בדעת הבעל ובין לגבי בעל או חכם שוין והחילוק הוא אשה לאחר היה ניחא מ"ש בסמוך (צ) אך הא לא כתבו כן גם אי אפשר לומר משום דבלא ניסת אין לה בעל ודו"ק:

בא"ד **דתנן ר"י אומר כו'**. כל האריכות הלזה אע"ג דבשמעתין דקאמר תנאי הוא ע"כ צריך נמי לומר כן ובסמוך דקאמר הניחא למ"ד כו' ע"כ אתנאי קיימי דאדר"ה לק"מ דהא ס"ל בהדיא דצריך לפרט מ"מ הוצרכו לזה משום הוא"ת לאמימר כו' דבל"ז א"ש דמדסתמו רבנן ולא חילקו ובכל ענין אמרו לא יחזיר א"כ ע"כ ס"ל יש לו הפרה ואה"נ דבעד"ר נמי יש לו הפרה ס"ל (ק) הא דאמר אמימר אפילו למ"ד כו' אדר"ה קאי אף דפסק לענין ברבים יש לו הפרה מ"מ בעד"ר לא ס"ל כרבנן אך עתה קשה כיון דאמימר ע"כ אדר"ה לא קאי דהא לועוד י"ל ר"ה לית ליה דאמימר ומנ"ל לאמימר דלרבנן בנדר ברבים יש לו הפרה ופליגי אדר"י אי משום דקאמרי סתם הא בע"ד וכו' וק"ל. רק ק"ק דמ"מ על הניחא למ"ד שר"ל תנאי כמ"ש כבר עלה סיים אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה בעד"ר מודה והיינו רבנן הו"ל לאקשויי וא"ת ויש ליישב גם זה וק"ל:

לוי"ל הראשון הו"ל לאמימר למימר התרה לא לשון הפרה דהא בעל שאמר בלשון התרה וחכם בלשון הפרה אינו מופר ואינו מותר ודו"ק:

בא"ד **לא פסיקא להו כו'**. אין הלשון מדוקדק כ"כ דודאי לעולם לא יחזיר משום הך חששא שמא יתרצו הרבים אם לא כגון שמתו וכה"ג:

בתוס' בד"ה **וליחוש כו' תדע כו'**. אבל מסנהדרין אין ראיה דלמא לא ידעו שהיה הנדר בפני נבוכדנצר ולטובתו וק"ל:

בא"ד **שנתבייש על שנדר הנאה בפניו כו'**. וע"י כן מתחרט היטב:

בא"ד **דלא שייך לא בושה כו'**. דאדרבה דהא הנדר לטובת היתומים וברצונם:

בסוף הדבור מפני בושה ליכא. דהשבועה לטובתם היה לטובת יתרו ונבוכדנצר ובפוסקים עוד דעות בענין זה עיין עליהם:

בתוס' בד"ה **קסבר צריך כו' וא"כ הא דר"ה דצריך לפרט הוי כתנאי**. אבל בהא דנדר ברבים אע"ג דאתיא כתנאי בלא"ה נמי תנאי הוא בשמעתין ודו"ק:

דף לו.

גמ' **לא צריכא אלא לר"א כו'**. הקשיתי לפי מ"ש התוס' לעיל (דף ג' ע"ב) בד"ה ר"א אומר דאף לכתחלה א"צ עידי חתימה אכתי מאי קמ"ל ר"ג טפי מירמיה דקרא נמי עצה טובה

קמ"ל ותירצתי ע"פ מה שאיתא לעיל לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ע"ש פרש"י [דשטרות עומד לזמן מרובה] והשתא המקשה ס"ד דעידי חתימה כרתי דאין השטר ממש זולתן א"כ מ"ש גט משטר לזה הקשה שפיר ומשני לא צריכא וכו' וקרא בשטר מכר איירי שעומד לראיה לזמן ארוך ואתא הוא ותיקן בגט נמי משום שמא מייתי וכו' וברשב"א מיישב בע"א ע"ש:

גמ' **מפרשין שמותיהן**. ומעיקרא אני עד בלא שם כלל או אני פלוני עד זולת שם (ר):

בתוס' בד"ה **אמר אמימר כו' דאדר"נ נמי קאי כו'**. עיין הלשון באשר"י. ונראה שלא תימא ר"נ עצמו ס"ל ברבים אין לו הפרה דהא משני לעיל דמדרינן לה ברבים ולא פריך מידי רק הכא רוצה תלמודא ליישב הך דינא דא"צ לפרט אף אם נפסוק דינא יש לו הפרה וק"ל [וכעין זה כתב מהרש"א]:

בתוס' בד"ה **אבל לדבר מצוה כו' היינו כשאומר על דעת פלוני כו'**. דלא כפרש"י כך יאמרו לו וכו':

בתוס' בד"ה **והעדים כו' משמע דמקודם נתקנה**. ומ"מ הו"ל לאקדומי הא דהעדים לאלמנה כיון דקדמי ומיהו אהתקין ר"ג צ"ל ע"כ שתהא נודרת דהא דהעדים לא התקין הוא רק אמר שניתקן מקודם. ולולי דבריהם היה נראה דר"ג הזקן לחוד ור"ג סתם לחוד:

בתוס' בד"ה **מי איכא כו' ואע"ג כו'**. הא ודאי דאסקו אדעתייהו דתקון הלל היה ללמוד לעשות ולנהוג כן דאל"כ מה תיקן דאורייתא הוא ועוד למה לי כתיבת פרוזבול במסירה בלא כתיבה נמי אינו משמט [א"ו שלא היתה התקנה כדי שיועיל שלא לשמט דבלא"ה מועיל במסירה לחוד רק כדי ללמד לעשות כן] רק הקשו מאי פריך דלא הו"ל לעקור מצות שביעית אע"ג דהפקר ב"ד היה הפקר מ"מ אין להם לעקור מצוה ע"י כן הא דאורייתא הוא ואין כאן עקירת מצוה:

בא"ד **עיקרו על המלוה וכו'**. מקושר לפ"ה כיון דלדידיה הפקר וכו' הוא תירוץ אפילו לעקירת מצוה א"כ למה לי קרא מיהו ז"א דלא הו"ל לקרא לסמוך על הפקר וכו' רק דהו"ל לרבא לשנויי דאורייתא הוא ואין כאן עקירה דא"ל דמ"מ פריך דלא הו"ל לנהוג וכו' דע"ז לא יפול התירוץ הפקר כו' דלא יהיה עדיף מדברי תורה גופיה דאפ"ה אין ללמוד לעקור לדורות מצוה אחת מתרי"ג מצות. ולי היה נראה דתרי מילי נינהו וכן משמע בהדיא במשניות סוף שביעית ומוסר שטרות היינו שמסלק עצמו מהן ונותנם לב"ד שיעשו בו מה שירצו ויש כח בידם אחר שביעית לנוגשו לשלם להם או להמלוה וכשראה הלל שנמנעו וכו' דלא ניחא להו למוסרו לב"ד על הספק [אם ירצו לנוגשו לשלם

להמלוה] לזה תיקן הריני וכו' ומתנה עמהם ע"מ שאגבנו כ"ז שארצה דזו מדאורייתא לא מהני. וראיתי בתוס' ריש מכות דכתבו דפרוזבול ומוסר תרי מלי נינהו ותו לא:
בתוס' בד"ה **בזמן שאתה כו' בריש מ"ק דפריך וכו'**. ומשני בשביעית בזה"ז ומייתי הך דהכא וכו':
בא"ד **ואשמם אילי צאן** לשון אשם:
בא"ד **דהוו ידעי דחריב וכו'**. ושיעמדו ויתקנו רבנן שמטה זכר לשביעית ידע מסברא א"נ בזמן חורבן בית ראשון תקנו נמי כן והא דקאמר ראה שנמנעו וכו' [ר"ל] ראה שימנעו או אף בזמנו התחילו במדה רעה זו וכן מסתבר דאז אתי שפיר טפי ועברו על מה שכתב בתורה דלאחר חורבן מדאורייתא שפיר עבדי דאין מלוין כיון שלא רצו לפרוע אחר שביעית ומדאורייתא חייבים לשלם דאין שביעית משמט וק"ל:
בא"ד **א"נ הך בעיא כו'**. היינו לפרש"י דקאי רבא אדלעיל נמי:
בא"ד **כל יושביה עלי'**. דכתיב וקראתם דרור לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה וכו':

דף לו:

גמ' **שב ואל תעשה הוא**. הלשון משמע כאילו להס"ד דהמקשה לא חשיב שב ואל תעשה וכן פירש הרשב"א [דצריך שיאמר משמט אני] ע"ש: עכ"פ תקנות הלל מפני תיקון העולם משום תקנות עניים לא משום העברת דת [כמשמעות לשון פרוזבולי ובוטי] אף שפרש"י בד"ה רבא משום סייג וגדר גם זה גדר הוא גם משום קושיות ותקינו רבנן דתישמט [דהוא גדר זכר לשביעית]:
גמ' **ואי ס"ד לדרי עלמא נמי תיקן בשאר בי דינא נמי לכתבו**. לפי"ז נ"מ של האיבעיא כפשוטו לענין אי כתבינן בשאר ב"ד ותלמודא דנקיט נ"מ לבטולי משום דדחי הת"ש כי תיקן הלל נמי לדרי עלמא כגון בי דינא דידיה וכו' ובזה מיושב נמי בסמוך אבטליניה הא אין ב"ד כו' למה ליה הך סיומא הא שפיר פשיט דיכול לבטל כדקאמר אבטליניה אלא משום דלפי סברת הפשטן הנ"מ בלא לבטולי רק לענין בשאר ב"ד [והיה צריך לאתויי אידך דשמואל ולכך סיים הא אין ב"ד כו' דתיפשט מינה כולה] ודו"ק:
גמ' **אע"ג דלא כתב ככתב דמי פרש"י יהיו כמוסרין כו'**. משמע אע"ג דלא מסר וא"ל א"כ מבטל תקנת ב"ד ראשון דתישמט זכר לשביעית בשלמא הלל לא ביטל דאם לא כתב פרוזבול משמט וזה עצמו הדבר מה שצריך לכתוב פרוזבול י"ל דר"נ קאי על איישר חילי פירוש יותר מב"ד הראשון ועי"ל במלוה ע"פ מתקיים תקנתן עי"ל לענין שב ואל תעשה יכול לבעל דברי ב"ד חבירו:

גמ' **או לישנא דניחותא הוא כו' פי' רש"י לא עשאוהו אלא לנחת.** אע"ג דתנן כשראו שנמנעו פירוש משום שנמנעו כו' עשה תקנה אבל מה שעשה פרוזבול והיה יכול לתקן בע"א לכוף כל אחד לפרוע קודם שביעית זה היה משום ניחותא. והיה אפשר לומר משום ניחותא ר"ל ענותנותו של דיינים הוא שהיו יכולין לתקן אלימי מזה אף בלא פרוזבול [אלא] דא"כ מאי אבטלינה:

מה משמעות עולבנא לניחותא אי משום עולב או עלוב הו"ל למיבעי עולב או עלוב:

גמ' **הסריח.** לשון תרגום ור"ל הבאיש:

גמ' **כצאת השמש.** נעלב מן הלבנה דאמרה אי אפשר לב' מלכים ושותק. עושין מאהבה כמו שאמרו שמחים בצאתם וששים וכו' והוא כחתן יוצא וכו' ישיש כגבור לרוץ אורח אף שיש לה יסורין כמו שאמרו כשיוצא מפלת חררת דם כנדה שנא' ישיש כגבור לרוץ אורח כנשים ודו"ק:

גמ' **ובוטי.** דאותיות דטלנ"ת מתחלפין דאל"כ למה קרא עשירים בלשון בולי בכאן הול"ל פרוז עשיר אלא כדי לכלול העניים:

ברש"י בד"ה **ואמרו רבנן דתישמט ונמצא הלוה גזלן וכו'**. אבל לעיל פריך כפשוטו בלא"ה דעוקר מצוה:

ברש"י בד"ה **לבטולי כו'**. לבטל כו' שאפילו כתב בפרוזבול ישמט. להתוספות הא דאורייתא הוא דאינו משמט מוסר וכו' דא"ל כגון במלוה ע"פ דע"כ צ"ל או מדאורייתא במוסר החוב בע"פ או בכתב נמי לא ישמט או אף לתקנת הלל משמט מדהקשו לעיל בד"ה מי איכא מידי ואע"ג דבספרי כו':

בתוס' בד"ה **ותיקן רבנן כו'**. ולא רצו לתקן יובל לענין חזרת קרקעות לחודא או שביעית להשמטת כספים לחודיה:

בתוס' בד"ה **אא"כ**. בע"ז הקשו מכח פרוזבול דהכא [דקאמר אי איישר חילא יותר מהילל היכי דמי אי דפשיט כו'] ולא כפשוטו על אא"כ גדול וכו' [כדמסקו הכא] משום דבקשיא מציינים שם (ש) וזה בעצמו קושית הגמ' שם ואה"נ לפי התירוץ שם הומ"ל [על אא"כ] ועוד משום קושיא שניה שהקשו שם הא פרוזבול מסתמא פשט ויכול לעמוד וכו' [וכ"כ מהרש"א שם]:

באד"ה **והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו כו' דשמן מי"ח דבר כדאיתא בע"ז ובירושלמי דפריך ולא כן תנינן שאין ב"ד יכול כו'**. אף בגדול אינו יכול לבטל ובגמרא דע"ז נמי פריך מזה ועוד הא אמר כו' אפילו אם יבא אליהו כו':

הא דירושלמי ר"י כדעתיה כו' ולא קבלו רוב ציבור כו'. היינו לא פשט ואע"ג דבעבודת כוכבים שהביאו לעיל וסמכו רבותינו כו' ועל דברי ר"א ב"צ כו' אא"כ רוב ציבור יכולין לעמוד [מ"מ הך דאמר ר"י בירושלמי בשם ר"א ב"צ פירושו לא פשט] כנ"ל פשוט ולא כאשר ראיתי מי שהבין שפירושו אין יכולין לעמוד ונדחק עצמו ע"ש ודו"ק:

בא"ד **ומיהו בדבר שלא תקנו וכו'**. הא דשמעתין תקנו שיתפשט בכ"מ שיהיה שם ב"ד חשוב [מיישב בזה קושית מהרש"א ע"ש]:

בתוס' בד"ה **דאלימי כו' תנן במס' שביעית כו'**. מלתא באפי נפשיה הוא ובגמ' שלי מוגה והא דתנן ואינו מובן:

בתוס' בד"ה **דכתיב נתן ולא כתיב הסריח כו' מ"מ הומ"ל עזב**. להתוס' הול"ל ולא כתב עזב ולולי דבריהם נראה דדיוקא דחביבותא דהו"ל לקצר ולכתוב נרדי הסריח ורמו שאיתא ריש פסחים תנא דבי ר"י לעולם אל יוציא אדם לשון מגונה מפיו שהרי עיקם וכו' ופריך ובדאורייתא לא כתיב טמא כו' ה"מ היכא דכי הדדי נינהו וכו' לשון קצרה עדיף וכו':

דף לז.

גמ' **ולחייב לו יש לו קרקע**. בין לו בין לערב:

גמ' **שטר שאין בו אחריות**. אע"ג דחוב בשטר ממילא משועבדין לו הקרקעות ואפילו בשטר מכר אמרי' אחריות ט"ס הוא מ"מ אלימי טפי כשמפורש וכמ"ש התוס':

גמ' **תניא כוותיה דר"י כו'**. אף שי"ל דאתיא כב"ש מ"מ תניא ברייתא כוותיה:

ברש"י בד"ה **א"צ פרוזבול כו' חוב של אביהן**. טפי הול"ל חוב עצמן דבחוב אביהן טענינן ליורש שהיה יכול לומר פרוזבול היה לו ואבד דנאמן על כך כדבסמוך ודוחק לומר דזו כטענת נאנסו דלא טענינן להו תרתי לומר שהיה לו פרוזבול ושאבדו (ת):

בתוס' בד"ה **אלא מעתה וכו' ויש לו משכון**. פירוש על חוב אחר ושוה מותר לא ישמט חוב אחר כנגד המותר או כבח"ש ר"ל פקדון וכה"ג דומיא דדר בחצירו ומוחזק בו הדר שלא מחמת חוב ואפ"ל קצת משכון ממש שלא בשעת הלואה ופריך מדנקיט מתני' המלוה על המשכון דמשמע דוקא שהלוה עליו ולהאי טעמא משום דתפיס כשלא הלוהו עליו מעיקרא רק תפס בו אח"כ נמי ומשני דטעמא משום דרבי יצחק א"כ שלא בשעת הלואה הוא כ"ש ולרבותא נקיט על. רק לשון דשאני לא משמע כן. ויש מפרשים אין לפרש כו' ומקשה מכח סברא בלא ראיה דא"כ הו"ל כו' ג"כ מכח סברא אלא מקשה מכח ראיות גמרא דאיזהו נשך וק"ל:

בתוס' בד"ה **שאני משכון כו' דאפילו מקבל פקדון כו'**. מביאין ראיה דאע"ג דלא קני לגמרי ואפילו לא לענין גניבה ואבידה כדמשמע סוף הדבור רק לענין אחריות כשומר חנם ואפ"ה קמו לה ברשותיה לענין בליראה:

בא"ד **ועובד כוכבים שהלוה לישראל כו'**. אף שגוף החמץ דישראל אפ"ה אילו הוי ב' לטיבותא דהיינו עובד כוכבים קני משכון והוי ברשות עובד כוכבים הוי כגוף החמץ של עובד כוכבים דיש ב' לטיבותא גוף החמץ דעובד כוכבים ואינו ברשות ישראל אע"ג דקיבל הישראל עליו אחריות דאינו עובר ה"נ בעובד כוכבים שהלוה לישראל מטעמא דר' יצחק אילו שייך בעובד כוכבים ודו"ק:

בא"ד **א"כ מאיזה טעם נחשב כש"ש כו'**. ר"ל במשכון שלא בשעת הלואה לא הוי אלא ש"ש מטעם דנהנה לענין קדושין כו' ואילו בשעת הלואה נמי נהנה לענין קדושין א"כ מה בין בשעת הלואה ושלא בשעת הלואה ועיין בתוס' פרק האומנין:

דף לז:

גמ' **דלמא מימנע כו'**. דלא ס"ל שמצוה לפדות את העבדים וכ"ת א"כ לימנע ומה בכך דא"ל משום דמצוה לפדות לשם בן חורין וכי נימא ישתעבד וישאר עבד ימנעו מלפדות ורשב"ג ס"ל דאף כי ישאר עבד אפ"ה מצוה לפדות את העבדים דהא כיון דמדינא הוא עבד כיון דלפני יאוש למה הוציאום מדינא מלהיות עבד משום דלא לימנעי מלפרוק ימנעו ומה בכך דהא דינא להיות עבד ואי משום דרצו לעשות מעבד בן חורין יאמר בקיצור לא ישתעבד כי היכי דליהוי בן חורין וכ"ת הכי פירושו מימנע כו' ופעמים שהוא לאחר יאוש דזכה בעצמו מלהשתעבד דאז מצוה לפדותו ויחשבו דלמא לפני יאוש הוא חדא דאכתי ימנעו דלמא לפני יאוש הוא ומדינא שישאר עבד מיהו בזה י"ל כיון שישאר בן חורין לא מימנעו דמצוה קעבדי ולא דמיא למ"ש מקודם דלמה להו לרבנן לתקוני דלא ישתעבד ולהוציאו מדינא כיון דמדינא ישאר עבד ימנעו וימנעו [אבל הכא כיון דמחשש שיטעו לומר קודם יאוש הוא הוצרכו להוציאו מדינא ולומר דלא ישתעבד ובודאי לא ימנעו כיון שישאר בן חורין מצוה קעבדי] אך דא"כ למה ליה לרשב"ג אליבא דרבא דספוקי ליה לומר ב' חלוקים אלפני יאוש כשם כו' בהא דחזקיה דלאחר יאוש סגי דכיון דישתעבד לאחר יאוש משום דחזקיה אפילו לשם בן חורין א"כ אזדא ליה טעמא דרבנן דמימנע כו' בלפני יאוש:

ובקצרה להקשות בפשטא דשמעתין למה לי כשם לימא אף בלפני יאוש משום דחזקיה כיון דישתעבד אפילו לבתר יאוש משום דחזקיה אף דמדינא הו"ל להיות בן חורין כ"ש

לפני יאוש דמדינא להיות עבד דכיון דלאחר יאוש קי"ל דישתעבד מכ"ש לפני יאוש יש ליישבו ודו"ק (א) אלא משום דאע"ג דליכא מצוה מ"מ ניחא להו לרבנן שיתפרקו או כמ"ש הרשב"א דאף לת"ק מצוה ומ"מ חייש שהעולם טועין בזה וקאמר רשב"ג כ"ע יודעין כשם כו' וליכא למיחש דימנעו:

גמ' **מפני מה אמרו כו'**. לשון רבים עיין באשר"י וכי תימא משום דאף לרבנן בלפני יאוש בין כך ובין כך ישתעבד לאוקימתא דרבא וכקושיית המקשה וקאמר מפני מה כו' דאע"ג דלפני יאוש הוא מ"מ הו"ל לחוש משום מימנעו א"כ קשה למה לי כשם כו' לימא טעמא דחזקיה ג"כ אלפני יאוש מחששא דמימנעו [א"ו חששא דמימנעו אלים טפי מדחזקיה וכנ"ל] וק"ל:

גמ' **אין קני ליה למעשה ידיו**. עיין ברשב"א באורך במאי קני בדינא הא לוקחו באלמות ובגזל ע"ש:

ברש"י בד"ה **לשום עבד אמאי ישתעבד וקס"ד לרבו ראשון כו'**. דאי ס"ד נמי בלאחר יאוש לרבו שני ופריך משום דלא קני ליה חסר העיקר משינויא דרבא וק"ל:

ברש"י בד"ה **לשום עבד על מנת להחזירו כו' להשתעבד בו**. נראה משום שרצה ליישב האריכות דאביי דלא הול"ל רק לעולם לפני יאוש ולשם בן חורין לא ישתעבד משום דמימנעו וכו' אלא כוונת אביי דשלא תטעה לסברתו דמימנעו כו' א"כ לשום עבד פירושו להחזירו לרבו ראשון דוקא כיון דחיישינן למימנעו [כסברת התוס' בקושיתם] וא"כ היה קשה דהו"ל למתני' לפלוגי מניה וביה בלשם עבד [בין להחזירו ובין להשתעבד לשני] לזה בא אביי דלעולם לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון ומלתא פסיקא היא ולזה פירש לשם עבד על מנת וכו' וטעמא באמת דלא חיישינן למימנעו לזה פירש דמידע ידעי וכו' [ויצטרך להחזירו] ואפ"ה פדאו ומ"מ הקשו תוספות ולא ניחא להו בהאי טעמא דמ"מ כיון דמידע כו' ימנעו רבים בפעם אחר לפדותו ולהיות עבד לראשון ודו"ק:

ועיין ברע"ב דמפרש ברבא טעמא דמימנעו ואולי ט"ס הוא:

ברש"י בד"ה **מהם תקנו ריבויא היא**. יותר צודק לכאורה לפרש מיעוטא הוא:

בתוס' בד"ה **לעולם כו' וה"ה דמצי למימר כו'**. דמשום מימנעו ולא פרקי אין ראוי להיות ישתעבד לשני קודם יאוש כמ"ש בדבור שאח"ז. מ"מ טפי אילימי סברת לשם בן חורין פרקיה דלא ישתעבד לשני [אף לאחר יאוש] משום דחזקיה כיון דלשם בן חורין פרקיה ולראשון משתעבד משום דחזקיה אע"ג דלאחר יאוש הוא [ולכך נקיט האי טעמא דאלים] וק"ל:

בתוס' בד"ה **בין כך ובין כך כו'** **דאי כשפדאו לשם עבד כו'**. אבל לשם בן חורין פשיטא דאין סברא להיות לשני כיון דלשם בן חורין פרקיה:

בא"ד **כדי שירויח לענין מציאה כו'**. אין להקשות אכתי לתקנו שיהיה מציאות ומתנות אף לשני דהא השתא הפקיע מציאות ומתנות ומעשה ידיו ונותנו לראשון משום דחזקיה כ"ש לשני דמעשה ידיו שלו מן הדין וא"צ לתקן רק מציאות ומתנות עניני דלא שכיחי גרידא וצ"ל כיון שצריכין להוציא מדינא סברא טפי לתקן להשתעבד לראשון ודו"ק:

בא"ד **ומיהו נוכל לומר כו'**. ומ"מ נשאר לשם בן חורין ישתעבד לראשון וכן משמע לקמן (ב) בסמוך ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אי לפני יאוש כו'** דפליג ת"ק ארשב"ג בלפני יאוש רק בלפני יאוש מודה מטעם כשם או משום דלפני יאוש הוא ולא ס"ל סברת מימנעי כו':

דף לח.

גמ' **קשיא דר' יוחנן אדר"י**. אף כשנפרש לעיל לרשב"ג ישתעבד לעולם לשני (ג) מ"מ הא טעמא משום דחזקיה וכיון דהכא ליכא שני הול"ל ישתעבד לראשון משום דחזקיה ודו"ק:

גמ' **אי יאות עבדית שדר לה כו'**. פירוש שלחו לו אם תרצה לעשות ישר ונכון שלח לה גט חירות:

ברש"י בד"ה **עובד כוכבים ישראל מנין כגון כו'**. ליישב קושית התוס' דאפילו ישראל לא קני עבד עברי אלא בכסף וכן וישב ממנו שבי פרש"י בחומש שפחה אחת וכו' ועיין ברשב"א באורך ואפ"ל כוונת רש"י מאי פריך עובד כוכבים ישראל מנין מי ביקש הלא בעבד כנעני קאמינא לזה פי' כגון עבד זה כו' אבל למה דיליף מוישב כו' קושטא דישראל נמי קני ולזה הקשו התוס' ודו"ק:

ברש"י בד"ה **חבורי מחברי כו'** **אבל לשם עבדות לא היו רוצין כו'** **דלית להו דרשב"ג.** וא"ל לפדות לשם בן חורין דהוי מצוה כדקאמר לעיל דלמא מימנעו ואי אין מצוה לימנע ולימנע (ד) דא"ל זה לפני יאוש היה וס"ל כרבא דמוקי למתני' לאחר יאוש אבל קודם יאוש לעולם ישתעבד ז"א דהא לרבא צ"ל דלא מסתבר כלל דפליג ת"ק לפני יאוש כמ"ש התוס' לעיל ורש"י פי' דלית להו דרשב"ג אלא ודאי בשפחה ליכא מצוה אף שיפרוק לשם בן חורין וכבר כתבתי לעיל מזה וע"ש:

בתוס' בד"ה **אבל בחזקה כו'** **כ"ש עובד כוכבים כו'**. והיאך מסיק עובד כוכבים ישראל מנין כו':

בא"ד **ופירש ר"ת הואיל כו' בעבד עברי אבל בעלמא קנינו של עובד כוכבים במשיכה כו'**. כצ"ל:

בסה"ד בחזקה של כיבוש מלחמה. ובקנינו של עובד כוכבים בכסף כו' לא בא למעט רק קנינים המפורשים דמקרי קנין ברצון לא בחזקה ובאלמות:

בתוס' בד"ה **דכתיב וישב ממנו שבי וא"ת כו' וי"ל כו'**. לא מייתי בקצרה פסוק וכי תשיג יד גר וגו' דש"מ דעובד כוכבים ישראל קונה דדלמא דוקא ישראל ממש משא"כ עבד כנעני דלאו ישראל מעליא הוא לזה מייתי דר"ל דכ"ש הוא גם לאשמועינן דלא קני אלא למעשי ידיו כמ"ש התוס' ולא מייתי בקצרה הא דטהרו בסיחון וקרא דוישב וגו' נמי מיושב בזה או לאשמועינן דכ"ש (ה) או לאשמועינן דגופו לא ועי"ל דלבתר דשמעינן מדר"ל דעובד כוכבים עובד כוכבים קונה בכסף ש"מ דיש לו קנין בגוף האדם תו ילפינן כי היכי דשמעינן דהיכא דיש לו קנין כגון בקרקע קונה בחזקה כמו בסיחון ה"נ כיון שיש לו קנין בגוף קונה נמי בחזקה אבל לילף עיקר קנין אדם מקנין קרקע דסיחון לא הוי ילפינן ועוד דאף באת"ל דהוי ילפינן אדם מסיחון מ"מ לא הוי ידעינן מוישב שום קנין דמנ"ל לדמויי [ישראל לעובד כוכבים. וכמ"ש מהרש"א] אבל כיון דמצינו בדר"ל דדמי בקנין כסף מדמינן להו נמי בקנין חזקה ודרשינן וישב לקנין חזקה וק"ל:

בתוס' בד"ה **ואינהו וכו' ולא מסתבר כו'**. אבל לפירוש שני דלרשב"ג לעולם לראשון שייכא שפיר אף בלאחר יאוש אתאי נמי כרבנן ס"ל דחיישית שמא לשם בן חורין פרקיה ואסור לך להשתעבד בה אנן לשום אמתא פרקינן לה ואין כאן משום שיעבוד בת חורין ולמה דס"ל כרשב"ג א"כ לא שייכא לנו להשתעבד בה ולהכי שדרנוה לך ודו"ק:

בא"ד **וסבר כרבא**. לפי"ז צ"ל דפליגי בפלוגתא דאביי ורבא דשמואל דלא השתעבד בה [ואף גיטא דחירותא לא אצרכה] ס"ל כאביי וכמ"ש בסמוך וק"ל:

בתוס' בד"ה **אלא אפילו כו' בעי גט שחרור**. אבל במה שלא השתעבד בה מצי סבר אף כרבא וכרבנן דישתעבד לרבו שני (ו) ואף כרשב"ג לחד פירושא:

בתוס' בד"ה **המפקיר כו'**. עיקר קושיא אף למאי דמשני התם דלא מהני באפי בי תרי זיל משום דעבד עברי גופיה קני מ"מ יפקירנו ועיין בתוספות החולץ דף מ"ח ע"א:

בתוס' בד"ה **כל המשחרר ומסקינן כו'**. ואע"ג דשמואל דס"ל הכא עובר בעשה ע"כ לאס"ל הא דלקמן דלדידיה כיון שאין רשות רבו עליו אין קרוי עבד וא"צ גט שחרור (ז) מ"מ אנן קי"ל כשמואל בהא וקי"ל לקמן נמי הא כדפסיק שם הלכתא כרבינא ולכאורה אמאי לא הקשו מעבד שברח דלעיל דכופין את רבו כו' ומסוגיא דשמעתין אי דמצי פרקו לה למה לי גיטא דחירותא טפי הו"ל להקשות היאך היה רשאי לשדר לה גיטא

דחירותא הא עובר בעשה ודוחק לומר דעיקר קושיא דלא אסקי אדעתייהו הא דאין היורשין רשאין להשתעבד כו' ולמ"ש א"ש משום דלקמן פסיק הלכה כרבינא הקשו משם אשמואל דהא ע"כ לאו משמואל הקשו דכ"ז לא אזלה אליביה ולא מצי סבר רק למאי דקי"ל כן הקשו ודו"ק:

בא"ד **משום דאיכא מצוה רבה כו'**. דמשום סתם מצוה אין עשה דוחה עשה והכא בחציו שפחה ליכא לשבת יצרה [כיון] דאיתתא לא מיפקדא אפריה ורביה [שמא גם לאחר שתשתחרר לא תקיים. כ"כ התוס' לקמן (דף מ"א ע"ב) בד"ה לא לתהו בראה]:

בסה"ד כדשרינן הכא משום מצוה דרבים. ולא מייתי ראיה מהא דחציו שפחה דהתם משום איסורא נגעו בה להסיר המכשילה לא לקיום מצוה:

דף לח:

גמ' **אפשר דמיחד לה לעבדיה כו'**. בהא דחציו שפחה כו' נמי אפשר דמיחד לעבד עברי דמותר בשפחה ובבת חורין וכמ"ש רש"י בדף ל"ט ע"ב והפדה לא נפדתה כגון שפחה כנענית חציה שפחה וכו' המאורסת לעבד עברי שהוא מותר בשפחה ובבת חורין וי"ל כמ"ש התוס' לעיל דעבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וזה מעשה בימי האמוראים היה (ח):

גמ' **מיתבי מעשה בר"א כו'**. אף אם ידע ברייתא דר"א סובר חובה מ"מ לא מקשה דר"א אדר"א דאף דאמר חובה אין זה דינא דשמואל בעצמו דכ"ז שהוא עבד כנעני אסור להניח לו מלהשתעבד בו אבל כשירצה לשחררו ולעשותו בן חורין להיות ישראל גמור זה מחדש שמואל כל המשחרר וכו' ולהכי לא קאמר הלכה כר"ע לזה מקשה אדשמואל וק"ל. אבל בסמוך פריך שפיר ודלמא כו' אבל למ"ד חובה קושטא היא דינא דשמואל דאפילו אי משחררו עובר בעשה וק"ל:

לעיל בחציו שפחה וחציו בת חורין לא פריך דלמא כר' ישמעאל דס"ס ראינו שהלכה כן מדעבדו אמוראי בה עובדא:

גמ' **ת"ש המקדיש עבדו כו'**. לעיל פרש"י וכיון דיליף מקרא קשה לרב וכאן הקשה לרב אף דלא יליף מקרא וק"ל:

בתוס' בד"ה **גופא כו' ולכאורה משמע כו'**. אף דרש"י נמי לא קאמר רק היכא דאמר קדוש למכור אבל בקדוש סתם במקדיש תמימים סתם נמי אין בהם לבדק הבית מאומה מ"מ יקשה קושיא ראשונה דעדיין הול"ל קדוש לימכר לא קאמר כיון דאין דיניהם שוין דהכא במקדיש סתם איירי דאין בו פדיון להקדש. ומ"ש ולכאורה וכו' ולא כתבו פשיטא בלא

לשון עם קדוש רק משום דבמקדיש סתם עסקינן דמ"מ דלמא לא איירי במקדיש סתם רק פירושו קדוש לימכר ויש פדיון ולהכי לא קאמר קדוש לימכר לא קאמר דבאמת כוונתו [של רב] בקדוש לימכר וק"ל [ולכך כתבו לכאורה סתימות הלשון משמע בלא פדיון]:
בא"ד **אפילו דחבירו נמי**. ר"ל עבדים של חבירו ואח"כ הקשו אפילו עבריים נמי והומ"ל אפילו חבירו נמי:
בא"ד **ונראה לפרש גופיה לא קדוש פירוש ליאסר כו'**. הכי ברירא ליה לרב מכח שום דרשא:
ולפירוש התוס' פריך ת"ש הראשון דקדוש לגופיה דא"ל דפשיט קדוש לדמים למכור דא"כ גזברין מאי עבידתייהו כדפריך בתר הכי וא"ל כלל כשמקדיש סתם הוי כאילו מפרש שיהיה כח לגזברין למכור דהיינו חלוקה שלישית אכתי לשני דאמר בפירוש כן וכל מה שתאמר אכתי תוקמה באומר בפירוש כן אלא פושט דקדוש גופיה דאי לא"ה גזברין מאי עבידתייהו ודיבור שאח"כ מקושר לזה דהניחא לפי' רש"י משום הכי אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות לפי שאין גופן קדוש להם וכמ"ש רש"י אבל להתוספות דגופן קדוש למה אינן רשאין לזה פירשו דאין ה"נ מדינא רשאין כו' ועיין ברשב"א דבריהם בביאור יותר ודו"ק (ט):

דף לט.

גמ' **הא מני ר"מ הוא**. כאן לא משני דאמר לדמי א"כ פשיטא דעושה ואוכל (י):
ברש"י בד"ה **אי אמרת בשלמא כו' וכמו שאמר דמיו עלי ויש להן עליו מעות כו'**. מפרש כן מדלא משני לעיל הא מני ר"מ היא אלא משום דלר"מ דטעמא משום אין אדם מוציא כו' מפרשין דבריו שנתכוין לדמיו עלי וא"כ לעיל גזברין מאי עבידתייהו ולזה נתכוין באריכת הסברא סוף הדבור בשלמא בעבד כו' וכ"ת באמת מנ"ל שנתכוין לדמי עלי לר"מ דלמא קדוש לימכר י"ל כיון דמכח דאין אדם מוציא דבריו להקדש לבטלה קא מפרשינן דבריו כך מפרשי' דבריו אמסתבר דהיינו אפחות שנוכל לפרש שלא יהיה יד גזברין בהם כח להוציאן לחירות [אף ע"י מכירה לאחרים] וק"ל. ולפירוש התוס' דלעיל פשיט קדוש גופי' וכאן קדוש לדמיו שפיר י"ל לר"מ קדוש לימכר ובהוא שהקדיש עצמו ע"כ מכח שאין אדם מוציא כו' מפרשין דבריו דמי עלי ולא מצי לעיל לשנויי ר"מ הוא דא"כ גזברין מאי עבידתייהו דכ"ז שאין קדוש גופיה אין לגזברין כח בגופן רק לפי' רש"י דאף בקדוש לדמיו יש לגזברין כח רק לא מוקי לעיל כן משום דהיינו מפרשין דבריו למהוי עם קדוש לרב כמתפיס תמימים א"כ לשני ר"מ הוא דמפרשין לעולם לתועלת הקדש (כ)

לזה מפרש דלר"מ כו' דבריו אפחות דהיינו דמי עלי ומ"מ אלולי פירושו י"ל דלא משני לעיל ר"מ הוא כיון דהקדיש כל נכסיו א"כ הא לא הוציא דבריו להקדש לבטלה דחל אשאר נכסי' ודו"ק:

דף מ:

ברש"י בד"ה **אפותיקי אם לא אפרע לך כו'**. צ"ל אע"ג דע"כ לרב מיירי באין לך פרעון אלא מזו כמ"ש התוס' בד"ה במזיק מ"מ פרש"י דאיירי באומר אם לא אפרע כו' ור"ל אם לא אפרע לך במעות כמשמעות סתם פרעון בכל מקום וכן פי' ב"י כמדומה בסי' קי"ז בחשן משפט והוצרך רש"י לזה משום דאי לא מיירי הכי ולא מצי לסלוקי בזוזי אפילו לרבא למפרע הוא גובה ולא היה השחרור מפקיע משעבוד כמ"ש התוס' בד"ה הקדש וגם לעולא י"ל הכי אע"ג די"ל לעולא מיירי באפותיקי סתם מ"מ אפילו באפותיקי מפורש אתי שפיר נמי כיון דמצי לסלוקי בזוזי שורת הדין אין העבד חייב במצות לרבא ולאביי כגון דרוצה לסלוקי בזוזי וק"ל ואולי דמש"ה פי' רש"י ברישא תנאי דאם לא אפרע כו' בהדיא ואופן אפותיקי בעבד סיים בסתם שיהיה היולי לסבול לרב אפותיקי מפורש אין לך פרעון כו' גם לעולא י"ל הכי ולסבול ג"כ לעולא אפותיקי סתם אם נרצה ורש"י בחכמת לשונו הצח יצא ידי כולן ודו"ק:

בתוס' בד"ה **הקדש כו' קדושת הגוף כו' כגון שור תם למזבח**. וכן ברש"י. נ"ל משום דאין לפרש גם על הקדיש עבדו כדאשכחן תרוייהו במכר כמ"ש התוספות בסמוך משום דהא לעיל קי"ל המקדיש עבד היינו לדמי קאמר ולא לשחררו דליהוי עם קדוש וא"כ הו"ל רק קדושת דמים ואין מפקיע שיעבוד ואפילו לרבה אליבא דרב דלעיל דליהוי עם קדוש קאמר א"כ נכלל בכלל שיחרור דהא לאו מצד הקדש מיתסר אבעל חוב ומפקיע שיעבודו רק שמוציאו לחירות להיות עם קדוש ישראל גמור וליתן גופו של עבד לעצמו של עבד במתנה לזכות בעצמו ומש"ה נמי אתי שפיר דלא נכלל שיחרור בכלל הקדש כמת וע"ז דאפילו שחרור שבא ע"י לשון הקדש לא נכלל בהקדש רק בשחרור וק"ל:

בא"ד **דהוי בכלל הקדש כו'**. נ"ל משום שכולן אסורי הנאה ואכ"ע כמו הקדש אבל שחרור דהו"ל ג"כ קדושת הגוף כמ"ש התוס' לפני זה ולהכי כיון דחל קדושת הגוף שעה אחת כו' אעפ"כ אינו בכלל הקדש כיון דלאו איסור הנאה הוא כמו הקדש אבל א"ל משום דמת וע"ז מיתסרי אכ"ע כהקדש משא"כ שחרור דא"כ לפי מ"ש התוס' לקמן בסמוך דקונמות לא מפקיע שיעבוד כיון דלא מיתסרי אכ"ע א"כ קשה למה שחרור מפקיע הא ג"כ לא מיתסרי אכ"ע אלא צ"ל לאו דוקא אכ"ע רק לאפוקי דלא מפסיד

בע"ח לחודיה אלא גם הוא מפסיד אזי מפקיע א"כ שחרור גם הוא מפסיד כמו בע"ח ולכן מפקיע ואפ"ה לא נכלל בכלל הקדש כמת וע"ז שהן מיתסרי אכ"ע כהקדש ממש משא"כ בשחרור וק"ל וצ"ל הא דנקטו התוס' לקמן דוקא הקדש דמיתסרי אכ"ע מפקיע וכו' היינו משום דבאו רק לחלק בין הקדש לקונמות אע"ג דתרוייהו קדושת הגוף דזה מיתסר אכ"ע וקונמות אבע"ח לחוד אבל לענין מפקיע שיעבוד לא צריך מיתסר אכ"ע כדמוכח משחרור רק לאפוקי אבע"ח לחוד כהקדש דקונמות וממילא לא מצינו בהקדש הפקעת שיעבוד כי אם בהקדש דמיתסרי אכ"ע מאחר דהקדש קונמות שהוא הקדש פרטי אינו מפקיע מאחר שאפילו על המקדיש לא נאסר כי אם על בע"ח לחודיה א"כ תו ליכא הקדש אחר כי אם הקדש כללי דנאסר אכ"ע וק"ל ולא שיהיה צריך מיתסר אכ"ע להפקיע שיעבוד ודו"ק:

בא"ד **ועי"ל דלא חשיב אלא מתני' ובברייתא כו' וקונמות בפ' אע"פ וכו' ואע"ג דבסמוך פי' התוס' דקונמות אינו מפקיע וא"כ הקדש כללי דמיתסר אכ"ע אינו מתני' ובברייתא י"ל דמ"מ הא דקדושת הגוף למזבח מפקיע מידי שיעבוד הוא נלמד ממתני' דקונמות פרק אע"פ וק"ל**. ועי"ל דמ"מ מדאורייתא קונמות מפקיע דקדושת הגוף מפקיע רק דאלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח היינו דיש לחוש שכל אחד יאסור נכסיו וממילא היכא דמיתסר אכ"ע דהיינו גם למקדיש עכ"פ דלא אלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח מפקיע וק"ל וא"כ הקדש שפיר הוי מתני' מקונמות פרק אע"פ דמפקיע היכא דליכא חשש שמא יאסור וכו' דלא עשו רבנן שם תקנתא דאלמוה ודו"ק. ול"ק כאן היכי אלמוה רבנן ומדאורייתא פטור הלוה כדפריך לעיל גבי פרוזבול דמלבד דהפקר ב"ד היה הפקר לא קשה מידי דהא אלמוה רבנן לשיעבוד בע"ח ואין חל הקדש כלל מעיקרא ודו"ק. ומ"מ ק"ק הא מקונמות לא ילפינן אלא דקדושת הגוף מפקיע אבל לא ילפינן דיכול להקדיש כיון שהוא אפותיקי לבע"ח דגבי הקדש איש כי יקדיש את ביתו כתיב מה ביתו ברשותו וכו' כמו שהקשו התוס' דוקא מהקדש דצריך שיהיה ברשותו ולא הקשו משחרור (ל) א"כ עדיין לא נמצא במתני' הקדש דרשאי להקדיש ולהפקיע משיעבוד ונ"ל דלכן פירשו התוס' דרבא לטעמיה דאמר מכאן ולהבא גובה וזה לא קמ"ל הכא כלל דרשאי להקדיש ולשחררו רק הכא קמ"ל דקדושת הגוף מפקיע משיעבוד וזה שפיר ילפינן מקונמות דפ' אע"פ דבלא"ה קשה למה להתוספות להאריך זה בתירוצם ואומר ר"ת דרבא לטעמיה כו' הלא לא קשה להו רק מה בין קדושת דמים לקדושת הגוף אם יש ברשותו להקדיש קדושת דמים נמי א"כ זה יתיישב במ"ש לחלק בין קדושת דמים לגוף משום דלא אלים כח בע"ח ממקדיש ולפ"ז א"ש ועיין עוד אח"ז להסביר יפה:

והא דהקשו תוספות אדבמיתנא לא אמרי' אלמוה ולא מהקדש דקיימינן ביה ובפרט דהא בפירוש הזכירוהו משום דהקדש למה נימא אלמוה לשיעבודא דבע"ח שלא מן הדין ולהפקיע כח ההקדש דעדיף בכל דוכתא מכח הדיוט ולא דמיא לקונמות דרק מפקיע מבע"ח ואינו נותנו להקדש ומש"ה הקשו ממיתנא דדמיא לקונמות בזה דנימא אלמוה לבע"ח דהא לא מפקעינן בזה לכח שום אדם שהרי אסור בהנאה וק"ל לזה תירצו דבהא תליא מלתא דאלמוה דאפילו לא מפקיע כחו של אחר כמו במיתנא אפ"ה כל היכא דאסור גם לדידיה אלמא שאין כוונתו להערים ולהפקיע נכסיו מבע"ח לא אמרי' אלמוה והיינו הקדש ומיתנא משא"כ קונמות דוקא דרק מיתסרי אבע"ח ולדידיה שריא בהא אינו מתכוין אלא להפקיע שיעבוד ולהכי אמרינן אלמוה ודו"ק:

בא"ד **כעולא נמי לא מצי וכו'**. הקשה מהרש"א דלמא מוקי אביי כעולא שחררו רבו שני ומפרש שורת הדין אין העבד וכו' ר"ל אינו חייב כלום לרבו ראשון דמיו דלאביי הוי שחרור רבו שני מדאורייתא דלמפרע גובה אלא מפני תיקון העולם שלא יאמר לו עבדי כו' כלרב לזה כופין רבו ראשון וכותב שטר על דמיו וכו' והוא איפכא מלרב בחילוף שני לראשון ובשאר פירוש מתני' כמו לרב ונ"ל דלק"מ דאי אפשר לפרש הכי שורת הדין כו' דלמה אין העבד חייב לרבו ראשון ההעדפה שעל החוב משורת הדין [ונהי דכופין אותו לשחררו מחמת חציו עבד למשנה אחרונה אבל עכ"פ העבד חייב משורת הדין] ומפני תיקון העולם נמי אינו כותב שטר על דמיו רק על ההעדפה וק"ל גם תירוץ המהרש"א איני מכיר שתירץ דאי לאביי שחרור שני הוי מדאורייתא הו"ל היזק הניכר כמ"ש התוס' בד"ה בהיזק וכו' לרב ע"ש א"כ למה פטור לת"ק המשחרר ע"ש ותימה והלא אף לאביי ולאוקימתא זו לא הוי שחרור של שני אלא על חלקו כדי חובו ובזה אינו שייך לצייר היזק כלל דלמי מזיק בכדי חובו הלא מפסיד הוא עצמו חובו אלא צ"ל מה שכופין לרבו ראשון לשחרר גם חלקו קרי ליה היזק ואותו חלק אף לאביי ע"כ מדרבנן הוא וא"כ שפיר הו"ל היזק שאינו ניכר אף לאביי ושפיר מצי פליגי בהיזק שאינו ניכר ודו"ק אלא כמ"ש דקושיא מעיקרא ליתא דודאי אין כח לשני לפטור העבד מרבו ראשון מההעדפה וא"כ ע"כ שורת הדין שאין העבד חייב היינו על שיעור החוב אין לפרש כן דפשוט דפטור ואפילו תיקון העולם ליכא אם שחרור של שני טוב וא"כ ע"כ לשון אנו חייב היינו במצות דאין שחרור אלא מפני תיקון העולם כו' וא"כ לאביי הא שחרור של שני טוב ולמה שורת הדין אינו חייב במצות ודו"ק:

דף מא.

גמ' **עולא אמר כו'**. נ"ל לרב יש לקרות במתני' ושחררו בוי"ו החולם ומוסב הכינוי אל העבד וקאי ושחררו על רבו [דנקיט מקודם] ר"ל עבד שעשאו רבו וכאילו כתב ושחרר אותו ולעולא דקאי ושחררו על רבו שני א"כ קאי על אחרים דנקיט שעשאו רבו אפותיקי לאחרים א"כ יש לקרות ושחררו הוי"ו במלאפו"ם שאחרים שחררו ולא הוזכר במתני' לפי"ז הנפעל דממילא משמע שחררו על העבד שהוזכר מקודם דשייך גביה שחרור וק"ל וא"צ לדחוק דושחררו בחולם הוי"ו לעולא כמו לרב ופירוש הפועל של ושחררו שהוא לשון יחיד אם הוי"ו בחולם על כל אחד מאחרים שנעשה להם אפותיקי והוא דוחק גדול ויותר נראה כמ"ש. ולרב דהלכתא כוותיה א"ש טפי לשון מתניתין דנקיט ושחררו כמו שעשאו דרישא וק"ל:

ברש"י בד"ה **שני רבו קרית ליה תנא דמתני' וכו' דלא תימא הא עולא נמי הכי קאמר מי שחררו רבו שני כו'**. לזה אמר אתנא דמתני' דקפיד עולא בפרט דתנא דמתני' לא פירש שני בהדיא רק סתם רבו ומוקמית ליה ברבו שני ושני ליכא למקרי סתם רבו וק"ל לזה אמר ומוקמית לה וכו' דייקא:

ברש"י בד"ה **משחרר קרית לי' מי הוי שחרורו שחרור**. ולא פירש ע"ד רבו קרית ליה משום דלמה לא יקראנו משחרר כיון שעשה פעולת השחרור לכן פירש דהיא גופא קשיא מי הוי וכו' אבל ברבו קרית ליה מבואר ממילא שאין לקרות לבע"ח רבו ומ"מ צ"ל שאין רש"י ר"ל דרב פליג אעולא בגוף הדין וס"ל דאין שחרור של שני כלום אפילו מדרבנן דא"כ לא א"ש לשון קרית לי' ותו הא דרב נמי מפני תיקון העולם שלא יאמר לו עבדי כו' צריך שחרור משני מדרבנן ומש"ה צריך לכתוב לשני שטר על דמיו א"כ ה"ה וקצת כ"ש דמפני תיקון העולם שיצא שם בן חורין עליו ולחייבו במצות הוי שחרור שני שחרור מדרבנן גם א"כ מנ"ל לרש"י דלמא רבו קרית ליה נמי הכי פירושו מי צריכין לשחרור של שני ואפילו מדרבנן שנצטרך לכופו ולכתוב לו שטר על דמיו ועולא נמי פליג ארב בגופא דדינא אלא צ"ל דלא פליגי בגוף הדין רק בלשון פליגי למר קשה לשון רבו ולמר לשון משחרר ורש"י בא לפרש רק למה לא אתי שפיר לשון משחרר דהא נעשה השחרור על ידו ובגרמתו ולהכי פירש מי הוי כו' דהא עיקר שחרור לעולא נמי ע"י רבו ראשון דהא מחמת שחרור שלשני שורת הדין אינו חייב כלום במצות וא"כ אע"פ שמפני תיקון העולם שיצא עליו שם בן חורין בגרמו של שני כופין רבו ראשון כו' מ"מ אינו ראוי ושייך לקרות לו משחרר בשביל זה משא"כ ברבו קרית ליה מבואר מעצמו קושיות לשון רבו וכנ"ל וא"צ פירוש למה לא אתי שפיר לשון רבו והא דנקיט גמרא משחרר קרית ליה ולא

נקיט הרישא ושחררו קרית ליה נ"ל משום דושחררו שהוא פועל ר"ל עשיית פעולות שחרור לא קשה מידי דשפיר תנא כוונת הפעולה אבל משחרר שהוא שם התואר על שם פעולתו לא שייך שם התואר בו אם אין שחרורו שחרור ודו"ק ולהכי נקיט משחרר קרית לי' ר"ל לקרות כן בשם התואר ועי"ל דבושחררו עדיין לא אתני' דאין שחרורו כלום ונקטי' לפי כוונת המשחרר משא"כ בסיפא כבר אשמעינן שורת הדין וכו' שאין שחרורו כלום ולמה אח"כ משחרר קרית ליה וק"ל ואפשר גם זה נכלל בלשון רש"י מי הוי כו' ר"ל הא כבר אשמעי' שורת הדין וכו' שאין שחרורו כלום ולפי"ז פי' כן ליישב דנקיט משחרר קרית לי' וכו' ולא ושחררו קרית ליה דהוא ברישא:

דף מג:

בתוס' בד"ה **ואין אני קורא בה כו' וא"ת והכא וכו' והא אמרי' פ"ד אחין וכו' וזה לא שייך הכא**. פירש דזיקת ב' יבמין היינו כגון ג' אחין ומת אחד מהן ונפלה אשתו לפניהן ואח"כ עשה בה אחד מב' אחין מאמר ומת ג"כ כמתני' דהתם ובהא ודאי יש גזירה אטו ב' יבמות הבאות מבית אחד דסבר העולם שמאמר של הב' קני ומכחו נפלה לפני ג' וע"י כן כשיהיה צרה אצלה ויחלוץ לה כדינו מספק דשמא בעלת המאמר לא פטרה דשמא מאמר לא קני והיא אשת ראשון וכפי' רש"י במתני' שם א"כ יאמרו העולם ב' יבמות הבאות וכו' וכדמסקינן התם גזירה דלמא חליץ ברישא והדר מיבם וקם ליה בלא יבנה כו' ע"ש משא"כ הכא דבחיי ראובן נתקדשה לשמעון וכפרש"י הכא א"כ אם אני קורא אשת שני מתים ע"כ דבית אחד הויא לשניהם חציו לזה וחציו לזה א"כ לא שייך הכא גזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות כו' שאם מיבמה לוי ע"כ פוטרת אשת ראובן ואשת שמעון דהיא באמת שייכא לשניהם ולמה יבאו לטעות מזה בב' יבמות הבאות מבית אחד מתיבמת דהא הכא אם היא אשת ב' מתים ומתיבמת פוטרת שאר נשי ראובן ושמעון באמת מלהתיבם ומלחלוץ אדרבה איפכא יש קפידא אם מיבם לוי לאחת משאר נשי ראובן או לאחת משאר נשי שמעון שלא ייבם ג"כ לזו שהיא אשת שני מתים דאע"פ שירצה ליבמה משום אחיו השני שלא פטר עדיין נשיו מ"מ כיון שחציה לאחיו שכבר פטר לאחת מנשיו הו"ל ב' יבמות הבאות מבית אחד ודו"ק. אבל אם מיבם לוי לזו שהיתה אשת ב' מתים היא פוטרת באמת שאר צרות שנפלו מראובן ושמעון ואיזה ב' יבמות מתיבמת שייך כלל הכא ולזה תירצו התוס' דהתם במאמר דרבנן וכעין מתני' דהתם כמש"ל והיא באמת אינה אשת ב' מתים שריא מדאורייתא ליבמה ולא מיתסרא אלא משום גזירת ב' יבמות הבאות כו' דשייך בה כיון דאינה באמת אשת ב' מתים

ואינה פוטרת צרתה שנפלה מהבעל מאחר שמת ודאי זה לא שייך הכא כלל כיון דהיא באמת אשת ב' מתים ופיטרת צרותיה מראובן ושמעון אבל משום הכי עצמו יש לאסור טפי ואפילו מדאורייתא דאשת ב' מתים ממש אסור מדאורייתא דמשום דיבום להקים לאחיו שם בישראל ולפשטא דקרא אפילו שם ממש הוי ראובן קורין לבן הנולד ראובן שנאמר וכו' ולא אתיא גז"ש למיפקע מפשטא לגמרי יותר מבכל התורה (מ) ובפרט לדעת הזהר בסוף פרשת משפטים שנשמת אחיו מגולגלת בבן הנולד ואשתו היא אמו וכ"כ כל המקובלים א"כ היאך יתקיים שמות שניהם ע"י אשה אחת ובן אחד וק"ל. אכן מצינו בנדב ואביהוא שבאו שניהם באליהו וי"ל דהתם לא נשאו נשים והוי רק ב' פלגי גופא ע"ש ועיין פרק ד' אחין (יבמות דף ל"ג) בתוס' שם שלא פירשו כן רק דלא מיתסרי אשת ב' אחין מדאורייתא כלל אפילו אשת ב' מתים ממש וע"כ דלפי"ז קשה מדהכא ואין לתרץ תירוץ התוס' דהכא ותימה שתוספות כתבו שם סוף הדבור דפירוש זה עיקר וצ"ע (נ):

בתוס' בד"ה **אבל אם כתב עליו אונו כו'** וי"ל **דל"ד דאכתי פש לגבי ישראל ממונא כו'**. עיין בזה קושיות ח"ש מרבינא דלעיל גבי דסקרתא דעבדא זילו אהדרו אבני מרוותא כו' ומ"ש מהרש"א לתרץ אין לו הבנה כלל ותו ע"כ לעיל בדיסקרתא לא כתבי להו מרוותא קמאי אונו לכשתברח אין לי עסק בך דהא הוי צריכין למיהדר אבני מרוותא משום גט שחרור וא"כ כשכלו מרוותא עובדי כוכבים חזרו לרשות מרוותא קמאי אף למעשה ידיהן כמו ברישא במוכר עבדו לעובד כוכבים וברח דהכא שכופין רבו וכותב לו גט שחרור ואהא לא הוי קשה לתוס' כלל מדאמימר דהמפקיר עבדו אין לו תקנה דהא לא הקשו אלא אסיפא אכתב עליו אינו דרשב"ג והיינו טעמא משום דברישא בלא כתב עליו אינו כשברח חוזר לרשות רבו ראשון אף למעשה ידיו דהיינו ממונא או כשפדאו וכפרש"י במתני' א"כ שפיר יש לו תקנה בשטר אבל בסיפא בכתב אונו דכשברח אין לרבו ראשון עסק בו רק איסור נשאר גביה שפיר הקשו מדאמימר דאמר אין לו תקנה דאיסורא לא מצי מקנה (ס) ואהא הוצרכו לתרץ דגם בסיפא דאינו חוזר לרבו ראשון כיון דכתב אונו מ"מ פש לגבי ישראל ממונא אף בעודו ברשות עובדי כוכבים לענין קנס וולדות שאינו מופקע עד שיכתוב לו גט שחרור וק"ל וא"כ ודאי קשה טובא מאי פריך לעיל מדאמימר דמפקיר עבדו ומת אין לו תקנה ארבינא דהא ודאי דיסקרתא דעבדא כשכלו מרוותא עובדי כוכבים וחזרו לרשות מרוותא קמאי אף לממונא דמעשי ידיהם שפיר יש להם תקנה בשטר ודו"ק [ולזה לא מהני תירוץ המהרש"א כלל] ונ"ל לתרץ במ"ש האשר"י לעיל בשם התוס' אהא דרבינא דמצריך להו גיטא דחירותא ואע"ג דלר"י

מסקינן לעיל דעבד משתלח בלא גט במיתת האדון כמו אשה אומר ר"י דהכא כשמת אדון ישראל כבר היה ברשות אדון עובד כוכבים ומש"ה לא זכה בעצמו במיתת האדון ישראל ע"ש וא"כ אפשר לומר כיון דבחיי מרוותא עובדי כוכבים כבר פקע רשות האדון ישראל כיון שמת בחיי מרוותא עובדי כוכבים [דאז לא היה יכול להוריש מעשי ידיו דאכתי היה משועבד לעובדי כוכבים] א"כ כיון דבמיתת האדון ישראל נתרוקנה רשות למרוותא עובדי כוכבים אי הדר כלו עובדי כוכבים זכה העבד בעצמו לענין ממונא ולא פש אלא איסורא דלא זכה בעצמו והוי דומיא דמפקיר וק"ל ותדע דאל"כ קשיא הא קי"ל מוכר עבדו לעובדי כוכבים לא קנסו בנו אחריו כדלקמן וא"כ אם היה זכות ממון לבני מרוותא קמאי לקנס ולולדות ומכ"ש אם כשמתו העובד כוכבים חזר לבני רבו הראשון [אף למעשי ידיו] למה יש לכוף בני מרוותא קמאי ליתן להם גט שחרור אלא כדפרישית דלא היה להם זכות ממונא כלל או כדתירץ חכמת שלמה דכבר נתיאשו ודו"ק. ולקושית ח"ש מקנס וולדות י"ל כפשוטו דממון כה"ג אינו יכול להוריש לבניו כמו בריש נערה שנתפתתה גבי בשת ופגם שאינו ממון להורישו לבניו מעולם אע"ג דעמד בדין אע"ג דהתם אמרינן והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם מגיד שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו (ע) ע"ש ודו"ק:

דף מו.

גמ' **קסבר טעמא מאי משום קלקולא**. יש לי לראות אמאי תקנו לא יחזיר ואומרים לו הוי יודע כו' טפי הו"ל לתקן שיאמרו לו אף שיותר הנדר וימצא בדאי השם רע תהא מגורשת ויהיה רשאי לחזור הניחא לטעמא דפריצות אבל לטעמא דקלקול קשיא הניחא להתוספות משום לעז אפשר דאכתי יאמר לא הייתי מסיק אדעתיה ה"א שיהיה בדאי וכה"ג אבל לפרש"י דיש קלקול ממש תו ודאי ליכא קלקול ממש וצ"ל דלפרש"י דאיירי בהתנה תנאי ממש על מנת זה יהא גט ואם לאו לא יהא גט אי אפשר לתקן ולומר שאפ"ה יהא גט הא הוא אומר דוקא על תנאי זה הוא מגרשה והיאך נתקן מי שגירש על תנאי שיגרש בלא תנאי אבל אומרים לו לא יחזיר דהשתא אע"ג דנמצאו הדברים בדאים ואיהו אם לאו לא יהא גט קאמר אפ"ה מסתמא גמר ומגרש ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אי אמר לה הכי כו'**. מבואר יותר בהמדיר ועיין בחידושינו שם:

בא"ד **ולר"מ דבעי תנאי כפול כו'**. סיום לפירושם דלפרש"י אתיא בפשיטות תנאי ממש וק"ל:

בתוס' בד"ה **שלא יהא כו' הני תרי לישני כו'**. עיקר קושיתם [מאי מייתי] תנ"ה מר"מ משמע דלאיכא דאמרי טעמא דר"מ משום פריצות לזה כתבו אף לאיכא דאמרי טעמא דר"מ משום קלקולא ולרבנן פליגי ועוד [דקשה להו] במאי פליגי הני תרי לישני דא"ל ללישנא דקלקולא לא מיחשב פריצות לסברא וכן להיפך דהא ע"כ שני הסברות אמת חדא לר"י וחדא לר"מ ולר"א לזה פירשו דר"י ור"מ ור"א לא איירי רק מנדר אבל ת"ק דמזכיר שם רע ביי פליגי וק"ל:

בא"ד **ואפילו בהודר ברבים כו' דאי ברבים כו'**. אפ"ל דנמשך יחד דעכ"פ פסיקא להו דאף בהודר ברבים ס"ל לא יחזיר דאל"כ הול"ל איפכא מדר"י וכמ"ש התוס' לעיל [דף ל"ה ע"ב ד"ה אבל נשאת] לרבנן אף שי"ל דשאני [הכא] דאינהו מזכירין בדבריהן צריך חקירת חכם ושאינו צריך ואילו ברבים לא מהני חקירת חכם אם ס"ל כר"י [מ"מ פסיקא להו] רק של"ת ברבים אסור אף שאין לו הפרה ולא שייך קלקולא משום דס"ל ג"כ טעמא דפריצות לז"א ואפילו בהודר ברבים קאמר דלא אסרו כו' ואין בו מטעם איסור חדש דאי ברבים אסור משום סברא תדשה דהיינו פריצות הו"ל למיסר כו'. ואפ"ל דתרי מילי קאמרי דלא תימא דס"ל ברבים אין לו הפרה ואפ"ה אסור לר"א משום נדר דלא ידעו בו רבים והיאך קאמר ורבנן דמשמע ר"מ ור"א הניחא לר"מ דלא ס"ל סברא דאסרו זה בפני זה לזה כתבו דמשמע דאפילו ברבים כו' ולא מפני שאינו ברבים [ומ"ש] דאי ברבים כו' היא חלוקה חדשה וראשון נראה יותר. וא"ל לוי"ל ראשון לרבנן נמי דלמא ס"ל נמי משום פריצות י"ל דנקטו משום שם רע ומסתברא דחד טעמא בתרוייהו כמ"ש התוס' מקודם משא"כ אינהו דלא הזכירו שם רע אע"ג דבנדר גופיה ס"ל טעמא דקלקולא מ"מ נדר ברבים דלא הזכירו בלשונם אי אין לו הפרה שהרי קאמר צריך חקירת חכם כו' י"ל שפיר בו טעמא אחרינא אע"ג דודאי ס"ל בכל נדר לא יחזיר מדלא פליגי ואמרי איפכא מדר"י מ"מ י"ל שפיר טעמים חלוקים ועוד דלוי"ל ראשון דהך סוגיא פריך לאמר ר"נ ראשון ואילו ס"ל נמי משום פריצות למה צריך שיאמר משום כו' אף שלא אמר דליכא משום קלקול מ"מ לא יחזיר משום פריצות ודוחק לומר דר"נ לצדדין קאמר [צריך שיאמר] אנדר שלא ידעו בו רבים ודו"ק. ובר"מ א"ל טעמא ברבים משום פריצות דהא אמר בהדיא בברייתא טעמא משום קלקולא לחודא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **כיון וכו' וא"ת בלא"ה מי חיילא וכו'**. ולא הקשו לר"י מאי טעמא הא הוי נשבע לבטל וכו' דהא בלא"ה קשה מ"ט דר"י הא שבועה בטעות הוי וצ"ל דאם יש הפרה ליכא חילול השם וכמ"ש בסמוך רק לרבנן הקשו בלא"ה נמי מי חיילא שבועה כו' [ולמה לי כיון דאמרו מארץ רחוקה] ובסמוך הקשו לר"י איך הניחום בארץ כו' אבל א"ל לרבנן

בלא"ה נמי היאך הניחום כו' דעדיפא להו לסתור הריגתם עצמו שתלה הכתוב בשבועה דאפ"ה משום חילול השם היה משום דבטעות היה ובאמת אף לר' יהודה אינו קשה כ"כ דמ"מ הריגה תלה הכתוב בשבועה מ"מ הקשו דעכ"פ משום חילול השם טעמא דקרא דתיקשי היאך הניחום ע"כ משום חילול השם א"כ בכלל מאתים מנה כ"ש דלא הרגום בשביל כן ודו"ק:

באי"ד **וי"ל דע"כ כו' כדמוכחי קראי כו'**. עיין פרש"י בחומש פרשת שופטים ורמב"ן ורא"ם באורך ובפרשת חוקת:

באי"ד **דע"כ כו'**. וגבעונים הערימו משום דהוא שלח עד שלא יכנסו דוקא כו' ויהושע גופיה משום דאף שאין מצווה להחרימן לאותן שמשלימין אח"כ מ"מ הרשות בידו ואין כאן הבטחה. משא"כ לאותן שישלימו קידם שיכנסו הבטיח להשלים עמהם:

באי"ד **ועוד לר"י היאך הניחום בארץ כו'**. סמכו עצמן על מה שכתבו בסוף הדבור ועוד דבאותה שעה לא באו להתגייר כו' ולולי דמסתפינא הייתי מגיה וא"ת זאת לסוף הדבור. ואולי הקדימו משום דומיא לוא"ת ראשון להכריח הטעם משום חילול השם ודו"ק:

באי"ד **הא למדת שאם חוזרין כו'**. גם מלא תסגיר עבד כו' נלמד כדלעיל (דף מ"ה) יכול בכנעני שקיבל כו' ת"ל לא תסגיר. ולא ישבו כו' עכ"פ בז' אומות כתיב ומ"ש והאי קרא בז' אומות כתיב משום דרש"י בסוטה לא פירש כן ודו"ק:

באי"ד **נהי שלא היו יכולין להורגן כו'**. לפי"ז אינו מדוקדק טעמא דר"י לא הכום משום שבועה הא אין רשאים להורגן גם מה שאמרו הא דלא קטלינהו משום קידוש השם הא לא הוי רשאי [אלא] לגרשן מעריהן:

בסוף הדבור היו יכולין לגרשן מעריהן. ומ"מ להניח לשבת בא"י כדלעיל לא תסגיר וגו' עמך ישב וא"ל כלל בלא קיבל חיוב לא ישבו בארצכם ובקיבל רשות דהא כתיב לא תסגיר כו':

בתוס' בד"ה **ר"נ בר יצחק אמר ומיהו לפי"ז כו'**. פי' דעל דעתם נקרא ע"ד רבים מדמביאין ראיה משם דבשנים הוי עד"ר א"כ לא היה היתר לחרמי ציבור כו' אלא ע"ד המקום וע"ד הקהל לאו משום שיהיה נדר עד"ר הוא רק משום הערמה וק"ל:

דף מו:

גמ' **פשיטא מהו דתימא כו'**. דאין סברא לקנוס אותו משום פריצות וקלקול ליכא שנדרו תלה באם לא יגרשנה ותיכף כשיגרשה נתקיים הנדר ומה קלקול ישנו תו הלא יכול לקחתה אחר הגירושין ועוד כיון דתלוי בדידיה ליכא קלקול וק"ל:

גמ' **והמקיימו כו'**. ובשבועה אמרינן אי אתשיל אשבועתא בעובדא דריב"ל משמע דקיום טוב משאלה ואפ"ל דהמקיימו כאילו כו' משום שמא בפעם אחר יסמוך ג"כ על כך ויעבור מתוך כך אשבועתו אבל כשאדם יצא ידי עולמו וקיים כל שבועותיו ולא שאל עליהן זה ודאי טוב יותר דחזינן זריזותיה שלא עבר מאומה וק"ל. גם יש לחלק בין נדר לשבועה ודו"ק. יש לכוין נדר לאביר יעקב כו' ר"ל אף דהוי כבונה במה אכן זה הנדר היה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב [דלא היה אז איסור במות] וק"ל:

גמ' **אלמא ר"י לא חייש לקלקולא ורבנן חיישי לקלקולא כצ"ל וכן מצאתי מוגה וכן בפתיחות הקושיא מתחיל בר"י ורבנן ואביי דלא חש לתירוצא דרבנן אולי ס"ל כמ"ד דטעמא משום פריצות ולא מסתבר כלל לתרוצי דרבנן דהכא איירי בדלא אמר כלל משום איילונית אני מוציאך** [**וכן תי' הב"י**] **דא"כ מ"ט דר"י דלא יחזיר וסמך תלמודא כאן אדלעיל שפי' למשנתינו והוא דאמר כו' ודברי הב"י בסי' יו"ד אין מחוורין בעיני כלל**. וטעמא דהרמ"ה [דסובר אפילו לא כפלי' למלתא לא יחזיר שהוכרח הב"י לתרוצי בזה ע"ש] אולי לא פסק כר"מ בזה דדוקא לר"מ צריך דכפלי' לתנאי ודו"ק:

גמ' **אמר שמואל איפוך והא מדקתני סיפא כו'**. לא אמר איפוך מתני' דלעיל כיון דליכא שם וחכמים אומרים ודו"ק:

בתוס' בד"ה **המוציא כו' והא דפליגי בהמדיר כו'**. א"ל דבזה נתרץ התימה דהכא דכנסה צריך גט דאין אדם עושה כו' וכפרש"י וביבמות במן האירוסין כדמשמע בהמדיר דוקא כנסה סתם ואף דהתדע עומד במקומו דאיילונית אין לה רפואה והכא משמע דיש לה רפואה מ"מ התימה מתורץ ועיין בתוס' המדיר דהוכיחו דלאו דוקא כנסה סתם ע"ש:

בא"ד **והא דתנן כו' הממאנת כו' דמשמע אבל גיטא בעי כו'**. ומדקרי לה איילונית משמע שהיא איילונית ודאי משא"כ כאן דקאמר משום איילונית דר"ל משום חששא דאיילונית:

בא"ד **ולא אמרינן תתיבם ממנ"פ כו'**. ואשר תלד פרט לאיילונית לא קשה ממנ"פ כו' (פ) די"ל פרט לאיילונית שאינו מצוה ליבמה ועי"ל פרט לאיילונית היכא שהכיר בה אבל קטנה דלא שייך הכיר בה גם קאמר לא חולצין ולא מיבמין שאינו רשאי הקשו שפיר:

בתוס' בד"ה **אומר לה שתיקותך כו' והתם דאיירי בעקרה כו' ואפילו לרבנן כו' וא"ת כו'**. קשרתיו דלפרש"י מתקיף ר"פ לסברת דטעמא דכתובה דחיישינן לקלקולא אטו אם הוא כו' אע"כ אין טעמו משום קלקולא וס"ל כרבנן דהכא דלא חיישי לקלקולא וטעמא דכתובה משום השתא הוא דברית וכפרש"י בהדיא שמה והשתא לא קשה מנדה דהשתא הוא דברית לא מבטל קלקולא רק שלא תוכל להוציא כתובה [והאי תנא דנדה חייש לקלקולא] וכן הכא באיילונית הוצרך לתקן דלא יחזיר דאי לא"ה חיישינן לקלקולא

דהשתא הוא דברית לא מבטל קלקולא וכתובה ה"נ דלא גביא הכא אפילו בלא טעמא דהשתא היא דברית רק משום קלקול וכן מ"ש ואפילו לרבנן כו' דלפי' רש"י קושטא קאמר שם כן אלא כרבנן דלא חיישי לקלקולא משום דלא כפל וטעמא דכתובה משום השתא כו' ומה שדחק לרש"י לפרש כן לשיטתו דקלקול ממש אין שייך לומר שיהיה גט גט מעליא מספק דשמא השתא הוא דברית דליכא אלא ספיקא כמו השתא הוא דכחשית שם דלענין כתובה ניחא שפיר דהממע"ה וכמ"ש שם התוס' אבל להתוס' דקלקול ליתא אלא משום לעז בעלמא אתיא בפשיטות טפי דהשתא הוא דברית מבטל הלעז כיון דיכולין לתלות בהשתא הוא דברית ולזה הקשו הכא באיילונית נמי כו' וא"ת מנדה כו' ואפילו לרבנן כו' אמאי חיישי שמה לקלקולא אלולי טעמא דהשתא הוא דברית כנ"ל [לזה כתב דרבנן מודו התם] אף שיש להקשות קצת מי הכריחם לזה יפרשו ג"כ דהשתא הוא דברית אין מבטל לעז רק נותן טעם לכתובה וכמו לפי' רש"י ודו"ק. ויש מקשרים בע"א דבל"ז [ל"ק מנדה] התם קלקול ממש זה נתבטל בהשתא היא דברית אבל לעז לא נתבטל כמו בדלא אמר ע"מ כן יהא גט דקלקול ממש ליכא ולעז איתא ולרבנן דלא חיישי הכא לקלקול לעז אבל קלקול ממש חיישי ובנדה איירי בלעז [ודלא כרבנן] ויש לפקפק הרבה בזה ודו"ק:

לענין כתובה יש לעיין אי צריך נמי שאמר שאין אני רוצה לתת כתובה ע"כ מגרשך דלפי הסברא נראה שא"צ שיאמר ועיין:

דף מז.

גמ' **שנאמר כי לי הארץ**. איירי בענין קדושת הארץ פרשת בהר ולזה מייתי ר"א פסוק דלה' הארץ ומלואה לא איירי בקדושת הארץ רק בעצמות הארץ:

ברש"י בד"ה **משום קלקולא שלא יוטמעו בעובדי כוכבים ובחיי אב אביהן מנטרי חסר** כאן ומוגה בח"ש:

ברש"י בד"ה **חייתא כו' ופקיע עגול כו'**. יש רוצין להגיה ועגול כו' ר"ל תוך הפקיע שהוא של חוטין נתן עגול של אבן וכדי שלא ירגישו עשה כן וק"ל. נ"ל מכאן נתפשט לישנא דבגמרא חייתא דקיטרא סברית וקבלנית וק"ל:

ברש"י בד"ה **שכבר נתחייבו וכו' דקי"ל כו' אחר שליש**. א"ל ליפרוך בקצרה לרבה דאזיל בתר מירוח ומירוח העובד כוכבים פוטר אף שגדל ברשות ישראל לגמרי וכן בהיפך א"כ היאך תלוי התם בשליש גם היאך מתורץ הקי"ל מסתמא לא איירי בסוריא דז"א דתבואה וזיתים אחר שליש קאי לענין שאז הגיע חיוב לעונת מעשרות ולענין מעשר עני

ומעשר שני אם גדל השליש בשנה ב' ונגמר בשנה ג' וכה"ג והאי ברייתא אורי לן דיש קנין לעובד כוכבים והגדל ברשות עובדי כוכבים פטור ורשות ישראל היינו שמכר שדה לעובד כוכבים משהביאה השליש כו' לזה פרש"י ישראל שלקח שדה זרועה כו' דהיינו לרבותא אע"פ שגם השליש שגדל לא גדל לגמרי ברשות ישראל רק שהיתה בשעת גידול השליש שהגיע עונות שלה ברשות ישראל ואילו נקיט ישראל שמכר וכו' הוי משמע דוקא שגדלה שליש ביד ישראל ודו"ק:

ברש"י בד"ה **בסוריא כו' ביד עובד כוכבים כו'**. כצ"ל:

בתוס' בד"ה **לוקח כו'**. אף לפירוש ר"ת צ"ל דוקא בקרקע שהיתה של ישראל ומכרה באיסור לעובד כוכבים תקנו שכל הקונה מביא ביכורים וע"י כן לא יקנו פירותיו ויהדר העובד כוכבים למכור הקרקע וזו מפני תיקון העולם וקושית ר"ת מישב רש"י בסמוך במקומו:

בתוס' בד"ה **אמר רבה כו'**. דאי אין קנין אין זה הפקעה כצ"ל:

בא"ד **ולהכי מוקי פלוגתייהו במירוח כו'**. ר"ל בפרק ר' ישמעאל:

בתוס' בד"ה **מר סבר כו' מתוך פ"ה משמע כו'**. נראה דהו"ל לפרש אבל לא דריש דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומדפירש אבל אם הגדילו כו' משמע דממילא הוא כן וזה נמשך מזה [דאי דרשינן דיגונך ממילא דליכא למידרש ולא דגן עובד כוכבים] ואילו להתוספות אף ר"א ס"ל דיגונך וכו' רק דריש נמי דגנך א"כ הו"ל לפרש ולא דריש דגנך כו' ודו"ק:

בא"ד **בפלוגתא דכל הני תנאי**. אבל לפירושם אף דרבה סבר דלא כר"מ מ"מ ר"א אומר לכ"ע יש קנין ולכן לא דחה אנא דאמרי כר"מ וכו':

בא"ד **מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך**. הומ"ל דדריש חד לדגנך ולא דגן עובד כוכבים וחד לפטור מירוח עובד כוכבים רק רצה ליישב דסבר אף כמ"ד מירוח עובד כוכבים חייב [מחמת אין מיעוט אחר מיעוט ותרווייהו דיגונך למעוטי אתא]:

בא"ד **וא"ת כו'**. וא"כ ממילא אכתי תלוי פלוגתא דיש קנין בפלוגתא דמירוח העובד כוכבים ובאופן היפך ממ"ש בתחילת הדיבור [דלמ"ד אין קנין גם מירוח עובד כוכבים חייב דבשניהם נאמר אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות בין דגנך ובין דיגונך] ודו"ק:

דף מז:

גמ' **דקא מקרי כו'**. ר"ל מזדמן לפעמים כו' ויש משבשין קורין פרשת ביכורים כו' ועיין ברמב"ם פירוש המשנה מלשון יוקר ומזבני ר"ל לוקחין הפירות ע"ש:

גמ' **וקא משתקען**. הוא יתור לכאורה דכיון דסוף סוף מזבני אוקמוה אדין תורה ועיין:

ברש"י בד"ה **טבל כו' מעשר שלם כו'**. דאם מעשר על י' כורין רק חצי כור על ה' המגיע לחלקו הלא באותו חצי כור שייך רביע כור לחלקו של עובד כוכבים. ואם מעשר מטבל אחר ע"ז א"צ רק המגיע לחצי וכפי' רש"י בהדיא פרק ראשית הגז בתחלתו ע"ש באורך בראיות:

בתוס' בד"ה **טבל וחולין כו' דלישנא משמע דלא מייתי כלל כו'**. הא ודאי דמביא דהא מוכר שדהו לפירות אף לר"ל מביא רק מייתי וקורא קאמרי (צ) ונ"ל ליישב פי' רש"י דהא ודאי מייתי כיון דבכל חטה יש לו חלק אבל אינו קורא האדמה אשר נתת לי כיון דצריך להחזיר כל השדה ביובל דיוצא כולו מתחת ידו משום דאין בירה אף דסוף סוף ביכורים שמביא גדל חציו באדמה שלו מ"מ לא מקרי שלו כיון דיוצא הכל מתחת ידו ביובל ודו"ק:

בא"ד **שיפריש ממקום אחר עליו אלא שיהא מעשרותיו מקולקלים חוזר ומתקן אותו מעשר שיפריש גם עליו כו'**. כצ"ל:

בסה"ד וכל המעשרות והתרומות כו'. נ"ל לכאורה כל אותן המעשרות הבא לתקן מעשר ראשון שמקולקלין אותן נותנים לכהן וללוי בממנ"פ אבל מעשר הראשון הבא לתקן הטבל וחולין המעורבין [אינו] חייב [רק] להפריש אבל יכול לומר לכהן וללוי אייתי ראיה דהמוציא מחבירו עליו הראיה שמא הכל של עובד כוכבים מה שנפל לחלקו ועיין ברשב"א ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מתה כו' דאיכא לאוקמי במתה כו'**. ולפי"ז אמאי לא משני כן לעיל דאיירי במתה ועוד למה לי קרא במתה פשיטא הא יורשה מיהו בזה י"ל דבלא"ה צ"ל מאי קמ"ל ברייתא תניינא דאיירי במתה דדוחק לומר לדיוקא לא מתה לא אלא לאשמעינן אע"ג דבשעת קצירה לא היו ראוין לקריי' וזה י"ל נמי דקמ"ל קרא [אבל קושיא ראשונה במקומה]. ולולי דבריהם היה פשט ההלכה איתבי' ר"י לר"ל כמו האיתבי' ראשון דזה אזיל ללישנא קמא יובן המשמעות היה בא בדרך כו' מתה אין כו' בשלמא לדידי דטעמא דקרא משום קנין פירות כקנין כו' ואיירי קרא היכא שהכניסה לקרקע ולפירות ואיירי ברייתא שניה בלא הכניסה לו לפירות דאז דוקא מתה אין וקמ"ל כדלעיל [אע"ג דלא היה ראוי לקריי' בשעת קצירה] אבל לר"ל דקנין פירות לא מעלה או מוריד לקנין הגוף רק גזירת הכתוב הוא והלכתא בלא טעמא א"כ מה לי הכניסה לפירות או לא לענין הגוף קשה שפי' ל"ל מתה אף שיש לעקש קצת דדלמא דוקא גזירת הכתוב היכא שהכניסה לו לפירות ובאשה הורה לן רחמנא שיהיה קנין פירות כקנין הגוף מ"מ מ"ש נ"ל נכון ודו"ק (ק):

בתוס' בד"ה **בצרן וכו' בהספינה כו'** דוקא **בצרן בעל הבית ושגרן ביד שליח דאם בצרן שליח והביאו כו' וגמרו בעלים הבאה כו' לא זו אף זו קתני כו'**. כמ"ש מקודם אע"ג דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים:

ברש"י **לא ס"ל כרשב"ם ממ"ש ואי אפשר לומר שהביא שליח אחר דאפילו לא מת שליח ראשון אינו קורא**. דבלא מת שליח ראשון הבעלים היו יכולין לקרות וק"ל (ר):

דף מח.

גמ' **הא ביובל ראשון כו'**. לעיל דפי' רש"י בד"ה המוכר שדהו לפירות בזמן שאין היובל נוהג משגלו שבט ראובן כו' הומ"ל ביובל ראשון רק קודם באנו לרב חסדא מפרש כן:

גמ' **אמר ר"נ בר' יצחק לעולם אימא לך בעלמא כו' קנין פירות כקנין הגוף דמי**. דיחויא בעלמא כמ"ש התוס' ואמאי לא קאמר דכ"ע לאו כקנין הגוף דמי ור"מ ס"ל בלא קרא ה"א מסברא קנין הפירות כקנין הגוף דמי והורה לן קרא במת ואח"כ הקדישה דהוי שדה אחוזה וילפינן מזה דלאו כקנין הגוף דמי וכדלעיל מלביתך טעמא דידי נמי מהכא ויש ליישב וק"ל:

בתוס' בד"ה **אי לאו כו' ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש**. לפי הנ"ל מגמ' שם בב"ק מוכרח לומר יורשין ממש ודבטלה מחלוקת ולא יכול לסלקו בזוזי ועיין:

בא"ד **וא"ת לר"י דמחזירין כו' תו לא משכחת שדה אחוזה כו'**. אף למה דס"ל כקנין הגוף דמי לענין הבאת ביכורים מ"מ שדה מקנה הוי דהא לקוחות הן ודו"ק:

ברש"י בד"ה **מפני תיקון העולם אכולהו קאי**. מציין בגמ' אחרי מתני' וכן מצאתי מוגה גמרא מקודם ולא כאשר הגיה בח"ש ודו"ק:

בתוס' בד"ה **וכתובת אשה כו' מדאורייתא דיניה בעדית כאונס ומפתה שהוא מכ"ד אבות נזיקין דמסיק שם כולן כאבות לשלם ממיטב בגזירה שוה דתחת נתינה כו'**. ורמב"ן תי' הביאו הרשב"א דמדקראו רחמנא מוהר ש"מ דיש כסף למוהר הבתולות אבל אין הסך שוה דכולן בצורי וכתובה במדינה וסמכו חכמים ועשו קצבה והה"נ לענין עידית אין שוין וק"ל:

בא"ד **גבי בע"ח כו'**. אף דהתם מדאורייתא בזיבורית משא"כ כתובה מדאורייתא בעידית מ"מ מטעמא דנעילת דלת היה ראוי לגבות בעידית (ש) ועדיפא סברא דנעילת דלת דלא גרעא חששא דשמא יאמר אקפוץ רק מעידית לבינונית מטעמא דכתובה דאורייתא בעידית דגרעא החששא מעידית לזיבורית אי אפשר דחששא דתקניטנו אלימא מאידך חששא (ת):

בא"ד **וטעמא דיותר משהאיש כו'**. דמשום הא ודאי אין שייך להפקיע דינה:
בתוס' בד"ה **אמר אביי כו' בשום דבר טפי**. ואע"ג שכתבו בסמוך בד"ה כגון אי בשל עולם שמין מחמיר ר' ישמעאל (א) שמא ס"ל לאביי לר"ע בדמזיק בשלו שיימינן וגם לא ס"ל או כסף או מיטב וכן בב"ק בהדיא דלא ס"ל כן וראיתי מי שמשבש הרבה:
בא"ד **דמתוך תשובתו**. לפי"ז לא משני על עיקר קושיא ועיין בחידושינו בבבא קמא מ"ש בזה בס"ד (ב) והוא נכון דועוד תניא בהדיא כו' דמביא לא מוסיף בברייתא רק תיבת של מזיק ומדלא מסיים בברייתא זאת מזיק משמע ליה כפשטא ודו"ק:

דף מט.

גמ' **ובע"ח דיניה בבינונית**. מדרבנן מפני תיקון העולם והכא לא שייך תיקון העולם [יגבה] בזיבורית וק"ל:
לא מוקמי בגמ' באוכל הקדש דבר הראוי להיות קודש וכ"ה ברשב"א (ג):
בתוס' בד"ה **כגון כו' ואיפכא כו'**. דאז א"צ לומר דבתרתי פליגי ולא בא הכתוב כפשוטו ומפני תיקון העולם אתיא כר"ע הנזיקין שמין להם בעידית דניזק מפני תיקון העולם תקנו שצריך לקנות אך עתה בשמעתין צריך לקנות אין ה"א כלל לכן לא מוקי כה"ג מיהו למ"ד או כסף או מיטב הול"ל טפי הניזקין שמין בכסף דטרם שיקנה בכסף עידית יתן לו המעות וז"א דדלמא יקנה שדה בעד מטלטלין אבל א"ל אף לאיפכא מתני' כר"י ותיקון העולם להיכא שעידית דניזק כזיבורית דמזיק כמו השתא באמת דז"א דלאיפכא צ"ל אהני קרא לכדאמר השתא באמת [דהיינו היכא דעידית דניזק כזיבורית דמזיק דאהני קרא שצריך ליתן לו מעידית של מזיק ומחמיר ר' ישמעאל בכל צד מדאורייתא] דבשלמא בשמעתין אתיא קרא לאפוקי שלא תימא זיבורית כיון דאינו חייב לקנות אבל לאיפכא זיבורית מהי תיתי הא אפילו לא הו"ל עידית כלל אין לפטור עצמו בזיבורית דהא צריך לקנות אלא לאפוקי לקנות כעידית דניזק יתן לו אותו המעות דיכול לפטור עצמו בכסף אך אין זה הכרח דדוקא למ"ר או כסף כו' הוא כן (ד) ועוד כמ"ש לעיל דבכסף אה"נ דיכול לפטור רק אם קונה עידית במטלטלין או בחילוף שדה בשדה וכה"ג ולזה שפיר י"ל דאהני קרא כבשמעתין בדיש לו עידית ואין לו זיבורית כעידית דניזק אבל כשיש לו זיבורית כעידית דניזק שמא א"צ ליתן לו מעידית שלו ואתיא תיקון העולם לזה ודו"ק:
בא"ד **כגון דאית ליה למזיק עידית ובינונית כו'**. לכאורה בינונית כדי נקטו דהא בשל עולם שמין וא"צ לצייר בינונית גביה ובתוס' ב"ק ליתא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **שור כו' תימה כו'**. עיקר התימה למה דלא ידע אכתי פירכא דשכן יפה כחו בנזקין:

בא"ד **דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא כו'**. אין זה הוכחה דהא אף מנזקין איכא למיפרך כמו שכתבו בסמוך בד"ה ור"ע שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור כו' (ה) ונראה שכתבו זה קודם דנחתו למ"ש בסמוך דילפינן קרן מקרן (ו) ויש משבשין דאף לפי מ"ש בסמוך [דיליף קרן מקרן] ה"ט נמי [משום] דליכא למיפרך מנזקין משום דמלתא אחריתא ה"נ לכך לא פריך מרבית כו' משום דמלתא אחריתא הוא [ולהסביר קצת אף הא דגובה מועד מעידית אף במקום תם משום דאף אדם דאיקרי מועד שם [חייב] תאמר בהקדש דאדם מועד נמי פטור (ז) וא"ל דאם חומר באדם וה"ה בור גורם יעשה נמי חיוב בתם דאדם הוא מועד כ"ז היה במוסגר מדברי הגאון] ובחשיכה יתהלכו ודו"ק:

בא"ד **היינו מדרבנן כו' וא"ת א"כ רעהו כו' למה לי כו' וי"ל דאי לאו כו' אלא לפטור מחומש**. עיין בחידושינו ב"ק [שם מפרש דאכתי למה ליה רעהו הא אשכחן פטורא בבור] מיהו אף לר"ע פטור וכמו שהקשו בסמוך באמת לר"ע [וא"ת אכתי כו' שכן יפה כחו בנזקי אדם כו'] דדוקא לרבנן כתבו דאי לאו רעהו כו' ועוד בגילוי דבור ממעטינן מכי יאכל לגמרי כדבסמוך אולם בתוספות ב"ק כתבו [על קושיתם שבסמוך דאכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם] ולמ"ש א"ש [היינו דרק לרבנן דאשכחן פטורא מרעהו ממעטינן מכי יאכל לגמרי] ע"ש וק"ל:

בתוס' בד"ה **ור"ע וא"ת כו' וי"ל בהקדש לא קמיירי**. לוי"ל הראשון שבד"ה שור דשן ורגל בהקדש חייבין אך לא ממיטב הא דפריך בב"ק אי ר"ע ליתני תרי גוונא שור אף לרבנן תיקשי (ח) וצ"ל נמי בהקדש לא קמיירי:

בתוס' בד"ה **ועוד כו' ולא הו"ל לר"ע לאהדורי כו'**. ולמסקנא ק"ו להקדש לד"ה קאי [אע"ג (דלא) (דאילו] ס"ל לר"י בעלמא (כדמסיק) [בדמזיק] גם בהקדש הוי ס"ל כן מ"מ י"ל אה"נ. זו היה במוסגר מדברי הגאון] אף אר"י קאי לכל מר כדאית ליה משא"כ עתה בה"א זו דפליגי רק בהקדש ע"כ הוא מדברי ר"ע לבד דאל"כ במאי פליגי וא"ל לפירוש ר"י דלמא מכח ק"ו להקדש דרשינן לרעהו לחומרא ולא לקולא כרבנן דרשב"מ (ט) דאין שייך לשון ק"ו בזה דמשמע דהילפותא מכח ק"ו דהלימוד הוא מרעהו רק מכח סברא דהקדש חמירא מפרשינן לדיוקא דרעהו לתומרא ועוד דמק"ו דיו לבא מן הדין וכו' והול"ל עיקר הילפותא דהיינו מרעהו ודו"ק:

בא"ד **והרב ר' שלמה וכו'**. ואף דקרא בהדיוט איירי וקאמר ר"י דר"ל בדניזק ולא בדמזיק וקאמר ק"ו להקדש לאפוקי מזיבורית דניזק ואם יש להקדש עידית והוא סוף סוף אינו

מחויב לקנות וצריך ליתן לו ממעולה שלו מ"מ בהקדש אין שייך לשום בדניזק כלל דמי ידעינן עידית או זיבורית שלו וצריך לשום בדמזיק ע"כ משמע דומיא דהכי בהדיוט:
מ"ש ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק אין נמשך להק"ו שאין הק"ו קאי שלא נשום בדמזיק דהא שומת המזיק הוא חומרא:
היה נ"ל לפרש בגמ' ועוד מאי ק"ו להקדש כיון דלא פליג ר"ע בשומת העידית א"כ הא דקאמר לא בא הכתוב אלא לגבות כו' הא ר"י נמי ס"ל כן ע"כ ר"ל לגבות להקדש נמי מן העידית א"כ מאי ק"ו להקדש הא בהקדש עסקינן משמע כאילו גופא דדינא לגבות לא איירי בהקדש דאל"כ הול"ל בקיצור וקל וחומר להקדש ודו"ק:

דף מט:

גמ' **מפני מה אמרו בע"ח בבינונית כו'**. דמשום נעילת דלת הו"ל לתקן בעידית ובאשר"י מפני מה אמרה תורה ולאו דוקא דהיכן מוזכר בתורה בינונית ועוד מהי תיתי יהיה בע"ח [בעידית] הא בתחלה פריך בהיפך מפני מה ניזקין בעידית משמע דבלא טעמא טפי הו"ל לתקן בבינונית וק"ל:
גמ' **אפשר דמשהי לה בגיטא**. מכאן הקשו להרמב"ם ז"ל דפסק במאיס עלי כפינן לבעל ואין מזה הכרח לדידי דאדרבה למה לי סיומא זה משמע דאף במאיס דכפינן ליה מ"מ יכול לעשות עיכוב ושהיה ודו"ק:
גמ' **כגון שנעשה ערב וכו'**. ומצייר לנו מתני' ואשמעינן דינא ג' מיני תשלומין באחד זה בעידית וזה בבינונית וזה בזיבורית משום שזה הגבי' בא לאחר מיתה וכפי אותו תשלומין נעשה ערב:
גמ' **בקבלן**. ולא משני בערב לאחר נשואין [דלאו מצוה קעביד דמשתעביד אפילו בלית ליה נכסי כמ"ש התוס' לקמן ולא יקשה קושיות הגמ'] דאכתי קשה למ"ד ערב דבע"ח לא משתעבד אע"ג דחסריה ולא עביד מצוה וכ"ש ערב דכתובה לאחר נשואין ודוקא לפי ההלכתא כתבו התוס' כך וק"ל:
גמ' **אלא למ"ד וכו' מאי איכא למימר וכו'**. נפשי אותה להבין דעת רש"י דמה מקום לקושיא זו תקשי בל"ז למ"ד אי אית ליה משתעבד כיון דאית ליה היאך גובה מערב ע"כ בדהו"ל ונשדף ומאי קשיא ליה הכא ה"נ בדהו"ל [ונשדף] גם היאך יטעה רש"י להשוות קבלן לערב וזה עצמו החילוק בין קבלן לערב וצ"ע:
מדלא משני בערב בקנין משמע לי קצת דאף בקנין לא משתעבד (י) והפוסקים לא כתבו כן:

ולענין ערב דנכסי מלוג וצאן ברזל אין להוכיח דדינו ככתובה גופיה אע"ג דחסריה ממונא הואיל דלא משני בנכסי מלוג וצאן ברזל דסתם כתובה מנה מאתים וק"ל:

ברש"י בד"ה **בקבלן כו' שהתפיסה בנו מטלטלין כו' והחזירתן**. לשון נקיבה היא החזירתן לבנו וזה שכתבו התוס' דלא דמיא לנשא ונתן ביד כיון שלא נתנו הוא בעצמו לבנו ובקצת גמרות מוגה והחזירן וקצת משמע כן לשון לבנו דהול"ל לבעל ולפי"ז מ"ש התוס' דל"ד לנשא ונתן ביד משום דהתם לקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה משא"כ כאן שהמטלטלין המה של בעל ולא נתנן לידה רק למשכון ולהבטחה ודו"ק:

ברש"י בד"ה **אית ליה נכסי כו' הערב הזה כו'**. הול"ל קבלן מיהו רש"י משוון או לא דק בלישניה וכן בתוס' בד"ה אלא למ"ד נקטו דלא מצי ערב לאשתעויי כו' [הו"ל למינקט קבלן]:

ברש"י בד"ה **בדהוי כו' בשעת מלוה**. הול"ל שיעבוד כתובה ואולי עיקר קושיא אבע"ח דבכתובה ניחא דמ"מ בזיבורית אף דלא משתעבד מכ"ש דא"כ גבי מיתמי (כ) אבל בע"ח בבינונית יקשה כיון דלא משתעבד (ל):

ברש"י בד"ה **דברי הכל לא משתעבד כו' ועוד דלא מידי חסריה כו'**. ולא נקיט מצוה:

בתוס' בד"ה **משום חינא כו' לא הו"ל למקרי כושל**. אף דרש"י יישב שמה מ"מ לא הו"ל למקרי כך כיון דאין זה טעם שנותנין לה בשביל כן והול"ל לכתובת אשה הניחא לפירוש התוס' וק"ל:

בא"ד **ולעיל נמי כו'**. והתם בהכותב נשארה באמת סברת חינא ותקנו בשביל כן לתת לאשה דהם ב' הפכים ולפי' התוס' ניחא דאדרבה כיון שהאשה רוצה להנשא ומדאגה שמא לא ישא אותה איש תקינו לה שמה שיתנו לה והכא בשמעתין קאמר ס"ד אמינא משום חינא יפוי כחה אף לגבי יתומים לגבות מבינונית קמ"ל דגבי יתומים לא ייפו כחה לגבי הא והא דקאמר מפני מה אמרו כתובה בזיבורית דכדי שתשא איש דהיינו כסברת חינא שפי' רש"י הו"ל לתקן עידית [או בינונית] לזה קאמר דאין זה סברא כלל דיותר ממה כו'. ומ"ש התוס' לעיל ריש פרקין בד"ה כתובת אשה בסוף הדבור משום חינא נקטו לישנא דחינא לפי פי' רש"י דלרש"י קרוי זה חינא ולהתוס' ג"כ כוונת הפשט אחד רק לשון חינא אינו כן וק"ל וכ"ז פשוט בעיני וראיתי מי שלא כתב כן ואינו נראה:

בתוס' בד"ה **בקבלן כו' דבלשון תליא כו'**. ר"ל אם אמר לשון תן לו ואני אתן לך הוי קבלן הלוהו ואני פורע הוי ערב וכה"ג ע"ש. נראה דרש"י ס"ל בכל קבלן צריך דוקא שקיבל המעות לידו ולכך נקרא קבלן וברשב"א כתב משום דכאן לא שייך תן לו וכו' שהאשה

אינה מלוה לבעל רק חייב לה כתובה בתנאי ב"ד לזה צ"ל שהתפיסה מטלטלין כו' ומ"ש והיא מוסרתן לידו ה"ה אם אמר לה תן לו וכו' ועיין:

בתוס' בד"ה **אלא למאן כו' ניזקין אמאי בעידית כו'**. . אע"ג דהוי קבלן ויכול לתובעו תחלה מ"מ עיקר דינו איתמי ואפילו בקטנים כו' ולפום ריהטא קצת קשה לי דלמא איירי בדאית ליתמי עידית ולא זיבורית ואפ"ה כתובה בזיבורית דלא נכנס לשיעבוד יותר רק שיהא קאי במקום יתומים ויהיה לו יפוי כח דיתומים ואילו הוי להו זיבורית מצי מגבי לה ה"נ איהו כיון שיש לו ואינו נראה פשטא דשמעתין דאיירי שיש לו לחייב ג' שדות עידית בינונית זיבורית דאין לנו לדקדק בשדותיו רק טעמא בניזקין ובע"ח קיבל עליו לעמוד במקום החייב דינייהו וכיון שיש לו עידית צריך ליתן לו עידית ובכתובה דלא ניתנה לגבות מחיים שיעבד לעמוד במקום היתומים ודו"ק:

להתוס' א"ל כמו שהקשיתי ברש"י תיקשי ליה בל"ז אי אית ליה משתעבד כיון דאית ליה משתלם מבע"ח ובקבלן ניחא אבל בערב דבע"ח נמי פליגי וע"כ ידע מקור הפלוגתא י"ל דאיירי שפיר בדאית ליה עדיין וביתומים קטנים וק"ל:

דף נ.

גמ' **או דלמא משום דלא מסיק כו'**. ודינא הוי ופירוש מפני תיקון העולם אניזקין בקטנים משום תקנתא ולא חילקו שוב בין גדולים לקטנים כמו בבע"ח משום לא פלוג וכמ"ש התוס' לעיל במתני' בד"ה אין נפרעין מנכסי יתומים וכאן בד"ה כיון:

בתוס' בד"ה **פחות שבכלים כו'**. דההורה תלאה בברירתו ליתן מה שירצה וממילא בקרקע נותן זיבורית אבל פחות שבכלים ודאי הוי מיטב. ראיתי מי שמשבש שכתב מכח יתורא ואין כאן יתור בקרא והדברים המה דברי יתור:

בתוס' בד"ה **כיון כו'**. בהרשב"א כתב דרבא סבר שיעבודא לאו דאורייתא והיינו שיעבוד סתם שהלוה לו בשטר אבל הכא שפירש בהד"א שיעבוד קרקע [מדאורייתא משתעבד] ולפי"ז מאי מקשה מניזקין ודו"ק (מ) ולי אפשר קצת לומר דלא מוכרח דס"ל לרבא שיעבודא דאורייתא ומ"מ פריך שפיר על תדע שלו דלמא בשבח דמניה בעידית מדאורייתא הניחו רבנן ביתומים על דין האב משא"כ בבע"ח דמיניה דידיה גופיה בזיבורית ורבנן תקנו לגביה בינורת וגבי יתמי לא רצו לתקן ופריך מניזקין דמיניה מדאורייתא בעידית ואפ"ה ביתומים שינה הדין וק"ל (נ):

בתוס' בד"ה **מאי עידית שפאי עידית פירש בקונטרס כו'**. דברי רש"י דחוקים בפשט דשפאי כמ"ש התוס' ודברי התוס' רחקו מני וגבי יתמי כו' אין לו פירוש וצ"ל שהם

מדברי רבא גופיה ור"ל שפאי עידית הוי בע"ח לכן מיניה בבינונית לא בעידית וגבי יתמי בזיבורית כדין תורה משא"כ אילו הוי נזקין מיתומים לא גבי מזיבורית אא"כ הוי עידית דניזק ועוד ראיה דכדרבא לא קאי רק על מה שמצינו שפאי עידית דגריע אין זה ענין ובעיקר דבריו הוי דברי נבואה דאטו אם שילח בעירו וביער בשדה שבולת שועל העומד לאכילת בהמה או מצידי החנות המוכר שבולת שועל לבהמה לא יהיה דינו כניזקין מיהו בצידי החנות אינו עומד לכך לאכול הבהמות שמה משא"כ בשדה מרעה עומד לרעות שמה (ס) וכן מסתבר דאין לזה שום נזק. וברשב"א מביא בשם ר"ת אפילו הן עידית שפאי עידית אותו קרקע שהזיקה דהוי נזק ונזק דינו אף גבי יתומים בעידית לרבא מ"מ בשפאי עידית הוי כבע"ח דגבי מיתמי בזיבורית ואתיא ראיה דרבא שפיר דהוי בע"ח דמיניה בבינונית וקאי הסיומא וגבי יתמי אדלעיל כמו לפרש"י וק"ל רק דוחק דלפי"ז איירי ברייתא דמקשה מניה בניזקין ואמאי לא קאמר מתחלה מאי לאו אפילו הן עידית ר"ל ניזקין י"ל דא"כ הוי משני ליה ר' ישמעאל היא וכדלעיל והא דלא משני באמת כן ואם תירוץ זה עדיף לישני לעיל ג"כ בשפאי י"ל דכל אחד משני לפי משמעות הלשון דהכא הול"ל אפילו הן ניזקין למה כינה עידית דזה לא מצינו בשום מקום שכינה לניזקין בשם עידית. ואי לא מסתפינא הייתי מפרש שפאי עידית היא שדה טובה מאד כדרך השדה העומד על שפת הנהר והוי עידי עידית וקאמר אפילו יש להן עידי עידית דה"א דנעשה מעידית בינונית ומבינונית זיבורית ויגבה מהן בינונית דמלמעלה חשבינן קמ"ל דמלמטה חשבינן כי אין שיעבוד ניזקין אלא לעידית סתם לא עידי עידית [וע"כ דלמטה חשבינן וא"כ ממילא דבבע"ח בזיבורית אפילו יש לו עידי עידית] ומייתי שפיר ראיה דשיעבוד נזקין על עידית [סתם] וגובה מבינונית [דידיה] ולא מעידי עידית וממילא ביתמי אוקמה אדאורייתא וגובה בע"ח מזיבורית ואזיל רבא לטעמיה דס"ל בשל עולם הן שמין כמ"ש התוס' ונותן לניזקין עידית סתם דשל עולם לא עידי עידית (ע) ודוחק בעיני דהו"ל לרבא לומר הזיק זיבורית גובה מעידית ואפילו יש לו שפאי עידית כדקאמר הכא אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מזיבורית ואפילו יש להן שפאי עידית גובה מה שנקראין זיבורית בשל עולם ועוד יאמר בקיצור בשל עולם הן שמין ולמה לו האריכות הזאת:

ודע ביש"ש פ"ק דב"ק סי' י"ג האריך בדין שכתב הטור סוף סי' ק"ב (פ) וסבר שיצא לו מפשט זה לפי פרש"י ואשתמיטתיה דדין הטור הוא גמרא ערוכה פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"ו ע"ב) וכן הב"י הראה מקום על גמרא דאיזהו נשך ופירוש הטור שהתנה מעידית ולא מעידי עידית וק"ל:

להתוס' **שפאי** בשין שמאלית:

דף נ:

גמ' **אבל אם אמר תנו וכו'**. ואחריו ג' מאות לפלוני ואחריו ד' מאות לפלוני כצ"ל:
גמ' **ואע"ג דקמא בינונית כו'**. דהא פסיק ותני. וברשב"א כי היכי דקדים לגבות קדים לגבות בינונית וע"ש באורך:
גמ' **ולחזי שטרא כו'**. פרש"י אמאי כו' דצוואה. משמע דמפרש שטר אצוואה ואח"כ פריך והא כל הקודם בשטר קאמר וצ"ל ע"כ דפסיקא ליה עכ"פ דס"ל לברייתא דאזלינן בתר צוואה ולא בתר שטר מדגובה ברישא מכולן ומדאין אומר ברישא בלא אחריו כל הקודם בשטר זכה ויש לו ב' פרכות ע"ז אמאי לא אזלינן באמת בתר שטר ועוד לישנא דכל הקודם בשטר וא"כ היינו האי נמי [שכתב רש"י] דמסיפא לא קשה כלל דדלמא קושטא שטר ממש ודו"ק:
בתוס' בד"ה **יתומים כו' כשערב לו כו'**. ועכשיו שמת זה החייב לו רוצה העובד כוכבים להפרע מהערב [כיון שמת החייב] לא יפרע הערב הזה מן היתומים אלא בשבועה שמא אתפסיה החייב צררי וק"ל:
בתוס' בד"ה **גובה כו' יתן לפי חלקו כו'**. וה"ה לענין גבי' שלהן אם אין הנכסים מגיעין חולקין אותו לט' חלקים:
בא"ד **ור"ח דימהו למתני' כו'**. דהיינו עד ב' מאות חולקין בשוה ומנה ג' משועבדים לב' אחרונים יחד ומנה ד' לאחרון:
בא"ד **ונראה שיש לחלק**. עיין בריף"ף שם בב"ב תמצא החילוק וכאן ברשב"א דהכא אזלינן בתר אומדן דעת המת וק"ל:
בתוס' בד"ה **אע"ג כו' קצת קשה כו' דלא מפרש דאינו נפסד אלא האחרון והא רישא כו'**. ואין לו גובה משלפניו וכו' נמי יש לפרש כן דמ"ש ודוחק לומר דברישא נמי לא ס"ד נפסד רק ר"ל מאיזה שיש לו בינונית דאין מכולן משמע כן:
בתוס' בד"ה **ש"מ כו' אי נמי הכא במתנה במקצת כו'**. וא"ל מנ"ל להקשות [היינו לפשוט דדלמא איירי במתנת שכ"מ בכולה] ודוחק לומר מדלא אמר תנו ב' חלקים מנכסי לפלוני וג' חלקים לפלוני כו'. אבל י"ל דמשמע ליה כן דבכולה לא מקרי משועבדים להיות גובה מן האחרון מטעם דאין גובה ממשועבדים במקום שיש בני חורין רק מתנת שכ"מ במקצת דהוי בקנין וכמתנת בריא לכל דבר שאם עמד אינו חוזר וכן משמע ברשב"א וק"ל:
בתוס' בד"ה **ר"ת קצובין וכתובין כו' אר"ל לא מיבעיא כו'**. דלר"ל פשיטא דכתובין לחוד מהני מדקאמר [ר' אבא לעולא] והא מזון האשה כו' אע"ג דלא קצובין הוי מהני אילו הוי

ככתובין למשעבדי וק"ל. ועי"ל שהוא הראשון ופשיטא מדלא הזכיר רק כתובין מהיכא תיתי נאמר שכוונתו קצובין ג"כ אבל בר"ח מספקא ליה אי קאי אדברי ר"ל גם אי קאי אמאי טעמא דמתני' [ע"כ דקצובין לחוד מהני דהא אין כתובין] או אקושיות והא מזון אשה ובנות וכו' וק"ל:

דף נא.

גמ' **גדולה מזו אמרו וכו'**. נראה דס"ד טעמא משום דלא אילימא עישור לבטל הירושה שנתחדש עתה ושם בפרק מציאות האשה פריך ודלמא שאני הכא משום רווח ביתא וכפרש"י כאן:

גמ' **שאני פרנסה כיון דאית ליה קלא כו'**. ואין מוציאין למזונות משום שאין קצובין ואע"ג דזמנן עד דתיבגרן או עד דתינסבן וכו' מ"מ אין לו קצבה למטה דלמא תנסבון קודם בגרות וכמ"ש התוס' בכתובות (צ) מיהו למ"ד כתובין לחודא מהני א"ל דאה"נ מוציאין למזונות ס"ל דמשנה שלימה בסמוך מתו בנותיהן ניזונות מנכסים בני תורין כו' (ק) וכדפריך בסמוך אי הכי בנות נמי דצ"ל דלא פריך לדחות שינויא דקנו מידו למיפשט האיבעיא דדלמא לעולם תרוייהו בעי ושקנו מידו ובעת דלא משום שאין קצובין אלא למ"ד לפי שאין כתובין פריך וצ"ל דמזונות אין מוציאין משום שכתובין הן אצל בני חורין וכו' כדקאמר לעיל והטעם כפרש"י לעיל אין לך אדם שרוצה ליקח וכו' ולהכי אפילו ממשעבדי שמכר האח לא מוציאין ולכאורה זו בעצמו סברת קצובין דמ"ש מזונות מפרנסה ויש ליישב בדוחק שאין זה משום קצובין ועיין מ"ש התוס' פרק נערה דף נ' ע"ב בד"ה ומאי עילויא כו' וז"ל ויש להביא ראיה דלהוסיף על עישור אין שמין באב דרבי אית ליה כר' יהודה דהולכין אחר דעת האב וקאמר רבי דפרנסה טרפא ממשעבדי ולא מזונות לפי שמזונות אינם קצובין כדאמרינן בהניזקין ופרנסה מיקץ קיץ כדאמרינן התם ואם איתא דלהוסיף על עישור נמי שמין באב א"כ פרנסה נמי אינן קצובין אבל אם אין שמין אלא לפחות מעישור ניחא אע"פ שאין לו קצבה למטה כיון דלמעלה יש לו קצבה יכולין הלקוחות ליזהר ולהניח בני תורין כדי עישור נכסים ומאי ראיה דלמא רבי ס"ל טעמא לפי שאין כתובין דהא תנאי פליגי בהכי ודו"ק:

גמ' **אמר ר' יצחק שני כיסין קשורין כו'**. לכאורה כשלא ידע מאומה רק זה בא ואמר מצאתי כיס אחד וטועני הלה לפי דבריך ע"כ גם השני מצאת וה"ז תביעות ברי בכיסין ותביעות שמא בשוורים וברי בהחזרתי אף בשוורים וזה שדקדק רש"י והו"ל טענתו של זה טענת ברי אחרי שאחד מהן ביד זה וכו' ולא קאמר הואיל וראה לזה מגביה כיסו ואע"ג

דמגו דאי בעי שתיק סוף סוף עתה יש לו תביעות ברי עליו ול"ד למודה ר"י באומר שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן שהפה שאסר כו' דאין לזה תביעות ברי עליו אף לפי הודאתו ויותר נראה דזה בעצמו מקרי משיב אבידה הואיל ולא שתק והודה [וא"כ זהו באמת קושית הגמ' ור' יצחק ל"ל המוצא מציאה] וכן פרש"י בריש ב"מ מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ליהוי כמשיב אבידה דתנן לא ישבע מפני תקון העולם [ולפי' התוס' בד"ה וראב"י ל"ל משיב אבידה דחוק אמאי קרי ליה למגו משיב אבידה הול"ל וראב"י ל"ל מגו וכן בסיומא הלכך לאו משיב אבידה כו' ומדלא מעיז משיב אבידה כו' ולפרש"י א"ש. זה היה במוסגר מדברי הגאון] וצ"ל דרש"י מפרש כרבינא [לעיל (דף מ"ט ע"ב) רבינא אמר לעולם מתני' ר"ע כו'] וכן פסקו לעיל הפוסקים (ר) מפני תקון העולם דאורייתא הוא והוא טעם לדין תורה ולזה מקשה ור' יצחק ל"ל המוצא מציאה כו' הוא דאמר כו' דהיכא דתבעו ברי לא מקרי משיב אבידה [לפי המסקנא דראב"י בתובעו] ומתני' לא איירי בתובעו ברי (ש) או מתני' [כרבנן] דראב"י לית ליה משיב אבידה פטור [והיה קשה לרש"י] ומאי פריך אלא בעלמא הוינן וכו' ומ"מ מייתי לה לוהינן משום דלראב"י אף בשוורים דמינתחי הו"ל לחייב שבועה כמו בטענת עצמו לס"ד עכשיו ור"י פוטר בשוורים ומסיק בטוענו קטן וס"ל לראב"י כיון שתובעו ברי לא מקרי משיב אבידה אע"ג דקטן הוי כמאן דליתא אפ"ה אין אדם מעיז לכפור הכל ואע"ג שהדמיון אינו מחוור כ"כ לדמותו לכאן מ"מ רש"י משוו להו (ת) ודו"ק. אבל התוס' לא היה לפניהם פרש"י כאשר הוא לפנינו ומפרשים דאיירי שטוענו עכ"פ ראיתי שהגבהת מציאה שלי אבל איני יודע כמה לזה בכיסין הוי טענת ברי וכמ"ש בח"ש והוא העתיק מלה במלה מרשב"א ע"ש ולזה הקשו התוס' וקשה דלהימניה במגו כו' אבל בחלוקה הראשונה דכיסין לא הקשו דהוי מגו דכופר הכל ואין אדם מעיז כיון דהלה טוענו ברי אבל בסיפא הקשו שפיר והעלו גירסת תנ"ה וכו' שני כיסין וכו' ולא מצייר סיפא בשוורים ובההחזרתי כו' משום דפטור במגו דלא מצאתי אלא אחד וכקושיתם לפרש"י אבל בכיסין אילו טען לא מצאתי אלא אחד נמי היה חייב שבועה והא דקמצייר בכיסין החזרתי לרבותא וכו' ולהתוספות לא גרסינן כלל הך חלוקה דשני שוורים קשורים וכו' והחזרתי כו' בזה אינו נשבע ולפשט הזה כמ"ש בח"ש ורשב"א פי' השמעתין דמתני' איירי במוצא מציאה שחייב לישבע מצד הדין אפ"ה מפני תיקון העולם התקינו שלא ישבע ובא ר' יצחק ומצייר היכא שחייב מצד הדין ישבע דל"ל תיקון העולם כלל ועיין במאור מסכים לפירוש הראשון ובמלחמות לפירוש השני עיין עליהם ודו"ק:

ברש"י בד"ה **גדולה מזו אמרו שאפילו מכר האח כו'**. וכפרש"י בסמוך משעה שמת האב הכל יודעין כו'. אבל למה שמכר האב בחייו אין לו קצבה דמי יודע כמה בנות יהיה לו ועד כמה יהיה העישור וכמו שכתבו התוס' ר"פ הנושא [לענין מזון הבנות] וע"ש (א):

בתוס' בד"ה **או דלמא כו' כגון פסק לזון כו'**. ומתני' דבסמוך והיא ניזונת ממשעבדי או איירי בקנו מידו או אפילו בלא קנו וצ"ל כדמשני שאני פרנסה כיון דאית ליה קלא כו' אבל פסק לזון לית ליה קלא כ"כ אבל מ"מ יש לו קול יותר מהלואה וק"ל:

בתוס' בד"ה **בשקנו מידו כו' וקשה כו'**. לפרש"י י"ל דכתובין ממש אה"נ דמהני לעיל רק אכמאן דכתיבי דמי מכח תנאי ב"ד קאמר דמעיקרא הכי תקון דכתובין הן אצל בני חורין כו' לזה פירש שפיר בשקנו דסתם קנין וכו' אבל התוס' מיאנו בזה דא"כ לישני הכא במאי עסקינן בדכתב וק"ל (ב):

בתוס' בד"ה **אימור וכו' אבל גבי בני תורי לא דאמרינן בפרק שני דייני גזירות כו'**. אינו ראיה דלא חיישינן לצררי לגבות מבני חרי דה"נ קאמר בהדיא מתו בנותיהן מזונות מנכסים בני חורין כו' רק טעמא קאמרי דלא חיישינן לצררי לגבי בני חורין משום דקטנה היא כו' והשתא אזדא לה טעמא לפי שאין כתובין דהא אף בכתובין ובקנין אפ"ה לא גבי ממשעבדי משום צררי וא"כ מפני תקון העולם דמתני' צ"ל דחששת צררי מקרי תקון העולם שלא תגבה פעמיים (ג) והו"מ למיחשב כמה וכמה הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה משום צררי ואין נזקקין לנכסי יתומים קטנים משום צררי ותנא ושייר דהא נעילת דלת מקרי תקון העולם והומ"ל מלוה בשטר גובה מלקוחות מפני תקון העולם למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ובסמוך תנאי היא כו' משמע דטעמא דכתובין נשאר לפי האמת ולפרש"י ולחד שינויא דתוספות [לעיל בד"ה כתובין] דדוקא בקנו מידו יש לחוש לצררי א"ש דצריכי טעמא דכתובין ללא קנו מידו ודו"ק (ד):

בא"ד **דלענין משעבדי חיישינן כו'**. למאי דפי' רש"י והתוס' לעיל דדוקא משום דקני מידו לק"מ דהא דכתובה איירי בדלא קנו מידו וכן הא דכתבו התוס' מקודם אבל גבי בני חורין כו' מפרק שני דייני כו' בלאו ה"נ שאני התם דלא קנו מידו ודו"ק (ה):

בא"ד **תשבע לבסוף וכו'**. דא"ל דהתם משום דנשבעת לבסוף בשעת גיבוי כתובה סוף סוף כשבאת לזון שלא בפניו נותנין לה מזונות בלי שבועה וכתובה תנינא בהכותב הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה ופירוש תשבע לבסוף כשיבא ממדינת הים (ו) וק"ל:

בתוס' בד"ה **אלמא אפשר לומר בהיפך דרש"י מחשיב ליה לכתובין דטעמא לפי שאין כתובין פרש"י לעיל אע"ג דכתב השבח מ"מ על הפירות כיון שאינן בעולם אין הקול**

יוצא ולהכי כי קדם מקחו לשבח לא הוי כתובין דליכא קול אבל קדם שבחו למקחו וכו' יצא קול אחריות כו' וכפרש"י באר היטב כאן ד"ה אבל קדם אבל קצובין לא הוי דגוף הקרקע קצוב דמיו תוך שטר המכירה עד כמה יחזור על המוכר אבל שבח ופירות אין קצוב בו דהשתא לר"ל ניחא וכן לר' חנינא אי קצובין אע"פ שאין כתובין (ז) **י"ל נמי כתובין לחוד נמי מועיל ואע"ג דבשעת כתיבה לא הוי קול מ"מ מידי דהוי אפרנסה דבחיי אב אין לו קול ומשעה שמת האב אם מכר האח מוציאין דאית ליה קלא ולתוספות צריך לחלק דשאני עישור דמתחיל עתה החיוב ולא כחוב מקודם ותדע קצת דע"כ רש"י מפרש לר' חנינא אם קצובין לחוד מועיל הא דתנן מלוה ע"פ גובה מבני חורין בדלא קצובין ודומיא דהכי בשטר גובה ממשעבדי ופשוט דלאו קצובין וכתובין בעי רק חדא לחוד סגי ומשני תנאי וכו' ולמ"ד קצובין לא מהני כתובין כשאין קצובין ודו"ק.** ולהתוספות אף לתנאי היא מ"מ נפשט האיבעיא דאל"כ הוי ג' תנאים וק"ל ולא מתרץ רק חדא דלא יקשה לעולא ואף שי"ל קצת דלא נפשט ופליגי ר"ל ור"ח אליבא דת"ק (ח) ור' נתן כר"י ודו"ק:

דף נא:

בתוס' בד"ה **וראב"י כו' וקשה כו'**. עדיפא הו"ל להקשות לפרש"י אמאי שביק להקשות אלימא באמת מכח דינא ומקשה מכח תקון העולם ולמ"ש לעיל בפרש"י ניחא ודו"ק:

בא"ד **וקשה וכו' ועוד וכו'**. י"ל מכח אלו ב' קושיות פרש"י והוינן בעלמא מקשן אחר ולפרש"י שלפנינו פירש והוינן משום דלמסקנא דמיא לדר' יצחק אבל בה"א אפילו שוורים נמי [כמ"ש לעיל בגמ'] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אלא בדרבה כו' וד"ה מפני מה וכו'**. עיין מ"ש בעזה"י בחידושינו כתובות וב"מ:

בתוס' בד"ה **מפני מה כו'**. מ"ש בכתובות בהא דאלמא בכופר הכל נמי אדם מעיז כו' דאשתמוטי וכו'. אפשר לכאורה דא"כ הול"ל בקצרה בכולה בעי דכפריה והאי דלא כפריה משום דהו"ל זוזי כשיעור הודאתו ומותר לא הו"ל לכן אשתמיט וכו' ודו"ק [ועיין מה שהגהנו שם]:

בא"ד **דוקא מודה מקצת וכו'**. דא"ל המיעוט קאי דוקא אהיכא שאינו יכול להעיז דומיא דחיובא דמודה מקצת אבל היכא שיכול להעיז כופר הכל חייב א"כ באותו ה"א מודה מקצת ג"כ חייב דהא ליכא מגו כיון דכופר הכל חייב וא"כ באותו ה"א איירי כי הוא זה בכל גוונא וממעט נמי בכל גוונא ודו"ק:

בתוס' בד"ה **בכולה בעי כו' מדלא כפריה כו'**. אינו מדוקדק בפרש"י לכאורה דמשום דאינו יכול להעיז לא כפריה ואפשר הא דאמרינן אין אדם מעיז דוקא באדם שאינו גזלן [ורק כוונתו לאשתמוטי] ואילו הוא גזלן וחשיד אממונא מעיז ומעיז וק"ל:

בא"ד **ולא קשה מהאי רעיא כו'**. קאי אף לי"ל הראשון [דמדרבנן פסול כו']:

יש לומר ולהוכיח דמשביעין שבועה דאורייתא על הרחבת הזמן אם מחולקין הלוה והמלוה ויש למלוה עד א' דהכא כל עצמות שבועת מודה במקצת הוא משום הרחבת הזמן דממנ"פ אם אינו חייב לו יותר למה ישבע בלי צורך ואם חייב לו ודעתו שלא לפרוע א"כ חשיד אממונא [לפרש"י ולפי' התוס' א"כ יש לו מגו] ע"כ משום אדם שדעתו לפורעו כשיהיה לו זוזי ואשתמיט לפי שעה אף שיש לחלק קצת ודו"ק (ט):

דף נב.

במתני' לא קתני ברישא אפוטרופוס סתם ועוד בסיפא שביק יתומים שסמכו מיהו הא לא קשיא דבסמוך מפרש סברת טעם המחלוקת דאבא שאול ורבנן ואותן הסברות לא שייכין כלל בסמכו ולתרוייהו או נשבע כסברת הרמ"ה והרא"ש או אינו נשבע כסברת הראב"ד ורמב"ן ונ"ל שדעת התוס' כראב"ד ורמב"ן ורשב"א בפרק הכותב (כתובות דף פ"ח ע"ב) בד"ה ומיפלגי בפלוגתא דאבא שאול וכו' דכתבו ובממנה עצמה ליכא לאוקמא דאם כן לכ"ע היורשים משביעין אותה דלא שייך בה טעמא דמימנע וכו' דמן הדין אין ממנין אשה אפטרופא הא לא"ה לא ישבע כמינהו אבי יתומים ונ"ל דאורחא דמלתא נקיט דב"ד ממנין עשיר גדול גברא דטפי נכסי וכו' ואותו האיש מסתמא לא יטפל בעצמו ביתומים קטנים להאכילן ולהלבישן וכה"ג רק משכירין אותן ביד בעה"ב א' וקוצבין לו מזונות ומעות וכה"ג ולזה א"ל בו אם ישבע אם לאו שאין בידו ממעות יתומים רק לענין עשורי ובאפטרופס שמינוהו ב"ד אין שייך לעשר דהא לעשר דוקא להאכיל שרי כדמסיק [ובתחלה ס"ד דאף ברייתא דהתם איירי בלהאכיל דלגמרי ממעט אתם ולא התורם שאינו שלו. זה היה במוסגר מדברי הגאון] אבל אבי יתומים דרכו למנות חבר וקרוב שלו שיטפל ביתומים משום אהבה ואחוה וריעות שביניהם ויהיה במקום אביהן לכל דבר [אף להאכילן ולהלבישן ולכך נקיט ליה ברישא לענין מעשר] וק"ל:

גמ' **ומוכרין להן פירות**. קתני לה משום רבותא דאבל לא להניח:

לולב כולל כל ד' מינים. וערבה להושענא. גם ועושין קתני לא ולוקחין דעשייה שייך בלולב והושענא דוקא לאוגדו:

גמ' **לאיתוי שופר**. אף שיכול לצאת בשמיעת שופר של חבירו משא"כ באינך לכם משלכם וכן לאתוי מגילה אף דיכול לצאת פעם בשנה בשל חבירו. ואין פודין שבוים דקתני משום דמצוה רבה היא לא שמעינן מכלל צדקה. לאתויי תנחומי אבילים כו' דהוי מלתא דשכיחי רבים שם ב"מ דגלגל הוא כו' דומיא דצדקה דגלגל הוא עניות שכיחי ב"מ:

גמ' **אלא לחוב כו'**. לולי פרש"י ה"א כשיש לאחר תביעה עליהן קרוי לחוב דאין להם ריוח מסתמא ולזכות קרוי כשיש להן תביעה על אחר ופריך ולזכות אמאי לא אין סברא שימתין אפטרופא ויניח ממון היתומין ביד אחרים בלא ריוח עד שיגדלו וכן רש"י לפי פירושו מציירו על אחר שיש לו תביעה על היתומים ומתרץ אלא לחוב כו' עכ"פ איירי ביש לו לאחר תביעה עליהן ואף שנראה לאפוטרופוס שיזכה בדין או אפילו נראה להם שזכות היא ליתומים שיבאו עתה לדין יותר מאלו ימתינו כגון עתה ימצאו יותר עדות וראיה וכה"ג וכן משמע כמעט ברמב"ם הביאו ב"י שמפרש כן ממש:

גמ' **למכור ברחוק כו' ולגאול ביפה כו'**. לא מתחוור לי מלתא בטעמא דהא מלתא כיון דיכול לעשות ליתומים טובה גדולה קרוב לשכר ורחוק להפסד דמי מפיס איזה ישתדף: אפשר לדקדק ולגאול [ולא נקיט ולקנות] אפילו שדה שהיה שלהן עצמן מקודם דהשתא לא שייך דלמא לא משפיין:

גמ' **דלמא לא משפיין** אבל משתדפן בעבדים ישנו יותר קלקול מבשדות זקנה וחולי ומיתה וכה"ג:

גמ' **וצריך לחשוב**. רש"י פירש יחשוב וישבע דאל"כ מאי תועלת החשבון כשיהיה נאמן על מה שאמר אבל הפוסקים לא פירשו כן עיין באשר"י ובטור סי' ר"ץ:

גמ' **הרשות בידו**. פשיטא ומאי קמ"ל ויש גורסין הרשות בידן ר"ל ביד ב"ד להניחם אם מינה אבי יתומים אותן בחייו על אשר לו והיו בחזקת נאמנים בעיניו אף שלא מינן אלאחר מיתה כו' עיין בפוסקים. (י) סיומא דאורך הברייתא [דלא היה לו להביא רק תחלת הברייתא לסיוע דלהאכיל ולא להניח] י"ל לדייק החילוק דלהאכיל ולהניח דוקא שלא תימה יש חילוק בין אפטרופוס לאפוטרופוס לזה מביא כל הברייתא מדמחלק לבסוף במינוהו אבי יתומים כו' ש"מ דברישא אין חילוק וק"ל:

גמ' **הני בי תרי וכו'**. משום דאיירי נמי דלא שבקיה ר"מ ועכב על ידן:

גמ' **כל בי שמשי**. דצריך שיהא שלום בבית דנר שבת משום שלום בית ותזנח משלום נפשי זה נר שבת והני ג' דברים שצריך שיאמרו ע"ש כו' בניחותא לא דרך רגזנות דב' מלאכים באים מלאך טוב ומלאך רע וכו' יהי רצון וכו' ועד"ז יש לכוין סור מרע מן

המלאך רע ועשה טוב ר"ל עשה אותו טוב שצריך שיענה אמן בע"כ וע"י מה בקש שלום כר"מ ורדפהו לרע הנזכר כמו שאמר ווי דאפקיה ר"מ להאי גברא וכו':

גמ' **לא קראתי לאשתי אשתי וכו' אפשר לומר כי קורין לה אשה ע"ש זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת שהיא בת זוגו ור"י הו"ל אשה רעה כמ"ש בבראשית רבה פ' י"ז פסוק אעשה לו עזר כנגדו זכה עזר כאשתו של ר' חנינא בר חכינאי לא זכה כנגדו כאשתו של ר' יוסי ומייתי שם עובדא שגירשה וניסת לסנטר כו'**. שלא היתה בת זוגו לזה לא קראה בשם אשה וק"ל:

ברש"י **יתומים שסמכו תנן ואע"פ שלא נתמנה כו'**:

בתוס' בד"ה **יהבו יתמי זוזי כו' אבל יתמי מן התורה דינם כהדיוט דלא קני בכסף כו'**. עיין בח"ש דברים דחוקים אבל הנ"ל דכתבו זה לר"ל דס"ל משיכה מפורשת מן התורה דקרא ומתני' מסייע ליה וכמה גמרות בכמה דוכתין משמע כר"ל ורש"י פסק כר"ל כדאיתא במרדכי פרק הזהב ואח"כ מצאתי במרדכי בשמעתין שכתב אלו ב' דבורי תוספות הך דיהבו זוזי ודבור שאח"כ דאתי למימר וכו' וביניהם כתב פירוש ר"י דהך סוגיא דשמעתין כר"ל מדקאמר יתומים הרי הן כהקדש ולא קאמר אוקמה אדינא דאורייתא כדלעיל גבי זיבורית אוקמה אדאורייתא רק בוי"ל שינה בע"א ודו"ק:

בא"ד **גבי פדאוהו במנה כו'**. התם היפך מכאן שהקדש הוא המוכר וכאן היתומים הלוקחין והומ"ל אחלוקה יהבו להו זוזי ליתמי אפירי אייקור לא יהא כח כו' דדמיא ממש להתם וכן באמת התם מקשים מיניה והכא תפסו מוקדם וק"ל:

דף נב:

גמ' **יהבי ליה זוזי ליתמי כו' זול סבר מינה היינו דר' חנילאי כו'**. גם בכאן הול"ל אוקמה אדינא וכמ"ש המרדכי ותלאו בהקדש כיון דמשיכה מפורשת מן התורה מאין הרגלים לתקן שיקנה בכסף לזה אמר הואיל ומצינו קנין כסף בהקדש אותו קנין תקנו ג"כ ביתומים ליפוי כחם הכלל היתומים שוין להדיוט לגמרי חוץ מחלוקה משוך פירי מיתמי ואייקור שיוכלו היתומים לחזור ביהבו ליה זוזי ליתמי אפירי תקנו כמו בהדיוט דשניהם יכולין לחזור אם דין תורה בכסף קונה י"ל מה"ט שתקנו בהדיוט שלא יאמרו לו נשרפו חיטיך כו' ה"נ שלא יאמרו היתומים כן לאחר דמה ריוח ליתומים ויפסיד אחר וביהבו יתמי זוזי לאחרים תיקנו נמי כמו בהדיוט ששניהם יכולין לחזור ואי אפשר לתקן בהיפך שניהם לא יחזרו דא"כ הוי ב' רעות ליתומים בזול לא יהא יכולת בידם לחזור ויאמר נשרפו כו' כיון דקאי ברשותה באייקור וק"ל:

גמ' **אמר רב אשי כו'**. סמכו כאן דמשום ריוח יתומין דזימנין דאיצטרכי לזוזי מזבנינן בלא אכרזתא וה"נ מה"ט גופי' יוכלו אחרים לחזור בזול וק"ל:

גמ' **והא קא מפסיד פי' רש"י נכסי יתומים**. אבל מפסיד נכסי עצמו משמע דלכ"ע אין מסלקין בשביל כן נ"ל ועיין:

גמ' **ואתי לאימנועי**. משמע משמעתין שאין כח ביד ב"ד לכוף לקבל אפוטרופסות דאל"כ מאי קאמר דלמא מימנע וכו' וק"ל:

גמ' **אפטרופס שמינוהו אבי יתומים כו' כנושא שכר כו'**. מרשב"א משמע בהדיא שגריס מינוהו ב"ד וגירסתינו נראה יותר דב"ד מה ענינו לנושא שכר ואי משום פרוטה דרב יוסף אותו סברא לא הוזכר כלל בשמעתין ודו"ק:

גמ' **אתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר מערב**. מ"ש רש"י בפ"ק דבב"ק מנסך ע"כ ממש דמערב לא מחסרי' מידי שיכול למוכרו חוץ מדמי יין נסך שבו ע"ש וצ"ע דמנגד לסוגיא דשמעתין ועיין:

בתוס' בד"ה **דאתי כו' דיאמרו להם הלקוחות כו'**. כיון דלענין אייקור הוא ברשות היתומים וק"ל:

בא"ד **כיון דיכולין לאוכלן וכו'** דכ"ז שלא חזרו הרשות ביד הלוקחין לעשות בו מה שירצו משא"כ כאן כ"ז שלא חזרו היתומים אין רשות להמוכר לעשות בו מאומה שהרי הוא ברשות היתומים באייקור ואין יכולין לחזור המוכרים בה"א זו א"כ יאמרו שפיר נשרפו כו':

בא"ד **דנעשו הלוקחין ש"ש כו'**. ולא דמי הכא לחזרה דהתם בעובדא דר"נ שמה [דחייבין אף בחזרה באונסין] כי שמה הרשות ביד הלוקח לעשות בו מה שירצה ואין המוכר יכול לעכב עליו ולחזור בו משא"כ כאן אדרבה היתומים המוכרין יכולין לעכב על הלוקחין כל רגע שירצו לכן לא הוו אלא שומרי שכר ודו"ק:

בתוס' בד"ה **לכרגא כו' לוקמה לשאר צורכי היתומים כו'**. דודאי נזקקין לכל צורכי היתומים כו' כגון שכר לימוד ומלבושים וכה"ג ותירצו דהכא בכרגא דאשה ובנות ושאר צרכיהן אין נזקקין כלל ולהכי לא מצי מוקמי משנה דשום היתומים לשאר צרכי דיתמי מלבושים ומתפרנסין מנכסי כו' כתב להן ודו"ק (כ):

בתוס' בד"ה **הלכה כו' כדאמרינן בירושלמי דפרקין הזיק שור ר"י אמר משל יתומין ור"י בר חנינא אמר משל אפטרופס קא אתיא כו' כצ"ל**. ונראה דראיה דכדאמרינן בירושלמי קאי אדלעיל [דבפשיעה חייבין לכ"ע] וכן משמע בתוספות ב"ק וו באשר"י ובדוחק יש

לישב אומיהו נראה כו' אבל כל כמה כו' מדקאמר מיתן זוזי כו' היינו במקום שטען ודאי שיכול לשלם תביעתו אבל לא כשמשביעין מספק אפשיעה ועיין:

בתוס' בד"ה **מנסך קים לי' כו' ומטעם שלא יהא כל אחד כו'**. אין לזה טעם וחלילה שיאמר כן (ל) מיהו ע"כ שלא יהא כל אחד כו' בלא"ה איירי באנשים שאינם מהוגנים וק"ל:

בא"ד **וא"ת ולשמואל כו'**. בל"ז י"ל דשאני התם דהוי היזק הניכר [אבל השתא אי בהיזק הניכר מחייב גם באינו ניכר מחייב מטעם שלא יהא כל אחד]:

בא"ד **הגבהה צורך ניסוך הוא כו'**. אפשר לומר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולכן דוקא כשהגביהו מקודם לקנותו בהגבהה נעשה שלו (מ):

בא"ד **דכמו שאם נסכו אחר כו'**. לאחר שגזל הוא אם בא אחר ונסכו היה פטור כמו כן כשמנסך הוא עצמו אח"כ פטור:

דף נג.

גמ' **צריכא כו'**. והו"מ למתני מדמע ומנסך רק כיון דתני מטמא ומדמע ברישא י"ל קושטא דאח"כ חזרו לומר אף המנסך ותו לא צריך לומר מטמא:

גמ' **אמר חזקיה דבר תורה כו'**. לחזקיה הו"ל לחלק בין אם רואין אחרים אף שוגג חייב דליכא משום שיודיעו שהרי אחרים יודיעוהו ובאין רואים פטור אף מזיד שהרי יכול לומר שוגג הייתי אף שכוונתו להזיקו יכול להזיקו שפיר ולומר שוגג הייתי (נ) וצ"ל מתני' איירי באין רואים ומ"מ כשמודה בעצמו שעשה במזיד או שנתברר שידע חייב ואולי לזה פי' רש"י לצעורי קא מיכוין דהשתא ודאי יודה שעשה במזיד לצערו טפי ודו"ק:

גמ' **כדי שיודיעו**. וכי מודיעו ומהימן ל"ה כבי תרי אסור לאוכלו או זה מקרי בידו כיון שיכול לטמאותו ואפילו במכחישו או באומר איני יודע או בשותק נאמן עיין לקמן:

גמ' **שלא יהא כל א' כו'**. וליאמר שוגג אני לא חששו דניכר אם הוא שוגג או לאו אבל אם אין רואין כמ"ש לחזקיה יאמר שוגג הייתי ועיין (ס):

גמ' **מתיב ר"א ואי אמרת כו' שמי' היזק**. ולר"י אי ילפינן קנסא מקנסא מ"מ אפשר כיון דלא שכיחא כל כך הא דפרה לא קנסוהו אפילו במזיד ולכן אינו מחלק בברייתא בין שוגג למזיד:

בהכונס דף נ"ו ע"א פרש"י העושה מלאכה במי חטאת ששקל וכו' וכמ"ד היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק וזה דלא כסוגיא דשמעתין ועיין:

ברש"י בד"ה **ותדוש בתבואה כו' דאמחשבה לא מחייבינן ליה כו'**. ובפיגול דמחייבינן שאני פיגול דאינו אלא בדבור לא במחשבה כמ"ש התוס' סוף המפקיד והוי כמו מסור דחייב בדבור בעלמא וא"צ לחלק משום דהתם קעביד מעשה בגוף הקרבן בשעת מחשבה לשום כך:

בתוס' בד"ה **משום דקא מפסיד ליה כו' דלחזקיה הו"ל לאצרוכא לפטורא**. ולחזקיה יש לעשות כל הצריכות לפטורא (ע) רק לאבוה דר' אבין בראשונה וכו' חזרו לומר מדמע למה לי מטמא השתא מנסך דמפסיד לכולה פטור מטמא מבעיא דא"ל דה"א מנסך פטור משום דקים לי' בדרבה מני' דא"כ מזיד אמאי חייב (פ) ואין סברא לומר כלל דה"א מנסך פירוש מערב [אבל מנסך ממש קים בדרבה מניה אבל עתה דתני מטמא ומנסך ע"כ מנסך פירושו מנסך ממש דאי מערב היינו מטמא] וק"ל:

בתוס' בד"ה **ותני עלה כו' לאו היינו דתוספתא וכו'**. ולא פריך באמת מתוספתא משום די"ל דארישא קאי אבל התני עלה קאי אמתני' דלא הוזכר בה רק מזידין דאילו היינו התוספתא א"כ בע"כ משמע ליה דקאי אסיפא וא"כ הו"ל למיפרך [מרישא דהמטמא] ודו"ק:

בסה"ד וכי האי גוונא וכו'. ר"ל דקאי אדיוקא:

בתוס' בד"ה **בדיני אדם**. עיין בתוס' פרק הגוזל:

דף נג:

גמ' **האי גזלנא הוא כו'**. א"ל כדי שיודיעו דמטבע ונפסל מאי איכא למימר:

גמ' **ורמי דר"י אדר"י**. גם לסברת המאי לאו קשה דר"י אדר"י:

והומ"ל דכ"ע שמי' היזק ור"י פוטר בשוגג כדי שיודיעו [ולא הוי מקשה תו דר"מ אדר"מ ולא דר"י אדר"י] רק משום דהלכה לא שמי' היזק ועוד דבאיזה סברא הוי פליגי [דלמר אית ליה כדי שיודיעו ולמר לית לי']. עיין ברש"י בחולין דמפרש ר' יהודה לא קניס אטו מזיד דא"כ אף בשוגג לא יאכל עולמית אלא משום כדי שלא יהנה מעבירה ע"ש באורך וזה סותר גמרא ערוכה כאן ע"ש ובח"ש שם שמישבו ודו"ק:

גמ' **והא מנסך דאורייתא וכו'**. אבל מטמא תרומה דרבנן או במטמא חולין:

בתוס' בד"ה **גזלן הוא כו' דהא המכחיש כו'**. אע"ג דהוי היזק הניכר מ"מ בממילא אמר לי' הרי שלך לפניך הואיל ולא קנאו בשינוי וכן הוא בפירושים שהרחיבו מקצתן אע"ג דהוי היזק הניכר מ"מ יכול לפטור עצמו כשמשלם אותן בעין דאמר ליה הרי שלך לפניך וא"כ ה"נ בהיזק שאינו ניכר ותירצו דאם שמי' היזק א"כ אין לך שינוי גדול מזה וכו'

ומה לי בידים או ממילא כיון דחשוב כניכר א"כ הוי שינוי וקנאו בו ולא מצי למימר הרי שלך לפניך ובהכחשה לא הוי שינוי הואיל שהוא בעין אבל מטמא ונפסל ועבר עליו הפסח אם היה היזק ניכר אין לך שינוי גדול מזה שנפסד לגמרי והרקיבו מקצתן נמי משום דלא הוי שינוי להמכחיש באבנים דחייב נמי משום דמזיק בידים וק"ל:

בא"ד **ושמין כעין שגזל וכו'**. ביש ספרים מוגה שאין זה כעין שגזל:

בא"ד **אפילו אתפסתיה בידים פטור**. דלא שייך טעמא שלא יהא כל אחד הולך כו' דבשומר עסקינן וכי מזיק השור חייב לשלם ועוד דאי מטעם שלא יהא כל אחד כו' למה לי טעמא דאתפסתיה בידים כו':

בא"ד **אפילו תפסוהו ב"ד כו'**. דהא הכא בנטמא ונפסל מאליה חייב אי היזק שאינו ניכר שמיה היזק אע"ג דממילא ומינה למ"ד לא שמיה היזק מ"מ בניכר אע"ג דממילא וק"ל:

דף נד.

גמ' **זימנין דמיקלע יום ל' בשבת כו'**. אינו דומה ממש דשביעית כל רואה מעצמו יכיר ויחשוב השנים שבשביעית נטע דאם קודם שביעית היה פדאו קודם שנה משא"כ בשבת דלמא נטע בששי בשבת ביום ל"א קודם ר"ה:

גמ' **והוינן בה כו'**. בלא הוינן בה לא מקשה דר"מ לא קניס שוגג אטו מזיד דשאני הכא דלמה נקנסי' אדרבה תבא עליו ברכה ומזיד גופיה אין לו טעם לזה פריך והוינן כו' וק"ל:

ברש"י בד"ה **ת"ש כו' מתוך שהדבר ניכר כו'**. דאי מטעם נחשדו לחודא הול"ל הדבר אחר לחודא וא"ל דאי מטעם נחשדו לחודא א"כ י"ל דר"י בין דאורייתא או דרבנן קניס חוץ משביעית דלא נחשדו (צ) א"כ צ"ל דבכל מצות נחשדו ישראל והס כי לא להזכיר:

ברש"י בד"ה **במזיד שידע שטמאין הן**. ולא מפרש דידע דנעשין תרומה וא"צ לחסורי מחסרא דהא לא שייך למימר תבא עליו ברכה מיהו בזה י"ל מ"מ ליכא למקנסי דהא לא הזיד בתשלומין גרועין וכמ"ש רש"י בד"ה והוינן בה ולאלומי הקושיא פריך תבא עליו ברכה ולבתר חסורי מיחסרא י"ל דחולין טמאין לא עדיפא כתרומה טהורה וא"כ אף בשוגג [שלא ידע שנעשין תרומה] ראוי לקונסו כיון דידע דטמאין הן [לכך פרש"י אף בחסורי מחסרי במזיד שידע שטמאין הן]:

בתוס' בד"ה **אכל כו'**. י"ל לפ"ה כיון דבשעת התשלומין היה שוה המדה כתרומה שאכל (ק) והתורה קפיד [רק] אשעת תשלומין [אי] לפי מדה וכ"כ הרשב"א. ול"ד מעיקרא שויא ד' דבשעת תשלומין לא שוה רק זוזא:

להתוס' **בשוגג תשלומין** פירוש ומשלים עליו שיהיה שוין להסקה וק"ל:

בתוס' בד"ה **הכא בקנסו כו'** **לעקור דבר מן התורה כו'**. והכא דמדאורייתא תשלומי מעליא נינהו ואי מקדש בהן מקודשת ואתו רבנן ואפקעו קידושין וכו' [כ"ה בגמרא שם]. וכוונת התוספות [שהביאו זו] שלא תטעה דמכח קושיא תבא עליו ברכה תירץ כן דבחסורי מיחסרא מתורץ הקושיא והכרח דרב אחא דלא פליגי במזיד מפורש בהאשה רבה משום מ"ד אין כח ביד חכמים וכו':

בתוס' בד"ה **דם שנטמא וכו'** **ומייתי ברייתא כו'**. ר"ל הכא בשמעתין פריך מברייתא ולא ממתני' דהתם משום דמפרשי כו'.

בתוס' בד"ה **נפלו כו'** **טעמא דר"מ כו'**. של"ת מוטעת היא גם שלא תחלק בין נתפצעו אח"כ או בשעת נפילה או התם נפלו בשוגג והכא נפלו במזיד או הכא בין בשוגג כו' קאי אנתפצעו ובאידך ברייתא אנפלו [ונתפצעו ממילא] או התם דין דאורייתא קאמר ודו"ק:

דף נד:

גמ' **דאתי לאערומי כו'** **ולעולם יאמר שגגתי כי לא נתכוונתי כדי להעלות** [**וא"כ לא משכחת קנס חכמים כלל**] **והכא במטמא כו'**. במזיד ר"ל כשמבורר שעשה במתכוין [וא"כ מתקיים קנס חכמים עכ"פ במקום שיש רואין ומכירין שעשה במתכוין] ודו"ק:

בעובדא דר' אבהו למה שאל ס"ת ביד מי בין כך ובין כך פסול ודוחק לומר דכשעודנו ביד המוכר י"ל שאמר כן להשתמט מן הלוקח כי לא פרט בשם איזה ס"ת הוא ויכול למכרו אח"כ לאחרים כי הס"ת לא היתה בעין בפני הב"ד ולזה שאל ס"ת ביד מי [דזה דוחק] אבל שאלו כדי להודיעו הדין אף שהוא ביד הלוקח נאמן וכמ"ש האשר"י וא"ל אף אם לא שאל מ"מ היה יכול להבין השואל מדלא שאלו ר' אבהו ביד מי ש"מ שאין נ"מ בו דאל"כ הו"ל לשאלו [מ"מ רצה לפרש לו יותר] ודו"ק וכל הנך עובדות אזלי לאביי לכאורה דלרבא הו"ל לשאלו אם אשכחו כו' ודוחק לומר מדס"ת ביד לוקח הו"ל לאומרו כשנתנו לידו דדלמא נתנו לו ע"י שליח. גם מדצריך לטעמא דמתוך כו' (ר) ועובדא דטהרות משמע דס"ל לרב אמי כאביי דכיון שעתה אין בידו אינו נאמן ופריך מכה"ג דבפעם ראשון אם אמר לו מיד אע"ג דהשתא אין בידו נאמן עיין באשר"י ורשב"א ור"ן שהאריך מאוד מאוד ודו"ק:

בתוס' בד"ה **אמר אביי כו'** **דהכא אפילו לרבא כו'** **אלא משום שהיה בידו תחלה**. דברייתא קתני היה עושה עמו בטהרות:

בא"ד **דהכא במכחישו או אמר איני יודע כו'**. הוצרכו לזה דאיני יודע הוי ההכחשה מהנך עובדי דבסמוך ומכה"ג ביום הכפורים וק"ל. ועיין בתוספות קידושין:

יש לראות באדם שאינו שומר או פועל רק יכול לילך לשם ולטמאותן אי מקרי זה בידו ולעיל כדי שיודיעו משמע דזה נמי מקרי בידו אם לא שנאמר שנאמן עליו כבי תרי או יאמר בא ואראך ויכול לברר וק"ל:

בא"ד **וגבי אשתו זינתה כו'**. כמו השתא א"ש דמ"ט דאביי ויותר נראה משום מ"ט דרבא:

בא"ד **מחמת שאינו יודע דלא הוי שתיקה כהודאה**. בדבר שאינו בידו כמו התם:

בא"ד **תדע דקתני דומיא דאכלת חלב כו'**. לכאורה התם אם ידע בעצמו ליכא חיובא דקרבן [ואם לא ידע דחלב הוא] אף שידע שאכל מה בכך [מ"מ אף לדברי העד ע"כ הוא א"י] עיין ברשב"א ור"ן בהאומר באורך (ש):

בתוס' בד"ה **דכי אמר כו' בכל ד' עבודות**. שחיטה קבלה הולכה זריקה ולא כמו שראיתי [במהרש"א] הקטרה ואולי ט"ס הוא שהרי כתב [בעצמו] לעיל בכה"ג שאין בידו השתא כיון דמפגל בעבודות אחרות בזריקה וק"ל:

דף נה.

גמ' **וליכול קטן אוכל נבילות כו'**. מה שמפרש בהך קושיא טפי קטן אוכל נבילות מבקושיא ראשונה אפשר לומר בתחלה מקשה ואילו חרשת וכו' מ"ט למה שביק חרשת דרישא באופן דאכלה קטנה תאכל חרשת אי למ"ד קטן אוכל נבילות אין ב"ד כו' דאיירי קטנה בתרומה דאורייתא חרשת נמי תיכול בתרומה דאורייתא ואי למ"ד קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין כו' ואיירי בתרומה דרבנן ע"י נישואי דרבנן חרשת נמי תיכול בכי ה"ג ומשני גזירה כו' ועוד יש להמשיכו על ב' דרכים [עיין במהרש"א]:

גמ' **אמר עולא כו'**. לדידיה איירי אחרי הקרבה ואכילת בעלים דאז שייך טעמא דכהנים עצבים כיון שכבר אכלו חולין בעזרה והשתא לא מיעקרא רק בשב ואל תעשה ולא כרשב"א ופירוש מכפרת א"צ להביא אחרת ולרב יהודה איירי קודם הקרבה ופירוש מכפרת קריבה דאז שייך טעמא דלא יהא מזבח אוכל גזילות ולא מיעקרא בקום ועשה דמביא אחרת כיון דזו אינה קריבה וק"ל:

בתוס' בד"ה **ועל הקטנה כו' למ"ד אין כח כו'**. אבל למ"ד יש כח איירי בתרומה דאורייתא והא דחרשת לא אוכלת משום חרש בפיקחת הא יש כח וכו' ויאכל תרומה דאורייתא אפשר כולי האי לא עקרו כיון שהיא פקחת ועברה איסור דאורייתא משא"כ כשמאכיל גדול לקטנה אף שאסור להאכיל בידים או למ"ד ב"ד מצווין להפרישו מ"מ לא דמי כ"כ ודו"ק:

בא"ד **וא"ת ולוקמה כו'**. הו"ל להקשות אלימא למה העיד על שנשאת לכהן קטנה דעלמא נמי אוכלת וחזיר נמי תאכל וא"ל דגם זה בכלל קושיתם דזה לא מיושב בוי"ל הראשון דנפשט בעיא מהכא ואולי אורחא דמלתא נקיט ודו"ק:

בא"ד **ועוד דאוכלת בגינו כו'**. יש מפרשים משום דקאמר בגינו ואי מעצמה היאך תליא בגינו אלא מאכיל בידים:

בסה"ד הא קטנה היא. אף דב"ד מצווין להפרישו דאורייתא מ"מ אינו דומה לגדול שאוכל איסור דאורייתא. ונראה דלא חששו רק שמא תאכל בידים אבל לא לשמא יאכילה בידים דשכיחא טפי אם תתיר לה תרומה דרבנן תאכל היא בעצמה תרומה דאורייתא [ולכך גזרינן בחרש בפקחת] אבל לשמא יאכיל גדול לקטנה לא חששו ודו"ק (ת):

בתוס' בד"ה **מ"ט כו' וליכא לשנויי כדמשני התם כו' דא"כ מאי קפריך כו'**. קצת יש לראות אמאי לא משני באמת לעולא כגון שהקדישו בעלים בבית גנב וא"ל משום דהכא פריך מדתני עלה בחוץ כו' ובהקדישוהו בעלים פשיטא חדא דא"כ לר"ל נמי תקשי מן ותני עלה ועוד דא"כ מאי דייקי התוס' בלא תני עלה מגופיה הו"ל למפרך כו' בין לר"ת ובין לר"י הא צריך לאתויי שלא תימא בהקדישוהו בעלים ודו"ק ועיין בתוס' מרובה ובחידושינו שם בעזה"י:

גמ' **ולא פליגי**. ר"ל ר' ינאי ובמתניתא דהוי שיעור אחד לא פליגי עם רבב"ח אמר ר"י ורבב"ח אמר ר"י אייריי בדדרעא והא דקאמר בראש"י הרוגי כו'. יש מפרשים מלשון ראשים ושרים וכמדומה לי שראיתי כתוב משום שהדין הנושא משא בזרועו מניחו לו על ראשו משום דמקום יש בראש להניח ב' תפלין ובשעת מלחמה שנושאין כלי זיינן על זרועם ומחזיקין ברמחים נותנין תפלין של יד ג"כ בראש [ומר חשיב לשל ראש ומר של יד]:

גמ' **מאי קרא בת בבל כו'**. קרא ודאי עולליך של בת בבל קאמר רק מדקאמר אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו וגו' מדה כנגד מדה ודו"ק:

גמ' **עיני עוללה כו'**. והוא לבד נשתייר מהן ועיין סוף מרובה:

גמ' **ומנו ר' ישמעאל בן אלישע כו'**. לעיל פרק השולח (דף מ"ה) כתב התוס'. אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליתו ולגרבו טפי ותמהני אם בשעת חורבן הבית היה רבי ישמעאל בן אלישע עדיין תינוק הא פ"ק דברכות אמר ר' ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים כו' ודוחק לומר דלאו דוקא בשעת חורבן

הבית רק קודם לו דמ' שנים מקודם גלתה סנהדרין וכו' ומצאתי בתוס' פרק מצות חליצה שכתבו על ענין אחר דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הוי ע"ש ודו"ק:

ברש"י בד"ה **שוליא דנגרי הוה לא היה רבו לתורה כו'**. דמה לו לומר שוליא דנגרא הוה מה לי דנגרא או דנפחא אלא בא לשלול רבו לתורה וק"ל:

ברש"י בד"ה **לך חזק וקני כו' השני נוח לי**. ובמתני' פירש נמי מיראה ואפ"ל דוקא לשמואל אבל לרב אי משום יראה א"כ בשטר נמי וק"ל:

דף נה:

גמ' **או משעת הקדישו**. אע"ג דמשעת הקדישו דהוי שינוי השם מדינא הוא ברשותיה לגיזות וולדות מ"מ קאמר שפיר כי אוקמוה רבנן ברשותיה לענין הקרבה שיהא חייב משום שחוטי חוץ דמדינא לא מהני שיהא ראוי לפנים משום מצוה הבאה בעבירה אי משעת גניבה שיהיה מקום להקדש לחול שלא יהיה מצוה הבאה בעבירה או אוקמוה ברשותיה לענין הקרבה משעת הקדישו וק"ל:

במשנה **לא היה סקריקון ביהודה**. פירוש במדינת יהודה ולא בגליל:

גמ' **אמר ר"י לא דנו בה דין סקריקון קאמר**. א"ל למה לי דין וכו' ולא כסברת המקשה דלא היה סקריקון דהיינו שא קרקע והניחני דעל שם כך נקרא כן בהרוגי מלחמה מפני היראה כל דלא קטיל ישראל כל היכא דמשכח ליה לקטלוה ולא היו רשאין ליקח קרקע להניחו אבל מכאן ואילך היה סקריקון מיהו בצנעא היו לוקחין קרקע אף בגזירה הראשונה ועוד דמ"מ היה קשה מאי אשמעינן מתני' בזו ודו"ק ועוד דרוצח קרוי סקריקון ע"ש דלפעמים [הנרצח] אומר כן:

גמ' **אשקא דריספק כו'**. עיין מעשה דקמצא ברבה פסוק בני ציון היקרים קצת בסגנון אחר:

בתוס' בד"ה **כי היכי כו' וממילא מיחייב כו'**. לפירושם צריך ליישב לשון כי היכי ודו"ק:

גמ' **אנפרות אין בו משום סקריקון וכו'**. עיין בתוס' פרק הכונס ד"ה מבריח ארי וכו':

גמ' **גידל בר רעילאי כו'**. י"א גידל היה גבאי המלך דכן משמע להו לשון קיבל ארעא בטסקא במס שהיה להם ליתן למלך קבל ארעא מנהון בפרעון ואין נראה לזה משמעות כלל:

גמ' **א"כ עשיתו סקריקין כו'**. שהבעלים צריכין להחזיר לו מה שנתן זה למלך בעד הקרקע בשלמא אם המלך מכרו לו קרקע בעד הקדמת ג' שנים מס דוקא ניחא דצריכין

להחזיר לו כי היכי דבסקריקון משום דגמר ומקני מיראה ה"נ המלך יש לו כח לעשות כן ודו"ק:

ברש"י בד"ה **טוענין ליורש כו' ולא שדי זוזי בכדי ליקח כו'**. אף דצריך לתת לו מעותיו מ"מ קרוי זוזי בכדי כיון שהקרקע יוצא מתחת ידו:

לפירוש התוס' אפילו כגון זו בדידי' נמי הוי רבותא דמועיל חזקת ג' שנים ולא אמרינן מיראה לא מיחה רק ביורש הוי רבותא טפי וק"ל. וא"צ לומר דבדידיה אם איתא דמיראה לא מיחה למה מיחה השתא הא עדיין ידע סקריקון כיון שיוצא הקרקע מיד הלוקח ממנו משא"כ אם מוציאין מיורש לא איכפת כולי האי (ללוקח) [לסקריקון]:

ברש"י בד"ה **מבני באגא כו' ונותנין לא' כו'**. דאל"כ כשהלכו קצתן מה להו לבני באגא לטפל ולמכור הקרקע אלא שהמלך תובע המס של כל הבאגא מאחד מהן:

בתוס' בד"ה **כגון זה כו' מפני יראת הסקריקון**. אע"ג דסברת דיראה עביד טפי שלא יצטרך לחזור דאגב אונסא מקני מ"מ הכא איירי לענין הרביע אם נתן או לא וטענינן שנתן וק"ל:

בתוס' בד"ה **למכתב ליה טרפא כו' אלא אמרוותא קמאי**. כיון דהוציא כ"כ בעד הקרקע שלהם ועיין ברשב"א שהאריך בשמעתין:

בתוס' בד"ה **רביע כו' פירוש רביע מעות שנתן לו יתן לו בקרקע או במעות דהיינו חמישית כו'**. כן מצאתי מוגה:

בא"ד **ותומה כו'**. דא"ל דשפיר מקשה לשמואל דמה עשה רב יותר מברייתא הלא בברייתא נקיט לישנא דרב ממש אם תפרש בברייתא רביע הקרקע יתן לו כו' א"כ גם דברי רב תפרש כן ולמה פליג ארב ע"כ מדפליג משמע ליה לשמואל הלשון רביע מעות שנתן יתן לו וכו' וא"כ תקשי ליה ברייתא דז"א דא"כ מאי משני כי תניא האי לאחר שבאו כו' סוף סוף דברי רב נמי תפרש כן אע"כ צ"ל ששמע כן מרב היאך כוונתו ודו"ק:

בא"ד **וכן גריס ר"ח ומפרש כו'**. כן מצאתי מוגה:

דף נו.

גמ' **איכול קורצא**. אנקום ברמיזות עיין ברמב"ן פ' לא תלך רכיל ותרגומו לא תיכול קורצין ע"ש באורך:

גמ' **סבר למיקטליה דלא ליזול ולימא כו'**. משום שמא יאמרו מטיל וכו' וכן להקרבה היה שרי מפני שלום מלכות רק משום שמא יאמרו כו':

גמ' **ענותנותו של ר' זכריה כו'**. טפי הול"ל ולמתלי על רבנן שלא מיחו בידו הן הן הגורמין וצ"ל דבאותו פעם עדיין לא היה ברי היזיקא עד עתה שנראה ההיזק בעין ובאיכה רבתי ז"ל והיה שם רבי זכריה בן אבקוליס והיה סיפק בידו למחות ולא מיחה וכו' וק"ל:
החריבה את בתינו כו'. אע"ג דודאי מקודם נגזר ליחרב מ"מ ע"י סיבתו חרב עתה:
לגירון קיסר. אין נראה שהיה קיסר אלא שר צבא קיסר ועיין בספר יוחסין בזה:
לד' רוחות. כו'. אין נראה לומר לאידך ד' רוחות דהיינו צפון ודרום למעלה ולמטה דא"כ הו"ל למימר לו' קצוות רק ר"ל לאידך מד' רוחות. ולכאורה לא היה עומד נגד העיר ממש דא"כ לא היה צריך לשדות גירא לאותו צד שודאי יפול בו:
הוי בה הני תלתא עתירי נקדימון בן גוריון ובן כלבא כו'. וברבה חשיב נקדימון ובן גוריון לתרי. בדחמרא מלחא ומשחא:
יתיב ארבעין שנין בתעניתא. דמ' שנים מקודם ראו סימנים שיחרב כדאיתא בכמה דוכתי:
מחייבת תרי קטלא וכו'. אע"ג דממנ"פ ליכא אלא חדא קטלא מ"מ למאי דקרי ליה מלכא חייב תרי קטלא כיון שאינו מלך וקראו כן ועוד לסברתו אמאי לא אתי:
וברבה וקרית לי מלכא וכדו שמע מלכא וקטיל להאי גברא לא כפרש"י והתעללת בי:
בתוס' בד"ה **עגלא תילתא ולא כמו שמפרש שגדל שליש כו'**. דא"ש דהוה מברי עגל הגדל שליש וק"ל:

דף נו:

גמ' **ודרקון כרוך כו'**. היה נראה לכאורה דנחש כרוך סביב החביות וכשמכין עליו להמיתו משתברין החבית דמסתמא של חרס הא ודאי שוברין את החבית כדי להמיתו וה"נ מהרסין חומת ירושלים כדי להרוג הבריוני ורש"י לא פי' כן דדו"ק:
גמ' **ומאחר דחכימת כולי האי עד האידנא כו'**. אע"ג דלעיל שאלו הך קושיא בלא חכימת כולי האי מ"מ כבר השיב לו בריוני דאית בן לא שבקוני אך מאחר דחכימת הו"ל לעשות איזה תחבולה אף דאת"ל שאינך חש להשיב על אלו חבית של דבש כו' משום דתשובתו פשוטה דשקלינן צבתא כו' ודו"ק:
גמ' **ואמר אי אלהימו כו'**. תופס הפסוק ודרש על כך זה טיטוס וכו':
והיה דם כו'. נראה כעין מה שאמר הכתוב משגיא כו' כדי שישתבחו ויתפארו בהם ואח"כ יתוש קדמו או אולי הדם היה מדם הזאות שנבלע בו אע"ג דלא היה מזה על הפרוכת ממש מ"מ ניתז בו ג"כ מסתמא:
מי כמוך באלמים. משום דאלם חסר כתיב לשון אלם:

ועשאן כמין גרגותני וכו'. בבית שני ב' פרוכת הוי:
אל תקרי קבורים. יש מפרשים מלשון קיבורי דאהיני והוא לשון קיבוץ:
שאלהיהם של אלו כו'. אבל אלהי המבול אין אלהיהם של אלו שאותו כבר נשבע שאינו מביא כו':
לעובד כוכבים יהיב לי' ד' זוזי. כאן נשלם גמולו של כל דקטיל ליתי ד' זוזי:
פיו של נחשת וצפורניו של ברזל. אולי יש טעם לזה:

דף נז.

גמ' **דוד אתמוהי כו'**. הלא אתה כו' ולמה הבה לנו עזרת מצר:
גמ' **בארוס וארוסתו כו'**. שהיו מאותו עיר של כפר סכניא:
שאין לי כתובה כו'. אבל משום כלה בלא ברכה כו' היה יכול בעצמו לברך ואי משום דצריך עשרה אפשר היו שם י' כמו שאמרה ספדו כו':
גמ' **ואילו יוסף כו'**. לפי המדרש הומ"ל נמי דאילו יוסף ע"י דמות דיוקן אביו פירש:
והעמיד להם עדים כו'. ואלולי צדיקים מאי ראיה [שכל הסיפור היה שצדיקים היו כדקאמר ומאחר דהוי צדיקים] דלמא ראו קרי וש"ז מהן ועדיין מה ראיה העמדת העדים דלמא ראו קרי לאונסן או אף ע"י רצון ומאי ראיה על אשתו ואולי הניח על מטה אשתי והוי כעידי כיעור [דאל"כ בודאי לא היה אוסרין אותה]:
שבע שנים בצרו אומות העולם את כרמיהן כו'. בערבי פסחים במרדכי לכן תיקנו הטוב על היין טפי מעל שינוי פת משום שבצרו כו' ולהאי טעמא קצת קשה א"כ על שינוי ענבים נמי ואפ"ל לזכר ב' חלקי מים ואחד דם וכל חמרא דלא דרי על חד תרי וכו':
ברש"י בד"ה **דאמר מר בעירובין ויליף לה כו'**. מיהו התם דחה הדרשה אך המימרא אמת עכ"פ:

דף נז:

גמ' **לקיים מה שנא' דמים בדמים כו'**. אפשר לומר הדם שבבקעה ושבירושלים זהו דמים לשון רבים ובדרך נס נגעו יחד בדם זכריה שהיה בהר בעזרה לקיים מה שנאמר:
גמ' **דהוי מרתח**. ולא הועיל כיסוי כענין ארץ אל תכסי:
גמ' **ולא אידמי כו'**. בחזקוני פרשת וישב דם עזים דומה לדם אדם מקשה מהכא ואינו קושיא חדא כששניהם יחד זה לעומת זה אז ניכר ההבדל כמו כאן גם כאן מרתח כדי לנקום נקם ובמראה דוקא שוין:
מבני בניו כו'. ולא חשיב מנירון ר"מ דנירון גר צדק הי' וכאן מי יתן טהור מטמא קאיירי:

מאן אינון שמעיה ואבטליון ובסיסרא לא מפרש וראיתי בספר עשרה מאמרות שר"ע הי' מסיסרא כשבא על יעל מבעילה שכתב שכב ע"ע. ולא משמע לי כן מדלא מפרש ג"כ בסיסרא מאן אינון משמע דלא היו אנשים חשובין דבקיאי בשמיהו כשמעי' ואבטליון ועוד דבהדיא קאמר מבני בניו של סנחרב למדו תורה ברבים ואילו בסיסרא רק למדו תינוקת בירושלים הן שר"ל תינוקת של בני בניו למדו שם או מבני בניו למדו עם תנוקת עכ"פ לא הצליחו בלימודם כ"כ:

כפלים כיוצא מצרים. לפרש הגברים לבד מטף שלא תימא סך הכל ב' פעמים ס' רבוא [לזה קאמר כפלים כיוצאי מצרים דשם הגברים לבד]:

שאין בה מזרעו של יעקב. וקיסר דלעיל משום דאכשלי פומא לבר דרומאי:

ואין מלחמה כו'. במלחמת דוד מסתמא לא היה בהן מזרע עשו אבל במלחמת ה' שלא בדרך הטבע לא קמיירי:

והיינו דאמר ר"א וכו'. אין רחוק שיש דילוג כאן וצ"ל דבר אחר הקול וכו' בזמן שיש דלטורין בישראל אזי והידים ידי עשו וכו' וכמו שאמרו בשאול אע"פ שהיו צדיקים כיון שהיו בהן דלטורין היו נופלין כו' והיינו דאמר ר"א וכו':

גמ' **אתיוה לאידך כו' לא יהיה לך כו'**. ולא אמר אנכי שהוא מוקדם משום שהיה יכול לחשוב מסברא שאחיו שקודם לו אמר אותו הפסוק וכן כולן וק"ל:

גמ' **זה מילה וכו'**. נראה משום דהול"ל נהרגנו הורגנו משמע כאילו אנחנו הורגין את עצמינו לזה דריש מר על שקפצו לתוך הים וזה על אשה שנפלה מגג וזה על המילה. ועל ת"ח שמראין כו' אתיא סיפא דקרא שפיר טפי נחשבנו כצאן טבחה וק"ל:

בתוס' בד"ה **אתיוה לקמא**. בנוסח הגמ' שלפניהם היה שראשון אמר אנכי ולא יהיה לך והשני זובח כו' ובשביעי ליכא קרא [לזה כתבו] ובמדרש כו' וק"ל. והרבה שיבושים נאמרו כאן יש אומרים ומשביעי לא מייתי מקרא מפורש רק מכח מדרש כבר נשבענו וכו' [והא דכתבו] ובמדרש כו' לא יהיה לך מפרשים כו' כוונתם על סוף המדרש שמביא הקטן השביעי הרבה מקראות ויש מפרשים דקמא אמר אנכי ומקרא השני ג"כ דהיינו לא יהיה [ומ"ש ובמדרש אמר דקמא אמר אנכי והשני ר"ל מקרא שני דג"כ אמרו הראשון] ויש מפרשים מיית לשון מת והכל הבל וק"ל:

דף נח.

גמ'. **ולא פליגי**. ר"ל ר' ינאי ובמתניתא דהוי שיעור אחד לא פליגי עם רבב"ח אמר ר"י ורבב"ח אמר ר"י איירי בדדרעא והא דקאמר בראש"י הרוגי כו'. יש מפרשים מלשון

ראשים ושרים וכמדומה לי שראיתי כתוב משום שהדין הנושא משא בזרועו מניחו לו על ראשו משום דמקום יש בראש להניח ב' תפלין ובשעת מלחמה שנושאין כלי זיינן על זרועם ומחזיקין ברמחים נותנין תפלין של יד ג"כ בראש [ומר חשיב לשל ראש ומר של יד]:

גמ'. **מאי קרא בת בבל כו'**. קרא ודאי עולליך של בת בבל קאמר רק מדקאמר אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו וגו' מדה כנגד מדה ודו"ק:

גמ'. **עיני עוללה כו'**. והוא לבד נשתייר מהן ועיין סוף מרובה:

גמ'. **ומנו ר' ישמעאל בן אלישע כו'**. לעיל פרק השולח דף מ"ה כתב התוס'. אי נמי בשעת חורבן הבית לא שייך דלא ליתו ולגרבו טפי ותמהני אם בשעת חורבן הבית היה רבי ישמעאל בן אלישע עדיין תינוק הא פ"ק דברכות אמר ר' ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וכו' ודוחק לומר דלאו דוקא בשעת חורבן הבית רק קודם לו דמ' שנים מקודם גלתה סנהדרין וכו' ומצאתי בתוס' פרק מצות חליצה שכתבו על ענין אחר דתרי ר' ישמעאל בן אלישע הוי ע"ש ודו"ק:

ברש"י בד"ה **שוליא דנגרי הוה לא היה רבו לתורה כו'**. דמה לו לומר שוליא דנגרא הוה מה לי דנגרא או דנפחא אלא בא לשלול רבו לתורה וק"ל:

ברש"י בד"ה **לך חזק וקני כו' השני נוח לי**. ובמתני' פירש נמי מיראה ואפ"ל דוקא לשמואל אבל לרב אי משום יראה א"כ בשטר נמי וק"ל:

דף נח:

גמ'. **אנפרות אין בו משום סקריקון וכו'**. עיין בתוס' פרק הכונס ד"ה מבריח ארי כו':

גמ'. **גידל בר רעילאי כו'**. י"ל גידל היה גבאי המלך דכן משמע להו לשון קיבל ארעא בטסקא במס שהיה להם ליתן למלך קבל ארעא מנהון בפרעון ואין נראה לזה משמעות כלל:

גמ'. **א"כ עשיתו סקריקין כו'**. שהבעלים צריכין להחזיר לו מה שנתן זה למלך בעד הקרקע בשלמא אם המלך מכרו לו קרקע בעד הקדמת ג' שנים מס דוקא ניחא דצריכין להחזיר לו כי היכי דבסקריקון משום דגמר ומקני מיראה ה"נ המלך יש לו כח לעשות כן ודו"ק:

ברש"י בד"ה **טוענין ליורש כו' ולא שדי זוזי בכדי ליקח כו'**. אף דצריך לתת לו מעותיו מ"מ קרוי זוזי בכדי כיון שהקרקע יוצא מתחת ידו:

לפירוש התוס' אפילו כגון זו בדידי' נמי הוי רבותא דמועיל חזקת ג' שנים ולא אמרינן מיראה לא מיחה רק ביורש הוי רבותא טפי וק"ל. וא"צ לומר דבדידיה אם איתא דמיראה לא מיחה למה מיחה השתא הא עדיין ידע סקריקון כיון שיוצא הקרקע מיד הלוקח ממנו משא"כ אם מוציאין מיורש לא איכפת כולי האי (ללוקח) [לסקריקון]:

ברש"י בד"ה **מבני באגא כו' ונותנין לא' כו'**. דאל"כ כשהלכו קצתן מה להו לבני באגא לטפל ולמכור הקרקע אלא שהמלך תובע המס של כל הבאגא מאחד מהן:

בתוס' בד"ה **כגון זה כו' מפני יראת הסקריקון**. אע"ג דסברת דיראה עביד טפי שלא יצטרך לחזור דאגב אונסא מקני מ"מ הכא איירי לענין הרביע אם נתן או לא וטענינן שנתן וק"ל:

בתוס' בד"ה **למכתב ליה טרפא כו' אלא אמרוותא קמאי**. כיון דהוציא כ"כ בעד הקרקע שלהם ועיין ברשב"א שהאריך בשמעתין:

בתוס' בד"ה **רביע כו'**. פירוש רביע מעות שנתן לו יתן לו בקרקע או במעות דהיינו חמישית כו' כן מצאתי מוגה:

בא"ד **ותימה כו'**. דא"ל דשפיר מקשה לשמואל דמה עשה רב יותר מברייתא הלא בברייתא נקיט לישנא דרב ממש אם תפרש בברייתא רביע הקרקע יתן לו כו' א"כ גם דברי רב תפרש כן ולמה פליג ארב ע"כ מדפליג משמע ליה לשמואל הלשון רביע מעות שנתן יתן לו וכו' וא"כ תקשי ליה ברייתא דז"א דא"כ מאי משני כי תניא האי לאחר שבאו כו' סוף סוף דברי רב נמי תפרש כן אע"כ צ"ל ששמע כן מרב היאך כוונתו ודו"ק:

בא"ד **וכן גריס ר"ח ומפרש כו'**. כן מצאתי מוגה:

דף נט.

גמ' **והא הוה אלעזר**. לא משני הוו זקנים דא"ל זקנים לא הוו חשובין כאלעזר דהא משני הוה פנחס ש"מ דפנחס היה חשוב כאלעזר ואפ"ה משני הוו זקנים י"ל דלזקנת פנחס היו זקנים חשובין כמותו ולא בתחלתן משום דזקנותן גרמה חשיבותן כמו שאמרו זקני ת"ח כ"ז שמזקינין כו' ובפנחס כתיב פנחס בן אלעזר וכו' לפנים היה ה' עמו ושנסתלק ממנו רוח הקודש וק"ל:

שם והא הוה אלעזר. ולא משני כולהו שני קאמרינן דפי' בכל הפשט כולהו שני מיום שעמד בגדולה וכפרש"י והנה גדולתו של אלעזר לא הותחל עד אחרי מות יהושע ופי' הוה אלעזר גדול בתורה כיהושע ופריך אח"כ והא הוה אלעזר לאחר שהותחל גדולתו יחיד בתורה וגדולה וק"ל:

גמ' **הוה פנחס**. אע"ג דלכאורה הבן הוי כייף לי' לאביו:
גמ' **הוה שמואל**. ולא פריך מעיקרא הא הוה שמואל דפסיקא ליה שהיה עלי ושאר גדולים ועוד דידע היה דהוי שאול דשאול ושמואל היו בזמן אחד זה נודע רק פריך וכוונתו הא הוה שאול יחיד לאחר שמת שמואל בחייו:
גמ' **הוה עירי כו**'. ה"נ אחיתופל ומפיבושת וחדא נקיט דמ"ש זה או זה ועיין בתוס' סנהדרין:
גמ' **ולא והא הוי הונא כו**'. האי ולא אינו דומה לולא דלעיל ולא והא הוה יהושע [דהכא פריך והא רב הונא בר נתן ג"כ הוה בימי רב אשי ולא הוי תורה וגדולה של רב אשי במקום אחד] וק"ל:
בהלכה זו הספדתי הספד לכמוהר"ר חיים כ"ץ תנצב"ה זצללה"ה פרשת וארא ופירשתי בס"ד מאמר דאמר לי' רב אשי לבר קיפוק האי יומא מאי אמרת בי' כו' ע"ש סוף מועד קטן ועוררתי דמשמע כאילו יש להספד הזה שיאמרו שייכות למיתת רב אשי דאמר האי יומא כו' ומה טיבו לרב אשי עוד קשה כפל הענין במשלים שונים זה ג' רגלים ומאי רמזו וענינו וכאלה י"ל הרבה גם המשילו לארזים ודרך העמי הארצים למושלן לאילן סרק ות"ח לאילן מאכל והענין הוא כי רב אשי היה סוף אמוראים וכמו שאמר בפרק הפועלים רבינא ורב אשי סוף הוראה וסימנך עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם והוא חותם התלמוד ואחריו התחילו רבנן סבוראי והגאונים ואין להם רשות לחלוק על התלמוד כנודע ולזה אמר אם בארזים נפלה שלהבת וגו' דעד עתה דור הולך וגו' וזרח השמש וגו' יום שמת רבא נולד רב אשי וכולהו אמוראי יש להם כח לחלוק ואדרבה הלכה כבתראי משא"כ עתה כאילו נפלה שלהבת בארזים כי כלו כלם ונחשבין הנותרים והבאים כאזובי קיר לעומתם כנודע ונקיט ארזים כמו שאמרו ובארזים חופר למטה ומשרש מפני שאין גזעו מחליף והובא בתענית ס"פ ג' דחסידים ה"נ אין גזען מחליף ולזה הבחינה מדמי לי' בר אבין לאבידה שאין כאן תמורה ונקיט ג' לשונות כי ג' הוי שתורה וגדולה במקום אחד משה ורבי ורב אשי התבונן אלו כתבו מקרא משנה ותלמוד משה כתב ספרו וכו' ואלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר וכו' והיה בו תורה וגדולה כמו שאמרו מימות משה וכו' וזהו זאת הברכה תורה צוה לנו משה וכו' ויהי בישורון מלך ופי' רש"י וכ"ה במדרש דקאי אמשה ולא קם נביא כמשה ורבי סידר המשנה והוא היה סוף התנאים ואין רשאים האמוראים לחלוק על המשנה בשום פנים והיה בו תורה וגדולה ורב אשי כו' כדלעיל ולמה הזכיר שלשתן בארזים כו' כדלעיל ואולי אמר לשון רבים משא"כ בנחל כו' לרמז כי היה בהונא בר נתן תורה וגדולה כו' ולזה חלש עליו

דעתא דרב אשי [כדאיתא שם בגמ'] לעשות לו צרה בצידו כי באמת מיכף הוי כייף לי' לויתן זה משה כמ"ש במדרש לי קראת עבד וללויתן קראת עבד עמו כרת ברית וכו' ודבר זה מבואר אצלינו באורך בדרוש לפרשת ואתחנן בעזה"י דהיינו שהיה לו טענות מ"ש מלויתן כו' בנחל כו' נגד רבי כמו שאיתא כנחלים נטיו כגנות עלי נהר אמר בלעם אני רואה אותן גנות זה שונה של בר קפרא וזה של רבי חנינא וזה של רבי חייא וזה שונה של רבינו הקדוש אמר ליה הקב"ה עלי נהר אעפ"כ כולן נכנסין לחבורה אחת כולן נתנו מרועה אחד והוא כענין רבי לא שנה רבי חייא מנין לו הכל בא מהמשנה והמשכתי עם זה באורך חבל על דאבדין כו' בפרשת וארא שנת השצ"ה לפ"ק ונזכה ליום הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה במהרה בימינו אמן:

גמ' **מחוי ר' יהודה לר' יצחק בריה כבר שית כו'**. כצ"ל:

ברש"י בד"ה **מן הצד כו' שלא ילמד חובה כו'**. ואי משום טיבותא דשמא ילמד זכות ולא יפלגו עליו דר"ל שלא ילמד חובה כו' וישפוך דם נקי ומה לנו לטיבותא אם ילמד זכותו בטעות וק"ל:

ברש"י בד"ה **אבל בגיטין כו' כשם שכנס ברמיזה כו'**. הוא מלשון המשנה דאתי גט דידיה ומבטל קדושין דידיה דאף קדושיו לא הוי קדושי מעליא וא"ל כשם שכנס בקפיצה כו' דטעמא דקפיצה משום דלא הוי סימן מעליא דאינו ניכר מחשבתו היטב שמא כבר נתכוין לקדושין ולא עתה לגט וק"ל:

ברש"י בד"ה **קמ"ל כו' ולא בגיטין כו'**. ר"ל לענין קפיצה אבל ברמיזה מועיל בגיטין כדקאמר אבל בגיטין ד"ה ברמיזה ובקרקעות לא ברמיזה ולא בקפיצה כו'. ונראה שבא ליישב עם זה דלא משני הא דנקיט מטלטלין לאפוקי קרקעות אבל בגיטין מהני קפיצה לזה פי' דבקרקעות אף רמיזה לא מהני לת"ק וא"כ למאי הוצרך לומר קופץ במטלטלין למה ליה למימר במטלטלין טפי מת"ק הא במטלטלין קא מיירי דאף רמיזה דת"ק דוקא במטלטלין מהני אע"כ לשלול גיטין דמהני רמיזה דת"ק ואתי בן בתירה לומר דבמטלטלין מהני קפיצה לזה משני דה"א אף במטלטלין ודו"ק:

ברש"י בד"ה **וטעותן של פעוטות**. ודאי מדמסיק עד שתות כגדול משמע דאפעוטות קאי אבל גמרא גופי' אמאי לא פריך אחרש נמי דא"ל חרש בר דעת הוא וטעותו פשיטא כגדול דז"א דאי בר דעת הוא בקרקעות אמאי לא וביותר מכדי חייו אמאי לא:

ברש"י בד"ה **אפכוה בני הישיבה טעו כו'**. ואפ"ל דומיא דאפכוה דקדושין [דף מ"ד ע"ב גבי קטנה שנתקדשה כו'] ומשום דרב מרדכי תלמידו דרב אשי היה שמא אף כשיסופק לזה יאמר כמר בר רב אשי דשמע מסתמא כן מאביו ולו יהא ספק המוציא מחבירו עליו

הראיה לזה אפכוה דהשתא לא יאמר [מספק] אין מתנתו מתנה להוציא ממון מחזקת המוחזק בו:

בתוס' בד"ה **אחת מתנה מרובה כו' ומדלא קאמר נמי כו'**. אע"ג דלענין מקח וממכר בקרקעות אין לו כח ומתנה גריע לחד מ"ד ממקח מ"מ מדחזינן במי שמת דאף דאין מוכר מ"מ מתנתו מתנה ועיין ואין ראי' דמתנה עדיף ממקח מדמועיל מתנה מרובה ואילו מקחן דוקא כדי חייו דדלמא משום כדי חייו מקחו מקח אפילו הרבה וק"ל:

דף נט:

גמ' **מנא הני מילי**. אע"ג דתקנת רבנן בעלמא היא מפני דרכי שלום מ"מ ודאי יש רמז בקרא דכהן ברישא והדר לוי ולא תקינו בהיפך:

גמ' **את התורה הזאת ויתנה לכהנים בני לוי וגומר**. משום דהאי קרא בתורה להכי לא מייתי קרא מוקדם דונגשו הכהנים:

גמ' **וליטול מנה יפה**. אינו נכלל בכל דבר שבקדושה:

גמ' **דאוריתא ומפני דרכי שלום כו'**. אע"ג דקאמר אלו דברים אמרו כו' ה"נ לעיל מפני מה אמרו ניזקין בעידית וכו':

גמ' **אלא אמר אביי לכדמר כו'**. ולא משני מדאוריתא דוקא בשוין ותקינו משום אנצויי אפי' באינם שוין וכמשמעות הרמב"ם בפירוש המשנה וכמ"ש התוס' בד"ה דאפילו וע"כ לאו בשוין ממש דאם כן מאי רבותיה ור"ל דאורייתא הוא מוקדשתו אף שיש לדחוק מאי רבותי' דר' פרידא אף דחלקו לו כבוד שלא עשה כיון דחשובין כמותו למה יעלה קודם וכן משמע מהתחלת התוספות משמע דאי לא"ה אסור אפילו הוא גדול כו' ר"ל דאע"פ שחולקין לו כבוד אבל בתוספות מגילה כתבו בהדיא תימה אי בשוין דאורייתא הוא מוקדשתו ע"ש ודו"ק וצ"ל דדוחק קצת לומר דקרא איירי בשוין:

גמ' **שנים ממתינים זה לזה בקערה כו'**. אם אחד הולך מעט מסעודה או חותך לחם או שותה צריך השני להמתין באכילתו עליו ג' אין ממתינים כו' דשנים א"צ להמתין לאחד:

גמ' **הבוצע הוא פושט ידו תחלה**. ר"ל לאכול בציעת המוציא וכפי' רש"י ודרכן הי' לאכול בלפת אפי' בציעת המוציא וכפי' רש"י:

גמ' **איני והא ר"ה כו' בשבתות וימים טובים**. מדלא סדרו קודם רב מתנה גם מדמסיים בשבתות וימים טובים משמע דמקושר הפרכא לרב מתנה ואינו מחוור דהא וודאי אין סברא לומר בה"א בהיפך דבב' וה' אין חולק ובשבתות וימים טובים רשאי וק"ל:

גמ' **אין שם לוי קורא כהן וכו' פרש"י במקום לוי ולזה פריך איני כו'**. דלא משמע לי' לפרש קורא כהן בראשון בפרט לפי' ראשון דרש"י דאינו קורא לוי כלל באין שם כהן קאמר באין שם לוי קורא כהן דא"כ הול"ל נקטינן אין שם כהן לא נתפרדה החבילה:

גמ' **מ"ש לוי אחר לוי כו' כהן אחר כהן כו'**. א"ל לפרוך מני ובי' בכהן אחר כהן למה איכא טפי פגמו של ראשון משני אלא במוחזק בהאי אבוה דשני דכהן ה"נ [בראשון] במוחזק אלא אמרינן ממזרת [או גרושה] כו' ואפ"ל די"ל דאיירי בקרא בפירוש לשניהם פב"פ הכהן דהשתא פגמו דראשון איכא דיאמרו נמצא אח"כ דלאו כהן הוא ולכן קראו לעלות לכהן שני ופגמא דשני ליכא שהרי קראוהו לכהן לזה פריך דכוותיה בלוי אחר לוי כו' וק"ל:

גמ' **הא קחזי לי' ופי' רש"י דסליק ממנין ז'**. אף דמוסיפין על ז' מ"מ היה היכר שקורין שביעי ועוד דקא פסיק ותני בכל ענין כהן אחר כהן לא יקרא אף אם אינו קורא אלא ז':

ברש"י בד"ה **וקדשתו כו' כי את וגו'**. אפשר דמפיק ליה מן סוף פסוק כי קדוש כפרש"י בחומש וברא"ם שם:

ברש"י בד"ה **ולברך ראשון בסעודה**. וכן מימי לא ברכתי לפני כהן פרש"י במגילה נמי בסעודה ע"ש:

ברש"י בד"ה **נתפרדה החבילה ואינו קורא כלל**. דאם יקראו לשלישי או לרביעי יסברו שהוא ישראל ובראשון יסברו שהוא כהן וכן בשני וישראל קודם לו נמצא שעולה אחר ישראל יאמרו שהוא ישראל ובב"י בא"ח מביא שמצא כתוב דלכל ב' פירושים רשאין לקרותו ראשון ע"ש ולכאורה לא משמע כן:

בתוס' בד"ה **דאפילו רב אמי כו' וע"כ לאו שוין ממש כו'**. שיעור לשונם נראה דהכל מתירוצם (א) דע"כ צ"ל דשוין לאו דוקא מכח קושיא דמאי רבותא וה"נ צ"ל דלאו דוקא לענין זה דכולהו כפופין כו' מכח הך דהכא וק"ל:

בתוס' בד"ה **נתפרדה החבילה כו' הר"י בר' יהודה**. והוא פירוש שני ברש"י בשם ר"י הלוי:

בא"ד **דגדול היה משלפניו כו'**. לפי זה ק"ק לי דא"כ לא הו"ל להזכיר לוי לו הונח שהוא ישראל ומה תלוי בזה הול"ל שקרא אחריו גדול ממנו א"כ היה בהכרח הראשון כהן דהא מה שקרא אחריו לוי אין ראיה שקודם לו כהן דדלמא הראשון ישראל וקרא לוי במקום הראוי לו שהיה לפי מדרגתו ומעלתו ראוי לשני ואע"ג דאם הראשון כהן אי אפשר שיהא השני ישראל דהא אין שם לוי קורא כהן במקום לוי מ"מ נניח [שאפשר] שהראשון קרא

פעמיים כדינו [וע"כ עיקר ההוכחה ממה שקרא אחריו גדול] ואין לו לתלות במה שהשני לוי. ובקטן משל אחריו ניחא מעט יותר (ב) ועיין בחידושינו בכתובות וברש"י שם:

דף ס.

גמ' **ס"ת שחסר יריעה א' כו'**. למאי דקי"ל אפילו כתב א' מעכב [הא דנקיט חסר יריעה] עיין בזה ברשב"א:

גמ' **האי ספר אפטרתא אסור למקרי בי'**. ובסמוך במגילה לתינוק מיבעי ליה בלכתוב אע"ג דלכאורה זה תליא בזה דאם קורין בה לכתוב נמי שרי (ג) ואביי דבעי לא ידע הא דרבה [דאפטרתא אסור למקרי בי'] וק"ל:

גמ' **איתביה אף היא כו' טבלא של זהב**. לכאורה זה אפשר הוא ולזה משני ר"ל אף דס"ל לעיל דמשום עת לעשות שרי:

בתוס' בד"ה **תורה וכו' וע"ז מייתי מדר' לוי כו'**. ולא גרסינן א"נ [לכדר' לוי. ומ"ד]. תורה מגילה כו' כסדר שנאמרה למשה כך כתבו וכל פרשה ופרשה שנאמר לו כתבו מיד וכך נסדרה וא"כ [ליתא הא ד] אין מוקדם ומאוחר בתורה לדידיה ולזה מייתי מדר' לוי שכיון שאלו פרשיות נאמרו ביום אחד הו"ל להיות כתובין יחד זה אחר זה ע"כ כיון שיש פרשיות מסודרות ביניהם ש"מ לא כתבן עד שנאמר לו אותן הראוין לכותבן לפניהם וכתבן אח"כ אבל אין זה סברא לשום מ"ד שיכתבו מגילה ביום שנאמרה לו ואח"כ סידרן בענין אחר וק"ל:

בתוס' בד"ה **פרשת טמאים וכו' ועוד דלא יתכן כו'**. עיין בס"פ הישן בגמ' ורש"י ותוס' שם ומאי הקשו תוס' טפי מר' יצחק עצמו שהקשה שם כבר היו יכולין ליטהר ומר' יצחק עצמו הקשו שפיר דכיון דחל ז' שלהם בערב פסח א"כ ע"כ לא נאמרה בר"ח ניסן ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש וגו' שהרי לא נטמאו עד ז' ימים קודם פסח שחל ז' שלהן בע"פ אבל לריה"ג מאי הקשו טפי מר' יצחק ודוחק לומר דר' יצחק לא הקשה כבר היו יכולין ליטהר אלא אילו נאמר להם קודם ולמה לא נאמר להם אבל לפרש"י דנאמר להם קודם [קשה טפי] אמאי לא טיהרו את עצמן [דזה דוחק] גם אמאי לא הקשו לר"ע שם [דאמר מישאל ואלצפן היו] וא"ל דקושיתם היאך תלוי בר"ח ניסן הך פרשה הניחא לר"ע שבו נולד טומאה ע"י נדב ואביהוא אבל לריה"ג ולר' יצחק קשה דהא כבר פרש"י ע"י שנאמר להם פרשת שלוח טמאים לפי שבו ביום הוקבעו המחנות כו' מתוך כך הוזקקו לשאול ודו"ק:

בא"ד **פרשת וינזרו כו'**. ואינו נכלל בפרשת כהנים דטומאה זו אף לישראל ואין מיוחד לכהנים וק"ל:

דף ס:

גמ' **דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן ע"פ כו'**. ב' מיעוטי דהאלה קדריש ופירושו כי ע"פ הדברים וכו' ואותן אי אתה רשאי לאומרו בכתב לכן כתוב לך את אלו שלא תשכחם:
גמ' **באמה המתהלכת כו'**. לרב אמאי לא תני במתני' נמי בני נהרא תתאי שתו מיא ברישא מפני דרכי שלום היכא שאינה מתהלכת ע"פ בורו ואולי לרב מדינא תתאי שתו מיא ברישא מטעמא דנהרא כפשטיה ליזיל (ד) ולשמואל מדינא אין לאחד קדימה על חבירו וכל אחד יכול לעכב על חבירו ואתו לאינצויי לזה ראו והתקינו ובאמה המתהלכת תקנו לרב מפני דרכי שלום שלא יאמרו לו סכיר מוסכר אף על גב דמדינא נמי נהרא כפשטיה ליזל וזה הבור היתה כרויה ועומדת כבר לכאורה מ"מ שמא מצד הדין היה כל אחד מצי לעכב על חבירו:
גמ' **כבי תרי עבדית וכו'**. וה"ה דהומ"ל דלא כמאן עבדית לי רק כיון דלזה אמר עילאי שתו כשמואל ולזה תתאי כרב ואמר כבי תרי עבדית ור"ל כרב דעילאי לא שתו וכשמואל דתתאי לא שתו:
ברש"י בד"ה **אילימא משום כבוד כו' ורב שרירא גאון פירש כו'**. לפירוש רב שרירא אינו מתוור כ"כ אף משום כבוד מ"מ בשיפורא צריך לינתן ביד ראש הישיבה באיזה מקום שיהיה:
בתוס' בד"ה **במיזל כו'**. קשה להו בדיש מים לשתות כולן פשיטא:
בתוס' בד"ה **כבי תרי כו' ול"ד כו'**. וה"ה דהומ"ל דאביי ס"ל הלכתא כשמואל בדיני או כתבו זה לאי נמי שבדבור הקודם או לפירוש ר"ח בסמוך ד"ה סלוקי דלאביי גופיה ס"ל נמי כל דאלים גבר:
בתוס' בד"ה **לא טעמינהו כו'**. אלא מפני דרכי שלום וכיון שכבר נעשה אין כאן משום דרכי שלום לאסור הפירות:
בתוס' בד"ה **סלוקי וכו' שהרי להן היה מדבר דאמרו לו קא יבשן פירי**. י"ל לפירוש רש"י דבני חרמך אמרו אם יכרוה עילאה בסוף שדותיהן יארע לפעמים כשלא יתברכו מימי הנהר שלא ינבעו המים לחריצין שלנו שאינן עמוקין כ"כ [וקא יבשן פירי] והשיב להם סלוקי כו' שאינכם יכולין לעכב זאת על ידן אולם ממ"ש בפרש"י אמר להו אביי לבני בי חרמך משמע דאמרי ליה קא יבשין הוא מדברי עלאי:

בסה"ד ולא דמי לדרב ושמואל כלל. דכאן היה ענין אחר כלל שעילאי צועקים על בני חרמך שלמטה מהם שגורמין שיציף שדותיהן כשמימי הנהר מרובין שוטף המים דרך שדותיהן מפני עקמומית מסיבתן כזה חרמך עלאי עיין על כוונת רש"י באיך ומה ציורו ודו"ק:

דף סא.

גמ' **מציאת חרש שוטה וקטן כו'**. נ"ל טעות סופר רק מציין ר"י דרישא וכ"ה באשר"י ורי"ף ועיין:

גמ' **מ"ש רישא כו'**. הו"מ למיפרך מסיפא מניה וביה משתטיל למים לא תגע משום מסייע ידי עוברי עבירה כו' וא"כ למה טוחנת כו' אלא כל מה שיכול לדקדק מרישא פריך וכן מצינו בכ"מ:

גמ' **אמר אביי כו'**. אין להקשות למה נקיט רישא שביעית ולא מעשרות ובחשודה ואפשר לומר משום דאיירי בידוע שאין לה רק פירות שביעית ואפ"ה משאלת משום דרכי שלום וכמ"ש התוס' ולזה נקיט שביעית לרבותא דמשאלת ודו"ק:

בתוס' בד"ה **שדי אופיא כו' וקשה כו'**. ברשב"א מיישב דאולי היה סבור שהוא עובד כוכבים ולית ביה משום דרכי שלום:

בסה"ד ואמר ליה אנא בידאי כו'. דלפרש"י היה ניחא דהיה רואה שאין זה חושש לדרכי שלום הוצרך לומר בידאי שדיתינהו דיש בו גזל גמור אבל לר"ח מנא ידע אותו גברא שאין רב כהנא חושש למפני דרכי שלום דלמא סבור שאין זה חושש מן הפירות לזה פירוש שרצה להפליג שאפילו גזל נמי איכא. וא"ל לפרש"י נמי דלמא רב כהנא חושש לדרכי שלום ואין מכירו [והיה סבור שהוא עובד כוכבים] דע"כ אין זו ה"א דא"כ דלמא האמת כן ומאי מקשו רב כהנא היכי כו' ומי לא הוי חייש לדרכי שלום [אע"כ דלא נחתו לסברא זו]:

בתוס' בד"ה **משאלת כו'**. דקתני מפני דרכי שלום אפשר דצ"ל דתקנו מפני דרכי שלום:

בא"ד **נפה לספור בה מעות כו'**. והא דנקט אבל לא תבור ותטחון עמה אע"ג דאז רואה בהדיא שעוסקת בתבואה של איסור ודומיא דהכי אפילו משאלת אסור יש לומר דמ"מ יש לתלות לעולם במעות וכה"ג אפילו אומרת בפירוש ששואלת לתבואה ודו"ק. ועיין בר"ש בשביעית שהאריך כמדומה:

בתוס' בד"ה **רחיים כו' משום דתנור סתמא של חרס ואין דרך כו'**. דסיפא איירי בחשודה על הטומאה כדקתני אבל משתטיל המים כו' [דא"ל דלא חשודה רק על טומאת פירות

וכקושיות מהרש"א] דבסיפא איירי מאשתע"ה דטמאים כדבסמוך לקמן [דף ס"ב וליחוש דלמא נגע וכפרש"י בד"ה בכפישא וטומאה אין מקבלין ובד"ה בכלי גללים שאינן מקבלין טומאה דאי נגע בכלי לא מקבלין טומאה] אבל שביעית דרישא לא איירי בע"ה:
בתוס' בד"ה **רבא אמר כו' וכדמוכח בסמוך כו'**. דלאביי מיירי רישא בדלא הוכשר וכשתטיל מים דהיינו הוכשר אסור לסייע אפילו משעת טחינה ומשום טומאה דרבנן [וכס"ד דמקשה ורבא הוא דחדית בתירוצו לחלק בין טומאת חלה דאורייתא] ואילו משום חששא דמעשר קודם הכשר שרי לסייע כדקתני רישא:
בתוס' בד"ה **איזהו כו' וא"ת בפרק היה נוטל כו'**. בל"ז י"ל איזהו ע"ה דהיה נוטל קאי להשיאו בנות חבירים כו' ואיזהו ע"ה דפליגי ר"מ ורבנן הכא בשמעתין קאי אמתני' דהכא [והוי אביי ורבא פליגי בפלוגתא דר"מ וחכמים] אך השתא קשה וק"ל:
בסוף הדבור איזהו ע"ה שאין מזמנין עליו כו'. [רבא] קאמר שם דע"ה דתניא אין מזמנין עליו איירי בע"ה דרבנן דר"מ ולכן כותי קתני במתניתין דמזמנין עליו דעשורי מעשרי כיון דכתוב באורייתא כדאיתא שם אבל רבנן דר"מ גופייהו ס"ל לענין זימון כל שאינו מניח תפלין ודו"ק:
בתוס' בד"ה **רישא כו' וי"ל דהכא כו'**. ומשום לתיתה דתרומה אין כאן שכבר הופרש משא"כ התם דאיירי בענבים דאכתי לא מטא זמנא עד שירד לבור:
בא"ד **אע"ג דלא מחייבינן בחלה עד שתתגלגל כו'**. מ"מ משנותנת את המים רשאי להפריש חלה כדאיתא במתני' ובהרשב"א מיהו ממ"ש דהכא אי מפריש חלה קודם גלגול אין שם חלה עליו כלל לא משמע כן ומתני' משנותנת המים מגבהת חלתה אין הכרח ע"ש בר"ש וק"ל:
בא"ד **ובירושלמי פריך הא דלא בוררין** אבוררת דמתני' דהכא ומשני כאן בלותת דהוכשרו בלתיתה:
בא"ד **טפי מלענין דמאי**. דלדידיה איירי מתני' בלא הוכשרו אבל משתטיל מים דהוכשרו אסור לסייע אבל לרבא כו' כצ"ל:
בא"ד **וא"ת בפ"ק דנדה כו'**. אין לומר דבל"ז הך דהכא בודאי טומאה ולהכי אמרינן משתטיל מים דהתם נמי תעשה בטומאה היינו בודאי טומאה וק"ל לכן אין לקושרו ועיין בתוס' נדה דף ו' ובתוס' ר' ישמעאל באורך ולא עיינתי כעת:
בסוף הדבור בטהורה אסור משתטיל כו':

דף סא:

גמ' **אלא אמר ר' ירמיה כו'**. ולא משני תרוייהו בהוכשרו ומפקידין חולין אצל אוכלי חולין אבל לא לאוכלי כו' משום שמא תרומה הן כדמשני עתה לענין הוכשרו ואיירי בכהן החשוד אבל לא שמפקידין תרומה י"ל דחולין אצל ישראל או אצל כהן כתרומה לגבי כהן דהא רגיל בה וגם בתחלה בס"ד דהמקשה איירי על כל פנים הא דמפקידין בתרומה מכח אידך ברייתא דאין מפקידין תרומה אצל כהן וס"ד דאיירי דוקא בישראל שאוכל פירות בטומאה דאל"כ אין מפקידין אצלו דדוקא תרומה אצל ישראל שרי וקתני סיפא אבל לא לאוכלי כו' דהיינו ישראל דומיא דרישא וקשה ממתניתין לרבא ומשני דאיירי בכהן דהוי טומאה דאורייתא ופריך א"ה אי בכהן קאי כו' וכפרש"י אמאי ברישא מפקידין כו' ולזה משני כאן בהוכשרו כו' מיהו ממ"ש רש"י בד"ה כאן ותרוייהו בתרומה כו' משמע כאילו ס"ד דאיירי בחולין מיהו י"ל דודאי בה"א מיירי נמי בתרומה משום הכרח דאין מפקידין תרומה אצל כהן [וה"ה חולין אצל ישראל דרגיל ביה] אך השתא דמחלק ומוקי להך דמפקידין בשלא הוכשרו ה"א לאוקמי בחולין לזה פירש ותרוייהו בתרומה מכח הכרח דמתניתין דהכא דמסייעין ידי עוברי עבירה בטומאה דרבנן ודו"ק. וא"ל לפי"ז מאי פריך מהמוליך חטין לטוחן כותי כו' דלמא איירי בחולין דהשתא נמי דלמא בהוכשרו ולא מייתי רק משום דבעי למרמי אחריתא. ואולם אין כ"ז מוכרח דשאני חולין אצל ישראל כיון דליכא אלא איסורא דרבנן אף שיאכל [בטומאה] לא חיישינן כולי האי [שמא יגע] (ה) מיהו לאביי דלא מחלק בין טומאה דרבנן לדאורייתא לענין מסייע אין סברא כל כך לחלק בין דרבנן לדאורייתא לענין אכילה (ו) ודו"ק:

בתוס' בד"ה **וליחוש כו' במסכת טהרות פ"ז כו'**. ע"ש:

בא"ד **אלא נקט ודרס כו'**. ואיירי כשנוגע ברגליו יחף על הטלית ומטעם נגיעה ולא כשיש דבר חוצץ בין רגליו לבגד ומטעם מדרס ואע"ג דבכותי איירי דמטמא משכב התחתון כעליון ומי דוחקם [אמאי לא נימא דהוי מדרס ממש דמיטמא מכותי] והכא בע"ה מיירי ז"א דטומאת כותי כע"ה ופירוש מטמא משכב התחתון כעליון של (בועל נדה) [זב כצ"ל] דמטמא אוכלין ומשקין וע"ש היטב בגמרא ובתוספות (ז):

בתוס' בד"ה **אשת חבר כו' דמינשי ואכיל מה דיהיב ליה כו'**. ובת"ק אבל לא בזמן שהיא טהורה [לא איצטריך לפרושי כן] דהא ודאי מינשי כיון שנוגעת בהפירות ומשטת בעצמה לתוך פיה:

בא"ד **ואסור לרבא**. דא"ל דמיירי בע"ה דר"מ וכמתניתין דהא רש"י פירש בעצמו שחששא הוא שתתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר וק"ל:

וא"ל אכתי נפרש אנן בע"ה דר"מ ומשום חששא שתאכל חולין טמאים והשתא ליכא משום מסייע ידי עוברי עבירה כרישא דמתניתין לרבא (ח) אכתי היה קשה כמו לאביי דהא מתניתין שריא אף בוררת אף שאי אפשר שלא תיגע א"כ טהורה אמאי לא משום שנוגעת חיישינן שמא תאכל הא מתניתין לא חיישי לאכילה אף בנוגעת רק למה דפי' רש"י חששא דאינו מעושר הקשו הך קושיא לרבא הרי מסייע ידי עוברי עבירה ועוד בר מן דין דא"כ לרשב"א בטמאה אמאי לא הא חולין טמאין חזו לה לימי טומאתה וק"ל:

רש"י במתניתין לא גריס בזמן שהוא טמאה וע"ש (ט):

בא"ד **ולאביי דאמר רוב ע"ה כו'**. דהשתא ליכא חששא מסייע ידי עוברי עבירה כבמתניתין ברישא ומ"מ בטהורה אסורה שמא תאכל דאכילה ודאי אסור אף דרוב ע"ה מעשרין הן כדין הלוקח תבואה מע"ה וק"ל:

בא"ד **אי אפשר שלא תיגע**. וכי תימא נמי דמתניתין איירי בטמאה וכי נמי נוגעת הא רישא איירי באינו מוכשר וסיפא משתטיל למים דהיינו שמוכשר נקיט לא תיגע עמה לרבותא אע"ג דמיטמא בלא"ה מכח אשת ע"ה וכלים טמאי' שלה אפ"ה אסור לסייע (י) ומכ"ש שלא תגע בה לבדה כיון שטמאה היא סוף סוף חזינן במתני' דלא חיישינן לשמא תאכל שאינו מעושר אף שנוגעת וא"כ טהורה אמאי לא אף שנוגעת וק"ל:

בא"ד **אשת ע"ה אחר כו' נותנת כו'**. אע"ג דאכתי לא ידע סברא דתורא מדישיה כו' א"כ למה תתן לה לאכול טפי מאשר אוכלת היא עצמה:

דף סב.

גמ' **וליחוש דלמא נגע בה בשלמא התם כו'**. לס"ד השתא אלימא הו"ל למפרך הא נגע בכלי כשנוטל את שתיהן ומטמא והכלי מטמא לתרומה דהא ודאי דהכלי מטמא לתרומה דלכך פי' רש"י בד"ה בכפישה וטומאה אין מקבלין ובד"ה בכלי גללים דאי נגע בכלי לא מקבלין טומאה ואפ"ל דידע דאיירי בכלים שאין מקבלין טומאה וכליו של חבר משום היכרא שמשתמש בכלי של חבירו מידכרי ליה ולא יגע ופריך מאי היכרא הוא זה ומשני דמנח ליה בכלי גללים ויש היכרא בכלי עצמו לזה פריך אי הכי כו' ומשני ה"נ קאמר כו' ודו"ק:

גמ' **ר"ח מקדים ויהיב להו שלמא וכו'**. פירש בר"ן כדי שלא יצטרך לכפול הוא שלום כדרך המשיב וכן הוא בטור יו"ד ע"ש ובישראל כופלין שלום כשמשיב וא"צ ליזהר שיהיה הוא המקדים ובמלך ות"ח כופלין שלום אפילו בשאלה כגניבא בסמוך או י"ל בישראל רשאי ובמלך ות"ח חובה [כפילת שלום] אע"ג דמקרא לא משתמע חובה דא"ל

כיון דאמר שלום שלום לך ושלום לעוזרך ש"מ דלא היה רוצה לכפול שלום היכא דליכא חיוב כיון דלא כפל שלום לעוזרו דזה אינו דפירוש הפסוק הוא שדוד שאל אותו אם שלום בואו לעוזרו ושאלו בשלום תחלה שלום שלום לך ואח"כ השיב על מה ששאל אותו ואמר לו שלום לעוזרך באנו וק"ל. ולפי' התוס' בד"ה שלמא רב כהנא א"ל שלמא למר וכו' ולא השיב לו כפל. וק"ק מס"פ היה קורא אמרו על ריב"ז שלא הקדימו אדם שלום מעולם וכו' שהקדים שלום אפילו לעובד כוכבים בשוק מאי אפילו עובד כוכבים אדרבה הדין כן בעובד כוכבים להקדים לו שלום ואמרתי לפום ריהטא דלשון ר"ח מקדים ויהב להו כו' כשהרבה עובד כוכבים נאספין יחד היה מקדים כדי שבשלום אחד יצא ידי חובתו משא"כ אילו המתין היה צריך להשיב לכל א' ביחידות אבל בעובד כוכבים א' אין נ"מ שאלה או תשובה וריב"ז היה נזהר אפילו עובד כוכבים א' בשוק להקדים משום ד"ש ור"כ אמר לכל א' שלמא למר שלמא למר ולבו לרבו כפרש"י וק"ל:

גמ' **לא נצרכא אלא ליום חגם**. מ"ש רש"י במתני' ושואלין בשלומם אע"פ שמטיל על העובדי כוכבים שם שמים כו' לכאורה א"צ לזה דאף אם אומר בשאר לשונות לא בלשון הקודש מ"מ רבותא הוא ליום אידם ועיין:

גמ' **ר"ה ור"ח כו' חליף ואזל גניבא**. הך מעשה דגניבא נראה הוא בעצמו עובדא דלעיל בפ' כל הגט (דף ל"א ע"ב) רק לעיל מייתי השייך שם אהאי עובדא והכא השייך כאן וק"ל:

ברש"י בד"ה **הדרא לטיבליה כו' לאכול טבל שהוא במיתה**. קושטא קא מפרש דלהכי נזהרין בחלה אבל אין צורך דזה פריך וליחוש דלמא לא איכפת ומשני השתא לתקוני כו' ודו"ק:

ברש"י בד"ה **בכלי גללים כו' ובעיסה גופא כו'**. הול"ל ובזתים גופיה כו':

בתוס' בד"ה **אין עושין כו' ולפירושו אם יפריש כו'**. וא"כ לא הול"ל אין עושין חלת ע"ה בטהרה שהרי בטהרה שרי ואין עושין כו' בטומאה הול"ל:

בתוס' בד"ה **אין עודרין כו' ולא מסתבר לחלק כו'**. מדלא משנינן מחזיקין דמתני' בשכר ואין עודרין בחנם:

בסה"ד א"נ שביעית בזמן הזה דרבנן כו' גבי מלך התירו. אבל ליישב רש"י בהך חילוקא לא מסתבר להו לפרש עובדא דהתם דכהן וחרש אגיסטון בשביעית דרבנן ואין עודרין בשביעית דאוריתא דדוחק דאמורא ידבר מסתם שביעית דאורייתא וכ"ש דלא ניחא ליה לתלמודא הכא למוקמי [דמתני' יהא מיירי משביעית דרבנן ורב דימי אמורא בשביעית דאורייתא]:

בתוס' בד"ה **אשרתא כו' ודלא כש"ס שלנו כו'**. דלא ניחא להו לחלק דבירושלמי דאיירי בשביעית אסור בשלום והכא בשאר שנים מדפריך השתא חזוקי כו' משמע דאיירי הכל בשביעית. ולולי דבריהם היה נ"ל דירושלמי ס"ל כגמרא דידן ולעובד כוכבים אמר חורש בה טבאות ובתר שמיטה נסיבא כו' דהיינו אחזוקי ושלום פשיטא דשרי ואפילו לאחזוקי שרי ולישראל יישר אבל לא חורש בה טבאות ואיכא למ"ד כו' אבל שלמא פשיטא דשרי דאין תלוי במכוין במלאכה שיקום חיזוק ידו ודו"ק ועיין בר"ש במס' שביעית ועיין:

דף סב:

גמ' **הא שויתיה איהי כו'**. לפרש"י פריך מכח דומיא דהתקבל דבשויתי' פשיטא דא"י לחזור ודומיא דהכי הולך ומשני בהולך ה"ה שויתיה לענין דינא רק מתני' ודאי איירי בדלא שויתיה דומיא דהתקבל דמוכרח למתני דוקא בלא שויתיה וכ"ת לא ליתני התקבל כלל לזה משני איצטריכא ליה כו' ולהסברת התוס' לקושטא דמלתא איירי הולך דמתני' אפילו בשויתיה דאין מוכרח לומר דומיא וקושיות המקשה היה מכח הכרח יתורא דהתקבל דלא תנא אלא למידק ולאורויי אהולך ומשני דצריך למתני התקבל לגופא ולא לאורויי וק"ל:

ולא משני בהילך ולהכי בשויתי' שליח לא יכול לחזור דניחא ליה לשנויי ולהניח הולך כדתנן במתני' לפנינו כל כמה דמצי לשנויי בענין אחר:

גמ' **אמר רב מרי ת"ש אף הנשים כו'**. א"ל דהשתא נפרש מתני' דהכא אשה להולכה ואיש לקבלה מנין דא"ל שכן אב מקבל כו' [ולכך ודאי דעושה ג"כ שליח] דא"כ אמאי לא פשיט בקצרה משכן אב וכו' דז"א דהא ודאי כשנפשט אחד ה"ה אידך דמ"ש ולזה הוצרך לומר פשוט מיני' כו' שכן כו' דאי לאו שכן ממילא נפשט אידך דמהי תיתי לחלק וא"כ כשנפשט אשה להולכה ה"ה וכ"ש איש לקבלה וק"ל:

ברש"י בד"ה **אם רצה לחזור כ"ז כו'**. ברישא נמי דוקא קודם שהגיע לידה כדמסיק לקמן טעמא דאדם יודע שאין שליחות לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה רק בה"א דטעמא משום כיון שנתן עיניו לגרשה מימר אמר כו' יש מקום לצדד קצת דאף בהגיע לידה אם לא ניחא ליה יכול לחזור:

בתוס' בד"ה **דלמא בהילך אינו מגיה כו'**. דא"כ הול"ל תני הילך:

בתוס' בד"ה **איש לקבלה כו'**. דקי"ל בכל התורה שלוחו של אדם כמותו ל"ש איש או אשה ומ"ש כאן דמיבעיא ליה לזה כתבו משום דבגט אשה להולכה כו'. אפשר דס"ל כדעת הרבה פוסקים שאין ביד אשה לעשות שליח להולכה וכמשמעות רש"י דריש

האומנין בסוגיא דבסמוך (כ) ובח"ש הפליג דבריהם לרוח אחרת ואין מקום לדבריו גם מ"ש שקשה להם היאך יעלה על הדעת שיהיה השליח כו' עדיף מהמשלח כו' לא ידעתי מאי קאמר מי ביקש שיהיה עדיף שפירוש הפשט הוא הבעל יכול לעשות שליח הולכה ולא קבלה ואשה קבלה ולא הולכה ומיבעי לי' שליח להולכה שעושה הבעל אם רשאי לעשות אשה לכך וכן אם רשאי אשה לעשות לקבלה איש ופשוט [חסר כאן מדף זה עד דף ע"ג ע"ב וה' ימלא חסרונינו]:

דף עג:

בתוס' בד"ה **אמר רבה כו' כא"א לכל דבריה לפירוש ר"ת וכו'**. א"כ חטא דוד: בא"ד **אם לא יבא בסוף המלחמה וכו'**. דאל"כ הרי אוריה בא ולפ"ז מתורץ כל הקושיות דלא שייך לומר בזה מעת שאני בעולם כיון דלא התנה דוקא אמיתה וכו' (ל) ועיין בתוס' כתובות דף ט' ע"ב בביאור יותר ע"ש:

דף עד.

בגמ' **רמ"א בעילתו תלויה**. לר"מ משמע לי' משעת נתינה [כפי' רש"י] ולא משעת סמוך למיתה ואין ברירה דא"כ היינו ר"י ולא יש ברירה דא"כ היתה ודאי א"א בין מת או לא ולר"מ לענין שאר דברים שהזכיר ת"ק נמי לאו אשתו הוא וכיון דמת איגלאי למפרע דמגורשת היתה ולר' יוסי יהיה מה שיהיה [בין מת ובין לא מת הרי היא כא"א לענין שאר דברים עד שעה הסמוכה למיתה] (מ) מ"מ רוצה לומר נ"מ לענין בעילה מדנקיט בלשונו בעילתו תלויה בעילתו ספק ולהכי לא אמר נמי נ"מ אם נקרע או נאבד הגט בינתיים ולזה אמר לשון מאי איכא וכו' ולא ר"מ היינו ר"י כדבסמוך חכמים היינו ר"י דאיכא בינייהו טובא רק מאי איכא לענין בעילה. ומדנקיט ר"מ לשון תלויה אע"ג דבלא מת לשניהם שוין דא"א היא ובמת ס"ל דפטור א"כ לא הול"ל לשון זה ואפשר דזה כוונת התוס' בד"ה אשם תלוי כו' ושמא אי הוי מספקא כו' לר"מ מייתי נמי אשם תלוי ולענין זה נקיט הך לשון:

גמ' **חכמים היינו ר"י אין להקשות כלל לימא לחכמים ודאי ברירה וטעמייהו דמספקא להו אי כר"מ אי כת"ק וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה תנא בדר' יוסי ונ"מ אם אמר בפירוש שעה הסמוך למיתה תחול דאין זה קאי בלשון מגורשת כו' ועוד דלרש"י אין זה סברא כלל דא"כ הו"ל לפרש כן בר' יוסי דמתני' דקאמר נמי מגורשת ואינה מגורשת כו'**. ולתוס' לא שייך לומר אין ברירה מדהוי גיטא לכי מיית וכמ"ש לעיל בד"ה תנא:

גמ' **וצריכא כו'**. אין כפל דעביד צריכותא מתני' דקידושין וגיטין אליבא דר"י למה לי תרוייהו מתניתין וכן אליבא דר"ה ל"ל תרוייהו:

באיכא בינייהו דקידושין מאריך בלישנא [בטעמייהו] טפי מאיכא בינייהו דגט אפשר לומר דלר"י הוי ספק קידושין עד שתתן וכמ"ש התוס' בסמוך ע"ב בד"ה אדמיפלגי ולזה לעיל בגט קאמר בפשיטות לר"ה א"צ גט לר"י צריך אבל בקידושין לר"י צריכה גט משניהם ולזה אמר לכי יהיב הוא דהוי קידושין ותופסין קידושין הראשונים ולא אמרי' כיון דקודם לנתינה קיבלה קידושין מאחר לא ליתפסו קידושין הראשונים אח"כ לכשתתן [משום ספיקא דשמא ע"מ מעכשיו] השתא מיהא לא הוי קידושין להכי תופסין נמי קידושי שני ודו"ק:

ברש"י בד"ה **אבל דכ"ע תנאי הוי וכו'**. שלא תימא דלמא דכ"ע לכשתתן ופליגי בלי אפילו ליורשי לזה כתב דהוי גט לאחר מיתה:

ובתוס' קידושין הקשו דלמא לכ"ע לי אפילו ליורשי ופליגי בפלוגתא דר"ה ור"י ע"ש ואפשר לומר דא"כ טפי הו"ל לציורי פלוגתא מחיים וכגון שנקרע או נאבד הגט:

בתוס' בד"ה **אשם תלוי כו' משעת כתיבה ואם לא וכו'**. כצ"ל:

בתוס' בד"ה **איכא בינייהו שפשטה כו'**. עיין בקידושין בתוס' ובח"ש כאן ושם [דלפי מ"ש התוס' בסמוך דלר"י עד שתתן ספק א"כ אף לר"י צריכה גט מספק בפשטה ידה] וצ"ל שכוונתם הכא דלר"ה הוי קידושין ודאי ובא עליה על סמך אותן קידושין וא"צ עוד קידושין אחרים ולר"י הוי ספק קידושין ואינו רשאי לבעול על סמך אותן קידושין וא"ל לענין אם נתקדשה עוד מאחר לאחר שפשטה ידה וכו'. דממנ"פ לר"י נמי א"צ גט משני דאם חל גט למפרע א"כ תפסו קידושי הראשון ואין בקידושי שני ממש ואם לא חל רק לכשתתן א"כ שניהם לא תפסו אם לא שתצייר שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחד קודם נתינה ולאחר נתינה נתקדשה לאחר:

בא"ד **הומ"ל איכא בינייהו שנקרע שטר קידושין אבל לא מצי למימר איכא בינייהו שנתאכלו כו'**. כצ"ל:

דף עד:

גמ' **בעי מניה כו' ע"מ שתתני לי ר' זהובים וחזר כו'**. ולא בעי באיצטלא דקיימא ביה צ"ל דלשון מחילה לא שייך בדבר שהוא בעין והוי צ"ל נתונים לך וכה"ג [ונתינה אפשר דמהני דהוי כחזר ונתנו] נ"ל:

ועיין בתשובת בן חביב האריך בזה ובסמוך בנתינה בע"כ שמי' נתינה עם מהר"י בי רב

ע"ש באורך והובא מקצת בב"י סי' קמ"ג ומ"ש הב"י לא יכולתי לירד לסוף דעת המשיג שכתב ודברים הללו קשה לשומען ואח"כ כו' [שמדייק אח"כ מדברי התוס' כדבריו] והן מבוארין פשוט דמ"ש מהר"י בי רב דלכ"ע אף למ"ד לא שמי' נתינה היכא שקבלו אפילו בע"כ הוי נתינה ע"ז כתב ודברים הללו קשה לשומען [רק מ"ש ולמ"ד נתינה בע"כ שמי' נתינה היינו אפילו לאקיבלוע"ז מביא ראיה מדברי התוס'] ע"ש וק"ל:

בבעיא דרב אמי צ"ל באיצטלא דמתני' אם אינו רוצה בדמים למה הוי גט לרשב"ג ללישנא דנתינה בע"כ לא הוי נתינה ואי ברצון א"כ אחלה גבה ותפשוט [בעיא דרב אסי לרשב"ג] וצ"ל אף ברצון מ"מ אינו מוחל על התנאי רק סובר שבזה נתקיים התנאי ופליגי אי מקרי קיום התנאי או לא והאיבעיא הוא אם יכול למחול על תנאי ודו"ק [וכ"כ הרשב"א]:

ברש"י בד"ה **דלצעורי איכוין דסתם מגרש כו'**. לעיל לא פירש כן דלעיל בעי אף לרשב"ג ואפ"ה פשיט דאינה מגורשת אע"פ דבמתני' הוי גט אליביה ותלינן להרווחא איכוין ודו"ק (נ):

בתוס' בד"ה **אדמיפלגי כו' דאין סברא לומר כלל כו' כצ"ל**. ולאחר מיתה פליגי [דאין] מעשה כו' כצ"ל:

בא"ד **וליכא למימר דאי הוי פליגי כו' ה"א מהיום כו'**. לא הוי גט כלל לרבנן כו' אבל הוי גט מעליא א"ל דכבר הכריחו דגרע מהיום מע"מ:

בא"ד **אמאן תרמייה כו'**. דאף אם תאמר רבי מ"מ רבנן נמי סברי כן ומהי תיתי לחדש פלוגתא מעצמינו פלוגתא שאינו מפורש דלמעט במחלוקת עדיף כי היכי דעתה דפליגי במהיום פריך דהסברא לומר אבל בע"מ דעדיף מודו רבנן לרבי דהוי גט ה"נ כאשר פליגי בע"מ אמרינן אבל במהיום דגריע מודה רבי לרבנן דהוי גט ואינו גט רק שלא תימא לרבנן גופיה לא הוי גט כלל במהיום דגריע ובזה מודה רבי לרבנן דא"כ מתני' אמאן תרמיי'. וקושיא הראשונה [ב' החלוקות] מתורצת בקצרה באמאן תרמיי' ומשום הועוד הוצרכו לסברות הפוכות דאין לתרץ הועוד בקצרה לר"י עד שתתן הוי ספק [ופריך שפיר ליפלגו באותו ענין דפליגי עתה דגט ואינו גט] דמנ"ל למקשה להקשות ולר"י אדמיפלגי כו' דלמא ס"ל בע"מ ודאי אינו גט דגרע ממהיום לזה הוצרכו לסברות הפוכות ואגב זה מיושבת חלוקה הא' שבקושיא הראשונה דלמא במהיום הוי גט גמור [אף שמתורץ בתירוץ החלוקה שניה דא"כ אמאן תרמייה] אף שבלא"ה נמי יש ליישב [מה דלא תירץ חלוקה הא' בתי' דאמאן תרמיי'] דריהטא משמע מכח רבותא פריך אדמיפלגי בהא לאשמעינן רבותא כבשאר דוכתא ומשני משום רבותא דרבי ופריך לאשמעינן רבותא

דרבנן והקשו מאי ענין לזה עם זה שיפול עליו רבותא ותירצו דע"כ מהיום גרע מע"מ ולזה פריך מכח רבותא רק כדי שלא תקשה מבחוץ דלמא להכי לא פליגי בע"מ שלא תטעה במהיום אינו גט כלל כתבו דא"כ אמאן תרמיי' ולועוד י"ל אה"נ דאין ענין זה לזה ולא מכח רבותא פריך אלא מכח דלאשמועינן מלתא דתרוייהו [ולתרץ קושית ועוד לועי"ל מבואר בסמוך]. ובגמ' שלי מוגה לא הוי גט כלל לרבנן הא ליכא למימר כיון שלא שנה בברייתא דמהיום ולאחר מיתה אלא מלתא דרבי לחודא [דקושית הגמ' אזיל דפלוגתא דרבנן דפליגי ארבי לינקוט בע"מ אבל מלתא דרבי לינקט כמו שהוא לפנינו במהיום] שמעינן שפיר דלרבנן במהיום ולאחר מיתה נמי גט ואינו גט כמו בע"מ מדלא שנה [אמלתא דרבי במהיום] וחכמים אומרים אינו גט כלל ועוד דא"כ מתני' אמאן תרמיי' ולפי"ז לק"מ (ס) וצ"ל הא דמשני להודיעך כחו דרבי ר"ל דכשבר פלוגתא בצדו נראה כחו טפי ודו"ק. ולועי"ל צ"ל נמי הכרח דסברות הפוכות לתרץ קושיות ועוד וא"כ לא הרווחנו רק שא"צ לומר אמאן תרמיי' (ע) ואפשר לומר כיון דאין מקשה רק דטפי הו"ל לאשמועינן בע"מ דאשמועינן לתרוייהו א"כ י"ל שפיר דבע"מ יאמרו חכמים אינו גט כלל דע"כ לא כתבו דמשמע דבע"מ יאמרו חכמים גט ואיט גט אלא אם הקושיא לאשמועינן רבותא טפי אם כן צ"ל בהכרח שיהיה הפלוגתא בדומה ודו"ק. [אך לפ"ז] לועי"ל מאי משני להודיעך כו' כיון דאין ענין ויכול להיות מהיום טפי גט [מבע"מ] או אינו גט א"כ מאי קאמר כח דרבי ולפי מ"ש דסברות הפוכות נשאר קיים ולא תירצו רק הוליכא למימר כו' ניחא קצת ותירצו דקושיות המקשה אדמיפלגי במהיום דאף דשמעינן ע"מ במכ"ש דהוי גט לרבי מכח סברות הפוכות מ"מ לא השמיענו לנו רק הכל ברבי ולא השמיענו בדרבנן מידי דגט ואינו גט במהיום ידעינן בלא"ה מכח משנה לאשמועינן בע"מ וידענו מידי ברבנן ג"כ וזה שכתבו מלתא דתרוייהו דין ברבי ורבנן ומשני להודיעך כחו דרבי ודו"ק. ובפשטא דשמעתין היה נ"ל הדברים כפשטן לר"י לא הוי גט כלל אלא לכשיתן ופריך לר"י דאמר פירוש דע"מ הוא לכשיתן ואז חל דהוי לכשאמות דאמר לעיל אמר רבא לכשאמות ולאחר מיתה אינו גט דהוי גט לאחר מיתה א"כ הו"ל לרבנן לאשמועינן מלתייהו אפילו בע"מ דהיינו כשאמר מהיום ע"מ שאמות וכיון דבע"מ גרידא ודאי לא הוי גט א"כ במהיום ע"מ הוי גט [ואינו גט] דספק אם חזרה אם תנאי וכ"ש במהיום ולאחר מיתה אך השתא דמיפלגי במהיום ולאחר מיתה יש לטעות בע"מ דהוי לרבנן תנאי במעכשיו כמו לרבי ומשני להודיעך כו' כנ"ל ונכון בעיני:

בתוס' בד"ה **חסורי מחסרא וכו'**. ופליגי רבנן עליה ושהלכה כמותן ודלא כרשב"ג כדאמר בסמוך כצ"ל:

בתוס' בד"ה **רבה כו'**. עיין בר"ן תירוצים אחרים:

דף עה.

גמ' **אפשר דמיפייסא כו'**. נראה אם לא פייסה אף דבידה לפייסו סוף סוף לא נקיטא מידי משעה שיחול הגירושין רק ר"ל כיון דאפשר כו' א"כ צ"ל דאיירי בשפייסה וכ"כ הרשב"א:

ברש"י בד"ה **מכלל דבעלמא כו' וגבי גט כו' לא תיקן הילל**. ואח"כ בד"ה מאי דאיצטריך פי' לא קיימא תקנתא דהילל דלא שייך לפרש לא תיקן הילל דאף בממונא לא תיקן בפניו רק דממונא לפי שלא הוצרך לא תיקן ואילו הוצרך תיקנו אבל באיסורא לא קיימא ושייכא אותה תקנה לתקן משא"כ לעיל ברבא לא חילק אכתי בין בפניו או שלא בפניו ודו"ק:

ברש"י בד"ה **משום דהוי"ל כו' ובין לר"מ כו'**. אבל קושיא דרב אדא מכח סברא אף בלי ילפינן מב"ג וב"ר כיון דזה סותר לזה אין מקום לתנאי [ומה דאמר בגמ' מכדי כל תנאי כו' אינו אלא כמורה מקום כ"כ רש"ל] וא"ל בהיפך אין מקום למעשה דאי לא דאשכחן התנאי בבני גד וב"ר ה"א לעולם אין תנאי מבטל המעשה וכמ"ש התוס' בכתובות פרק נערה ולזה לא הקשו תוס' רק ממתנה על מ"ש בתורה ושליח ולא מתנאי ומעשה בדבר אחד [דזה מכח סברא הוא]:

בתוס' בד"ה **לאפוקי כו' מדנכתבו בזה הענין כו'**. שהם אמרו יותן לנו הארץ כו' ואנחנו נעבור חלוצים כו' הו"ל להשיב ג"כ יותן כו' אם תעברו כו' מעשה קודם לתנאי עיין בר"ן:

בא"ד **כי ה"ג ואם בחוקותי תלכו כו' על ידי שליח**. לכאורה המעשה צריך אפשר לקיימו ע"י שליח וכדבתנאי בבני גד וב"ר וחליצה מוטעת כשרה מה"ט כדפרש"י פרק המדיר ואילו הכא המצות הם התנאי ונתינת שכר בעינן אפשר לקיימו ע"י שליח גם רוב מצות נראה דאי אפשר לקיימן ע"י שליח כל השס"ה לאוין וכל מצות עשה החובות הגוף וכה"ג:

בא"ד **כפילות בסוטה כו'**. ולא מקשה משמעתי' מגט דהוי איסורא משום דתנאי דהיינו נייר הוא ממונא משא"כ בסוטה אם שכב כו':

בא"ד **נראה להרב ר' אלחנן דגרסינן כו'**. ובמרדכי משמע שהגירסא נכונה ור"ל בכל אתר גבי איסורא אית ליה כו' ובקידושין וגיטין דהוי נמי איסורא לית ליה ומשני שאני הך איסורא משום חומר כו':

בד"ה אלא אמר רבא כו' לאו משום דל"ל לרבא כו'. דמשמע הא תנאי קודם אינה מגורשת ואילו לרבי דע"מ כמעכשיו דמי הול"ל דמגורשת וכן קושטא הוא לשינויא דרב אשי דאירי שהתנה כתנאי ב"ג וב"ר ואפ"ה מגורשת דע"מ כמעכשיו ומיהו אפשר לומר דרבא אית ליה דרבי רק משמע ליה מגורשת וא"צ לקיים התנאי מדלא קאמר מגורשת ותחזיר כדלעיל ותתן לזה מפרש משום דאין בתנאי ממש דהוי מעשה קודם לתנאי:

בא"ד **היכי יצא הא לא חלה המתנה כו'**. לכאורה מה זה הא אין בתנאי ממש דהיינו תנאי ומעשה בדבר אחד ולהכי שפיר יצא וא"צ לקיים התנאי ואף אם נאמר דמשמע להו דל"ל לרבא הא דרב אדא מ"מ הוי מעשה קודם לתנאי וצ"ל דסמכו על לא החזירו לא יצא ש"מ דס"ל יש ממש בתנאי וצריך לקיים [וע"כ דהיה התנאי קודם למעשה אלא שלא דק רבא בלישניה כמ"ש תוס' לעיל (דף כ' ע"ב)] א"כ היאך יצא כיון שצריך לקיים התנאי ואי לאו כמעכשיו דמי לא חלה אלא כשמקיים התנאי ואז אינו בידו וק"ל:

בא"ד **אלא שרוצה רבא לישב כו' אפילו כרבנן דרבי כו' כצ"ל**. ועיין לעיל בתוס' (דף כ' ע"ב) בד"ה ע"מ שתחזיר לי את הנייר דנראה סותר להתוס' דהכא ע"ש:

דף עה:

גמ' **רב אשי אמר כו'**. אין להקשות לשינויי הראשונים ליתני בסיפא אם [תחזירי לי] דמגורשת וכ"ש בע"מ דהא השתא יש לטעות דדוקא בע"מ מגורשת דעדיף דאין לטעות דא"כ בה"א דאם אינה מגורשת ליתני ברישא רבותא אם דאינה מגורשת:

לא מצי למיתני ברישא והחזירי לי את הנייר דבזה מגורשת ודאי דלא תלה הגט בהחזרה וק"ל:

גמ' **ולימא לא יהא גט אם לא מתי כו'**. עיקר הקושיא על ההיפך ויהא גט אם מתי והשתא מרחיק המיתה לבסוף ולהכי בתקנתא דרבא לא אמר בראשונה לא יהא גט אם לא מתי דלא מתי אין זה פורעניות וק"ל:

אם נפרש רב אשי א"צ בע"מ כתנאי ב"ג וב"ר כדעת גדולי הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והגאונים א"כ למה לי האריכות בתקנתא דרבא דזמנין גאיז כדפריך רבא גופי' לעיל ס"פ התקבל לתקן ע"מ ואם רצה למצוא תקנה לכ"ע לחוש לרבנן דפליגי על רבי בע"מ מ"מ לתקן מעכשיו דלא עדיף ע"מ לרבי ממעכשיו לרבנן ועוד דהא ע"כ הך תקנתא גופא במעכשיו הוא דאל"כ אם מתי לא אמר כלום כדלעיל אח"כ מצאתי שכעין זה הקשה הרא"ש ע"ש:

צריך ליישב קצת בשמואל כיון דתיקן כפל לחוש לר"מ ותנאי קודם למעשה לחוש [גם] לרבנן [דמודו בזה לר"מ כפרש"י לעיל] היאך נכשל בהן קודם ללאו מיהו לרבנן ודאי דלא שייך הן קודם ללאו כיון דא"צ כפילא אלבייהו רק ר"מ ס"ל [לשמואל דדוקא] לענין דצריך כפל כיון דמפורש בקרא אבל בהן כו' לא ס"ל דאין הכרח בקרא:

בתוס' בד"ה **מת הבן כו' ואינו נראה דאם מת האב כו'**. בשלמא גבי בן הוצרך להשמיענו דהוי גט אע"ג דלא הניקתו כ"ד חודש אבל גבי אב אינו נראה כו' כצ"ל:

בא"ד **דאין זה כריתות כו'**. וא"ל דהא קמ"ל דלשון ע"מ שתשמש כו' ר"ל כל ימי חייו שלא תימא פירושו כל ימי חייה וקושטא הוא דלא הוי גט כיון דאגידא ביה דא"כ לא הול"ל מת האב ה"ז גט הו"ל לאשמועינן בחייו דהוי גט שאין פירושו כל ימי חייה ממילא במת האב לאחר ששימשתו יום אחד דהוי גט בפשיטות:

בתוס' בד"ה **כלל כו'**. הא דלא נקיט שאמר הבעל אי אפשי שתשמשנו כו' אי ללישנא דנתינה בע"כ הוי נתינה י"ל דהוי גט אף לת"ק ואי לא שמיה נתינה י"ל דפשיטא לא פליג בזה רשב"ג ובאמר האב אי אפשי כו' ללישנא דלא הוי נתינה צ"ל דעדיף מנתינה בע"כ וללישנא דהוי נתינה צ"ל דגרע לת"ק מנתינה בע"כ ודו"ק:

בתוס' בד"ה **מתני' רשב"ג כו' ולפ"ז אם מת כו'**. ומ"ש לעיל בד"ה מת הבן היינו למתני' דקתני מת הבן או האב כו' דהוי קשה פשיטא ומתני' אתיא כרשב"ג לשינויא דקיימינן ביה ובריייתא דכרבנן קושטא דלא תני מת כו':

בא"ד **א"נ הכא כו'**. אף בברייתא כמ"ש לעיל במתני' דהא בסמוך דאוקי מתני' כרבנן ע"כ צ"ל הך סברת הא"נ כמו שהוכיחו לעיל במתני':

בתוס' בד"ה **כאן במפרש דס"ד כו'**. הוצרכו לזה טפי מבמתני' אף דכל הברייתות רבי לא שנה ר"ח מנ"ל (פ) רק דאם כוונת הברייתא אדיוקא דאינו גט במת הול"ל רבותא טפי אפילו במפרש ב' שנים דקאי הדיוק אפילו הניקה ומת אח"כ תוך זמנו משא"כ ביום אחד דקאי הדיוק אלא הניקתו כלל דפשיטא טפי דאינו גט לזה כתבו דיש סברא לאידך גיסא נמי כו' ועיין בר"ן וברשב"א:

דף עו.

גמ' **מ"ש רישא ומ"ש סיפא כו'**. לפי' רש"י יש לראות דפריך מיתיבי כו' מסיפא והתיובתא הוא מרישא א"כ למה מייתי הסיפא ועוד דקאמר מ"ש רישא ומ"ש סיפא ונראה שר"ל דפריך אמאי ה"ז גט הרי לא נתקיים התנאי ואי משום שכוונתו בתנאי לא הוי אלא לצורך בנו כו' וכמ"ש התוס' א"כ בסיפא נמי אמאי אינו גט לימא לא נתכוין

אלא לצורך בנו כו' ואי משום דפירש הא צריך לפרושי שרוצה בהנקה כ"ז לצורך בנו דהיינו ב' שנים דאי לא פירש סתמא לא הוי רק יום אחד בשלמא לרבא ניחא דסתם הנקה ב' שנים ולכן ברישא אמרינן כ"ז שצריך בנו נתכוין אבל בסיפא למה לו לפרושי ע"כ דוקא קאמר אבל לרב אשי הא הוצרך לפרושי ומ"ש ב' שנים דסיפא מסתם הנקה דרישא וק"ל ולפ"ז אין הכרח סתירות התוס' האין לתרץ בד"ה ורמינהו שכתבו דאי דוקא לא הוי פריך מידי לפי סוגיתו גם אין הכרח למ"ש בד"ה מת הבן וכן משמע בפירושו בגמ' גבי בשלמא כו' ע"ש ודו"ק:

גמ' **וחכמים אומרים נתקיים כו'**. אע"ג דהוי מעשה קודס לתנאי צ"ל דלאו דוקא לישנא דברייתא:

גמ' **קשיא דרבנן אדרבנן**. רצה למפרך חכמים דר"מ על חכמים דר"מ ולהכי לא מקשה על חכמים דמתני':

ברש"י בד"ה **אמר לה בפני שנים כו' דאי מסרו לה איגרשה בהאי תנאה כו'**. אין להקשות ללישנא דנתינה בע"כ לא שמיה נתינה דשאני הכא דלא תלה בו רק באבא ולאו כל כמיניה לעכב שהדבר כבר יצא מידו [מיהו אם התנאי השני קודם עיין. זה היה במוסגר ור"ל דהתנאי השני ע"מ שתתן אם היה קודם א"כ כיון דהדבר תלוי בו תו מהני תנאי שני באינו רוצה לקבל דהוי נתינה בע"כ] (צ):

והתוס' **לעיל בד"ה כלל אמר רשב"ג מכל עכבה שאינו הימנה הקשו** [**אנתינה בע"כ אמאי לא יהא שמיה נתינה כיון דאין העכבה ממנה**] **ויש אומרים דשאני הכא שאינו רוצה בביטול הגט רק בקיומו ולהתנות תנאי אחר והיה צריך ליקח הגט מידה ולחזור וליתן לה ע"ד תנאי אחר ולא לשנות מתנאי לתנאי ודו"ק**. רק ק"ק דקתני רצתה כו' והברירה בידה אם אמר אי אפשי לקבל מעות לא שמיה נתינה והיאך תני רצתה נותנת לו ב' מאות זהובים ודו"ק:

ברש"י בד"ה **אנטיפרוס וכו' לאנטיפרוס וחזר לא ביטל תנאי כו'**. מצייר ציור דמתני' היה הולך מיהודה לגליל באנטיפרוס ומגליל ליהודה בכפר עותנאי והומ"ל בהיפך מגליל ליהודה והגיע באנטיפרוס ביטל תנאו רק להסברת הקושיא דבמשנה קתני מיהודה לגליל ביטל תנאו ולברייתא הוא להיפך לא ביטל תנאו וק"ל:

ברש"י בד"ה **בינתיים כו' וחזר כו' ולאחר זמן חזר כו'**. ולא פירש כפשוטו בשהה בפעם ראשון ל' יום משום דמפרש דומיא דרישא אנטיפרס ביהודה כו' והתם משום הסברת הקושיא אסברה לה בציורא דמתני' וק"ל ועוד משום שלא יצטרך לשנות הפירוש אח"כ לפי האמת דלאביי ע"כ צ"ל כן ואין לפרושי בשהה בפעם ראשון דא"כ הוי מגורשת ודאי

משום אידך תנאי אי משתהינא ל' יום אף דלא מטי לגליל וא"כ מגורשת ממנ"פ וצ"ל ע"כ בחזר וק"ל ועוד דברייתא אמתני' קאי לפרושי סתירות הדיוקים דברישא משמע הגיע לאנטיפרוס הא להלן ובינתים גליל הוי ואח"כ לכפר עותנאי הא בינתיים הוי יהודה לזה מפרש דבינתים הוי ספק וק"ל:

בתוס' בד"ה **בשלמא לרבא כו' ונראה לר"י לפרש כו'**. כיון דפירש ואפילו מת לא ליהוי גט כמו בסיפא ואי נראה לתלמודא לתרץ לפי האמת דברישא דלא פירש רק יום אחד כיון שהקל עליה כ"כ כי מת ולא שמשתו הוי גט משא"כ בסיפא דפירש ב' שנים וכס"ד דהתוס' לעיל בד"ה כאן במפרש ודו"ק:

בתוס' בד"ה **והו"ל שני כתובים כו'**. ועוד דשפיר משני להו רחב"ג כצ"ל ואף לגירסת מצריך מ"מ מצריך דרש"י אין לפרש כן דהא קאמר וגמרינן מינייהו ואם ר"ל דצריך הכפל לאומרו אין לגמור מינייהו [ולכך הקשו התוס' עליו בסמוך] וק"ל:

דף עו:

גמ' **אמר אביי תרי תנאי כו'**. לאביי קמ"ל מתני' אם אומר לשונות אלו כוונתו לב' תנאים ולא הוי תנאי אחד לומר כשהולך לגליל וישהה שמה ל' יום [דאי מתנה ב' תנאים בפירוש פשיטא דאי מקיים חד תנאי דהוי גט]:

גמ' **וליחוש שמא פייס** דמתני' קתני אין חוששין לפי האמת לגט ישן כיון שלא ראינו שנתיחד ופריך דמ"מ ניחוש שיערער הבעל לומר פייסתי ונתיחדתי ומשני באומר נאמנת וליכא תו אפילו ערעור ולכאורה הול"ל וליחוש שמא יאמר פייסתי ואפשר לומר שיברר באמת שפייס ונתיחד ויאמר תו באתי עליה (ק) ועיין לעיל בתוס' (דף י"ח ע"ב) באורך ובכאן ברשב"א ור"ן:

קושיות וליחוש אמתני' לכל הפירושים וכן ר"ה בעצמו משני באומר נאמנת כו' אף דמוקי פניך תשמיש ולא משום דהולך ובא פריך וליחוש דממתני' די"ב חודש אף דלא הולך ובא [נמי פריך] וזה בעצמו סברת כ"ש אברייתא והא דנקיט ברייתא ולא מתני' [דהכא] צריך ישוב קצת:

במשנה **כתבו ותנו כו' אם לא באתי כו'**. קשה הא הוי מעשה קודם לתנאי ומ"ש מנתתם אם יעברו והכא א"ל דלאו דוקא ור"ל בהיפך [דבכה"ג דוקא פליג ר' יוסי] ולדעת הפוסקים בע"מ ובמעכשיו א"צ להלכות תנאי ניחא אבל לרש"י ותוס' לעיל קשה למה אינו גט הא התנאי דאם שאמר אחריו לאו כלום ודוחק לומר דהתנאי לענין בא באמת בטל רק מ"מ קאמר שלא יכתבו רק לאחר י"ב חודש ועיין (ר):

עוד במשנה בסיפא כתבו כו' ונתנו כו' ומת כו' אם הגט קודם כו'. יש לראות למאי תני לה ואי משום אם אינו ידוע דלא אמרינן אוקי בחזקת חי והשתא הוא דמית הו"ל לצייר אריסא דה"ז גיטך שנותן לה הגט עכשיו ואמר אם לא באתי וכו' ודוחק לומר (לרבותא) [נ"ל דתיבת לרבותא הוא ט"ס] דברישא י"ל לענין זה כתבו בתוכו זמנו של שטר לענין אם יהא ספק במיתתו שיהא הגט מעכשיו ודו"ק:

ברש"י בד"ה **ואינה מגורשת הו"ל ספק גליל ובטל כו'**. כצ"ל:

בתוס' בד"ה **תניא כוותיה דר"י וכו' בטל הגט לגמרי**. ר"ל דלא נתקיים התנאי ולדידיה איירי מתני' לענין מגורשת לשעבר ואילו משום חששת גט ישן אם נשאת לא תצא ודו"ק ועיין פירושא דמתני' בהר"ן:

בתוס' בד"ה **הכל מודים כו' ולר"י גט ואינו גט כו'**. וכפרש"י בע"ז [דהוי לר"י כמהיום ולאחר מיתה מחמת זמנו של שטר דמוכיח עליו] ודלא כמשמעות רש"י כאן בד"ה הכל מודים דאף לר"י אינו גט וכמשמעות הלשון דהכל מודים ששניהם שוין ונראה [הטעם] למשמעות פרש"י [כאן] דבמעכשיו היכא שפירש ודאי הוי גט ואינו גט רק זמנו של שטר ליכא הוכחה אף לר"י בלכשתצא חמה שכיון לתנאי ואע"ג דבגוף פלוגתא דר"י ורבנן [גבי כותב נכסיו לבנו לאחר מיתה] מועיל לר"י זמנו של שטר שאני התם דיש ליישב תרוייהו גופא מהיום ופירא לאחר מיתה אבל הכא דסתרן זה לזה אזלינן בתר מה שאמר בפירוש לכשתצא חמה:

הא דצייר אביי בגוונא אחריתא ממתני' אפשר לומר לרבותא דאפילו הכי באם מגורשת לר"י מעכשיו וכי מיית בלילה לא הוי גט לאחר מיתה אע"ג דאמר אם תצא חמה כו' מפרשינן לה לתנאי אע"ג דודאי יצא חמה ומה לו לתלות בתנאי הברור שיהיה ול"ד לאם מתי דשמא יחיה וה"א שר"ל לכשתצא יהיה גט דוקא קמ"ל דאפ"ה תנאי הוי:

מכאן פשט הרמב"ן ספק ר"ת לעיל (דף ע"ב ע"א) בד"ה מהיום שמסופק במהיום אם מתי ומת בו ביום כו' דהכא לא עדיף זמנו של שטר ממהיום דלאו שעות כתבינן וכמו שאמר בגמ' והו"ל כמהיום אם מתי כו' ואפ"ה כשמת בלילה הוי גט וא"ל דשאני הכא דע"כ לא נתכוין לסוף היום דהא אמר אם תצא חמה כו' שהוא קודם ז"א דהאי תנאי הוי ע"מ כן יחול הגט בסוף היום מיהו י"ל כיון דברור שיצא חמה ע"כ אין כוונתו לסוף היום דא"כ למה ליה הך שטות להתנות לבשעה שיחול הגט הלא כבר יצא ודאי אלא כוונתו הוא שיחול עתה בתנאי לכשתצא אז יחול מעתה ולענין שלא יהא לה רשות לישא איש אחר ולהיות פנויה עתה עד אחר שיצא החמה ודו"ק (ש):

עוד הוכיח מדאתקין רב מיומא דנן ולא מעכשיו לשמא ימות בו ביום יישב הר"ן היטב שרצה להורות לאפוקי דר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח (ת) ואילו תיקן מעכשיו לא היה מוכח הלאפוקי דדלמא תיקן משום מת בו ביום וק"ל:

דף עז.

ברש"י בד"ה **קמי' שבתא האי שבת כו' שבת ממש קאמר**. דמקודם לבתר שבתא נוכל לומר שבוע וכן חד בשבת כו' י"ל שבוע וע"ז כתב דאי אפשר לומר כן בקמי שבוע דא"כ אמאי לא הזכיר יום השבת עצמו אלא ר"ל שבת ממש ומעתה גם אחרים מפרשים שבת ממש או מלשון שבוע דלדינא הכל אחד דלעולם המכוון ככלות אותה השבוע דהיינו בשבת כלה השבוע רק בפירוש המלה מלשון שבת ממש או מלשון שבוע וק"ל:

בתוספות בד"ה **וכדרב כהנא כו' שהוא עושה תנאי גמור כו'**. אין ר"ל לשון טוב וגרוע רק תנאי גמור שמקדשה על מנת כן כו' ומייתי מדרב כהנא דאיירי נמי באין תנאי גמור דאי תנאי גמור למה אמר הבא ממקום אחר אפילו נחלת אבותיו יכול להתנות עליה כמו שאר כסות ועונה וכשהיורש מתנה אין בזה משום דבר שלא בא לעולם (וכן) לר"י דהלכה כוותיה ופליג אר"מ וס"ל בדבר שבממון תנאו קיים [לאפוקי שאר. זה היה במוסגר] ומ"ש וכמו שאינו יכול להתנות על נחלת אבותיו ר"ל תנאי שאינו גמור וכן מ"ש בסמוך וכ"ת מ"ש מנחלת אבותיו שאינו יכול להתנות ר"ל שאינו יכול להתנות בתנאי שאינו גמור מיהו א"כ זה שכתבו בתחלה אהא לא מייתי ראיה כו' דלמא סמך עצמו אהך דיוקא דרב כהנא איירי בלשון גרוע מדנקיט מקום אחר י"ל דלמא איירי בלשון טוב ואפילו הכי בנחלת אבותיו לא מהני דצריך תנאי גמור ועוד דאי איפשי הוי לשון טוב ולא מייתי בקצרה מרבא דרבא לא איירי מסילוק כלל רק הסברא לחלק בתקנת חכמים מייתי ממנה ועיין בתוס' בהכותב ובחזקת:

בסה"ד ואע"ג דלרב אית ליה בהכותב כו'. בל"ז דלמא יש חילוק בין לשון טוב לגרוע אך השתא שהכריחו דלענין סילוק אינו נראה לגמרא חילוק בין לשון טוב לגרוע מיהו שמא רב איירי בתנאי גמור כמו הא דשאר וכסות ועיין [וכבר תירץ המהרש"א דרב אמתני' דהכותב אמר למלתיה דאיירי בסילוק]:

דף עז:

גמ' **ותיחוד ותפתח**. ר"ל או ותפתח. או ותפתח מקודם אם סגורה היא כדי לסגרו לשם קנין כמו מטפס ועולה מטפס ויורד [דהו"ל למינקט מטפס ויורד מקודם] או דתפתח אח"כ שיוכר הדבר שסגרה לשם קנין לא לשם שמירה ועיין באשר"י:

גמ' **ל"ש ארוסה כו'**. ויש מפרשין בשניהם מה שקנתה אשה קנה בעלה (א) והדר ממה שאמר אם אמרו בנשואה כו' ולפי"ז לא אזיל אליביה הא דמשני לעיל בכותב לה ועודה ארוסה אבל נראה הדבר כפשוטו ואאיכסף קאי דאפילו בנשואה שפיר פסק:

גמ' **ומר סבר חצר משום שליחות וכו'**. ואפ"ה משתמר בעי כמו שעומדת בתוך ביתה דבשליח נמי משומר (ב):

גמ' **כי לא הוי ד' אמות מאי הוי**. הכי משמע ליה פליג ליה רשותא ואינה מגורשת חדא רשותא מגורשת ואם תפרש איפכא סוף סוף קשה חלוקה שניה [אלא דנקיט לקושיתו בכי האי לישנא משום דהכי משמע לי' לישנא דפליג רשותא ואינה מגורשת] ולהכי לא משני בהיפך בחצר דידה והשאילתו מיהו בלא"ה ז"א דאושלי' פירוש לצורך הגט זו אין שייך שתשאל היא מקום לו לצורך הגט דא"כ אינה מגורשת גם צ"ל שכתב לה דין ודברים כו' [דאל"כ מה צורך לשאלה]:

בתוס' בד"ה **ידה כו'**. בפשטא אין כאן קושיא דגוף ידה אין קנויה לו לעשות שום שימוש ביד עצמו רק חוב יש לו עלי' לתת לו כל שבוע שוה משקל חמש סלעים כו' וגם הרשות בידה להשיג להבעל כשיעור זה באיזה אופן שיהיה ואין יכול לכופה לאיזה מלאכה שירצה כמו שאמרו ועושה בצמר אין בפשתים לא כו' ואם הכניסה לו שפחה אחת או יותר במעשה ידיה בהעדפה עד שתוכל לקנות לה שפחה אין לו שיעבוד עלי' וכה"ג ההעדפה עצמה משא"כ בשדה משמש בגוף השדה להעמיד שם בהמות ולמשטח בה פירי ואשר נפשו אותה ויעש וק"ל:

בתוס' בד"ה **ותיזול וכו' פרש"י וכו'**. הביאו פי' רש"י לומר דמשום איסור טלטול הוצרך לזה ולא רצו להתיר בשכ"מ אע"ג דגירושין עצמו נמי איסור הוא מ"מ אותו איסור התירו בשכ"מ ובלא רש"י אפ"ל דלמא לא משום איסור נגע בי' רק משום שלא הי' יכול לתפוס הגט בידו וליתן לה מחולשתו ולולי כניסת שבת היה עושה הא דתיחוד כו' תיכף רק כאשר בא שבת רצו להמתין [מחמת הגירושין והקנין בשבת] עד שראו שאי אפשר להמתין יותר שאלו לרבא אם מותר תיקון זה בשבת או כפי' רשב"ם שהיה רה"ר מפסיק הובא באשר"י דהוי איסור דאורייתא אע"פ שהיה יכול לעשות שליח ועיין:

בתוס' בד"ה **מה שקנתה אשה כו' ואומר ר"י דהכא איירי בשאלה כו'**. ובסמוך אושלי' בפיסלא דס"ל כרבא באמת וגיטה וידה באין כאחד וכדמסיק:

בתוס' בד"ה **פליג רשותא כו' והשתא כו'**. ר"ל ראינו כאן דבגיטין גופא לא הוזכר רק פיסלא דהוי כרמלית דבתחלה איירי ברוחב ד' אמות דהיינו רוחב כרמלית ויותר ואי משום הגובה דלא גבוה י' מ"מ מסתמא גבוה ג' דאי לא"ה הוי כקרקע גופיה וכן הלשון דלא גבוה י' משמע אבל גבוה מיהת ג' [ולא רצו לכתוב ההוכחה מדלא קאמר לא גבוה ג' דאין זה כלום דהוצרכו לומר לא גבוה י' ודלמא ה"ה אם אינו גבוה ג' רק אם גבוה ג' ויותר מיהו נשאר הדין כן משא"כ בגבוה י' או יותר נשתנה הדין דלא הוי חדא רשותא אף דאינו רוחב ד' אמות לזה כתבו מסברא דבכל התורה הוא כלבוד וכיון שלא הוזכר בפירוש בגיטין שיצא מן כלל לבוד מהי תיתי לומר כן. כל זה היה במוסגר] וא"כ הוי הפסלא כרמלית וכן הפסלא דולא אמרן דהוי רשותא לנפשיה לענין גיטין בגבוה י' אע"ג דלא הוי ד' אמות מ"מ מסתמא איירי אע"ג דלא רחב ארבע אמות אבל מיהת רחב ד' טפחים כמו בכל שאר דוכתין דלא הוי מקום חשוב בציר מרוחב ד' טפחים [גם הלשון אע"ג דלא הוי ד' אמות הול"ל אע"ג דלא הוי אפילו ד' טפחים אבל התוספות לא הוכיחו מזה דאפשר דשולל ד' אמות דאיירי ביה רב יוסף כ"ז היה במוסגר] וא"כ הוי רה"י אפילו ויש חיוב חטאת ביניהם ואמאי קאמר אבל פסלא לא וכן הפסלא דשם לווי משמע נמי מיהת דרחב ד' טפחים וגובה ג' טפחים דהוי כרמלית ובלא גמרא דהכא להקשות שמה מכח אומדנות והוכחות אלה דשם לא ידעינן מהו הפיסלא הנזכר לענין גיטין דפליגי ביה אי הוי רשות נמי לענין שבת ודלמא הוזכר כאן בפירוש לענין גיטין דכל דבר חולק רשות לגיטין וכיון דחולק רשות לגיטין מחלקת רשות לשבת אליבא דרבא לזה כתבו דמכאן ליכא למשמע רק סתם מה שנחשב רשות נמי בעלמא ועיין בתוספות המוציא יין דף פ' וא"ל בשמעתין כי לא הוי גבוה י' ולא רחב ד' אמות ולית ליה שם לווי נמי ליהוי פליג רשותא ולמה אמר רב יוסף חזינן אי הוי ד' אמות בד' טפחים סגי אף דלא גבוה י' סוף סוף הוי כרמלית כיון דגבוה ג' צ"ל לענין אושלי מקום לא הוי ב' מקומות אם לא ברוחב ד' אמות והתוס' הקשו שפיר דעכ"פ הכא הפסלא מידי כרמלית לא יצא ודו"ק ובח"ש הבין בע"א ע"ש:

דף עח.

גמ' **לא צריכא דגבוה עשרה**. יש לראות מאי דוחקיה דרבא לאוקמי מתני' במטה שלו ובגבוה י' לוקמא בין במטה שלו או שלה וכסתם מטה דלא גבוה י' וי"ל מדנקיט סתם

מטה בין בגבוה י' או לא להכי מוקי במטה שלו ועוד כדי שלא תפשוט כליו של לוקח ברשות המוכר לא קנה מדאינה מגורשת במטה שלה. ומיהו הא י"ל שאני הכא דלרחוקי קאתי כמ"ש התוס'. אך השתא דבמטה שלה מגורשת ליכא למיפשט מידי דדלמא בגבוה י' דלא הוי רשות מוכר וברשות מוכר לא קנה או אפילו בבציר מי' קונה וק"ל:

גמ' **אמאי כליו של לוקח כו'**. משנה בלישניה ולא קאמר תפשוט כדלעיל אפ"ל ממשנה פריך אמאי למ"ד התם לא קני אבל לעיל מאמורא ובריתא פריך תפשוט לענין הלכתא ודוחק ולאי נמי דתוספות [דלרחוקי כו'] ניחא דאף אם קונה התם הכא הול"ל אין קונה כיון דלרחוקי אתי לזה אמר אמאי כי סוגיא זאת של אלו המ"ד דבאו לשנויי לא באו לשנוי התפשוט דא"כ תפשוט איפכא כמ"ש התוס' רק האמאי באו לתרוצי משא"כ לעיל סתם גמרא בא לתרץ הותפשוט וגם זה אין מחוור:

במתני' אמר לה כנסי שט"ח כו'. הומ"ל אפילו סתם כנסי זה. או שמצאתה מאחוריו לפירוש הגמ' דערק לה חרציה ושלפתיה דהוי נתינה הומ"ל אפילו נתן מידו לידה ממש וכר"י בתוספות. והיא ישינה הומ"ל אפילו נתן בידה כשהיא ניעורה רק לאשמעי' דאפ"ה הוי גט היכא דאמר אח"כ זה גיטך אע"ג דקוראה והרי כו' דנקיט הוא לרבותא דאינו גט וכן בברייתא נקט רישא לרבותא דרשב"א דאינו גט [כדבסמוך וצריכא כו'] במתני' דלא תניא מלתא דרשב"א הוי סיפא לא זו אף זו [דאפילו בישינה וניעורה אפ"ה הוי גט היכא דאמר אח"כ הא גיטך]:

גמ' **וכ"ת ישן שאני**. והא דלא נתן טעם בניעור אינו גט משום חצר המהלכת י"ל דאיירי אף ביושב דומיא דישן דלא הוי חצר מהלכת [לפי הוכ"ת] ואפ"ה אינו גט משום דהוי שאינו משתמרת לדעתה לזה הוצרך למיפרך מרבא ועיין לעיל בתוס' (דף כ"א ע"א) בד"ה והלכתא בכפות וכאן בראש"ש:

בגמ' **ד' אמות שלו זהו קרוב לו**. וה"ה ברחוק ממנו הרבה כ"ז שאינו קרוב לה אינה מגורשת רק נקיט דבר והיפוכו (ג):

גמ' **ונחזי הי מנייהו קדים כו' והא אי אפשר לצמצם כו'**. לא פריך כאן והא אגיד כו' וק"ל(ד):

בתוס' בד"ה **אמקום כרעי כו'**. פירשתי בישיבה כוונתם דלכאורה בשמעתין משני לא צריכא דגבוה עשרה ולזה אינו מקפיד כיון דיכול לשמש תחתיו ופריך והאיכא מקום כרעי שאינו יכול לשמש שם ומקפיד ודאי ומשני לא קפדי כו' ואין זה סוגית התלמוד כיון דלהמקשה משמע דבריירא ליה דיש קפידא והתרצן השיבו שאינו מקפיד ולזה פרש"י לא צריכא דגבוה עשרה לא מכח קפידא אתיין עליה רק דלא הוי כלי לוקח ברשות מוכר

שאין זה רשות מוכר וכפרש"י ופריך והאיכא מקום כרעי ר"ל הניחא אם כל המטה תלויה למעלה מי' לא חשיב האי אוירא רשות מוכר אבל הא עומד על רשות המוכר א"כ אכתי כלי לוקח ברשות מוכר מצד מקום כרעי ומשני ע"ז לא קפדי אינשי וק"ל. אבל התוס' פירשו שודאי מכח קפידא הקשה והאיכא מקום כרעי מכח סברא דודאי מקפידין ומשני דבאשתו מיהת לא קפדי אינשי והשתא י"ל שפיר דכן באויר המטה נמי מכח קפידא אתיין עלה ואפ"ה פריך ומשני שפיר וק"ל:

בתוס' בד"ה **כגון כו' בהמוכר כו' רוצה לפשוט כו'**. לכאורה הול"ל מדבסמוך דקאמר נמי שמעת מניה כליו של לוקח וכו' מדרבא ואי משום דתניא כוותיה ה"נ תניא נמי הכא כדר"י וצריך לעיין אחר זה בהמוכר:

באד"ה **א"נ אפי' כו' דלרחוקי כו'**. ולעיל כתבו הסברא בהיפך לא קפדי לכל הפחות באשתו וכו' י"ל זיל הכא קמדחי ליה כו' או יש לחלק לענין קפידא קפיד פחות באשתו ולענין רשות שאני וצ"ע:

בתוס' בד"ה **מקום חיקה כו' וא"ת פשיטא כו'**. במתני' י"ל דינא דידה גופא קמ"ל ואה"נ חיקה וידה שוין אבל למה לי לר"י מקום חיקה קנוי לה דלמא מקום חיקה לא קנוי ואפ"ה מגורשת כנתן לידה דמגורשת בלא טעם דמקום ידה קנוי וק"ל:

בתוס' בד"ה **אינו גט כו' ומיהו קשה כו'**. דאמתני' דהכא י"ל דטעם דצריך שיאמר הא גיטך כדי שנדע כוונתו לגרש וכיון שאמר כנסי שט"ח צריך שיאמר אח"כ הא גיטך ולכך בהניזקין כיון שאמר לעדים הא גיטך הרי גילה דעתו אבל לר"י דאפילו בסתם נותן גט אפילו גילה דעתו ואמר זה גיטך לא סגי עד שיאמר הרי את כו' משמע דטעמא שתדע היא שמגורשת בגט זה א"כ קשה בהניזקין משמע דאפילו לא אמר לה מידי מגט סגי כיון שגילה דעתו להעדים ודו"ק:

דף עח:

גמ' **אלא רבה ור"י כו'**. לרבה ורב יוסף מתני' לענין חוב מפורש במרדכי לא ואבד כפי' רש"י [דא"כ במחצה על מחצה תקשי קושיות התוס' בד"ה מחצה על מחצה נימא המוציא מחבירו עליו הראיה דתרי ותרי ספיקא הוא] רק בפרעו קודם זמנו והמעות מונחים כאן בעין [והלוה רוצה לחזור ולהחזיקו בידו עד זמן פרעון ואז אי קרוב למלוה זכה המלוה כו' מחצה על מחצה יחלוקו] דליכא חזקה לזה יותר מלזה ותירוץ דרשב"א אינו מחוור לי לדינא [שתירץ דכיון דהחוב ברור והפרעון ספק לא אמרינן הממע"ה ומ"מ לא מדמינן ליה לגמרי לאיני יודע אם פרעתיך דחייב לשלם הכל כיון שיש רגלים לדבר

שפרעו והספק נולד בפנינו] דסוף סוף כיון שיש להלוה ב' עדיות על פרעון החוב מה לנו לעדים האחרים וודאות החיובא ואין לו דמיון לאיני יודע אם פרעתיך וק"ל (ה):

גמ' **היכי דמי מחצה על מחצה**. וא"ל מאה אמה מזה וכן מזה דסוף סוף אגיד גביה להס"ד השתא דבקירוב תליא מלתא כל שהוא קרוב לו הרי הוא כמונח ברשותו וכד' אמות שאמרנו מקודם ולמאי דמפרש דבשמירה תליא מלתא ובכל אחד יכול לשומרו או אינו יכול מגורשת ואינה מגורשת צ"ל דלא הוי אגיד ביה דדוקא היכא דבתורת רשותא אגידא ביה כפי' רש"י בד"ה והא אגיד אבל כאן אף שצריכה לשמירתו והוא מסייע לשומרו אין זה מקרי אגיד ודוקא בד' אמות דלעיל או בק' אמה דהוי כד' אמות להס"ד דלענין רשות קרי אגיד משא"כ למסקנא כל היכא שיש לה תפיסת יד לסייע לשמור קרי רשותה אע"ג דברה"ר קיימינן וגט צריך שיבא לרשותה וכיון שצריכין לשמירתו למה קרי טפי ברשותה מרשותו עיין:

גמ' **תניא נמי הכי וכו' הוא יכול לשומרו כו'**. ולעיל נמי בר"י הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו אין להקשות למה לי הוא יכול כיון דהיא אינה יכולה אף שהוא נמי אינו יכול לשמור אינה מגורשת דשניהם אין יכולין לשומרו דהוי מגורשת ואינה מגורשת היינו אינו יכול כל אחד לבדו אבל שניהם יחד יכולין וכמ"ש התוס' בד"ה שניהם אין יכולין זה אינו כלום דצריך לפרש קרוב לו למה מקרי טפי קרוב לו לזה פירש שהוא יכול לשומרו ולא היא ובמתני' גויפא לאוקימתא הראשון דד' אמות נמי לאו דוקא רק דנקיט דבר והיפוכו דאף שאין קרוב לו כיון שאין קרוב לה דהיינו חוץ לד' אמותי' אינה מגורשת וכמ"ש לעיל. ועוד דפירוש והיא אינה יכולה לשומרו ר"ל לבדה דומיא דשניהם אין יכולין לשומרו שאח"כ וא"כ הוצרך לומר הוא יכול לשומרו לבד דאל"כ הוי מגורשת ואינה מגורשת וק"ל:

גמ' **אלא לאו ה"ק כו'**. לכאורה ל"ל הך הוספה להגיה אף בששניהם אין יכולין לשומרו כלל ואילו בא כלב יכול ליטלו אינה מגורשת [ול"ל להוסיף ולהגיה והוא יכול לשומרו כו'] ואפשר לומר דזה פשיטא טפי כיון דהגט אינו משומר כלל וכמ"ש התוס' בד"ה שניהם אין יכולין אע"ג דפשיטא דהתוס' היינו כנגד היכא שמשתמרת הגט בצירוף שמירתה דאז מגורשת ואינה מגורשת ועדיפא מהיכא שאינה משתמרת כלל אבל כאן דאינה מסייע כלל לשמור [והוא יכול לשמור לבד] שמא גרע [משניהם אין יכולין לשמרו כלל דביכול הוא לבד לשמור הוי רשותו טפי והו"ל להגיה בשגם היא אינו יכול לשמור ואפ"ה אינה מגורשת]:

גמ' **דכתיב ויצאה והיתה**. ולא משני דאמרה לה זרוק בתורת גיטין (ו) דא"כ [היינו] וכן לענין החוב ואי משום דבקידושין לא שייכא משטה כ"ש היה קשה מאי למימרא:
גמ' **איתביה וכן לענין החוב**. אע"ג דבחוב צריך שיאמר דוקא זרוק לי חובי כדבמתני' שאני התם דבלא"ה מי הרשהו לזורקו לזה משני דאמר ליה נמי ותפטר:
ברש"י בד"ה **כדי שתשוח כו' הוא דהוי קורבא דמתני'**. ומחצה על מחצה כששניהם יכולין לשוח כו' ובסמוך דפריך לרב יהודה בד' אמות דידה קנפיל לאו דוקא וו"ל בתוך שתשוח קא נפל מסתמא כי נפל מידה ועיין באשר"י באורך:
בתוס' בד"ה **ר"י אמר כו' ועוד קשה דרב אשי כו'**. תפסו כאן דלעיל י"ל התם ביכול לשמור כמוה וברה"ר לא תקנו כי"ל הראשון (ז) אבל כאן לר"י הוי זה מחצה על מחצה דמגורשת ואינה מגורשת אי נמי אך השתא שתירצו בתוך ד' אמות אפילו יכול לשמור כמוה מגורשת א"כ היאך קאמר רב אשי ברה"ר לא תקנו ד' אמות [ודוחק לומר דיש לה ד' אמות דר' יוחנן שם לא איירי ברה"ר שלא הוזכר רה"ר ומתחלה מכח כ"ש הקשו דאפילו כאן דברה"ר עסקינן קאמר אפילו מאה אמה. זה היה במוסגר] והוכרחו לומר דרב אשי איירי באין יכול לשמור כלל. ויש לראות דלפי"ז בסימטא ובמקום דקונה ד' אמות אפילו באינה יכולה לשמור מגורשת [וצ"ל] כמו שעשו ד' אמות רשותה אע"פ שאין רשותה וה"נ עשו שאינו מינטר כמינטר כמ"ש בסמוך באויר ד' אמות ועיין (ח):
בתוס' בד"ה **והא אי אפשר כו' ולכך מוקי לה בב' כיתי עדים וא"ש לישנא דמחצה על מחצה כצ"ל והוא סוף דבור ואח"כ מתחיל הדבור הכא בב' כיתי עדים וא"ת וכו'**. ור"ל [בדבור הראשון] כיון דלא ידעינן כו' הול"ל ספק לא מחצה על מחצה אבל בב' כיתי עדים המכחישין הספק נמשך מכח דהוי במאומד מחצה על מחצה עד שלכך אלו אומרים קרוב לו ואלו אומרים קרוב לה משא"כ באין יודעין איזה קדים וק"ל:
בתוס' בד"ה **ואת לא תעביד כו' כדאמר לעיל תיזל כו'**. אף דהתם היה בשכ"מ מ"מ לשויה מגט פסול כשר אי אפשר והו"ל לאצרוכה חליצה כדקאמר הוי עובדא ואצרכוה כו' ומעובדא דפסלא דהוי דיעבד אין ראיה אע"ג דאף בדיעבד קאמר ואת לא תעביד עובדא מ"מ דלמא רב יוסף ה"נ קאמר אי הוי ד' אמות ודאי אינה מגורשת ואי לא מגורשת לחומרא וק"ל:
בתוס' בד"ה **לגיטין וכו' והקשה ר"י כו'**. אפשר לומר דבגיטין בע"כ קנוי לה וזכתה בעצמה להיות מותר לעלמא ופקע שיעבוד הבעל מינה בע"כ מגזירת הכתוב אע"ג דבשעת קניית הגט היה בע"כ אין ביד הבעל לחזור משא"כ בחוב אף דהוי נתינה לענין

פטור הלוה [אף בע"כ] מ"מ אילו זרק לו חובו תוך הזמן במשל בע"כ דמלוה שאינו רוצה לזכות בו עתה נראה דהלוה יכול לחזור בו ולמשוך המעות אצלו אם נתחרט ודו"ק היטב:
בתוס' בד"ה **אם יכול כו'**. פשוט דגמרא היה משמע אינה מגורשת כ"ז שיכול לנתקו לא נגמר הנתינה ואם רצה חוזר בו וכן לא הוי גרושה לאיסור כהונה וכל כי האי גוונא ואם אח"כ מניח המשיחה מלאחוז בידו [וה"ה אם קפצה ידה אח"כ דדוקא ב"ז דאגידה ביה אינה מגורשת] הוי גט אח"כ משעה שאינו אוחז המשיחה אבל ר"י משמע ליה אם נתן הגט לידה בשעה שידה פתוח אפילו קפצה אח"כ לאחר שהניחו אינה מגורשת כיון דבתחלת הנתינה היה יכול להביאו אצלו וק"ל:
בתוס' בד"ה **ותתגרש כו' וא"ת כו'**. וה"ה באיבעיא דר' אלעזר קשיא להו רק הקשו מקודם ואינו נראה לומר דבר' אלעזר י"ל דאיירי במינטר אבל מנ"ל לסתמא דגמרא להקשות דלמא ר"י איירי באינו מינטר דזה דוחק:
בא"ד **וי"ל דאויר ארבע אמות חשיב ליה מינטר כו'**. ובעייתו אם תקנו כלל שיקנה אוירא דד' אמות אע"ג דמינטר ובסמוך דאויר קונה היינו אויר גג וחצר דהוי רשות מדינא וק"ל:
בא"ד **ור"י וכו'**. אבל בסמוך פריך שפיר והא לא מינטר דבאויר גג וחצר דקונה מדינא דקלוטה כמי שהונחה ודאי צריך שיהא מינטר כאילו הונחה גופיה דצריך שיהיה מינטר אבל ד' אמות דלא קני רק מתקנת חכמים לזה מבעיא ליה אם תיקנו באויר אע"ג דלא מינטר דכיון דעשו בזה שאינו רשות [כרשות] כן [עשו לא מינטר כמינטר] ובמונח לארץ בד' אמות קונה מתקנה דמסתמא משומר בתוך ד' אמות וכי היכי דקני במונח ה"נ היה מסברא דקונה באויר דקלוטה כמי שהונחה דמי רק מספקא ליה הואיל ולא מינטר באויר דבגג וחצר דלא קני באויר אם לא במינטר אבל הכא מספקא ליה אם קני אפילו לא מינטר כיון דעשו כו' אבל אי אפשר לומר דבסמוך פריך והא לא מינטר ותיפשוט בעיא דר' אלעזר [דאם כן הול"ל ותפשוט כדקאמר הכא] וק"ל:

דף עט.

במתני' כיון שהגיע לאויר הגג כו'. לא קתני כיון שיצא מרשות החצר כדבסיפא משום דכנגד אויר מעקה עצמו אינה מגורשת ולהכי קתני נמי לאויר הגג ולא לרשות הגג דמעקה קרוי נמי רשות הגג ולמ"ד פחות מג' כ"ש דבדוקא נקיט לאויר הגג ולא מרשות החצר:
שם במתניתין נמחק או נשרף. הא דלא נקיט ברישא נמחק או נשרף עיין בר"ן אליבא דהרמב"ם ע"ש:

גמ' **והא לא מינטר**. אף דהיא עומדת על הגג מ"מ אין בידה לשמור מפני הרוח ואף שכתבו התוספות האי עומדת היינו כמי שעומדת כו' [דמשמע דאם עומדת ודאי משתמר היינו כשעומדת מצד עמידתה] מינטר לענין כלבא וגנבים לאחר הנחה או כמו שעומדת אצלו בד' אמות [דמשתמר אף מן הרוח כמ"ש התוס'] מ"מ פריך שפיר דמיירי אף בעומדת חוץ לד' אמות כמ"ש התוספות לעיל בד"ה ותתגרש:

גמ' **הכא בפחות מג' כו'**. לכאורה אם משתמר למה לי לבוד ואם אינו משתמר כי נח מאי הוי ועיין מ"ש סוף שמעתא זו ודו"ק:

גמ' **כגון שהיו כו' עודפות על העליונות**. קשה כיון דאיירי בעודפות א"כ מינטר גג מזיקא ע"י מחיצות החצר שמגינים שאינו יוכל הרוח לבא לשם כדמשמע בתוספות בד"ה כגון וק"ל [ואינו קושיא דגמרא לא נחית מתחלה לעודפות וסיפא מחדש לן עודפות מדקתני כיון שיצא מרשות הגג ופריך מה בכך שיצא מרשות הגג והא לא מינטר ואכתי לא בא במחיצת החצר ואיירי ברישא בסתם חצירות ולזה מפרש בגג גופא דמינטר. זה היה במוסגר] ובסמוך בב' חצירות מבואר בהדיא מאי אמרת אינו משומר מבני החצר הא ע"י שעומדת על ראש הגג [ברישא] ובתוך החצר [בסיפא] משתמרת וא"כ למה לי מעקה ופחות מג' וכו' ודו"ק וא"ל כיון דסתם גג גבוה י' הו"ל משתמרת בלאו דידה וכפי' רש"י ולזה הוצרכו התוספות לפרש כמי שעומדת [וא"כ אינה עומדת אצל הגג] והתוס' בב' חצירות בסמוך איירי במחיצה נמוכה מי' חדא מאי פסקא ועוד דאכתי למה לי מעקה ופחות מג' כיון דעודפות ועיין:

גמ' **כמאן כרבי וכו'**. אפשר לומר דנקיט רבי לאפוקי רבנן דיליה דאילו כרבנן כר"ע מצי אתיא דדוקא ברה"ר לא ס"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא דליכא מחיצות משא"כ כאן בשמעתין דאיכא מחיצות לזה פריך דלא כרבנן דרבי דפליגי אפילו ברה"י והשתא אין מקום לקושיות התוספות ודו"ק. ולא משני אפי' תימא רבנן ושאני הכא דסופו לנוח באותו אויר דשמא פליגי רבי ורבנן אף בסופו לנוח וקלטו רוח או כלב ועוד דלצד בעיא דרבא [בפ"ק דמציעא] דאויר שאין סופו לנוח [אי] כמונח דמי דהיינו ממש כפלוגתא דרבי ורבנן מיבעיא ליה לענין קנין ותיקשי כמאן כרבי באותו צד ורוצה תלמודא לדחות דחיה שהולך בב' צדדין ועוד דרבא בעצמו קאמר הך סברא בסמוך ג' מדות בגיטין כו' אבל הכא משום אינטורי כו' ואיהו הוצרך לומר סברא דמינטר משום ספיקא דבעיא שלו ודו"ק ובח"ש מניחו בתימה:

גמ' **לא שנו אלא שקדם גט לדליקה**. האי לא שנו דנשרף הו"מ לעשות ברישא רק סיבת המחיקה יכול לבא מכמה ענינים שונים לא יכול למינקט דבר פרטי בלא שנו משא"כ

בנשרף נקיט דליקה ואפשר לומר דבנמחק לא ברירא כל כך המחיקה שאפשר שיבאו עליה ויהיה רשומו ניכר לכן אין חילוק ולא שייך בזה מעיקרא למחיקה קאי ודו"ק:

גמ' **שלש רשויות תלוקות**. נמחק שלש וכן משמע מרש"י ואינו מוכרח למוחקו דר"ל גג בית וחצר לאפוקי גג וגג כדבסמוך ודו"ק בפי' רש"י ולפי"ז צ"ל גג וקרפף חדא תשמישתא הוא ואין מקפיד:

גמ' **למה לי אויר הגג**. אין ר"ל אפילו באויר החצר נמי דהוי דרך עלייה רק ר"ל יציירו בדרך ירידה בתצר וק"ל:

גמ' **הא דאמר רבי קלוטה כו'**. ולא נקיט ר"ע לאשמעינן דאפי' רבנן דרבי דפליגי אפילו ברה"י לא אמרינן קלוטה מ"מ הכא מודו וצ"ל שר"ל הכא מודו בציור קלוטה דלעיל שסופו לנוח באויר זה רק נמחק או נשרף כדלעיל אפילו תימא רבנן וכו' ובאין סופו לנוח דהיינו מרה"ר לרה"ר דרך פתח רשות היחיד דהיינו פלוגתא דרבי ורבנן לענין שבת מבעי ליה לענין קנין בעיא דארנקי והומ"ל הא דאמר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא אפילו ברה"ר מ"מ הכא משום מינטר בעי עודפות רק נקיט דינו אליבא דהלכתא ודו"ק:

גמ' **והא דאמר רב חסדא כו' ובראשו טרסקל כו'**. לרבותא דגיטין נקיט לה [דאפ"ה אינו גט] דר"ח אמר דינו בל"ז לענין שבת רק [לכאורה לשבת גופא בעי הנחה ע"ג מקום ד' אפי' ברה"י כמו שאמרו גבי ידו בפ"ק דשבת ועיין ברשב"א ובח"ש בזה. ולקושטא נראה דט"ס הוא דבשבת הוזכר דברי ר"ח כמה פעמים וליתא תיבת טרסקל ובידו דוקא פריך והא בעינן מקום ד' על ד' דאדם חולק רשות לעצמו אבל בקנה נעוץ ברה"י אפילו כל שהוא ברה"ר דוקא בעינן טרסקל ומשם נמשך הטעות ע"ש בשבת ובהדיא פי' רש"י בשבת דף ז' ע"א בהך מימרא דרב חסדא נעץ קנה סתמא אינו רחב ד' כו' דלא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' ברה"י ודו"ק:

גמ' **והא לא מינטר**. ק"ק מ"ש מונח על טרסקל רוחב ד' [למאן דגריס טרסקל] ממונת על גג דמשמע לעיל דא"צ מעקה במונח דאפילו בפחות מג' א"צ מעקה ולא מחלק לעיל בין גג גבוה הרבה או לא או רוחב הרבה או לא ואפשר לומר דשאני גג דרחבו למטה כלמעלה ואין כח לרוח לשלוט כל כך כמו טרסקל על קנה כל שהוא ועי"ל דלעיל היא עומדת על ראש הגג וכשמונח או כשהוא פחות מג' יכולה לשמור משא"כ כאן שהוא בגובה הרבה אינה יכולה לשלוט ולשמור שם ודו"ק:

ברש"י בד"ה **אבל נמחק כו' אינה מגורשת כו' לא מקרי נתינה כו'**. ובגיטין בעינן ונתן מיושב בזה קושית תוס' בד"ה דרך עלייה וק"ל ועיין ברש"י בב"מ בע"א:

בתוס' בד"ה **היתה כו' שעומדת ברשותה כו'**. וכן לתירוץ דאושלה אורי לן בזה דמסתמא מקום שעומדת אושלה לצורך גיטה ואילו עומדת למטה לא קני ברישא וק"ל:

בתוס' בד"ה **כגון כו' דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד כו'**. לשון זה אינו בגמ' שם ועיין בחידושינו שם מ"ש בעזה"י ופשוט דברי התוס' אלו לקושטא דאיכא למימר דאף לר"ע בעי עודפות כיון דבמינטר תלוי ומ"ש בדבור אח"כ אזיל בה"א דמקשה וק"ל דגמרא דמרובה ע"כ אזיל לפי האמת דהכא דמחלק בין קנין לשבת דאל"כ ניחא שפיר לרבנן דבאין כאחד לס"ד דהכא [והתם קאמר כמאן כר"ע דלא כרבנן] ודו"ק:

בא"ד **דרה"י עולה עד לרקיע**. ברה"ר נמי ס"ל לר"ע קלוטה כמו שהונחה דמיא רק דוקא עד י' טפחים ולמעלה מי' ברה"ר מקום פטור הוא והכא אע"ג דגבוה י' כיון דרה"י הוא עולה עד לרקיע וק"ל:

בתוס' בד"ה **כמאן כו' דכר"ע לא כו' מדמצריך כו'**. והא דבעי מעיקרא והא לא מינטר ולא משני ר"ע היא למאי דס"ד השתא אינו קושיא שהרי הן ב' מקשנים והסתם גמרא ידע שפיר לחלק בין קנין לשבת וכמימרא דרבא בסמוך וכבעיא דרבא התם לענין ארנקי אם יש חילוק בין שבת לקנין רק רב אסי ור"ז לא ס"ד כן [וסברי דמאי דבעו כל אמוראים הקודמין מחיצות עודפות משום דסברי כר' ולא כר"ע] ודו"ק:

בתוס' בד"ה **דרך עלייה**. לעיל ותתגרש מאוירא כו' ובמתני' דהכא דמתגרשת מאוירא וכן מדרך ירידה לא קשה כלל דעדיפא הכא שסופו לנוח באותו אויר אלולי קלטה כלב וכה"ג אבל מהא דאינה מגורשת בדרך עלייה אע"ג דסופו לנוח באותו אויר שהרי הוא תוך המחיצות הקשו במכ"ש שלא תתגרש התם וק"ל:

דף עט:

גמ' **ב' חצירות זו בתוך זו**. כן מצאתי מוגה וכצ"ל דומיא דב' קופות ממש וכן משמע לשון הגמ' עודפות על הפנימית לשון רבים ובתוס' בד"ה פנימית ומיירי כשמחיצות החיצונה מפסיקות לשון רבים ואילו בציור זה לפנים מזה ממש מפסיקות כזה ושאין מפסיקות כזה לא א"ש וכן בציור צ"ל נמי שמחיצות הפנימיות הסובבין מבחוץ אותן ג' מחיצות עודפות נמי על מחיצה הרביעית החולקת בין פנימית לחיצונה:

גמ' **איכא דאמרי כו' אם נתגרשה תנשא לכתחלה**. לפ"ז ר' יוחנן דלעיל (דף ע"ו ע"ב) ה"ז גט קתני דלא הוי גט ישן כו' לא ס"ל כהך לישנא ולפרש"י והלך בעלה למדה"י כו' א"ש ועיין באשר"י (ט):

במשנה **לא פירות ולא מזונות**. עיין בר"ן:

שם במשנה בת ישראל נפסלה מן הכהונה. ביבמות פריך פשיטא ומשני בת לוי מן המעשר כו' איצטריכא ליה וכ"ה לפירוש התוס' כאן דהוי גרושה מן התורה ופסולה משום גרושה:

ברש"י בד"ה **מטמאין לה אם כהנים הם** הוא סוף דבור ומתחיל הדבור מן הכהונה דזונה היא וכצ"ל ור"ל אם השני כהן ועבר ונשאה באיסור או לא ידע שהיא גרושה וסבר שהיא פנויה שמת בעלה:

בתוס' בד"ה **והא דאמר ר"י אמר שמואל כו' וא"ת א"כ כו'**. דבל"ז ניחא באותו הגג שרי לטלטולי בתוך ד' אמות אע"ג דנפרץ כו' לא יהא בגג האיסור גופיה ומגג לגג אפילו בתוך ד' אמות אסור אבל השתא להוליך לביתו אפילו מגגו נמי אסור:

בתוס' בד"ה **פנימית גופיה כו' לאו דוקא משועבדת כו'**. כלומר שאם יפלו שיחזור ויבנה דא"כ כו':

בתוס' בד"ה **דהא לא נח כו' משמע אפילו מונח בחלל כו'**. דומיא דהגיע לאויר מחיצות החיצונות שפירושו תוך החלל וק"ל:

דף פ.

גמ' **משום דמלכותא הוי**. לכן לא אמרינן מאי דהוה הוה כדקאמר מקודם אבל מלכות מדי כו' מה דהוה הוה אבל בנין הבית אמרינן שפיר מה דהוה הוה וכדי שלא תקשי גם זה מלכות הוי מלכות ישראל לזה פי' רש"י דאיכא שם מלכות במנין מזכיר שם מלכות משא"כ בבנין הבית ולבריאות עולם מפורש בתוס' מעבר לדף:

ברש"י בד"ה **אחיו של שני כו' ואחיו של ראשון צריך לחלוץ מן התורה**. צ"ל לפרש"י כיון דכל המקדש אדעתא דרבנן וכו' ודעת רבנן שהקידושין לא יתבטלו ע"י גט כזה שבא אחריו ואדעתא דהכי גמר ומקדש (י):

בתוס' בד"ה **שינה שמו כו' לא שינה ממש**. דא"כ לינקיט לא כתבו כלל דהוי רבותא טפי דפסול נמי כדלעיל בעובדא דשקיל ס"ת ויהיב לה וכמ"ש התוס' שם:

בתוס' בד"ה **שם עירו כו' כיון שא"צ לכותבו כלל כו'**. ומקום דירה פסול באמת אם לא כתבו כלל כמ"ש כבר ולא כמשמעות הגהת אשר"י לעיל פ"ב בשם ר"י וא"ל היא גופא טעמא מאי למה הצריכו שם דירה טפי היינו טעמא משום ב' יב"ש בב' מקומות ודאי שכיחי גם שם דירה מבורר ונודע וניכר ע"י כן טפי משא"כ מקום לידה אינו מבורר כלל ואינו ניכר טפי ע"י כן וכיון דכותבין מקום דירה תו לב' יב"ש בחד מקום לא חיישינן ולא הוכיחו מדלא מוקי היה במזרח אדירה ושינה עירו בלידה דמשמעות הוא עירו דהשתא

דהיינו או עמידה או דירה או הסופר אבל לידה לא מקרי השתא עירו ועוד שהתוס' רצו השתא להוכיח אפילו שינה ממש כשר בלידה ואילו מזה לא מוכח שינה ממש דמתני' איירי בב' שמות בב' מקומות דומיא דשינה שמו ושמה ובמקום עמידה דבסמוך לא מצו להוכיח יותר והוכיחו לכל הפחות זאת:

בתוס' בד"ה **כי יתביתו כו' ולרבותא כו'**. ומתני' לא נחית לרבותא או שמא בדיעבד אינו פסול במקומות הסמוכות רק מזרח ומערב:

בא"ד **וה"ה עדים שלא יחתמו כו'**. עיין באשר"י ויותר במרדכי דעיקר קפידא משום עדים:

בא"ד **שמא איחרוהו וכתבוהו כו'**. ר"ל שההלואה בר"ח אדר היה בשילי ואח"כ בר"ח ניסן היו העדים בהיני וכתבו השטר והעמידו הלואה שנעשה בפניהם בשילי על היום הזה [ר"ח ניסן] ולכן אף שאמרו העדים עמנו הייתם בר"ח ניסן בהיני אינן נעשין זוממין על ההלואה שכתוב בשטר שנעשה בר"ח ניסן בשילי וק"ל וכפרש"י באד"מ וכתב שם אע"ג דאמר ליה ר"ה וכו' כי יתביתו בהיני כו' היינו לכתחלה כו' ע"ש ואינו נראה לפרש כיש אומרים שמא אחרוהו כו' שר"ל שכתבו השטר באדר בשילי מקום ההלואה [והעמידו זמנו בניסן ולכן אף שאמרו העדים] עמנו הייתם בר"ח ניסן בהיני [אין נעשין זוממין] ולפי"ז צ"ל ראייתם הוא מכיון דמאוחר כשר א"כ גם שילי בהיני [דהיינו שנכתב בהיני בר"ח ניסן וכתבו שילי] יש להכשיר שיאמרו הרואים שאחרוהו וכתבוהו וכמו שהקשה אח"כ ר"י להכשיר בגט כו' ואינו נראה כלל דא"כ למסקנת התוס' מנ"ל לחלק בין גיטין לשטרות דלמא בשטרות נמי פסול שילי בהיני כיון שאינו כותב מקום שעומד באותו שעה מיחזי כשיקרא משא"כ בגט מאוחר שכתב מקום שעומד בשעת הכתיבה וכועוד י"ל ודוחק לומר דבמסקנא חזרו מחילוק דגט ושטרות ועוד דהו"ל לאתויי משנה שלימה שטרי חוב המוקדמין פסילין והמאוחרין כשרים וק"ל ולשון שמא אחרוהו וכתבוהו ולא כתבוהו ואחרוהו משמע כמו שפירשתי ולכן פירשתי כן ויש לעיין שם בתוספות:

בא"ד **אע"פ שלא יהיה הסופר שם כו'**. ר"ל והוה שם כו'. ר"ל והוה כשעת הדחק כיון שאין להם סופר שם ואפ"ה לא יפה עושין ויש מפרשים אע"פ שלא כו' דהשתא מחזי כשיקרא וכמ"ש לקמן בסמוך בוי"ל וכן בוקשה לר"י הלא אם יראו שלא יהיה הסופר בעיר ביום הכתיבה כו' ואפ"ה נוהגין לעשות כן בזה לא יפה עושין ומדוקדק בזה ההסופר בהא וק"ל:

בא"ד **אע"פ שכתב מן האירוסין זמן שלאחר נישואין**. דבכתב זמן האירוסין הוי גט ישן כיון שמיחד עמה אח"כ ונשאה לאשה אע"פ שכל מאוחר ר"ל שההלואה נעשה היום וכתבו הזמן כאילו נעשה אח"כ ואילו אם דעתו ללות למחר וכותב השטר על למחר אין זה צריך בושש דשפיר דמי מ"מ בגט שכותב לכשאכנסנה אגרשנה קרוי מאוחר דאי אפשר למצוא בגט מאוחר בענין אחר דאף אם נתן לה הגט עכשיו אינה מגורשת אלא מזמן הכתוב בו כמו שכתבו התוספות והאשר"י לעיל בשמעתין דמפני מה תקנו זמן בגיטין ודו"ק:

בא"ד **וי"ל שמא כו'**. ולהכי פסול שילי בהיני שאם לא יראו הסופר כו' וכי תימא למה תקנו שיהיה בעיר לבסוף לתקנו אף אם לא יהיה בעיר ויהיה שילי בהיני כשר דיתלו בזה דפסלוהו מאוחר אם לא יהיו בעיר משום דמיחזי כשיקרא בשעת כתיבה שמאחר הזמן (כ) ואין להקשות א"כ יתרצו בקצרה דשילי בהיני פסול משום דמיחזי כשיקרא בשעת כתיבה משא"כ מאוחר דכשר דמאוחר נמי מיחזי כשיקרא במה שמאחרין הזמן רק אח"כ בועוד י"ל חלקו בכך כיון דלא מיחזי כשיקרא בהא שכותב מקום שעומד שם וק"ל:

בא"ד **ועי"ל בגט מאוחר כו' בשעת כתיבה ולא מיחזי כשיקרא אע"פ כו'**. כצ"ל:

בסוף הדיבור ויסברו העולם שהקדימוהו לרווחא ולאלומי החשש וק"ל:

דף פ:

גמ' **לערבינהו כו'**. דהוי מענין אחד פסול דגט משא"כ אידך בבות:

גמ' **זינו לא לימא כו'**. ר"ל זנות במזיד דבהכי איירי רב המנונא דנשאו בעצמו הוא זנות בשוגג:

גמ' **כ"ז שיושבין ועסוקין באותו ענין זהו כו'**. כצ"ל:

ברש"י בד"ה **זינו לא כו' דקם ליה בלא יבנה כיון שלא בנה כו'**. ונמצא פוגע באשת אח שלא במקום מצוה דהוי בכרת (ל) אבל מה שנשאת לאחר אין מעלה או מוריד בה"א זו דליתא לדרב המנונא רק מכח שחלץ נגע בה ואין מחוור לי מה שמחק הח"ש ע"ש:

ברש"י בד"ה **דמיחלפא כו' אבל זנות לית ליה קלא כולי האי ומידע ידעי כו'**. הדברים כפשטן ומשמען ואריכות של הח"ש לא נכנס באזני כעת:

בתוס' בד"ה **זו דברי ר"מ כו' דמשמע מגורשת ותנשא לכתחלה כו'**. לאפוקי שלא תימא מגורשת לענין הולד כשר ולא פליגי לזה כתבו שמשמע שמגורשת לכתחלה ולא בקשו לדקדק השתא דמשמע תיגרש לכתחלה וכפירוש ר"ת רק אף אם נניח שפירושו דתנשא

לכתחלה מ"מ קשה וכן בסמוך אבל לשם מלכות אחרת אסור לגרש בו ובדיעבד הולד כשר נקטו ב' קצוות וכן מ"ש אח"כ ולדידיה אסור לגרש לכתחלה גם כן לרווחא כתבו כן אף שלא נדקדק אם תנשא בדיעבד [אם נתגרשה] או הולד דוקא כשר בדיעבד ולא תנשא סוף סוף לכתחלה אסור לגרש וכוונתם במ"ש דפליגי ולא בקצרה הלכה כרב באיסורי דדוקא היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב משא"כ במימרא דרב באנפי נפשיה לא פסיקא הך כללא ועוד כדי להקשות לספרים דגרסי לעיל אמר ר"י אמר רב א"כ פליגי דרב אדרב דלהכי הוצרך הרב ר' אלחנן לחלק בין סנטר כו' ליישב ספרים דגריס רב בתרוייהו וק"ל ואין ענין לפרש [מ"ש] ולדידיה [היינו] לשמואל או כמ"ש בח"ש לדידן אסור מיהא לכתחלה ויש שם טעות לבית הלל צ"ל לכל הפחות נמשך מר"ת לב"ה וק"ל:

בא"ד **אבל לשם מלכות אחרת כו'**. טפי הול"ל שלא לשם מלכות כלל אסור כו' דהוי רבותא טפי ודומיא דלבריאות עולם אך ר"ל ר"ה אמר רב דלא נקיט סנטר דקאי אמתני' דנקיט לשם מלכות אחרת אע"ג דבמתני' נקיט נמי לחורבן הבית דלא הוי מלכות:

בא"ד **ומה שאנו כותבין כו'**. דהשתא אנו נוהגין דלא כמאן דלכ"ע פסול לבריאות עולם דאפילו שמואל דוקא בסנטר מכשיר דעדיף טפי משלא לשם מלכות לפירוש הרב ר' אלחנן ובתחלה לא היה קשה רק הא קי"ל כרב וכו':

בא"ד **והרב ר' יוסף כו'**. דלהסברת תירוץ הראשון סוף סוף כל דבר שנאסר אף שבטל הטעם צריך מנין אחר להתירו כדאיתא פ"ק דביצה לזה פי' המלכיות אין מקפידין על כך ואפילו מדינא דגמ' עצמו שרי אותן שאין מקפידין ומנהגינו עכשיו אפילו לר"מ דהא טעמא משום שינוי הזמן דאילו מדינא דגמ' [בזמניהם] אף לרבנן אסור דדוקא סנטר דעדיף משא"כ לפירוש ר"ת דמדינא שרי דסנטר גרע מהכל לבריאות עולם אתיא דוקא כרבנן ולא כר"מ:

בא"ד **והשתא א"ש כו'**. דלפי' רש"י לערבינהו בהדי שלום מלכות לא א"ש כל כך כיון דפסולין שאינן דומין כ"כ ואע"ג דתני נמי היה במזרח דדמיא לשינה שם עירה מ"מ אין חובה בשביל כך למיתני שינה שם עירו דאדרבה היה במזרח לא הו"ל לשנות בהדי שלום מלכות:

בא"ד **ומיהו קשה לפירוש ר"ת כו'**. דלאידך פירושים ניחא דפריך לקמן לרב דהכא דאמר הולד כשר ועיין במלחמות שהסכים לפרש"י ע"ש:

בתוס' בד"ה **נשאו אין כו' ועוד לאיכא דאמרי כו'**. מנ"ל להה"ה להקשות כיון דטעמא דבנשאו ליתא בזינו אבל בדיחויא דלישנא קמא לא נשאו וה"ה לזינו ליש לומר ודאי י"ל כן דמתני' ס"ל ג"כ דינא דרב המנונא דאסורה ליבם מטעמא שיש לו לרב המנונא

ומתני' איירי בנשאו משום לישנא מעליא אבל לאיכא דאמרי מנ"ל להקשות כיון דזינו אינו מוכרח דהא טעמא דבנשאו ליתא בזינו אבל לפירוש ר"י אתי שפיר דמכח הכרח מקשה באיכא דאמרי נשאו וה"ה זינו:

אפשר לומר לפרש"י דאיכא דאמרי ס"ל א"ל גזירה בגופיה אם לא דאסור זנות במזיד מדקאמר נשאו וה"ה לזינו ומה ענין לזה עם זה אלא מהאי טעמא וכמ"ש התוס' ולזה צ"ל [בדיחויא] דמיחלפא אבל בלישנא קמא דלא מידכר מיחלפא טעמא כפשוטו משום גזירה בגופיה אע"ג דזנות במזיד מותרת והתוס' מפרשים ס"ד דלישנא קמא כמסקנא דאיכא דאמרי דשניהם דלא כרב המנונא ונשאו דוקא משום דמיחלפא וא"צ לזוכרו בלישנא קמא כיון דבין לס"ד ובין להאמת דלישנא קמא יכול להיות קיים סברא דמיחלפא רק שלהאמת א"צ כיון דאיתא לדרב המנונא ישנו משום גזירה בגופיה אבל לאיכא דאמרי לא ס"ל להס"ד כלל סברא דמיחלפא וזה מחדש לו התרצן:

בא"ד **ועוד אמאי לא דייק נמי כו'**. והתם ודאי אין לדייק דזינו אסור מדאורייתא מונטמאה א"כ ש"מ דע"כ אין זה דיוק:

בא"ד **כיון דזינתה במזיד לא מיתסרא כו'**. אינו נראה שהטעם משום שיתלו בזנות דהיתירא וק"ל:

בא"ד **דהוי משמע תרוייהו כו'**. דבשלמא בהאשה רבה הוצרך לאשמועינן דגזרינן להכי נקיט נשאו דשמעינן תרוייהו דלית לן טעמא שם בנשאו אלא משום גזירה שמא יאמרו כו' דהא ליכא למימר מיחלפא כו' א"כ ש"מ זינו נמי דאי לאו דאסור מדאורייתא זנות במזיד לא הוי גזרו אשוגג ואילו תני זינו לא הוי ידעינן נישאו דדלמא לא גזרינן מעולם אבל כאן הול"ל זינו דשמעינן תרוייהו דכיון דאסור זנות במזיד א"כ גזרינן בשוגג גופי' דומיא דהאשה רבה דמ"ש אך השתא דנקיט נשאו דאיכא למטעי דזינו שרי ונשאו אסור לא משום גזירה דבגופיה רק משום דמיחלפא בהאשה שהלך וכו' דשם יש לגזור שמא יאמרו כו' כיון דזנות דמזיד פשיטא דאסור שם מדאורייתא וק"ל:

בא"ד **וה"ה דהו"מ למידחי כו'**. דבשלמא לפי' רש"י ודאי עדיפא דחי שם אדרבה אס"ד דמקשה קשה מאי ס"ד וכו' כמו שכתבו התוספות ועוד וכו' וק"ל:

דף פא.

גמ' **אילימא דאי מבטלין קלא כו'**. ונקיט כתב דמעשה שהיה כך הי' וכ"ע קרי לנתינה כתיבה:

גמ' **דורות האחרונים ר' דוסא**. אבל ב"ה אינו מחמיר כב"ש אבל אינו מיקל משא"כ ב"ש ור' דוסא מקצה אל קצה:

בתוס' בד"ה **לא כל הימנו וא"ת לרב אדא כו'**. להא אפשר לומר שהיא משחדתו בממון לעשות קנוניא זאת כדי שתפקיע עצמה מבעלה השני אף שסוף סוף אסורה לראשון מה בכך:

שם וא"ת לרב אדא כו'. אבל לשמואל י"ל בדוחק שניחא להו לבטל הגט שיחול מעצמו אישות שיש לה עם בעלה הראשון מלהחזיר ומלהנשא מחדש לקדש קידושין חדשים עם הראשון וכ"ש אם הוא כהן שאסור להחזירה רק זכות הראוי לשני אינו מדוקדק יפה:

בתוס' בד"ה **ובנהרדעא כו' אפילו ע"י עדים כו'**. דאל"כ דלמא בעייתו ע"י עדים ולזה הקשו והא דאמרינן כו':

בתוס' בד"ה **טרקסמון כו' ועוד צ"ע כו'**. דשאר ירק חייב מדרבנן לעשר ולהכי נקיט טרקסמון בדיוק אם נעיין שהדין כן:

דף פא:

גמ' **אדם עושה בעילתו בעילת זנות**. ובפנויה בעלמא לכ"ע אדם עושה בעילתו בעילת זנות דדוקא הכא הואיל שהיתה אשתו אמרינן טפי לשם קידושין אף שיש סברא לאידך גיסא. ובמה שהקשו התוס' ד"ה ב"ש אפ"ל נמי סברת הירושלמי דלעיל (דף ע"ט ע"ב) בד"ה ב"ש דכל אחד לטעמיה אזיל רק תלמודינו אין נראה דס"ל כן ודו"ק:

גמ' **במאי פליגי**. דא"ל פליגי באדם עושה בעילתו בעילת זנות ולכ"ע הן הן עידי יחוד כו' לאפוקי ר"י ורשב"א דלא נחלקו בלא ראוה כו' דאם כן ומודים במן האירוסין כו' לא הוי הודאה ממין הטענה וק"ל:

במשנה **הכל משלימין כו'**. אף דמשמע לכתחלה כמו הכל שוחטין ועיין פ"ק דחולין מ"מ מברייתא ואם השלים כו' משמע דיעבד הולד כשר אבל לכתחלה לא תנשא (מ):

גמ' **כ"ע ידעי דקרוב הוא**. ואשה נכשיר לפי"ז ור"ע אמר אלא הקרובין הראוין כו' יש ליישב בדוחק כיון דהכל יודעין דאשה היא וקצתן אין יודעין דין עדות משא"כ בקרוב או גזלן דאין הכל יודעין וקצתו יודעין ישנו ג"כ כנגד זה מקצתן יודעין דיני עדות:

ברש"י בד"ה **רב יוסף מתני במלתיה דר' זירא כו' אבל כו'**. כצ"ל:

ברש"י בד"ה **דלמא אתי לקיומי כו'**. וב"ד אין יודעין שהן קרובין ויקיימוהו בעדים פסולין והרואים ילמדו מזה להכשיר פסולין במקום אחר אף דבגט זה גופיה ליכא תקלה דסוף סוף כשר הוא:

בתוס' בד"ה **בגט קרח כו' והא דלא תני לה כו'**. ולא תני גט קרח קודם הא דכתב סופר כו' דסוף סוף היה צריך לאפסוקי בפלוגתא דבן ננס ור"ע:

דף פב.

גמ' **דאי ס"ד בעי רצופין כו' וליכשר ביה טובא**. אע"ג דלאיזה צורך נתקן מקום בשביל כן כדי להכשיר הרבה והוא היפך הכוונה במקושר שיהיה לו טורח בעשייתו ואף דלא רצו לפסול קרובין במקושר כיון דכשירין לעדות אחרת מ"מ לקבוע מקום בשביל כן למה לנו וק"ל:

בתוס' בד"ה **צא והשלם כו' קרובים כשרים למלוי**. והכא לא הכשירו אלא עד אחד קרוב כיון דמכל תלתא מקיימינן ולא קבעו לו דוכתא אבל למלוי לעולם תתומין בראשונה למלאות ב' שיטין וצריך לעיין שמה. כוונת רש"י לכאורה י"ל שלא תימא לאח"ז כשבאה אשה בגט כזה לפני רב אמי שקשריו מרובין מעדיו דזה פסול דלמא הבעל אמר באמת כולכם דמסתמא למנין קשרים הזמין עדים וכדבמתני' ואין מועיל השלמה אלא בתחלה כשידענו באמת שלא אמר הבעל כולכם ורק משום הרואים לאח"ז יפסלוהו לזה פירש דאיירי בשעת נתינה רק מ"מ אף לאחר נתינה והעדים בפנינו ואומרים שלא אמר כולכם נמי מועיל השלמה ואולי כיון שבא בפסול ליד האשה שחכמים פסלו לגט כזה משום הרואים תו אינו מועיל השלמה לזה הוצרך לפרש ועדיין לא נמסר לה והשתא נמי אין לחוש כ"כ מ"ש והסופר כו' ולולי דבריהם לא היה נראה כלל שנתכוין רש"י לזה וק"ל:

בתוס' בד"ה **גזירה כו' מאותו טעם לפסול כו'**. גט קרח פסול משום חששא הך גיטא גופא דפסול וכפרש"י במתני' ד"ה גט קרח דמסתמא למנין כו' ושמא אמר כולכם וקרוב דמכשירינן היינו כשנודע בבירור שלא אמר כולכם רק משום חשש הרואים וכפרש"י במתני' ד"ה הכל משלימין רק מאי מתקנו רבנן בזה שמחתימין עליו קרוב יותר מאילו מניחין אותו פנוי בקשריו מרובין הרי זה פסול כמו זה בכולכם אם יאמר הרואים סתמא הזמין עדיו כמנין קשריו ואמר להו כולכם הלא זה פסול כזה וק"ל:

שם מאותו טעם נפסול קרוב כו'. אין מזה לדחות פירוש ר"ת דלעיל [כמו שהקשה מהרש"א] דלמאי ניחוש לה אי בהך גיטא גופא במה שמחתימין לו עכשיו זה שלא בפני זה הלא איירי בדידעינן דלא אמר כולכם ומשום גזירת הרואים ליכא כיון דמשלימין עלה בהא דרב אמי ופשוט דמה ידעו הרואים אח"כ אם נחתמו בבת אחת או לא ואף אם יראו שחתמו זה שלא בפני זה ויסברו שמותר לחתום זה שלא בפני זה מה בכך הוי גזירה לגזירה ודו"ק ולא ידעתי כוונת אותו שנתקשה בזה:

בתוספות בד"ה **אבל בעל מנת מודי לי' כו' מאי קאמר הרי הותרה אצלו בזנות כו'**. וא"כ שפיר פריך ר"י אר"א היכן מצינו אסור לזה ומותר לזה אפילו אי איירי ר"א בע"מ ולמה קאמר אלא בחוץ מוקי לה ר"י לפלוגתא דר"א ולכן השיב עליו היכן מצינו כו' אף אי מוקי לה בעל מנת שפיר השיב עליו אלא ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי הוי כמו חוץ ונכלל באלא בחוץ:

בא"ד **הומ"ל שאפילו לא הותרה כו'**. כגון ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי. ובהך גופיה בעל מנת שלא תנשאי גרידא נמי הומ"ל הרי הותרה אצלו בזנות ובנישואין מצד הגט רק בזה פשיטא דעדיפא פריך דבזנות הותרה אפילו מצד התנאי רק הו"ל למיפרך הותרה מצד הגט כדי למיפרך אפילו בעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי לזה כתבו דנקיט קושיא פשוטה כו':

בא"ד **דאל"כ כו'**. עד עתה הסיר מעליו הקושיות ועתה מתחיל להכריח פירושו זה:

בא"ד **אדמפליג בסמוך כו'**. אבל בהך איבעיא גופי' מספקא ליה לשון אלא מהו ואיך יבעי אם היא ע"מ שלא תנשאי גרידא או ע"מ שלא תנשאי ותבעלי ואינו יודע כלל אכתי אם היא מלשון ע"מ או לא כאשר הוא באמת לשון חוץ לפי האמת:

בא"ד **אע"ג דבאלא סברא דאסור נשואין כו' כן מצאתי מוגה**. ועיין באשר"י בשם ריצב"א דעת ממוצע בין הלכאורה ובין ר"י [דאי פליגי בחוץ הכל בכלל ע"מ דמודו בה רבנן אפילו שלא תבעלי ואי פליגי בע"מ לא פליגי כ"א בע"מ שלא תנשאי אבל שלא תבעלי הוי כמו חוץ] ומ"ש הרא"ש וניחא [נמי השתא דפריך הרי הותרה אצלו בזנות משום דכי פליגי בע"מ לא פליגי אלא בע"מ שלא תנשאי] אע"ג דבמ"ש אח"כ וניחא נמי הא דקאמר אלא בחוץ [דלא מצי לאקשויי לרבנן משום דכי פליגי בחוץ בע"מ שוין להיתירא והותרה לכל אלא שהטיל תנאי בגט] מיושב זה נמי (נ) דז"א דאכתי הו"ל למיפרך טפי הרי הותרה אצלו אף בנישואין מצד הגט כיון דע"כ צ"ל כן בתנאי דע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי [לפי' ר"י דאף אי פליגי בע"מ פליגי אף בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי] וצריכין לדחוק דקושיא פשוט נקיט כו' אבל לריצב"א א"ש. ויסוד פירושו בנוי בזיל בתר טעמא כי פליגי בעל מנת טעמא דר"א מידי דהוי דכל תנאי א"כ בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי לא דמי לשאר תנאי ושדינן לחוץ וכי פליגי בחוץ וטעמא דר"א מקרא קרינן לע"מ הותרה לכל איש ואיש מצד הגט:

בתוס' בד"ה **אמר רבינא ת"ש כו' כל הזבחים כו'**. והא דאין משלימין עליו אלא קרובים אין ענין לזה דבכל מקום כן בלשון שלילה כולן כן אין לו שמירה אלא סכין אין חנון בכל מקום אלא כו' אין מדברין בפני מת אלא דברים של מת ועצמו מספר רק בכל מקום

שיש כלל על דבר שמחליט וקיים ליה שלילה נאמר בכל מקום חוץ הכל שוחטין חוץ מחש"ו בכל מערבין חוץ מן המים ומלח ולעיל הכל כשירין להביא את הגט חוץ מחש"ו כל השטרות העולין בערכאות של עובד כוכבים חוץ מגיטי נשים וכו' וכן כולן וכן הרי את מותרת לכל אדם וכו' הול"ל חוץ מפלוני לזה מספקא ליה מדלא קאמר חוץ כסדרו שמא הוא לשון ע"מ ומביא ראיה מכל הבתים מטמאין כו' והתוספות מכל הזבחים כו' משא"כ על שלילה נופל לשון אלא בכל מקום וזה פשוט:

בא"ד **ואותו אלא לא הוי אלא לשון כו'**. ואכלל דכל הזבחים קתני תו חוץ מן הפסח ומן החטאת וק"ל:

דף פב:

גמ' **או דלמא ויצאה והיתה**. אין צריך בהא בעיא למינקט רק עד כאן לא קאמר ר"א כו' אבל התם קנין מעליא בעינן או דלמא אפילו לרבנן לא קאמרי אלא דבעי' כריתות כו' רק משום דמספקא ליה באמת חלוקה שלישית דלמא לר"א דהוי גט הוי קידושין ולרבנן דאינו גט אינו קידושין כדפשיט באמת:

בתוס' בד"ה **שר"א מתיר כו' משמע כו'**. דומיא דאסורה לאותו איש הוי שריותא דלכל אדם:

בא"ד **והקשה ר"ש כו'**. בזה יש לחלק דשאני קיום תנאי בקום ועשה משב ואל תעשה וכן הוא בפוסקים והוא סברא שהשכל נותן לזה מביא ר"י ראיה מברייתא:

ומה שהקשה ר"ש דלמא לא תקיים תנאה דא"ל במת המגרש דא"כ מותרת לכל אדם מצד המיתה ולמה חוץ מאותו איש אלא ע"כ בחיי המגרש אייריי דאסורה לאותו איש וע"ז הקשו דאף לאחר לא תנשא דלמא לא תקיים תנאה ותנשא לפלוני לאחר מות המגרש [וכמ"ש בסמוך בשם התוס'] דסוף סוף אם נשאת לאחר מיתה עברה התנאי עכ"פ והויא למפרע א"א אותן ביאות שבא עליה זה שנשאה בחיי המגרש שהרי הגט בטל למפרע ותירצו דלתנשא בע"כ אין לחוש וא"כ בידה לקיים התנאי לכן לא חיישינן שתעבור ור"א מתיר עכ"פ בכל תנאי בע"מ שלא תנשא גרידא אפילו בחיי (המגרש) [אותו איש] ובע"מ שלא תנשא ולא תבעלי לאחר מיתת (המגרש) [אותו האיש] וק"ל:

עוד שם דלמא לא תקיים תנאה. אע"ג דאי אפשר שלא תקיים תנאה דהתנאי היה שלא תנשא ואי אפשר לנשואין לחול כבר פירשו התוס' בסמוך בזה בד"ה ועברה ונשאת ושם נדבר בזה בעזה"י:

בא"ד **הא לאחר חוששין**. טעמא אע"ג דהוי נמי איסור אשת איש [וא"כ דומה לאבא ולאביך] ודוחק לומר שלא ידע או לא יחוש לתנאי של זה אבל ה"ט שמא תיבעל לאחר מיתת המגרש ונמצא אשת איש למפרע [לראשון] אבל הך בעילה ליכא איסור אשת איש משא"כ באבא ואביך וכ"כ התוס' בסמוך בד"ה ועברה ונשאת:

בסה"ד אי אפשר בע"כ. ולזה א"ש הא דנקיט בברייתא ע"מ שלא תנשא דבע"מ שלא תנשא ולא תבעלי לא הוי שרי ר"א בחיי אותו האיש אע"ג דלא הוי שיור כדפירש ר"י [ונדחה בזה ההוכחה שהוכיחו התוס' לכאורה לעיל ע"א בד"ה אבל בע"מ דבזה הוי שיור] כן מצאתי מוגה:

בתוס' בד"ה **אפילו כו' וא"ת כו' ואם מת מותרת להתייבם כו'**. לא ידעתי פשיטות זה למאי דיליף ר"א מאיסור כהונה דלמא אה"נ אסורה להתייבם וא"ל מדלא תני במתני' רבותא דהיתירא [היינו במת המגרש דמותרת להנשא לשוק ואינה זקוקה ליבם] דלמא רבותא דרבנן נקיט דאל"כ אמאי לא נקיט הרי את אסורה לכל חוץ מפלוני דר"א מתיר כו':

בא"ד **אבל מע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי קשיא**. ומחוץ לא הקשו לתנא דמתני' לר"א דשם אין מקום לוי"ל דדמיא שפיר לאחות אשה דבשעת נפילה הויא א"א ואם תבעל לו מ"מ היתה אשת אחיו שפיר דאין הגט בטל למפרע בחוץ דהא לא תלה הגט בזה דדוקא בע"מ שבטל הגט למפרע ע"י העברת התנאי [אז אם תבעל ותעבור התנאי לא היתה אשת אחיו משא"כ בחוץ]. דבחוץ יכולה שפיר להתייבמה כדבסמוך בגמ' ומודה ר"א במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונשאת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו דפקע אישות ראשון ומותרת לזה שנאסרה וכמ"ש התוס' בד"ה כגון משא"כ בע"מ וק"ל:

עוד שם אבל מע"מ שלא תנשא ולא תבעלי קשיא. ואע"ג דבתנאי זה אינה רשאה ליקח לאחיו של פלוני שמא לא תקיים תנאי דשמא יבא עליה באונס מ"מ משכחת לה בעבר ונשאה וכ"כ ביבמות וז"ל מ"מ ללוי דחשיב דאי עבר ליחשב נמי הא:

בא"ד **נמצא שלא היתה אשת אחיו מעולם כו'**. תירצו בהדרגה תחלה שאינו דומה לאחות אשה כלל ואפילו באת"ל דנחשבת לאשת איש מ"מ ל"ד לאחות אשה רק למ"ד דלא יליף מאחות אשה קשה או אפילו למאן דיליף משכחת ע"י קדושין כקושיות ר"י תירצו אח"כ הוי"ל. והוי"ל כיון שנאסרה כו' לפני קידושי אחיו משום אשת איש כו' קאי ג"כ אקושיא הראשונה למאן דלא יליף מאחות אשה דמוכרחני לומר הוי"ל דשייך ג"כ אזה כיון שקודם שנשאת לאחיו נאסרה עליו משום אישות דהמגרש לא מקרי לגבי' אשת

אח כלל משא"כ באחות אשה אף דנאסרה עליו גם מקודם שנשאה אחיו משום אחות אשתו סוף סוף מקרי שפיר אשת אחיו כשנשאה משא"כ כאן לגבי' מקרי אשת המגרש: ועיין בתוס' יבמות דף י' כתבו בע"מ שלא תנשא ולא תבעלי אי חשוב שיור כמו בחוץ מפלוני א"כ שריא לי' כי נשאת לאחיו מקודם ר"ל אי פליג ר"א דוקא בע"מ שלא תנשא וכתנא דברייתא אבל ע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי חשיב כחוץ (ס) א"כ לא מצי לאחשובי דודאי שריא ליבם בה"א זו דדינו כמו חוץ דמודה ר"א כי הלכה ונשאת לאחר בינתיים דפקע אישות כדלעיל אע"ג דרחוק זה מדעתו דסוף סוף הוי ע"מ תנאי ובטל הגט [אם עברה] אף דתנאי כזה הוי שיור בגט ולענין זה הוי כמו חוץ מ"מ אינו דומה דיתבטל התנאי ע"י שנשאה אחר בינתיים אלא אף אם תאמר דנתבטל הגט למפרע מ"מ ל"ד לאחות אשה כמ"ש אח"כ באי לא חשיב שיור מ"מ לזאת נתכוונו וסברתם כיון דהוי שיור בגט [ולא מהני לתנא דברייתא] משום דל"ד לשאר תנאים דמועילין בגט א"כ יצא מתורת תנאי כאילו נתן הגט חוץ מפלוני דלגבי' לא יחול הגט ונשאר קצת אישות כאן וע"י שנשאת לאחר פקע אישות ודו"ק. ומ"ש מהרש"א בזה ביבמות לא לרצון:

בא"ד **אף בצרת צרה כו'**. לעיל בגירושין לא הוצרכו לצייר לפשיטות אבל בקדושין ובאשת שני מתים צריך ציור קצת חוץ מראובן ושמעון אחיו ושמעון חוץ מלוי אחיו וק"ל:

בא"ד **חוץ מראובן ושמעון כו'**. שניהם צריכין אבל בא ראובן וקידשה סתם נמי הדין כן וא"צ לחוץ משמעון וכ"כ התוס' ביבמות בהדיא וכן בסמוך חוץ מלוי א"צ רק נקיט בשניהם חוץ דאז פסיקא דמיבם הצרה אבל הא אין להקשות למה כתבו בסמוך דקידשה ראובן חוץ משמעון ולוי לא הול"ל רק חוץ משמעון ונשאר על לוי איסור אשת אח ומ"מ לא הוי אשת שני מתים כיון דקידשה שמעון חוץ מלוי ויהיה הציור בפשיטות יותר שקידש ראובן חוץ משמעון ושמעון חוץ מלוי דז"א דא"כ בייבם לוי צרתה דהיינו אשת שמעון לא נפטרה זאת בכך דזקוקה לו מחמת ראובן וצריך ליבם גם אותה נמצא שאין כאן צרת צרה מיהו ז"א דמה לנו לראובן נניח שיש לו בנים וא"צ ייבום (ע) או יש לו עוד אשה ולוי מיבמה באמת ג"כ ודו"ק. ועיין בח"ש ולא ירדתי לכוונתו. אך ז"א דא"כ אסורה לו אשת ראובן ללוי משום אשת אח שלא במקום מצוה ופוטרת צרתה דהיינו אשת שמעון (פ) וחלוקה השניה [דהיינו שיש לראובן עוד אשה ולוי ייבם אותה ג"כ] זה הציור שמצייר עתה הוא יותר בקצרה ודו"ק:

בא"ד **ובירושלמי כו' א"נ כו'**. מפרשי ליה בגירושין כמו שכתבו האיסור תלוי במגרש ולתנא דברייתא דלמתני' אף לרבנן קשה דמודו בע"מ ואפשר לומר שהירושלמי פריך מקידושין ולמתני' דאי לברייתא בחוץ לכ"ע לא הוי קידושין וק"ל:
בסד"ה שאם ירצה יתירנה ליבם כו'. ע"י גט חדש אבל מחילת התנאי פשיטא דלא מהני כדבמתני' כיצד יעשה יטלנו כו' לרבנן:
בתוס' בד"ה **אלא כו' הכא משמע דאשת שני מתים דאורייתא כו'**. דאל"כ משכחת ע"י מאמר כפי' רש"י [ומה פריך ואלא אשת שני מתים כו'] אלא משום דמאמר דרבנן ופריך היכי משכחת דאורייתא ודלא כפרש"י [שפירש היכי משכחת לה] בהך ענינא כו':
בתוס' בד"ה **כגון כו' משום דהתם הוי שיור מועט כו'**. שהגט התיר לכל חוץ מאחד אמרינן פקע להתירה לאחד משא"כ הקידושין אסור לכל חוץ מאחד לא אמרינן פקע להתירה לכל:
בא"ד **וי"ל דהתם בגירושין כיון שהתחיל לנתקה כו'**. ר"ל לנתק האישות ע"י גירושין אמרינן ע"י שנשאת לאחר מנתקה לגמרי אבל הכא שבא לקדשה שאין זה ניתוק רק אדרבה הראשון מקדשה לא אמרינן דמנתקה ע"י שנתקדשה לאחר ודו"ק:

דף פג.

גמ' **מתנה מי קאמר לה כו'**. אע"ג דאף אי קאמר לה נסיב לאחוה כו' קורא לו גורם כנושא את בת אחיו דקורא לה גורם בסמוך י"ל התם שאני דאיהו לא עביד האיסור רק התורה אסרה עליו אבל הכא אי קאמר הכי והוא עביד ג"כ האיסור הוי קורא מתנה כו' אע"ג דלא הוי מתנה ממש דאי הוי מתנה ממש כ"ש דלא פריך מידי לר"א דשפיר התנאי בטל והמעשה קיים והגט גט ואי משום דר"א קאמר חוץ מאותו איש דש"מ דהתנאי קיים מ"מ תיקשי לרבנן נמי אמאי אסורה לכל [א"ו דלא הוי מתנה ממש משום דאי בעי לא תנסיב ולא תתגרש כמ"ש הרשב"א] ועיין בהרשב"א בזה באורך מ"מ לא הוי גורס אבל אי לא קאמר [נסיב לאחוה כו'] מדמה אלו הב' חילוקים [הכא דעביד איסורא ולא קאמר נסיב והתם נושא בת אחיו ולא קעביד איסורא] דשניהם איקרי גורם:
גמ' **בר"ט אילימא בחוץ כו'**. בה"א זה בע"מ לכ"ע מותר כתנא דמתניתין ואמאי נכנס להשיב על דברי ר"א בחוץ ולא ארבנן בע"מ אולי משום שאינו מפורש דשרי רבנן בע"מ רק מסברא דלא לאפושי בפלוגתא לפי האמת אבל בה"א זה דלמא אה"נ פליגי בע"מ נמי רק א"כ בסמוך לר"ע מאי פריך ור"ע אי חוץ ס"ל כו' לימא ס"ל דפליגי בתרוייהו ואולי עדיפא משני [צ] ועיין ברשב"א:

גמרא **והרי תרומה כו'**. ולא פריך והרי גרושה [לכהן] דהוי בענין אישות י"ל דמיקרי מותר לזה לענין זנות לא הוי גרושה כדבסמוך [אי בע"מ] הרי מותרת אצלו בזנות (ק) ועי"ל דאיסור כהונה שאני דודאי הרבה דברים טומאות ואלמנה לכה"ג דאסרה תורה [מיהו ר"א לא ס"ל איסור כהונה שאני י"ל היינו כדפליגי בחוץ אבל איפכא זו אף דפליגי בע"מ (ר) ועוד כמ"ש התוס' לעיל בד"ה אפי' לא נתגרשה כו' דאף ר"א ס"ל איסור כהונה שאני כו' רק מייתי סברא כו' אבל בסמוך בר"ע לא משמע כן כ"ז היה במוסגר מדברי הגאון] אבל מתרומה כו' פריך בהיפך דשרי לכהן ומותר לישראל:

גמ' **אי הכי בכולהו תנאי דעלמא כו' ולפי' התוס' דלעיל בד"ה שר"א מתיר צ"ל תנאי כהאי גוונא דבע"מ שלא תנשא קאיירי מדרשאי לישא לאחר בחייו של אותו איש דבדידה תלוי ופריך בכל תנאים דתליא בה כו'**. והתוס' שהוצרכו לדקדק לעיל בד"ה שר"א ממשמעות הלשון ולא מכאן או מגוף הברייתא ונשאת לאחר כו' והיינו בחיו של פלוני ע"כ דאל"כ אין מקום לפירכת ר"ט ור"ע מיהו בברייתא י"ל אי עברה ונשאה באיסור [אבל אמאי לא הוכיחו מכאן] ואפשר לומר דמכח שאין זה כריתות שבתורה דבדאורייתא אי שרי והוי גט שרי לאלתר דהך דתמתין גזירה דרבנן הוא ודוק בזה אבל לעיל משמע להו מלישנא דמתיר אף מדרבנן מדלא מסיים ולאחר לא תנשא:

גמ' **דבר אחר כו' וק"ו ומה גרושה כו'**. הקשיתי מאי זו פירכא לר"א למאי דמסיק לעיל ויצאה והיתה כו' דאם תלמוד ק"ו זה [שלא יהא גט] הוי בקידושין קולא אף דיש ללמוד שפיר ק"ו זה בעצמו בקידושין שתיאסר בחוץ לכ"ע [אפי' לזה שאמר עליו חוץ מפלוני] והך פירכא אזיל בחוץ כדמסיק ועדיפא ללמוד הך ק"ו לאסור בקדושין בק"ו דאיסור קל דגרושה מללמוד לענין גירושין דהוי כתרי דברים דסתרי אהדדי ללמוד שתהיה [אישות שיש בצד] חוץ צד אישות לכ"ע [ליאסור עליהם משום אשת איש] מק"ו שיש בחוץ דהיינו הך דינא גופא [שאוסרין משום גרושה אף על אותו איש שאמר עליו חוץ מחמת] צד [גירושין] לכ"ע [ולמאי דיליף ק"ו הויא א"א לכ"ע] וצריכין לדחוק לתפוס ב' חומרות איסור צד אישות בק"ו דאיסור צד גירושין. [א"כ קשה מאי פריך ר"ע] דלמא ר"א יליף ק"ו מרווח קידושין מגירושין דהוי קדושין והדר ויצאה והיתה [דהוי גט (ש) וא"ל הסברת קושיא [שלי] בסגנון ואלא מאי רבנן [דלא הוי גט] א"כ בקדושין לא הוי קדושין לרבנן [משום ויצאה והיתה] ונפרוך ק"ו [שיהיה קדושין וממילא בגירושין גט מויצאה והיתה] די"ל דרבנן ס"ל איסור כהונה שאני ואין ללמוד ק"ו זה אבל לר"א פריך שפיר למאי דיליף מאיסור כהונה כדמסיק אבל בר"א גופא קשה מאי פריך ליה דלמא יליף מאיסור קדושין

וכמ"ש ודו"ק היטב. ואפשר לומר דבתחלה עבדינן טפי ק"ו הכל בענינא דגט אם בגט לחצאין פשטה איסור גירושין בכולו כ"ש איסור אישות שבה ודו"ק:

ברש"י בד"ה **מה דאסר שרי כו' דהדר אמר לה קודם מסירה כו'**. דביטול תנאי לא מהני [אחר מסירה] כדקתני במתניתין כיצד יעשה כו' ולא מפרש לה לאחר שנטלו ממנה אמר לה לראובן ושמעון דאפשר דלא מהני אז אמירה לראובן ושמעון לחוד וצריך לומר לה הרי את כו' דבנטילת הגט בטל אמירה קודם ואח"כ הא לא התירה רק לראובן ושמעון לחוד וק"ל:

בתוס' בד"ה **ועברה**. בגמרא ועמדה וצ"ל ועברה דהא בנישואין הראשונים לא קאמר ועמדה וכן בר"ט:

בא"ד **וא"ת והלא אין נישואין חלין כו'**. וא"ל סוף סוף לכך נתכוין בתנאי שלא תנשא כיון שא"א לנישואין בע"א [לזה כתבו] דמ"ש מדתניא כו':

בא"ד **משמע דבעל מנת שלא תנשא להם אפי' נשאת כו'**. דא"ל ה"ז גט כיון דבידה לקיים תנאה דנישואין אי אפשר בע"כ ובע"מ שלא תבעלי שמא יבא עליה באונס להכי אינו גט וכמ"ש התוס' לעיל ודוחק לומר דמשמע מדלא קאמר ברישא אין חוששין שמא תנשא להם כדבסיפא [ע"כ אפי' נשאת דזה דוחק אלא] דסמכו עצמן אמה שכתבו אח"כ דחוששין שמא תבעל היינו אם נראה שתיבעל להם כו' דאל"כ סותר תלמוד שלנו וק"ל:

בא"ד **אי נמי קמ"ל כו'**. ואילו השמיענו באו (ת):

בתוס' בד"ה **אי לימא בחוץ כו'**. אפשר לומר דקשה להו למה ליה למפרך מברייתא דמודה כו' תיקשי מניה וביה אף דאסורה לפלוני מ"מ אי איפשר לומר בחוץ גט בטל למפרע שהרי לא תלה היתירא לאחרים באיסור של זה וק"ל ולזה כתבו התוס' דמכח סברא פריך בלא הברייתא וטעמא כו' וכיון שמפורש בברייתא מייתי לרווחא דהשתא מקשה עתה נמי מיניה וביה ואלימא יותר דאפי' לזה שרי ותדע דלאו מפסק ברייתא פריך כאן ולעיל בר"ט דהא השתא דמסיק בע"מ א"כ בחוץ לכ"ע אסור כתנא דברייתא דלעיל וברייתא זאת קתני ומודה כו' חוץ כו' דש"מ דבחוץ הוי גט לר"א [וע"כ דפליג אברייתא] א"כ נימא בחוץ ופליגי אברייתא [וס"ל דאף בנשאת לאחר אסורה לפלוני] ודוחק לומר דלמסקנא בע"מ ס"ל בחוץ לכ"ע שרי וע"מ אסורה טפי משום האי פירכא גופא דלא כסברת תלמודא לעיל [וא"כ לא פליגי אברייתא דא"כ מאי ומודה ר"א הא חכמים ור"א שוין בחוץ] אלא דבאי בחוץ מקשה אף בלא ברייתא מסברא מיהו י"ל דבחוץ ובע"מ מצינו פלוגתא מתני' וברייתא דלעיל [אבל] אי פליגי בחוץ לא מצינו פלוגתא בהך סברא דפקע אישות ע"י שנשאת לאחר:

דף פג:

גמ' **הרי גרושה אצלו בזנות**. הומ"ל איסור כהונה שאני דהא השתא דפליגי בע"מ לא יליף לה ר"א מאיסור כהונה רק מסברא כדלעיל:

גמ' **אלא בחוץ**. אין להקשות סוף סוף כ"ש בע"מ דשרי ולפרוך פירכא הראשונה בממנ"פ אי פליגי בע"מ הפרכא לר"א גרידא ואי בחוץ הפרכא לר"א ולרבנן י"ל דלמא פליגי בחוץ ובע"מ אסור לכ"ע מכח הך פרכא עצמו ואע"ג דהשתא הוי דעת ג' דדלמא מתניתין נמי ס"ל כן דפליגי בחוץ ובע"מ לכ"ע אסור רק תלמודא מפרש לעיל [להיפך] לקושטא דיש פירכא על תשובת ר"ע משא"כ לפרש דעת ג' דר"ע ס"ל דפליגי בתרוייהו [ולא יצטרך לשנויי ר"ע שמיע ליה דאיכא כו'] ופריך אחוץ ואע"מ דלא כמתניתין ודלא כברייתא [זה לא ניחא ליה לתלמודא]:

עוד שם הרי גרושה אצלו בזנות א"ל דלמא מחוץ פריך בק"ו הרי שהיה זה כו' ואסור משום צד כי אע"ג דלא הותרה אצל בזנות דהא חוץ קאמר אפ"ה אסורה עליו משום גרושה כדליף מאשה גרושה מאישה מכ"ש צד אישות דע"מ כו' ויש ליישב וק"ל (א):

רש"י בד"ה **הרי גרושה אצלו בזנות כו'**. יש מגמגין בהסברת רש"י דהוי ליה לפרש פשוט יותר כיון שיש בה צד גירושין אצל זה בעצמו [לענין זנות] אין סברא שיהיה אצלה איסור א"א [לעלמא] ודו"ק: [כאן חסר בעו"ה מדף זה עד דף פ"ט וד' ימלא חסרונינו]:

דף פט.

גמ' **מבטלינן קלא**. עיין בפי' רש"י ובפוסקים ודו"ק:

בתוס' בד"ה **עד שמגיעין לדבר הברור כו'** וקול דלעיל לא שייך אלא בקדושין כו' **והך דהכא כו'**. הוי כמו עוד י"ל עיין באשר"י:

בתוס' בד"ה **מבטלינן קלא כו' ומייתי ראיה מדאמר ר"ח כו'**. נראה דהוי כמו והשתא א"ש ודו"ק (ב):

בתוס' בד"ה **כיון כו' לישנא משמע כו'**. [היינו לישנא] דבעידנא כו' שלא תימא שלא האמין לאביה:

דף פט:

גמ' **עדיין לא הגיע לפלגות כו'**. ר"ח גורס לא הגיענו לפלגות גו' ומבואר באשר"י:

ברש"י בד"ה **במקום אמתלא חוששין לאמתלא כו'**. ועיין באשר"י שפירש בע"א ודו"ק (ג):

ברש"י בד"ה **עיינו רבנן בקדושי שני כו'**. ואין שייך לומר בקידושי ראשון דא"כ במתניתין למה חיישינן לקול לעולם נימא שיאמרו כשתתקדשה לשני עיינו ביה רבנן בקידושי ראשון אלא דוקא בקדושי שני שייך עיוני הואיל וקדמו קדושי ראשון שסוברין העולם מכח הקול שמקודשת לראשון ממילא קידושי שני אין תופסין מכח הקול שקדמו וק"ל ואין צ"ל דאי עיינו בקדושי ראשון א"כ סבר ר"ה דלא אמרינן עיינו בקדושי ראשון א"כ בסמוך לאמימר אליבא דר"ה אמאי מותרת לשניהם ואמרינן עיינו ודו"ק. ועיין במ"ש התוס' דאין כ"א קול לקידושי ראשון ה"א דמותר לשני לגרש וכו' [עיין במהרש"א]:

דף צ.

גמ' **אמרו להם ב"ה אם נאמר ערות כו'**. קשה לב"ה יאמר קיצור דאיצטריך דבר שרשאי לגרש וערות לעדים ברורים שחייב לגרש בכפייה דאילו כתב דבר לחידיה ה"א להקדיחה כו' אך השתא דכתיב ערות ולא כתיב או ערות או דבר שמעינן מינה [נמי] עדים ברורים [דהיינו] ערוה בדבר י"ל דא"כ תיקשי לב"ה לכתוב או ערוה או דבר דש"מ בפירוש דהקדיחה רשאי לגרש וערוה בעדים [ברורים] לכופו דאל"כ [דלאו לעדים ברורים] ערוה למה לי דכפשוטו לכופו בלא עדים כבר ידעינן דאסור לקיים סוטתו [וא"ל דאשמועינן דע"א מהימן דזה ידעי' מסברא דדיני ערוה כשאר אסורין כל עוד שלא ידעינן מגז"ש דדבר דבר מממון וע"כ דאשמעינן דזינתה כפינן להוציא וזה ידעינן מסוטה] וכמ"ש רש"י בד"ה וב"ה דהא כו' דלא כפינן ליה להוציא אלא בעדות ברורה לשון שלילה לזה אמר דה"א משום תנשא נקיט ערוה:

גמ' **תניא היה ר"מ אומר כו'**. בתוספתא דסוטה איתא להך ברייתא דהיה ר"מ אומר ואיתא שם בע"א יש לך אדם שזבוב עובר ע"ג כוסו כו' ויש לך אדם שזבוב שוכן בתוך כוסו כו' ויש לך אדם שזבוב נופל כו' ויש לך אדם כו' מוצצו כו' ע"ש:

מרים מגדלא כו'. אין זו אותה שהיתה בבית שני כדאיתא בתוס' סוף סוף הבונה ע"ש (ד):

גירסת רש"י בגמ' נ"ל שהיה בברייתא אחר צריכותא דב"ה אמרו להם ב"ש מי כתיב או ערוה או דבר אמרו להו ב"ה מי כתיב ערוה בדבר דהיינו כל אחד נותן קושיא לחבירו ואח"כ מפרש הגמרא וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה כו' וב"ה להכי כתיב כו' ואזיל וב"ש הכל דבור אחד ודו"ק (ה):

ברש"י בד"ה **כי משמש כו' ועוד משמש בלשון דהא דהיינו אשר כו'**. עיין ברש"י בחומש פסוק כי גוע אהרן ודו"ק: [עיקור החילוק כתוב על הנייר שייך לכאן. כן נרשם מכבר.] (ו): אך קשה ממנפ"ש אי סבר ר"ע כב"ה או כב"ש אי כב"ה וכפי' הרב ר' אלחנן וכ"ת א"כ

למה נקיט תלמודא ב"ש ולא ב"ה [דלא שייך תירוץ ר"י בתוס'] י"ל דנקיט ב"ש דלב"ה מצינו לפרש שפיר בלשון אי נמי דהיינו אם או או דלדידיה שפירושו ערוה או דבר [והוי פירוש כי] כאילו כתיב או ערוה או דבר כמו או בן יגח או בת יגח אם בהמה אם איש גם בחור גם בתולה גם לי גם לך ובסמוך קאמר ב"ש מי כתיב או ערוה או דבר לאפוקי לב"ה [ע"כ דלב"ה צודק יותר או ערוה או דבר] וק"ל ואין להקשות עוד לפירוש הרב ר' אלחנן וכי מוכרח התורה לכתוב כי עד שהוצרך לפרש דבר לגלות על כי שפירושו או טפי לכתוב או דא"ל דרך הרר"א בענין אחר [דאי לאו דבר] ה"א אמסתבר ומוקמי הך חן לענין הקדיחה כאשר האמת לב"ה אבל כי עכ"פ לדידיה משמע אי נמי אך השתא דאייתר דבר להקדיח אייתר חן לנאה דז"א דודאי סתמא דחן בלשון אשכנז שיין משמע כפשוטו לענין נאה [וא"כ קשה לפירוש הרר"א לכתוב או ולא ניבעי דבר] י"ל דבר בעצמו לאו יתורא הוא דצריך לעדות ברורה דהא דלעיל [דאמר ר"ע משישאו ויתנו כו'] דאמר ליה ריב"ן לא הנחת בת כו' והתורה אמרה דבר כו' [משמע לכאורה דר"ע לית ליה דרשא דדבר לעדות ברורה] י"ל לר"ע דברים הניכרים הוי כמו עדים תדע דאי לא"ה לכתוב לר"ע או ערוה או דבר רק מ"ש התוס' דאי לאו דאייתר ליה דבר כו' ר"ל שהיה כתוב ערוה בדבר ולאו דוקא ייתור רק לשון מפורש ודו"ק. [אך א"כ] קשה אם שנא שלח פי' רש"י כר"ע למה לא כב"ה שהלכה כמותו או ככ"ע אי משום דתלאה בשנאתו מקרא מלא ושנאה האיש האחרון [ע"כ דיש לפרשו לכל מר כדאית ליה או משום הקדיחה או משום ערוה] והא א"ל דס"ל להלכה כב"ה רק בזיווג שני כר"ע דודאי לדינא אין חילוק ולעולם אסור לגרש לב"ה אא"כ הקדיחה ועוד מאי דוחקיה לאוקמי כר"ע ובזיווג שני בשלמא לר"י אע"ג דקשה אלימא טפי דב"ש במקום ב"ה אינה משנה י"ל שפיר אף דס"ל ודאי כב"ה דרשאי לגרש משום הקדיחה מ"מ הפסוק שנותן עצה משמע ליה דבזיוג ראשון איירי וכר"א דמוקי להנהו קראי כן משמע ליה דלא ימהר להרוס בנינו בזיוג ראשון אם לא שמצא בה דבר ערוה תדע דהא קאמר ולא פליגי ואילו ר"ע ובית שמאי פליגי אלא ר"ל [דמשום עצה טובה לא יגרש אלא בערות דבר כב"ש] (ז): בל"ז י"ל מ"ש ר"י כר"ע ודאי פירושו [דאם שנא] כמו ושנאה האיש האחרון שנואה שהקדיחה רק ר"ל דמסתבר לומר ולפרש כי בלשון אם כר"ע ור' יוחנן דאמר [שנואה לפני המקום או] שנוי המשלח מפרש כי בלשון דהא כב"ש וקאי אשלפניו כסות דמעה וגו' ואין עוד וגו' ונקיט רש"י ב"ש [ולא נקיט ב"ה דס"ל נמי כי בלשון דהא כמ"ש רש"י] דמוכח סברת ב"ש ג"כ לשני הלשונות לענין שלא יגרש בזיוג ראשון [משום עצה טובה] אא"כ מצא בה דבר ערוה דצ"ל בלא"ה [הא דקאמר] במאי קמיפלגי בדר"ל אכתי במאי פליגי [דהא ר"ל קאמר

כי משמש בכל הד' לשונות] אלא מר מסתבר לומר ולפרט כי בהך משמעות ומר בהך משמעות אך השתא נסתר זה בפירוש הרב ר' אלחנן כמ"ש לעיל דלא נקיט [רש"י לר"י] ב"ה דלדידיה נמי [מצינו לפרש] כי כמו אם ואדרבר לר"ע מסתבר כי בלשון דהא אי לאו דבר וצריך דבר לגלות על כי:

ואי ס"ל כב"ש (ח) קשה לב"ש אמאי איצטרך לצוות איסור גרושה לכהן הא אין גרושה אא"כ מצא בה ערות דבר וא"כ תיפוק ליה דזונה היא וכ"ת בעבר וגירשה א"כ תוס' בד"ה מה להלן שהקשו בשם הירושלמי לישני דאיצטריך לעבר וגירשה שלא ישוב לקחתה (דהשתא קשה) [ע"כ כצ"ל דדחיק לאוקמי קרא בדאי עבר מיהו אין להקשות כ"כ מירושלמי אגמרא דידן ודלמא גמרא דידן באמת משני כן גם אקושית ירושלמי (ט) רק קשה תפשוט שאלה דר"פ לרבא ומדב"ש נשמע לב"ה וכ"ש הוא דהא אם לא יגרש אח"כ מצא בה דבר ערוה ואפ"ה מאי דעביד עביד בהקדיחה כ"ש אם רשאי לגרש בהקדיחה דמאי דעביד עביד בנוי איבעית אימא סברא איבעית אימא הכרח לפירוש הר"א דמערוה לא הוי ידעי' הקדיחה ולבתר דאורויי בהקדיחה דרשינן כי בלשון אם וחן כפשוטו וא"ל דהאיבעיא לאו לענין מגורשת דמאן מגורשת ולכן אזהרה לכהן רק מיבעיא כפי' רש"י או כפינן ליה להדורי זה אינו מחוור לי דאם פשיטא ליה דהגט גט אם עבר וגירשה בלא מצא ערות דבר [לכל חד כדאית ליה] מהי תיתי שיצטרך לחזור ויקדשנה מחדש זו מנין לנו מדאורייתא היכא רמיזא דין חדש כזו דהא ע"כ מדאורייתא מבעיא ליה מדפשיט מדגלי רחמנא כו' ואין שייך למבעיא רק אם הגט גט באופן מדאורייתא אם הפסוק בדוקא קאמר כי מצא בה ערות דבר וכתב לה כו' משמע הא לא"ה לא הוי כריתות או אם מדרבנן קנסוהו לחזור ולקדשה (י) מיהו בזה י"ל דאזהרה דגרושה כשנתגרשה מדעתה או שמא לענין כהונה איסור כהונה שאני והוי גרושה בעבר ועביד אבל מאונס גופיה נפשוט לא יכול לשלחה כו' לב"ש למה לי דאי בזינתה ודאי אינו רשאי לקיימה והיא משנה ערוכה בכתובות אלא בלא מצא בה ערות דבר ש"מ דאחר יכול לשלחה ומדב"ש נשמע לב"ה (כ) וי"ל דר"פ ידע האי דאונס ואפ"ה מספקא ליה אי ילפינן מאונס ככל בנין אב ופשיט ליה מדגלי כו' דאי בכל מגרשי נשותיהן שלא כדין הדין כך טפי הו"ל לאירויי הכי בדין דגירושין משום דהתם באונס מפורש דעבר אלאו לא יוכל כו' ויש לטעות דוקא התם דעבר אלאו משא"כ בעלמא אינו מפורש דעבר אלאו כשמגרשה [שלא כדין] וקושטא דלא עבר ולא מידי רק מדיוקא [דכי מצא כו'] שמעינן דלא יעשה כן לכתחלה ודו"ק:

סיומא דמסכת גיטין. בראשונה נפרש הפשוט ואח"כ מעט דרשא:

ברש"י בד"ה **זיוג ראשון כו' כדכתיב בתריה אשת נעוריך וכתיב ונשמרתם ברוחכם כו'**. קשה למה לא סגי בקראי דמייתר תלמודא י"ל דזיוג ראשון משמע אשתו ראשונה [אפילו אין זה בעלה הראשון] וכמו שאמר ר"א כל המגרש אשתו ראשונה כו' וכ"ה פירוש אשת נעורים כמשמעו וכמו שאמרו אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא' ואשת נעורים כי תמאס והנה בקרא דמייתי כתיב נמי והיא חברתך ואשת בריתך דהיינו זיוג ראשון נמי לגבי דידה וכמו שאמרו אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי שנאמר כי בועליך עושיך ולזה מייתי רש"י וכתיב ושמרתם כו' ובאשת נעוריך אל תבגוד דש"מ זו לחודא קרו בגידה ותלמודא דמייתי הך קרא דביה כתיב כסות דמעה כו' ומיניה משתמע נמי קצת [דאפילו זיוג ראשון לגבי דידיה לחוד] מדכתיב אשר אתה בגדת בה בין הדבקים [היינו בין אשת נעוריך ובין והיא חברתך] וק"ל:

והיא חברתך כו'. ג' לשונות [כי העיד ה' בינך ובין אשת נעוריך. חברתך. ואשת בריתך] במתניתין פליגי בית שמאי וב"ה ור"ע אפ"ל מחלוקתן תלוי במ"ש בגמרא בתכלית האשה בכתובות פרק אע"פ דף נ"ט ע"ב מתניתין דלא כר' חייא דתני ר"ח אין אשה אלא לבנים [אין אשה אלא ליופי. אין אשה אלא לתכשיטי אשה והיינו יופי] וביבמות אעשה לו עזר כנגדו במאי עוזרתו אדם מביא מן השוק חטין חטין כוסס פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירת עיניו כו' הן המה ג' משפחות שהוזכר בסוף תענית ת"ר יפיפיות שבהן מה הן אומרות תנו עיניכם ליופי שאין אשה אלא ליופי מיוחסות שבהן מה הן אומרה תנו עיניכם במשפחה לפי שאין אשה אלא לבנים ובסדר המשנה במשניות איתא וכתיב שקר החן כו' אשה יראת ה' כו' ע"ש בפירושים מכוערות שבהן מה הן אומרית קחי מקחיכם לשם שמים כמ"ש הכתוב לא טוב כו' אעשה עזר כנגדו. לזה אין אשה אלא לבנים זה דעת ב"ש וכן הוא אומר אשה יראת ה' היא תתהלל [כנזכר בסדר המשנה] וזה טעם שלא אמר הפסוק בקצרה והיה כי ימצא בה ערות דבר וכתב לה כו' מיושב במ"ש בסוכה כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר וחסד ה' מעולם על יריאיו ועפ"ז שקר החן כו' יראת ה' היא תתהלל דייקא היא הבעלת חן הנזכר וק"ל ז"ש והיה אם לא תמצא חן כו' [משום דמצא בה ערות דבר]. דעת ב"ה קחו מקחיכם לשם שמים עזר כו'. חיטין כו'. אשתו ביתו [גבי ר' יוסי מעולם לא קראתי אשתי אשתי אלא ביתי] לזה הקדיחה תבשילו. דעת ר"ע תנו עיניכם ביופי אין אשה אלא לתכשיטי אשה כו' וק"ל:

יאמר וזאת שמת כו' ואמרתם על מה כו' והלא כתיב בתורה והיה אם לא תמצא חן כו' וכתב לה כו' ופי' רש"י בחומש מצוה כו' [לזה מסיים] על כי ה' העיד כו' מיושב במ"ש

בסוטה דריש ר"ע מפני מה כו' י' באיש וה' באשה זכה שכינה כו' וכן פי' רש"י בסדר היחוס הראובני כו' החנוכי כו' מפני שהיו אומרים אם בנפשותם שלטו בנשותיהם לא כ"ש כו' הטיל שם יה כו' וכן נמי י' באיש וה' באשה זכו שכינה כו' שבטי יה עדות לישראל זה שאמר כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך ולא הוה כאן סילוק שכינה כי לא מצא בה ערות דבר ושמא תאמר אף שלא מצא כב"ש דלמא לא מצא חן כפשוטו כר"ע מיושב במ"ש ג' חינות הן [חן אשה כו'] כי מתחלת היצירה שם הוי"ה ב"ה חן בטבע כי חד גופא הוא ולכך בראה צלע מצלעותיו כאשר נזכיר א"כ [מאחר שלא מצא חן] צ"ל שאינה בת זוגתך לז"א והיא חברתך חיבור שלך וא"כ היא בכלל ג' חינות ושלא תאמר כב"ה הקניטתך להכעיס והקדיחה תבשילך כו' ואין אדם דר עם נחש בכפיפה כו' לזה אמר והיא אשת בריתך וזה ענין אפילו מזבח מוריד עליו דמעות כו' לקרב בטעם מזבח מאי עבידתיה ולמה מאין עוד פנות אל המנחה כו' אינו מדה כנגד מדה. אפ"ל כי האדם נברא מעפר המזבח ממקום כפרתו שנאמר מזבח אדמה. עפר מן האדמה. ולא האשה כ"א צלע כו' וטעמא זאת הפעם עצם כו' להיות חיבור אחד ויקרא שמם אדם כו' [ובלא האשה הוא] פלג גופא כו' והנה לזה המגרש שלא הועיל זה ולא מיחשב זה א"כ לסברתו אמאי לא נבראת ממקום כפרתה מעפר המזבח חושב שאין הקב"ה חפץ בכפרתו ואין זה מקום כפרתו לזה מדה כנגד מדה מאין עוד פנות אל המנחה כו' וק"ל:

מאין עוד פנות כו' הלשון משמע כאילו אין עוד ה"א דהלשון מאין עוד משמע כאלו שייכות [למה שלפניו שאין עוד שום אפשרי פנות אל המנחה] יתכן במ"ש וזאת שנית תעשו מאי שנית שנית לשטים שבגדו בנשותיהן וזנו אחרי בנות מואב כן עתה בגדו בנשותיהן ובעלו בת אל נכר כמפורש בפסוקי מלאכי שם ז"ש וזאת שנית כו' יתכן במ"ש ר"ה כיון שעבר אדם עבירה ושנה ב"ה דייקא נעשה לו כהיתר ובפ' יום הכיפורים האומר אחטא ואשוב כו' למה לי תרי זימני כדרב הונא כו' לזאת וזאת העבירה עצמה שנית תעשו לזה כסות כו' בכי ואנקה צועק מאוד לאשר אין תקוה לזה כי אין מפסיקין בידו לעשות תשובה כי נעשה לו כהיתר לז"א מאין עוד פנות גו' שאינו מביא קרבנות שהרי בעיניו כהיתר ואף כשמביא הוי זבח רשעים כיון שאין כאן תשובה שהרי אין מספיקין זהו לקחת רצון מידכם ואמרתם על מה חרי אף הגדול הזה מפרש ב' חילוקים על כי העיד ה' גו' בשטים פרשת הראובני השמעוני גו' וכפי' רש"י [ולזה כתוב] אשר אתה בגדת [בין הדבקים דקאי על] לשעבר והיא עתה כעת אף שאין כאן עדות במקרא מ"מ היא חברתך כו' ואין אתה יודע רעה ממנה וק"ל:

כי שנא גו'. נביא יותר לעומק הענין בב"ר פ' י"ח עובד כוכבי' אין להם גירושין תניא ר"ח עובד כוכבי' שגירש את אשתו והלכה ונשאת לאחר והלכו שניהם ונתגיירו אינו קורא עליו לא יוכל בעלה הראשון כו' ר"א בשם ר"ח בר פפא אמר בכל ספר מלאכי כתיב ה' צבאות וכאן כתיב ה' אלהי ישראל כביכול לא יחול שמו אלא על ישראל בלבד אמר רב חנן בשעה שעלו ישראל מן הגולה נתפחמו פני הנשים מן השמש והניחו אותן ונשאו נשים עובד כוכבי' והלכו להם והיו מקיפות את המזבח ובוכו' כו' דקשה פירוש כביכול לא יחול כו' ומ"ש ה' צבאות או ה' ישראל וא"ל לא יחול שמי לענין גירושין אלא על גירושין של ישראל כו' ונראה כי הפסוק כאן מגנה הגירושין כמ"ש כי שנא שלח שנוי המשלח אפי' מזבח מוריד כו' ותקשי ונימא ר"ע לנפשיה (ל) הא בהקדוש ב"ה כתיב לאמור הן ישלח איש את אשתו ויצאה ממנו גו' ש"מ שלחם לזה אמר בגנותו הגירושין כי שנא שלח שיש פתחון פה כו' לז"א אמר ה' אלהי ישראל איני מיחד שמו אלא על ישראל בלבד ומעולם לא הי' כאן פירוד חלילה שלא יהיה נקרא שמי עליהן ולזה לא אמר ה' צבאות דמשמע שמיחד שמו על שאר צבאות רק אדרבה כמו שאמר ירמיה אם ימושו שמים מלמעלה גו' לא אמאס בכל זרע ישראל וחסדי לא אפיר גו' וקרא דלאמור גו' [דכתוב ביה הן ישלח] תקשי בלא"ה ואת זנית גו' דקשה הלא הלכה רווחת גרושה שזינתה מותרת לבעלה דויצאה והיתה כתיב ועוד תרי קראי דסתרן אהדדי ישעיה וירמיה כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם גו' ובאיכה רבתי מקשה ומפרק משל כו' אבל הפירוש כתוב אצלינו במקום אחר עיין עליו דמיושב במ"ש אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה וכפי' רש"י בחומש [א"כ עיקר כוונת הכתוב דלאמור הן ישלח איש את אשתו ויצאה והיתה משום דמרבינן ממחזיר גרושתו סוטה שנסתרה ואת זנית שהיה הזנות קודם גירושין דאיה ספר כריתות] ובזה מיושב קושיות התוספות בסנהדרין [דף נ"ו ע"ב על מה שאמר שם] ויצו ה' לאמור זה גילוי עריות וכן הוא אומר לאמור הן ישלח וגו' [והקשו התוספות האי במחזיר גרושתו כתיב] ובזה הניחא [ואת זנית קודם גירושין] ז"ש כי שנא שלח אמר ה' אלהי ישראל [שמיחד שמו עליהם שלא גירשם מעולם] וזה ענין הפסוקים שם במלאכי ולא אחד עשה ושאר רוח לו ומה האחד מבקש וז"ש ונשמרתם ברוחכם גו' דפסוק חמור הוא זה ומפרש"י על אברהם שלקח הגר כמ"ש אחד הי' אברהם כו' ומאי קאמר [ובאשת נעוריך אל] יבגוד תבגוד מבעי לי' וברש"י שלפנינו מתקן הענין כמו תבגוד [שהוסיף תיבות רוחך אל יבגוד רוחך שפירושו כמו תבגוד] ועפ"י דרכינו נכון מאוד ולא אחד עשה ה' אלהינו ה' אחד ב"ה וב"ש הגדול לאמור הן עמו שלח ושאר רוח לו רוח אחרת ומה האחד מבקש זרע אמת מה ששלחם

מעל פניו ודנם בגירושין כמו שאיתא בפתיחה איכה רבתי והמה כאדם עברו ברית דנתים בשילוחין ובגירושין כו' זה ענין כמו שאיתא לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר וזרעתיה לי בעמק יזרעאל כלום אדם זורע קב כו'. או כפשוטו שיחזרו ע"י הגלות למיטב כמו שנאמר והשבות אל לבבך בכל המקומות אשר הדיחך ה' אלקיך שמה ויש כאן להמשיך המדרש [ילקוט פ' קדושים ע"ש] דגנב הוא שיכור הוא ודו"ק:

והיא חברתך ואשת בריתך גו' ובגדו בהן שהניתו נשותיהן ונשאו נשים עובד כוכבי' זה ענין בפסוק הנני נותן את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו גו' וקשה מהו מדה כנגד מדה ומה פירוש לפי שהיו השבטים מבזין כו' ומה ענינו והענין עפ"י הפסוקים האלה במלאכי בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל גו' ובעלו בת אל נכר יכרת ה' גו' ומקודם כתיב בריתי היתה אתו החיים והשלום גו' תורת אמת היתה בפיהו גו' ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' גו' מפרשים על אהרן ונראה לפרש על פנחס וענינו כאן במ"ש אף הוא לעשות צרכיו נכנס כו' התירו פרושים את הדבר כו' וכמ"ש בסנהדרין פב ע"ב כשנכנס פנחס לא רצו להניח לו אמר להם היכן מצינו שבטו של לוי גדול משל שמעון כו' [לזה נראה] מדכתיב ויבא אחר איש ישראל אחר דייקא ולזה מבזין אותו שפיטם כו' במ"ש לא עבדו ישראל ע"כ אלא כדי להתירן ערויות וא"כ בודאי הדבר אמת ובא הכתוב כו' וכבר אמרנו איזה דרך לפי סברתם [שיחסוהו אחר אבי אמו] זיל בתר אימא דאימא דהוי מבנות יוסף שפיטפט ביצרו כמו שאיתא פוטיאל תרי משמע כו' אלא סברא יותר לילך בתר צד אביו מאצל אם א"כ כ"ש לילך בתר צד אב ממש קדוש ה' לכן אמר מדה כנגד מדה את בריתי היפך סברא במ"ש סנהדרין פ"ב ע"א כל הבא על ארמית כאילו מתחתן בעובד כוכבים דכתיב ובעל בת אל נכר וכי בת יש לו לאל נכר אלא זה הבא על ארמית ולא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש כו' וזה שאמר פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ג' דורות כו' ואני זאת בריתי והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וז"ש מקודם כהויתו שהוא לא בגד בריתי היתה אתו החיים והשלום גו' ואילו בגד באשת בריתו לא הייתי נותן לו ברית תורת אמת כו' הבועל ארמית כו' ורבים השיב מעון גו' השיב את חמתי גו' ותורה יבקשו מפיהו גו' במ"ש שם דף פ"ב נתעלמה ממנו הלכה וגעו כולם בבכייה כו' [וירא פנחס גו' ראה מעשה ונזכר הלכה] כי מלאך ה' צבאות היא פנחס זה אליהו ולזה אמר הכהן וגו' ובסמיך כו' ושם האשה גו' ודו"ק:

והיא חברתך ואשת בריתך כו' נתחיל בעזה"י מסכת שבת לכל נתת בן זוג כו' נ"ט יהיה

בזה יציאות השבת אצל ויצאה והיתה גו' בזמן הגלות שנפרדו כנסת ישראל מזיווג ב' שהן ד' בחוץ במ"ש ד' דברים שאל ירמיה מהקב"ה על ב' השיב לו ועל ב' לא השיב לו ודו"ק:

ובפרט בזמנים הללו שרבים מבני עמינו מקילים בחילול שבת שהיא מצוה ממצות עיקרית שבתורה ברש"י פרשת שלח למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ע"ז לומר לך שהמחלל שבת כאילו עובד ע"ז שאף הוא שקולה ככל המצות וכן הוא אומר בעזרא על הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ושבת קדשך הודעת להם ראוהו צרים שחקו על משבתיה על שבתותיה וזה אחד מהסיבות לכובד הגלות כל המקיים את השבת ניצול מג' פורעניות כו' ועלינו להרחיקם בכל מיני הרחקות כדין החשוד לדבר אחד אין חשוד לדבר אחר חוץ כו' ומחללי שבתות בפרהסיא ואין לך מחללי שבת בפרהסיא גדול מזה ומה לנו להזכיר שאר עבירות שקרוב לודאי שעושין שפורקין עול מלכות שמים ק"ש ותפלה תפלין וציצית וכה"ג עצמו מספר בלי ספק ואח"כ בבואם מכבדין אותן כאילו בא ת"ח ויותר קוראין אותן לפני ס"ת וישנו כמה ראשי עבירות אשר בעו"ה הוין ורגילין אין להם שייכות בדרוש הסיום ואם יזכני הש"י ב"ה ויהיה שלום נזכיר איזה מהם בפעם אחרת ובכן נזכה לביאת הגואל ליום שכולו שבת אמן: